

องค์ประกอบของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7

วรรณกรรมร้อยแก้วแนวขบขัน เป็นบัน เทิงคตึรูปแบบใหม่ประเภทหนึ่งซึ่งได้รับความนิยมค่อนข้างสูงจากผู้อ่านในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จำนวนของร้อยแก้วแนวขบขันที่มีค่อนข้างมาก เมื่อเทียบกับบัน เทิงคตร้อยแก้วประเภทอื่น น่าจะเป็นสิ่งยืนยันความนิยมของผู้อ่านได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ในบทนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบทางวรรณคดีของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 โดยละเอียดว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยจะกล่าวถึงองค์ประกอบของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ใน 5 ด้าน คือ

1. แก่น เรื่อง
2. โครงเรื่อง
3. ตัวละครและบทสนทนา
4. กลวิธีการประพันธ์
5. การใช้ภาษา

1. แก่น เรื่อง

แก่น เรื่องคือแนวความคิดหรือจุดสำคัญของ เรื่องซึ่งปรากฏอยู่ตั้งแต่ต้นจนปลาย เรื่องและ เป็นสิ่ง เชื่อมโยง เรื่องทั้งหมด เข้าด้วยกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความคิดหรือทัศนะหรือสภาพหรือสิ่งใด สิ่งหนึ่งที่ผู้แต่งมุ่ง เสนอต่อผู้อ่าน (สุคารัตน์ เสรวิวัฒน์ 2520 : 12) ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแก่น เรื่องทั้งหมดปรากฏว่าแก่น เรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันมุ่งไปที่แนวความคิดซึ่งเป็นสาระสำคัญหรือ ทัศนะที่ผู้แต่งประสงค์จะ เสนอต่อผู้อ่านโดยที่ตัวแก่น เรื่องไม่ได้มุ่งที่ความขบขัน ผู้วิจัยจะได้ วิเคราะห์ให้เห็นลักษณะของแก่น เรื่องในร้อยแก้วแนวขบขันโดยละเอียดต่อไป ร้อยแก้วแนวขบขัน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 มีแก่น เรื่องค่อนข้างหลากหลาย และสามารถจัดจำแนกเป็น กลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 6 กลุ่ม ตามปริมาณของเรื่องดังนี้

- 1.1 แก่น เรื่องที่แสดงทัศนะ เกี่ยวกับมนุษย
- 1.2 แก่น เรื่องที่สะท้อนภาพและแสดงทัศนะ เกี่ยวกับสังคมและการ เมือง
- 1.3 แก่น เรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทย สมัยรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7

- 1.4 แก่นเรื่อง เกี่ยวกับการประพันธ์และหนังสือพิมพ์
- 1.5 แก่นเรื่อง เกี่ยวกับความรัก การมีคู่ครอง และชีวิตครอบครัว
- 1.6 แก่นเรื่องที่แสดงทัศนะ เกี่ยวกับผู้หญิง

1.1 แก่นเรื่องที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ แก่นเรื่องที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ เป็นแก่นเรื่องที่มีมากที่สุดในเรื่องแก้วแนวขบขัน นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ผ่านแก่นเรื่องในหลายหัวข้อคือ

1.1.1 แก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัย ลักษณะทางสติปัญญา และลักษณะทางกายภาพของมนุษย์

ก. ลักษณะนิสัย นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันให้ความสนใจกับลักษณะนิสัยของมนุษย์เป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่ามีแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของมนุษย์ปรากฏอยู่มากมายในเรื่องขบขัน และลักษณะนิสัยของมนุษย์ที่เสนอเป็นแก่นเรื่องนี้ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะนิสัยในด้านลบ เป็นข้อบกพร่องหรือเป็นจุดอ่อนที่เราจะพบเห็นได้เสมอในมนุษย์ทั่วไป ลักษณะนิสัยในด้านลบที่ปรากฏเป็นแก่นเรื่องในเรื่องขบขันยุคนี้ ได้แก่ ความขี้อาย ดังในเรื่อง อายุผู้หญิง ของเรื่องศิลป์ และเรื่อง เจ้าชู้ไก่ตะเภา ของขุนวิทย์วุฒิ ความขี้ตื่นตกใจในเรื่อง ตกใจใช้เหตุ ของชามภูวราช การขอบคุยโวไ้อวด ในเรื่อง พิษหญิง ของสมุห์หอม อันเอคูเซเท็ด ของนายพาน และ ใครคือใคร ของศรีศุกวัลย์ ความขี้โมโห ในเรื่อง เศรษฐีฟ้าโกล ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ฤทธิ์โมโห ของ ข.โกมลมิตร และ เรื่องของคนหัวเสีย ของแสงบุหลัน ความถือตัว อวด และต้อตึง ในเรื่อง บรรณาไฟ ของ อบ ไซยวสุ และเรื่อง พระเปียให้ทานธรรม (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ความสอดครุ้สอดเห็นและชอบวุ่นวายในกิจการของผู้อื่น ในเรื่อง คาบอดสอดตาเห็น ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ และ งามหน้า ของทิศคุ้ม ความขี้เหนียวในเรื่อง น้าพิทกของข้าพเจ้า ของนายโข่ง ๗ คลองสาร ความขี้ลืม ในเรื่อง ไม่น่าเลย ของแสงบุหลัน ความโลภ ในเรื่อง โลกมากลาหลาย ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ และ อ่านาจโลภ ของนายพาน ความไม่มีมารยาทและการแสดงกิริยาที่ไม่สุภาพ ในเรื่อง ผู้สมัครภาพยนตร์ไทย ของวินัส และ ทะเลสิ่งตึงตึง ของขุนวิจารณ์ราชหัตถ์ ความขี้กช้าเฉื่อยชา ในเรื่อง อิล่อยป้อยแอ ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ความกลัวภรรยา ในเรื่อง เที่ยวปิคนิค ของ ส.กาญจนหุต ใครจริง ของทิศคุ้ม อย่างนี้มีไหม ของ ข.โกมลมิตร และ บริษัทดีเมีย ของวงศ์กมล ความกลัวผี ในเรื่อง ผีวัดจอมกราน ของสมุห์หอม และ หมอแจ่มจับผี ในเรื่อง ชุดหมอแจ่มนักสืบ ของดินสอ การชอบเสพสิ่งเสพติด ในเรื่อง กัญชาพาไป ของ ส.โพธิ์ศิริ และสุดท้ายคือ การชอบดื่มเหล้า ในเรื่อง หงส์

ของ น.ม.ส. สหายของข้าพเจ้า ของ พ.พรปรีชา ต้องเสียเหล่าหนึ่งขาด เพราะเห็นชุนยัคเขิน ดีกว่าที่สาค ของคินสอ และ จับกัน ของนามวัฒน์ การเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัยในด้าน ลบนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงให้เห็นพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะนิสัย รวมทั้งแสดงโทษหรือผล เสียของลักษณะนิสัยนั้น ๆ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงโดยละเอียดเฉพาะบางลักษณะนิสัย เช่นนิสัยขี้อาย และ นิสัยกลัวภรรยา เป็นต้น เพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจน

แก่นเรื่องเกี่ยวกับความขี้อายนั้น นวนิยายเรื่องอายผู้หญิง และ เรื่องสั้นเรื่องเจ้าชู้ไก่ตะเภา ล้วนเสนอให้เห็นผลเสียของนิสัยขี้อาย คือเมื่อจะทำอะไรก็ไม่ ประสบความสำเร็จไปเสียทั้งนั้น เพราะแม้แต่อายอยู่ ทั้งยังส่งผลให้เป็นคนขุ่มขาม เป็น ท้ออะไร ผิดพลาดให้ต้องอับอายขายหน้าอยู่เสมอ เพราะความขี้อายทำให้ไม่มีความมั่นใจและสติไม่อยู่กับตัว ความผิดพลาดจึงเกิดขึ้นบ่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากตัวละครเอกในเรื่องอายผู้หญิง "ข้าพเจ้า" เป็น คนขี้อายมากโดยเฉพาะ เมื่ออยู่ต่อหน้าผู้หญิง ดังนั้นจึงแสดงความเป็น เค่อคำ และมักถูกผู้หญิง ข่มเหง หลอกต้มเอาเสมอ ๆ

ส่วนแก่นเรื่องเกี่ยวกับความกลัวภรรยาที่ปรากฏในเรื่องเที่ยว ปิคนิค ใครจริง หรือ อย่างนี้มีไหม ได้เสนอให้ผู้อ่านเห็นภาพสามมิติที่กลัวและเกรงใจภรรยา มาก โดยแสดงให้เห็นจากพฤติกรรมต่าง ๆ เช่นการไม่กล้าโต้เถียงภรรยาแม้แต่น้อย หรือยอมให้ ภรรยาทำร้ายทุบตีโดยไม่กล้าตอบโต้ แต่ในขณะเดียวกัน พฤติกรรมอีกประการหนึ่งที่ปรากฏควบคุม มาตลอดคือไม่มีสามีคนใดยอมรับว่ากลัวภรรยา เมื่ออยู่ลับหลังภรรยา และมักแสดงออกในลักษณะ ตรงกันข้าม คือมักคุยว่าภรรยาเชื่อฟังและเกรงกลัวตนมาก การไม่ยอมรับความจริงนี้คงเนื่องมา จากทัศนคติของคนทั่วไปที่เห็นว่าเพศชายเป็น เพศที่กล้าหาญเข้มแข็ง ส่วนเพศหญิงเป็น เพศที่อ่อนแอ ผู้ชายที่กลัวผู้หญิงจึงยอมรู้สึกอับอายและไม่ยอมรับว่ากลัว เรื่องขบขันที่มี เนื้อเรื่องสะท้อนให้เห็น ความกลัวภรรยาได้น่าสนใจที่สุดคือเรื่องบริษัทตีเมีย ของวงศ์กมล เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของกลุ่ม มิจอาชีพกลุ่มหนึ่งซึ่งมีวิธีหลอกลวงเงินจากผู้ชาย โดยอ้างว่าได้ตั้งบริษัทรับตีภรรยาแทนสามี เพื่อ ปราบให้ภรรยากลัวเกรงและไม่กล้าข่มขู่สามี ปรากฏว่ามิจอาชีพกลุ่มนี้หลอกต้มตุนเงินได้เป็น จำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าผู้ชายจำนวนไม่น้อยกลัวภรรยาและไม่กล้าแก้ปัญหาด้วยตนเอง

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าแก่นเรื่องที่แสดงลักษณะนิสัยของมนุษย์ ส่วนใหญ่จะแสดงลักษณะนิสัยในด้านลบ แต่ก็มีบ้างที่จะไม่มีเรื่องที่เสนอลักษณะนิสัยในทางบวกเลย เรื่องนุ่งเจียมหม่มเจียม ของขุนภักษ์พัลลภวิจารณ์ เป็นเรื่องหนึ่งที่เสนอลักษณะนิสัยที่พึงมีปฏิบัติ นั่นคือการประพฤติตนให้สมกับฐานะ รู้จักเจียมตัวและรู้จักประหยัด แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ผู้แต่งก็ยัง เน้นในแง่ที่ว่า หากยึดถือเคร่งครัดเกินไปก็อาจก่อให้เกิดความ เดือนร้อนได้

ข. ลักษณะทางสติปัญญา ร้อยแก้วแนวขบขัน เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะทางสติปัญญาทั้งในด้านด้อยและด้านเด่น ในด้านด้อยนั้น เป็นเรื่องราวของคนโง่หรือคนที่สติปัญญาไม่ดี ดังปรากฏในเรื่อง มหาครั่งเปรี้ยว ของ อ.ศ. ประกวตวง ของ น.ม.ส. และ โชคร้อน ๗ ของเรื่องศิลป์ เรื่องเหล่านี้แสดงให้เห็นพฤติกรรมอันแปลกประหลาดต่างจากคนทั่วไป ซึ่งก่อให้เกิดความวุ่นวายเดือดร้อนกับทั้งตนเองและผู้อื่น และพฤติกรรมเหล่านี้เป็นผลมาจากความโง่เขลา นอกจากนั้นบางเรื่องยังเสนอเรื่องราวของคนโง่ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เรื่อง โง่แกมหยิ่ง ของ จ.อึ้งประทีป เสนอความคิดว่า การไม่รู้เรื่องใดแต่หยิ่งไม่ยอมสอบถามนั้น ในที่สุดก็ต้องแสดงความโง่ความไม่รู้นั้นออกมา ทำให้ต้องอับอายขายหน้าผู้อื่น หรือเรื่อง วิถีคลุยกาพอย่างใหม่ ของศรีวิศรา เสนอแก่นเรื่องว่า คนที่อวดว่าตนเองฉลาดนั้นแท้จริงเป็นคนโง่

ลักษณะทางสติปัญญาในด้านด้อยอีกประการหนึ่งได้แก่ เรื่องราวพฤติกรรมของคนบ้า ซึ่งแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่ผิดปกติอันเป็นผลจากความบกพร่องทางจิตใจและสติปัญญา เช่น เรื่อง บัณฑิตพบบัณฑิต ของสมุห์หอม เสนอเรื่องราวของคนบ้าที่ชอบพูดสุภาภาษิตคำคมที่ไพเราะ แต่ไม่ได้ความหมาย ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับคนบ้า ได้แก่ เรื่อง เสียงตามสาย ของแสงบุหลัน เรื่อง เสียงคืนเนอร์ใหญ่ ของหนานลา เป็นต้น

ส่วนแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะทางสติปัญญาในด้านเด่นนั้น เสนอเรื่องราวพฤติกรรมของคนฉลาด ซึ่งร้อยแก้วแนวขบขันในช่วงนี้เสนอไว้ 2 ลักษณะคือ คนฉลาดแกมโง่ ในเรื่อง ห่าน ของ จ.ก.ถ. และ วิถีชายางาผง ของลูกอิน ทั้งสองเรื่องเสนอพฤติกรรมของคนฉลาดที่ใช้ความฉลาดไปในทางที่ไม่ซื่อตรง หลอกหาผลประโยชน์ใส่ตนจากคนที่โง่กว่า อีกลักษณะหนึ่งคือความเจียมแหลมมีไหวพริบในการพูดจา เช่นในเรื่อง ขรัวเพชรกับประสกลีแก้ว เสนอบทสนทนาระหว่างตัวละคร 2 ตัว ซึ่งพูดจายกย่อนยวนกัน และต่างก็ "ทัน" กันทั้ง 2 ฝ่าย ดังนี้ เป็นต้น

ค. ลักษณะทางกายภาพ เรื่องขบขันที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ จะเสนอแก่นที่เป็นลักษณะด้อย เช่น เรื่อง เหลือทน ของ ศิวศรียานนท์ เสนอเรื่องราวของคนหัวล้านซึ่งต้องถูกเพื่อนล้อเลียนลักษณะด้อยนี้อยู่เสมอ หรือเรื่อง ยาตัวเบา ของน้อยลา เป็นเรื่องราวล้อเลียนคนอ้วนซึ่งอยากจะผอม แต่ก็ทำไม่สำเร็จ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า มิใช่เพียงแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของมนุษย์ เท่านั้นที่นิยม เสนอลักษณะในด้านลบ แก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะทางสติปัญญาและลักษณะทางกายภาพก็มัก เสนอลักษณะในด้านด้อยของมนุษย์ด้วย แม้จะมีแก่นเรื่องที่เสนอลักษณะใน

ด้านดีหรือด้านเด่นบ้าง แต่ก็จะ เน้นการใช้ลักษณะนั้นไปในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม หรือขาดความพอดี แก่นเรื่องเหล่านี้สอดคล้องกับการสร้างอารมณ์ขันตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่าอาจเกิดจากความผิดปกติ หรือความ เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ

1.1.2 แก่นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ ร้อยแก้วแนวขนานจำนวน ไม่น้อยมีแก่น เรื่องแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ซึ่งมีอยู่ติดตัวมนุษย์ทั่วไป ธรรมชาติวิสัยนี้มีลักษณะแตกต่างจากลักษณะนิสัย กล่าวคือ ลักษณะนิสัยคือความประพฤติที่ปฏิบัติจนเคยชินและแสดงออกมาเสมอ ๆ ส่วนธรรมชาติวิสัยคือลักษณะที่มีอยู่หรือ เป็นอยู่ ซึ่งจะแสดงออกมาให้เห็นในบางสถานการณ์เท่านั้น พฤติกรรมในแต่ละสถานการณ์ของมนุษย์จะสะท้อนให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่ละอย่างแตกต่างกันออกไป เรื่องสั้นขบขันหลายเรื่องได้ตีแผ่ให้ผู้อ่านได้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ในแง่มุมที่น่าสนใจหลายประการ

ธรรมชาติประการแรกที่นักประพันธ์นำมาเสนอมากคือ ความรักตัวเองของมนุษย์ เรื่องสั้นเรื่อง ใครว่าคางทูม เป็นโรคร้ายแรง ของ พ.ศุภพันธ์ เสนอแก่นเรื่องว่า มนุษย์รักตัวเองและให้ความสำคัญกับตัวเองมากที่สุด ดังนั้น เหตุการณ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับตนเอง มนุษย์จะไม่ เห็นความสำคัญของเหตุการณ์นั้นหรือสิ่งนั้น แต่หากเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นกับตนเองแล้ว มนุษย์จะรู้สึกว่าเป็น เรื่องที่สำคัญมากที่สุดยิ่งกว่าที่เกิดกับผู้อื่น ธรรมชาตินี้เห็นได้ชัดเจนจาก พฤติกรรมของ "ข้าพเจ้า" ตัวละครเอกในเรื่องนี้ คือเมื่อน้องสาวเป็นโรคคางทูม "ข้าพเจ้า" ไม่สนใจดูแลน้องและไม่ได้ตามแพทย์เพราะเห็นว่าไม่ใช่โรคร้ายแรง ทั้งยังล้อเลียนน้องสาวเมื่อน้องสาวแสดงอาการเจ็บปวด ต่อมา "ข้าพเจ้า" คิดโรคคางทูมจากน้องสาวเข้า กลับรู้สึกว่าตนเองเจ็บหนัก เรียกร้องการดูแลรักษาพยาบาลจากผู้อื่นอย่างมากมาย ทั้งที่แพทย์แจ้งว่ามีอาการเพียงเล็กน้อย ไม่รุนแรงเท่าน้องสาว จะเห็นได้ว่าเนื้อเรื่องแสดงให้เห็นแก่นเรื่องได้อย่างชัดเจน นอกจากนั้น ความรักตัวเองของมนุษย์ยังอาจแสดงให้เห็นได้จากการที่มนุษย์มักมองไม่เห็นความผิดหรือข้อเสียของตนเอง ถ้ามองเห็นก็มักโทษภัยตนเองว่าเป็นความผิดเล็กน้อย ในขณะที่ความผิดของผู้อื่นนั้นจะมองเห็นได้ง่ายและล้นใหญ่โรคร้ายแรงทั้งสิ้น ธรรมชาตินี้เสนอเป็น แก่นเรื่องของเรื่อง โกหกสองหน ของรุ่งอรุณ และด้วยความรักตัวเองเป็นสำคัญนี้ มนุษย์จึงมักไม่พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่หรือ เป็นอยู่ ฝ้าแต่เฝ้าหาถึงสิ่งที่คิดว่าดีกว่าในอดีตหรือที่จะมีมาในอนาคตเสมอ แก่นเรื่องนี้ปรากฏในเรื่อง ผู้ชายเรามีความสุข เมื่ออายุเท่าไร ของฮิว เมอร์ริส ซึ่งถ่ายทอดทัศนะของผู้ชายในวัยต่าง ๆ ที่ล้วนไม่พอใจในสภาวะปัจจุบันของตน ดังตัวอย่างเช่น

ถามนักเรียนชายอายุ 10 ขวบว่า มีความสุขหรือไม่ แกตอบว่า เอ้อ...ครูแกลสอนให้ออกกำลังกายผมก็เล่นฟุตบอลเวลาเลิกเรียนตามคำสั่งสอน ครั้นรุ่งขึ้นแก็ถามว่าทำไมไม่ท่องไวยากรรม ผมตอบว่าเล่นฟุตบอลล์แก็ดีผม ผมออกจากโรงเรียนไปทำงานได้แล้วนั้นแหละครับ เห็นจะเป็นสุขหน่อย

ถามชายหนุ่มอายุ 25 ขวบว่า มีความสุขหรือไม่ เธอตอบว่า จะเป็นสุขไปได้ยังไง ผมไปทำงานสายหน่อยเจ้ากรรมพ่นไฟออกมาทีเดียว... เวลานี้ผมรักผู้หญิงอยู่ 10 คน ถ้าคนไหนไม่รักตอบ ผมก็กลัวใจแทบจะโคคน้ำตาย มีลูกมีเมียเสียได้นั้นแหละครับ เห็นจะเป็นสุขแน่ (ชีวเมอริสต์ 2474 : 847)

นอกจากนั้นยังมีแก็นเรื่องเกี่ยวกับอุปาทาน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทั่วไป อุปาทาน คือ การนึกเอาเองแล้วยึดมั่นถือมั่นว่าจะต้องเป็นอย่างนั้น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 915) เรื่องจริงเหมือนว่า ของนายพาน และถูกน้ำมัน ของวิชชุตาท ทั้งสองเรื่องแสดงให้เห็นว่าบางครั้งมนุษย์ก็จะนึกคิดเข้าใจอะไรเอาเองแล้วยึดมั่นว่าเป็นเช่นนั้น ทั้งที่แท้จริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น และอุปาทานก็ทำให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามความเข้าใจนั้น ทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้นไม่เป็นจริง ดังเช่น นางสาวเดือน ใจเรื่องถูกน้ำมัน เข้าใจว่าตนถูกชายหนุ่มติดน้ำมันพรายใส่เพื่อทำเสน่ห์ให้หลงรัก จึงรู้สึกว่ามีอาการร้อนรุ่มทุรนทุราย บางครั้งก็หนาวสั่น เมื่อรู้ความจริงว่าแท้จริงถูกน้ำมันพัดลมกระเด็นใส่ อาการต่าง ๆ ก็หายทันที

มีร้อยแก็วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จำนวนไม่น้อยที่เสนอความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์วัยต่าง ๆ เช่นธรรมชาติของเด็กที่มีความซุกซนแก็นแก็วแต่ขณะเดียวกันก็มีความซื่อบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา เรื่องส่วนใหญ่จะเสนอให้เห็นความเดือดร้อนวุ่นวายของผู้ใหญ่อันมีสาเหตุมาจากธรรมชาติของเด็ก ธรรมชาติที่แตกต่างกันของคนแต่ละวัยทำให้ตีความประสบการณ์เดียวกันแตกต่างกันออกไป จึงก่อให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้น ความคิดนี้ปรากฏชัดในเรื่อง คบเด็กสร้างบ้าน ของ ศ.ร. และ เด็กเจ้ากรรม ของนายทวี มหาเปารยะ ส่วนในเรื่องสั้นเรื่อง อย่าวางใจคนแม่จันเด็ก ของแสงทอง นัยน์ตาผาด ของชาญ หัตถกิจ และ กัญญา ของนายทวี มหาเปารยะ ล้วนเสนอแก็นเรื่องว่า วัยมีใช้สิ่งที่จะบ่งบอกระดับสติปัญญาของมนุษย์ได้เสมอไป บางครั้งเด็กอาจฉลาดกว่าผู้ใหญ่ก็ได้ เรื่องสั้นทั้ง 3 เรื่องนี้ ต่างก็เสนอเรื่องราวของผู้ใหญ่ที่เสียรู้เด็กทั้งสิ้น

และสุดท้าย เรื่องสั้นขบขัน 2 เรื่อง คือเรื่อง วิชาของหมอกำ ของหนานแก็ว และ เบื้อแก็ ของคนคง ได้เสนอแก็นเรื่องแสดงให้เห็นหลักใหญ่ของธรรมชาติที่ว่ามนุษย์เราไม่ควรที่จะกระทำการสิ่งใดที่เป็นการฝืนธรรมชาติ ควรปล่อยให้ทุกสิ่งดำเนินไปตาม

ครรลองของธรรมชาติ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องของสิ่งขารที่ตองรวงโรยไปตามวัย หรือ เรื่องความตาย ที่ทุกคนหนีไม่พ้น การผินธรรมชาติไม่ก่อให้เกิดผลคืออันใด นอกจากความเดือดร้อนวุ่นวาย เช่น เรื่อง เบื้อแก่ เน้นว่ามนุษย์ไม่ควรผินสังขารของตัวเอง เห็นได้จากลุงปานผู้ไม่ยอมแก่ ได้ไป ย่อมผมและตัดผมทรงสมัยใหม่ แต่งตัวแบบคนหนุ่ม เมื่อกลับบ้านภรรยาจำไม่ได้ ไม่ยอมให้เข้าบ้าน จึงตองเดือดร้อนเพราะความ "เบื้อแก่" นั้น

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นธรรมชาติในแง่ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ปรากฏเป็น แก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7

1.1.3 แก่นเรื่องเกี่ยวกับสภาวะการณบางอย่างที่เกิดขึ้นได้ในชีวิตมนุษย์

แก่นเรื่องเกี่ยวกับสภาวะการณในชีวิตมนุษย์นี้มิได้พูดถึงคุณสมบัตินหรือโทษสมบัตินของตัวมนุษย์โดยตรง เหมือนแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัยหรือธรรมชาติวิสัยของมนุษย์ หากแต่สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์ บางอย่างทีอาจเกิดขึ้นกับมนุษย์ได้ เหตุการณ์เหล่านี้มิใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำตามปกติในชีวิต เช่น เหตุการณ์ที่กลับตาลปัตร เหตุการณ์ผิดพลาดทีเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจ หรืออุบัติเหตุ เป็นต้น

เหตุการณ์ที่กลับตาลปัตร คือเหตุการณ์ทีเกิดขึ้นโดยพลิกผันไปจากทีควรจะเป็น โดยไม่สามารถคาดเดาไว้ก่อนได้ เรื่องสั้นขบขันจำนวนไม่น้อยได้สะท้อนให้เห็นแก่นเรื่อง นี้ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือความพลิกผันของตัวสถานการณ์เอง เช่น เรื่อง จับค่างล่าแดง ของ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เสนอเรื่องราวของบุคคลผู้ตั้งใจจะจับผิดผู้อื่น แต่เหตุการณ์กลับ พลิกผันไปจนกลายเป็นผู้ถูกจับผิดแทน หรือ เรื่อง โมโลโมเก ของเจ้าหมื่นศรีสรรัักษ์ เสนอเหตุการณ์ ทีไม่ เป็นไปตามตัวละครเอกคาดหวัง แต่เมื่อได้ตกลงใจกระทำไปแล้ว ก็จำตองปล่อยเลยตามเลย ส่วนลักษณะที่สองคือ ความพลิกผันทีผลของการกระทำ กล่าวคือ ผลของการกระทำนั้น เป็นไปใน ทางตรงกันข้ามกับผลตามปกติทั่วไป เช่นใน เรื่อง พระเอกรักลูกสาวครูใหญ่ ของอบ ไซยวสุ เสนอแก่นเรื่องว่าความผิดพลาดบางครั้งอาจให้คู่แข่งทีจะให้โทษ หรือใน เรื่อง ได้เมียเพราะ กระดุกแมว ของ อ.ต. และ เรื่อง ทำโทษบุชาคู ของนายเจือ ก็เสนอแก่นเรื่องว่า การตั้งใจ ประพฤติชั่วต่อผู้อื่นบางครั้งกลับก่อผลดีให้กับเขาแทน และในทางตรงกันข้าม เรื่อง ทำคุณบูชาโทษ ของหนานลา เสนอแก่นเรื่องว่าบางครั้งการตั้งใจทำดีก็กลับให้ผลร้ายแก่ตนเองได้ ความพลิกผัน ของสถานการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดความขบขันซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างอารมณ์ขันทีกล่าวแล้ว ข้างต้น

ส่วนแก่นเรื่องเกี่ยวกับ เหตุการณ์ผิดพลาดทีเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจนั้น เหตุการณ์ทีมีมากที่สุดได้แก่ความ "ห้าแต้ม" ของมนุษย์ "ห้าแต้ม" คือการแสดงความไม่มีภูมิ

แสดงการกระทำที่ผิดพลาดน่าอายโดยผู้ทำไม่รู้ตัว ดังเช่นใน เรื่องห้าแตรร้อยแตร ของแม่วัน ห้าแตร ของเงินแดง และจดหมายของ อ.ก.รุ่งแสง ของ ร.ปัทมะศิริ เหตุการณ์ผิดพลาดอีก ประการหนึ่งคือความเข้าใจผิด ซึ่งเสนอเป็นแก่นเรื่องใน เรื่องไปเที่ยวรถไฟสายนครราชสีมา ของเขียวหวาน ขวัญหนีดีฝ่อ ของทิดหงส์ ชะโมยอาสา ของศศิรังสี เป็นต้น เรื่องเหล่านี้เน้น ว่าความเข้าใจผิดนั้น เกิดขึ้นได้และมักก่อให้เกิดความเดือดร้อนกับตัวผู้เข้าใจผิดเองและผู้อื่นด้วย

นอกจากนั้นเรื่องสั้นขบขัน 3 เรื่อง คือ เรื่องเคราะห์ร้ายของเจ้าบ่าว ของปูเค็ม อนันต์ปิติเหตุ ของหมอลดี และยามชวย ของทิดค้อย เสนอแก่นเรื่องว่า บางครั้ง สภาวะการณที่ผิดปกตินบางอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตนั้นเกิดจากเคราะห์กรรม ทั้ง 3 เรื่อง แสดงให้เห็น สภาวะของมนุษย์ที่กำลังเคราะห์ร้าย ดังเช่นใน เรื่องอนันต์ปิติเหตุ "ข้าพเจ้า" ตัวละครเอกของ เรื่องต้องประสบอุบัติเหตุต่าง ๆ ถึง 12 ครั้ง ในวันเดียวกัน เช่นนั่งรถเพื่อนไปรถกี่ยางแตก พอ ขึ้นรถราง รถรางก็เดินไม่ได้เพราะไม่มีไฟ พอขึ้นรถเจ๊ก รถเจ๊กก็ถูกรถรางชน ดังนี้ เป็นต้น แก่นเรื่องเกี่ยวกับสภาวะการณบางอย่างที่เกิดขึ้นในชีวิตเหล่านี้ ผู้ประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัย รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ได้เสนอต่อผู้อ่านเสมือนจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า เหตุการณ์เหล่านี้อาจ เกิดขึ้นกับทุกคนได้ในวันใดวันหนึ่ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า แก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันที่เกี่ยวกับ ลักษณะต่าง ๆ ของมนุษย์นั้น ส่วนใหญ่จะเสนอลักษณะต่าง ๆ ในด้านลบทั้งสิ้น แก่นเรื่องเกี่ยวกับ ธรรมชาติวิสัยของมนุษย์แทบทั้งหมดก็ เสนอธรรมชาติของมนุษย์ในด้านด้อย เช่นกัน และแม้แต่ แก่นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาวะการณบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิต ก็มีแก่นเรื่องที่แสดงให้เห็น เหตุการณ์ในด้านลบหรือด้านที่เบี่ยงเบนไปจากที่ควรจะเป็นอยู่ไม่น้อย อย่างไรก็ตาม ลักษณะต่าง ๆ และธรรมชาติของมนุษย์ในด้านลบ เหล่านี้ก็มีได้ เป็นสิ่งที่ร้ายแรงถึงขั้นที่เป็นความชั่วร้าย เลวทราม หรือ เป็นความผิดมหันต์ แต่ เป็นเพียงจุดอ่อนด้อยหรือข้อบกพร่องที่มนุษย์ทุกคนมีได้หรือเป็นได้ เป็น ลักษณะนิสัยที่ไม่พึงมี เป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงกระทำ หรือ เป็นรูปร่างหน้าตาที่ไม่พึงปรารถนา ซึ่งสิ่ง เหล่านี้อาจสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้ เป็นเจ้าของบ้าง แต่ก็ เป็นสิ่งที่แก้ไขได้ เพราะ เป็นเพียง สิ่งที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติในชีวิต เท่านั้น ข้อบกพร่องเหล่านี้มิใช่ความผิดอันร้ายแรง เพราะมิได้ เป็นการขัดแย้งกับกฎหมายหรือข้อบัญญัติทางศาสนาที่มีโทษทัณฑ์อันรุนแรงกำหนดไว้ สิ่ง ที่ยืนยันได้คือการลงโทษใน เรื่องขบขันที่เสนอแก่นเรื่องประเภทนี้ทุกเรื่อง จะเห็นได้ว่าโทษทัณฑ์ซึ่ง ตัวละครผู้มีลักษณะบกพร่องในแง่ต่าง ๆ ได้รับล้วนมิใช่ เป็นโทษทัณฑ์ร้ายแรงที่จะก่อความเสียหาย หรือความเจ็บปวดมากมาย ดังเช่นโทษทัณฑ์ที่ตัวละครผู้มีนิสัยกลัวภรรยาได้รับคือความอับอาย ขายหน้า เพื่อนฝูง หรือการถูกรรยารข่มขู่ขู่ตีบ้าง หรือตัวละครที่มีนิสัยขี้เหนียวก็ถูกลงโทษโดยต้อง

เสียเงินมากกว่าที่สมควรจะเสีย หรือตัวละครที่มีกิจกรรมยาวไม่เรียบร้อย ไม่มีความเกรงใจ ก็ได้รับโทษเพียงการถูกดำเนินคดี ดั่งนี้เป็นต้น และสิ่งที่ยืนยันได้ชัดเจนที่สุดก็คือการที่อุปนิสัย และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่บกพร่องเหล่านี้สามารถก่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้อ่านได้ ก็ย่อมแสดงว่าคนในสังคมมิได้เห็น เป็นสิ่งเลวทรามจนถึงขั้นที่จะต้องได้รับโทษทัณฑ์อันหนึ่งอันใด เพราะถ้าเป็นความเลวทรามชั่วร้ายแล้ว บทลงโทษที่สมควรได้รับจะไม่ทำให้ผู้อ่านสามารถหัวเราะเยาะได้ แต่จะทำให้ผู้อ่านเกิดความหวั่นเกรง หรือสงสารและสมเพชแทน

อย่างไรก็ตาม ในบรรดาเรื่องขบขันทั้งหมดที่มีแก่นเรื่อง เสนอลักษณะในด้านต่าง ๆ และธรรมชาติที่เป็นข้อบกพร่องของมนุษย์ มีเรื่องสั้นจำนวนหนึ่งที่มีแก่นเรื่องแสดงพฤติกรรมที่ขัดกับข้อห้ามของศาสนา นั่นคือเรื่องที่เสนอเรื่องราวของคนที่ชอบดื่มสุรา ซึ่งทำให้มาฆยชาติ เช่น เรื่อง หุงส์ ของ น.ม.ส. สหายของข้าพเจ้า ของ พ.พรปรีชา จบกัน ของ นามวัฒน์ เป็นต้น อันที่จริงการดื่มสุรานั้นผิดศีลข้อห้าของพุทธศาสนา แต่ถ้าพิจารณาดูจะพบว่า การประพฤติผิดศีลข้อนี้ไม่ได้มีบทลงโทษที่กฎหมายกำหนดแน่นอนตายตัว เหมือนกับการผิดศีลข้ออื่น เช่น การฆ่าสัตว์ การลักขโมย หรือการประพฤติผิดในกาม ยิ่งไปกว่านั้น สังคมก็ดูจะไม่เห็นว่าการผิดศีลข้อนี้จะเป็นความผิดที่ร้ายแรง การดื่มสุราดูจะเป็นเรื่องปกติธรรมดา และบางครั้งเป็นสิ่งที่ดูเหมือนว่าจำเป็นในสังคม เป็นการแสดงคุณสมบัติของผู้ชายอย่างหนึ่ง หากจะมีโทษทัณฑ์บ้างก็เป็นความเดือดร้อนที่ผู้ละเมิดจะได้รับเองโดยไม่มีกฎหมายใดกำหนด ดังนั้นแม้แก่นเรื่องจะขัดกับหลักเบญจศีล แต่คนในสังคมไม่เห็นว่าเป็นข้อบกพร่องที่ร้ายแรง ก็สามารถก่อความขบขันแก่ผู้อ่านได้

จากที่กล่าวมาจึงอาจสรุปได้ว่าแก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์นั้น ส่วนใหญ่จะเสนอให้เห็นข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนด้อยที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรงแทบทั้งสิ้น ลักษณะนี้สอดคล้องกับทัศนะของอริสโตเติลเกี่ยวกับสุนทรียกรรมที่ว่า สุนทรียกรรมเป็นการเลียนแบบลักษณะนิสัยที่ต่ำต้อย ซึ่งมีใช่เลวทรามต่ำช้า แต่เป็นเพียงข้อบกพร่องบางส่วนหรือความน่าเกลียดบางประการ แต่ไม่ใช่ความเจ็บปวดหรือการทำลายล้าง (นพมาศ ศิริเกษ 2525 : 19) นอกจากนั้น การที่เรื่องขบขันเกี่ยวกับมนุษย์เหล่านี้เสนอเรื่องราวของมนุษย์ในด้านลบ เป็นส่วนมาก ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะบางอย่างของอารมณชั้นของมนุษย์ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 คือมนุษย์จะรู้สึกขบขันสิ่งที่ต่ำต้อยกว่าตนเอง ความขบขันจะเกิดจากความรู้สึกมีชัยในทันทีทันใด เนื่องจากคิดว่าตนเองดีกว่าหรือเหนือกว่าเมื่อมองเห็นความบกพร่องของผู้อื่น (Hobbes 1651, quoted in Blistein 1947 : 563) ดังนั้นการเสนอข้อบกพร่องในด้านนิสัย สติปัญญา หรือรูปลักษณะ รวมทั้งธรรมชาติในด้านด้อย จึงก่อความขบขันได้มาก ในขณะที่เดียวกัน ลักษณะที่ดีหรือธรรมชาติในด้านดีของมนุษย์จึงไม่ค่อยปรากฏใน

ร้อยแก้วแนวขบขัน เพราะลักษณะที่ตื้นนั้น เป็นสิ่งที่สูงส่งกว่าหรืออย่างน้อยที่สุดก็เป็นมาตรฐานปกติของชีวิตมนุษย์ เรื่องที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัยที่ตีหรือลักษณะสติปัญญาที่เด่นอย่าง เรื่องน้องเจียมหม่อมเจียม ของขุนภักดีพิลาศวิจารณ์ และ ห่าน ของ จ.ก.ต. จึงมักเน้นให้เห็นการใช้คุณลักษณะที่ตื้นนั้นไปในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมหรือการขาดความพอดี จึงจะสามารถเร้าให้เกิดอารมณ์ขันได้

1.2 แก่นเรื่องที่สะท้อนภาพและแสดงทัศนะเกี่ยวกับสังคมและการเมือง วรรณกรรมร้อยแก้วแนวขบขัน เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งซึ่งนักประพันธ์ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 นิยมใช้ เป็นสื่อสะท้อนภาพและแสดงทัศนะทางสังคมและการเมือง แก่นเรื่องเกี่ยวกับสังคมและการเมืองที่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขัน สามารถจำแนกออกได้ดังต่อไปนี้

1.2.1 แก่นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อในสังคม ความเชื่อบางประการในสังคมซึ่งปรากฏเป็นแก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันได้แก่ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ อาณาจักรศีลสิทธิ์ ลีกล้วย และสิ่งที่อยู่เหนือเหตุผล ทัศนะของนักประพันธ์ส่วนใหญ่ต่อความเชื่อเหล่านี้แบ่งได้เป็น 2 แนวที่แตกต่างกัน ทัศนะแรกเป็นการแสดงความคิดขัดแย้งต่อความเชื่อไสยศาสตร์ และศาสตร์ลีกล้วยต่าง ๆ ดังปรากฏในเรื่อง ถุย ถุย และเรื่อง โขง ของสมเด็จพระยาดารงราชานุภาพ เรื่อง หางแมว และ ทำตามฝัน ของ น.ม.ส. ฤทธิ์สลาเทียร และ ภูตวิลินสิเนหานุภาพ ของสมุห์หอม ปรอทกายสิทธิ์ ของ จ.จ. ลูกอมอาจารย์พลอย ของหมอดี สำเร็จปรอท ของเงินแดง คาถาปิศาจของอาจารย์ขา ของคินสอ ลายแทงในวัดโพธิ์ ของอินทรา และ ลูกอมอาจารย์ยอด ของศิษย์วัด เป็นต้น เรื่องขบขันเหล่านี้เสนอแก่นเรื่องที่คล้ายคลึงกันคือ แสดงความคิดเห็นคัดค้านการเชื่อถือเรื่องไสยศาสตร์หรือศาสตร์ลีกล้วยต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องเหลวไหล ไม่ได้มีอำนาจที่จะคลั่งคลั่งสิ่งใดได้จริง และนอกจากจะไม่มีหลักวิชาการที่น่าเชื่อถือแล้ว ยังมิได้ก่อประโยชน์อันใดแก่ผู้ที่เชื่อถือด้วย กลับยังทำให้ผู้ที่เชื่อถือมีแต่ความโง่เขลาว่างาย เรื่องขบขันเหล่านี้แต่ละเรื่องก็แสดงความคิดเห็นคัดค้านศาสตร์ลีกล้วยประเภทต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป เช่นเรื่อง ฤทธิ์สลาเทียร ลูกอมอาจารย์พลอย ภูตวิลินสิเนหานุภาพ คัดค้านการทำเสน่ห์เพื่อให้หญิงสาวรักโดยใช้สิ่งของวิเศษต่าง ๆ เช่น น้ำมันพราย ลูกอม หรือหมาก ให้หญิงรับประทาน โดยเน้นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องโกหกหลอกลวงทั้งสิ้น ส่วนเรื่อง ปรอทกายสิทธิ์ และ สำเร็จปรอท คัดค้านเรื่องการเล่นแร่แปรธาตุ เรื่อง ถุย ถุย และ ลายแทงในวัดโพธิ์ คัดค้านการเชื่อถือเรื่องปริศนาลายแทงขุมทรัพย์โดยแสดงให้เห็นว่าปริศนาลายแทงนั้นไม่จริง เป็นของที่คนหาขี้เล่น ๆ สนุก ๆ เรื่อง ทำตามฝัน คัดค้านการเชื่อถือความฝันอย่างงมงาย เป็นต้น นอกจากการแสดงความคิดเห็นและชี้ให้เห็นว่าการเชื่อถือเรื่องไสยศาสตร์เป็นความโง่เขลาว่างายแล้ว ในบาง

เรื่องยังแสดงให้เห็นโทษที่เกิดจากการเชื่อถือไสยศาสตร์ด้วย นั่นคือการเชื่อถืออย่างมงาย อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความทุกข์ได้ ดังเช่น หมอแสง ตัวละครเอกในเรื่อง ทางแมว ต้องเกิดความทุกข์ เพราะเชื่อว่าการที่คนอธิษฐานขอเงินจากทางแมววิเศษเป็นสาเหตุให้ลูกต้องตาย นอกจากนั้นบางเรื่องก็แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้าในบางครั้งผู้ที่เชื่อถือไสยศาสตร์จะได้รับผลประโยชน์บ้าง ก็เป็นเพียงเรื่องบังเอิญหรือเป็นโชคคิของผู้นั้นอยู่แล้ว มิใช่ว่าไสยศาสตร์จะช่วยแก้ปัญหาหรือลดบันดาลโชคลาภให้ได้อย่างแท้จริง แนวความคิดนี้ปรากฏในเรื่อง โขง และเรื่อง คาถาปิดไส้ของอาจารย์ชา

มิใช่แต่เรื่องไสยศาสตร์หรือศาสตร์ลึกลับเท่านั้นที่มีการแสดงความคิดเห็น แม้แต่ความเชื่อในการปฏิบัติตนเพื่อความสุสวัสดีของชีวิตดังเช่นคำสอนเรื่องสุสดีรักษา ซึ่งยึดถือสืบทอดกันมานาน ก็ยังมีนักประพันธ์เสนอแก่นเรื่องที่ชี้ให้เห็นความเดือดร้อนที่อาจเกิดขึ้นได้จากการเชื่อถือและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดจนเกินไป ความคิดนี้ปรากฏในเรื่อง สุนทรความตามสุสดีรักษา ของน้อยลา ผู้ประพันธ์ได้สร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องขึ้นแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า คำสอนต่าง ๆ ของสุสดีรักษานั้น บางข้อก็ไม่มีเหตุผลของการกระทำซึ่งพิสูจน์ให้เห็นได้แน่ชัด และการปฏิบัติตามก็ไม่ได้ก่อผลดีให้เสมอไป บางครั้งกลับก่อผลร้ายให้แทน โดยแสดงให้เห็นผ่านการกระทำของนายเมก ตัวละครเอกของเรื่อง เช่น สุสดีรักษา สอนว่าไม่ควรนอนให้เท้าซ้ายทับเท้าขวาจึงจะดี นายเมกก็คอยกังวลที่จะปฏิบัติตามจนทำให้นอนไม่หลับ นอกจากนั้นผลร้ายบางประการยังเกิดขึ้น เนื่องจากคำสอนในสุสดีรักษานั้นขัดแย้งกับค่านิยมบางประการในสังคม เช่น นายเมกจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีตามวันดังที่กำหนดไว้ในสุสดีรักษา ดังนั้นเมื่อจะไปงานโกนจุกในวันเสาร์ นายเมกจึงนุ่งผ้าม่วงสีดำไป ทำให้เจ้าของบ้านโกรธเพราะแต่งผ้าไว้ทุกข์ไปในงานมงคล เป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้ที่เชื่อถือและปฏิบัติตามคำสอนของสุสดีรักษาอย่างมงายก็มีมิใช่จะได้รับความสุขสุสดีเสมอไป นอกจากนั้นการแสดงความคิดเห็นคัดค้านการเชื่อถือต่าง ๆ ก็มีปรากฏในเรื่องขบขัน ดังเช่นในเรื่อง ฤทธิ์กลาง ของ จ. สุวรรณทัต ผู้แต่งเสนอความคิดว่า การเชื่อถือต่าง ๆ มากจนเกินไป จะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ เนื้อเรื่องที่แสดงแก่นเรื่องนี้มีว่า นายมิ่งกำลังจะไปสมัครงานที่ร้านค้าแห่งหนึ่ง ระหว่างที่กำลังเดินทางไปก็มีกลางต่าง ๆ เกิดขึ้น และนายมิ่งก็เชื่อถืออย่างเคร่งครัด เช่นกำลังจะขึ้นรถรางได้ยินเสียงจิ้งจกร้องทัก จึงไม่ขึ้น หรือเมื่อออกจากบ้านมาแล้วลืมของ เมื่อกลับไปเอาต้องนั่งคอยก่อนสักพักจึงจะหยิบของได้ ไม่เช่นนั้นจะนำโชคร้ายมาสู่ตน การกระทำตามกลางเหล่านี้ทำให้นายมิ่งไปสมัครงานไม่ทันเวลา ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นตัวอย่างของแก่นเรื่องที่เสนอความคิดในทางคัดค้านความเชื่อ เรื่องไสยศาสตร์และศาสตร์ลึกลับต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี ก็ยังมีเรื่องขบขันบางเรื่องที่เสนอความคิดเห็นไปในทางตรงกันข้าม ดังเช่นในเรื่อง การถือกลางต่าง ๆ คีหรือไมคี ในคอลัมน์คลังลัทธิวิทยา เรื่อง อ่านาจหลวงพ่อกัก และ แมนพอไซ้ ของนายพาน เป็นต้น ร้อยแก้วแนวขบขันเหล่านี้เสนอแก่นเรื่องว่า ความเชื่อต่าง ๆ ที่สืบทอดกันมา หรืออ่านาจศักดิ์สิทธิ์บางอย่าง แม้จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ แต่ก็ไม่ควรปฏิเสธโดยสิ้นเชิง หรือไปลบหลู่คูหมิ่น การรับฟังไว้โดยไม่ได้เชื่อถืออย่างมมงาย ก็ไม่ใช่สิ่งที่เสียหาย อย่างเช่นเรื่องกลางหรือเรื่องโหราศาสตร์ก็อาจมีประโยชน์ในแง่เป็นการเตือนให้ระวังตัวไว้ไม่ให้ประมาท แม้วัน นักประพันธ์ท่านหนึ่งที่แสดงทัศนะในบทความ การถือกลางต่าง ๆ คีหรือไมคี ได้เสนอประโยชน์ของการถือกลางไว้ว่า

ดิฉันมาใคร่ครวญดูก็เห็นดีจริงด้วย ไม่ใช่แต่ท่านถือกันก็พลอยตามท่าน เป็นต้นว่าเราจะย่างเท้าออกจากบ้านไปธุระการงานอันใดก็ดี จึงจกทักเป็นกลางจะคีหรือร้ายก็ไม่รู้ เราก็ต้องหยุดคิดคริกตรองดูว่า จึงจกทักนั้นมันจะเตือนให้หยุดหรือจะเตือนให้รีบไป เพราะ เชื้อกลางจึงได้มีโอกาสที่จะหวนคิดถึงสิ่งฐะนั้นอีกครั้งหนึ่ง...หรือมีจะนั้นหัดสันดานไว้ไม่ให้แข็งกระด้างตื้อตึงตัน แต่จึงจกทักเรายังหยุดคิด เมื่อมีคนอันนับว่าเป็นสัตว์ประ เสริฐกว่าจึงจกมาทัก จะไม่หยุดคิดอย่างไรได้...ถ้ามีคนเห็น ว่าพระอาทิตย์พระจันทร์คาบดับ คาราท่านกล่าวไว้ว่า ข้าจะยากหมากจะแพงพวกที่เชื้อกลางอย่างดิฉันก็รีบกระตือรือร้นทำการงานใหญ่ทีเดียวไว้คอยทำความร้ายที่อาจจะมาถึง ถ้าความร้ายมาจริงเหมือนนิมิตร เราก็ไม่เป็นที่เพราะเตรียมไว้เสียแต่ต้นมือแล้ว ถ้าไม่มาจริงเราก็รวยค่าที่หมั้นทำการเพราะเชื้อกลาง (แม้วัน 2443 : 332)

อย่างไรก็ตาม แก่นเรื่องที่แสดงทัศนะไม่ปฏิเสธความเชื่อที่สืบทอดกันมาและอ่านาจศักดิ์สิทธิ์ลึกลับนี้ ก็มีปรากฏในเรื่องขบขันน้อยกว่าแก่นเรื่องที่แสดงทัศนะคัดค้านมาก และแก่นเรื่องที่แสดงทัศนะคัดค้าน ก็เป็นแก่นเรื่องที่มีเสนอมาตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 5 ในยุคครุฑวาทถึงวชิรญาณ ผู้ที่เริ่มต้นแสดงความคิดคัดค้านคือสมเด็จพระยาচারราชานุภาพ และหลังจากนั้นมา แนวความคิดนี้ก็เสนอสืบเนื่องเรื่อยมาโดยตลอด

1.2.2 แก่นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาสังคม ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จำนวนไม่น้อยมีแก่นเรื่องสะท้อนปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ปัญหาที่พบมาก ได้แก่ ปัญหาด้านอาชญากรรม และปัญหาด้านเศรษฐกิจ ส่วนปัญหาที่พบบ้างไม่มากนัก คือปัญหาด้านกฎหมาย ปัญหาด้านสาธารณสุข และปัญหาด้านวัฒนธรรม

แก่น เรื่องเกี่ยวกับปัญหาด้านอาชญากรรมส่วนใหญ่จะ เน้นอาชญากรรม และการหลอกลวงใน เมืองหลวง และผู้ที่ตก เป็นเหยื่อมักได้แก่ชาวบ้านนอกที่รู้ไม่เท่าทัน ตัวอย่าง ของเรื่องที่สะท้อนปัญหาคนบ้านนอกที่ เข้ามาใน เมืองหลวงแล้วถูกต้มตุ๋นได้แก่ เรื่องหมูไม่ต้องต้ม ของนายพาน เที่ยวกรุงเทพฯ ของฮิว เมอร์ริส และ ชาตคามนุษย์ ของสมุห์หอม เรื่องเหล่านี้ เสนอภาพด้านลบของสังคม เมืองหลวงซึ่งเต็มไปด้วยการหลอกลวงต้มตุ๋น การเอารัดเอาเปรียบ การลักขโมย และผู้คนที่แล้งน้ำใจ ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าคนบ้านนอกต้องประสบปัญหาเหล่านี้ เพราะความซื่อ ความไร้เดียงสา และความไม่เข้าใจในวิทยาการสมัยใหม่ของ เมืองหลวง ทำให้ ไม่รู้ทัน เล่ห์เหลี่ยมของชาวกรุง เรื่องที่แสดงปัญหาเหล่านี้ได้อย่างขบขันมากคือ เรื่อง เที่ยวกรุงเทพฯ ซึ่ง เสนอ เรื่องราวของกลุ่มนักหลอกลวงที่ใช้วิธีการตีสันทกับชาวบ้านนอกที่ เพิ่งลงรถไฟที่หัวลำโพง ชักชวนไปพักที่บ้านและชวน เล่นไพ่ เพื่อจะหลอกโกงเงิน ฮิว เมอร์ริส เขียน เป็น เชิงเสียดสีว่า ชาวบ้านนอกจะต้องถูกหลอกลวงจน เป็นประ เພฒิ ตัวละครชาวบ้านนอกในเรื่องนี้รู้ประ เພฒิคืออยู่แล้ว จึงสามารถพลิกสถานการณ์ เล่นไพ่จนชนะได้ เงินผู้หลอกลวงมาจนหมด และเพื่อไม่ให้ เป็นการ เสีย ประ เພฒิ จึงได้ให้เงินผู้หลอกไป 20 บาท ในตอนจบของเรื่อง แต่ปัญหาที่ชาวกรุงเองถูกหลอกก็มี เสนอไม่น้อย เช่นพ่อค้าในสำ เพ็งถูกหลอกว่าจะนำธนบัตรปลอมมาขายให้ในราคาถูก เพื่อใช้ถอน เงินโดยคนจับไม่ได้ จึงหลง เชื่อจ่ายเงินไป เป็นจำนวนมากและนักหลอกลวงก็หลอก เอา เงินไปได้ มากมาย ในเรื่อง กรรมของฮิว ของนายพาน ส่วนในเรื่อง คาราแดงงานให้มั่งมี ของนก เล็ก สะท้อนพฤติกรรมอัน เลวทรามของชายที่หลอกแต่งงานกับหญิงที่ร่ำรวย เพื่อปกอลอกเงิน ครั้นได้เงิน ทั้งหมดแล้วก็หนีไปและไปทำการ เช่นเดียวกับกับหญิงอื่นต่อไป

นอกจากการหลอกลวงแล้ว ปัญหาของการจับปล้นลักขโมยก็มี เสนอไม่ น้อย วิธีการจับปล้นก็มีง่าย ๆ ตั้งแต่การเข้าตีสันทแล้ววิ่งราวของใช้ เครื่องประดับไปเลย ดังใน เรื่อง วิ่งว้าวราว ของนายกระจก จนถึงการออกอุบายว่ามี เสือ เข้ามาในหมู่บ้านแล้วออกปล้นสัตว์ เลี้ยงของชาวบ้านเป็นการสวมรอย ในเรื่อง หนังเสือ ของศรีสุวรรณ เหล่านี้เป็นปัญหาด้าน อาชญากรรมในสังคมซึ่งสะท้อนผ่านร้อยแก้วแนวขบขัน มีข้อน่าสัง เกศ เกี่ยวกับแก่น เรื่องประ เเภทนี้ อยู่ประการหนึ่งคือ เรื่องส่วนใหญ่จะ เสนอปัญหาอาชญากรรมซึ่งไม่ร้ายแรงหรือใหญ่โตมากนัก ไม่มี เรื่องใด เสนอปัญหาอาชญากรรมที่ร้ายแรงซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียมากมายทั้งในด้าน เงินทองหรือ ชีวิตเลือดเนื้อ และวิธีการ เสนอ เรื่องก็มักจะ เน้นที่วิธีการหลอกลวงที่แยบคายมากกว่าความสูญเสีย ที่ผู้ถูกหลอกได้รับ ทั้งนี้ผู้วิจัย เชื่อว่าเป็น เพราะหาก เสนอปัญหาอาชญากรรมใหญ่โตหรือแสดงความ สูญเสียมากมาย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้อ่านรู้สึกหวาดกลัว โกรธแค้น เสียใจในหายนะ และรู้สึก สงสารผู้ตก เป็นเหยื่อมากกว่าจะรู้สึกขบขัน ซึ่งก็จะทำให้ เรื่องสูญเสียจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดของ

เรื่องคือการเร้าอารมณ์ขึ้นไปโดยสิ้นเชิง

ในด้านปัญหาเศรษฐกิจ ร้อยแก้วแนวขบขันที่มีแก่น เรื่อง เสนอปัญหาเศรษฐกิจส่วนใหญ่จะเป็น เรื่องที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 สะท้อนให้เห็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในชว่่นนั้น ปัญหาเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 7 เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ปัญหาการขาดแคลนเงินคงคลังได้เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ประกอบกับภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา เศรษฐกิจการเงินของโลกเริ่มปั่นป่วน จนกระทั่ง พ.ศ. 2472 ก็เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก เพราะการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจผิดพลาดของประเทศมหาอำนาจ ประเทศไทยพลอยกระทบกระเทือนไปด้วย ทำให้เศรษฐกิจของชาติอยู่ในขั้นวิกฤต (สืบแสง พรหมบุญ และคณะ 2528 : 54-56) สภาพการณ์เหล่านี้ได้ปรากฏให้เห็นในเรื่องสั้นขบขันหลายเรื่อง เช่น เรื่องบัตรปีใหม่กับเศรษฐกิจ ของ วงศ์กมล และ เมื่อมีเงิน ของ ช.ร. พายัพ ทั้งสองเรื่องนี้แม้จะเสนอออกมาในด้านขบขัน แต่ก็สะท้อนให้เห็นสภาวะการเงินที่ฝืดเคืองของประชาชนในสังคมได้เป็นอย่างดี ดังเช่นในเรื่อง บัตรปีใหม่กับเศรษฐกิจ ซึ่งแต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2475 เสนอเรื่องราวให้เห็นว่า ในยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำอย่างมาก ทุกคนต้องใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดที่สุด ดังนั้นจะกระทำการสิ่งใดก็ต้องให้ได้ประโยชน์หลายอย่างเหมือนดังที่คุณโป๊ะ ตัวละครเอกของเรื่อง ส่งบัตรอวยพรปีใหม่ไปให้ญาติมิตร นอกจากจะใช้เขียนคำอวยพรแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในการส่งข้อความอื่นด้วยในตัว เช่น ทวงของคืน ทวงหนี้ ผัดหนี้ และแม้กระทั่งขอยาจากแพทย์

นอกจากแก่นเรื่องสะท้อนสภาพเศรษฐกิจตกต่ำแล้ว ยังมีแก่นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นวิธีการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจวิธีหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นั่นคือวิธีการคุลยภาพ วิธีการคุลยภาพคือการปลดข้าราชการหรือพนักงานออกจากตำแหน่งหน้าที่เพื่อตัดทอนรายจ่ายของรัฐลง (สืบแสง พรหมบุญ และคณะ 2528 : 55) เรื่องขบขันที่มีแก่นเรื่องเกี่ยวกับการคุลยภาพคือเรื่อง วิธีคุลยภาพอย่างใหม่ ของศรีอิสรา เสนอให้เห็นวิธีการในการคัดเลือกที่จะคุลยภาพผู้ใด โดยการให้พนักงานพิจารณาตนเอง และชี้ให้เห็นผลกระทบของการคุลยภาพด้วยว่า ก่อความเดือดร้อนลำบากแก่คนจำนวนมาก

ปัญหาเกี่ยวกับแรงงานก็เป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งที่นักประพันธ์เรื่องขบขันให้ความสนใจ เรื่องสั้นเรื่อง สไตรค์ ของนายพาน และเรื่อง สละตี ของ ปักษีชาติ เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาการนัดหยุดงานของคนงาน โดยเสนอความคิดว่า วิธีการนัดหยุดงานเพื่อต่อรองเงื่อนไขต่าง ๆ กับนายจ้างนั้น เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องเพราะก่อความลำบากเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น และในที่สุดก็จะก่อความเดือดร้อนให้ตนเองด้วย ดังเช่นในเรื่อง

สไตรค์ ของนายพาน พ่อมชซึ่ง เป็นพนักงานขับรถรางได้หยุดงานสไตรค์ร่วมกับเพื่อน ๆ เมื่อกลับมาบ้านภรรยาไม่รู้เรื่อง เข้าจึงสไตรค์บ้าง ไม่ยอมทำงานบ้าน ลูกก็ไม่ยอมไปซื้อของให้ ทุกคนที่นายชมพบต่างพากันสไตรค์กันหมด ทำให้นายชมเดือดร้อนมาก เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องแสดงให้เห็นผลร้ายของการนัดหยุดงานได้อย่างชัดเจน เรื่องสั้นเรื่องสไตรค์ ของนายพานนี้ ลงตีพิมพ์ใน นิตยสารสุจิตสมิต เล่มที่ 18 ฉบับที่ 206 วันที่ 13 มกราคม 2465 และฉบับที่ 207 วันที่ 20 มกราคม 2465 หลังจากที่กรรมกรรรางของบริษัทไฟฟ้าสยาม 300 คนเศษ ได้นัดหยุดงานเพื่อประท้วงนายจ้างเรื่องระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรม เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2465 และกรรมกรได้กลับเข้าทำงานเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2465 (สังคีต พิริยะรังสรรค์ 2529 : 59-67) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า เรื่องสั้นขบขันเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นปัญหาแรงงานในสังคมสมัยนั้นโดยตรง

ปัญหาสังคมในด้านอื่น ๆ นอกจาก 2 ด้านใหญ่ ๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็ได้แก่ปัญหาด้านกฎหมาย เรื่องสั้นขบขันเรื่อง ท่านไม่รู้กฎหมาย ของนายนัด มันเหมาะ เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องกฎหมายของประชาชน โดยชี้ให้เห็นว่าประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายอย่างเพียงพอ จึงอาจตกเป็นเหยื่อให้ผู้มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายหลอกลวงหาผลประโยชน์เอาได้ ปัญหาด้านสาธารณสุขก็เป็นปัญหาสังคมอีกด้านหนึ่งซึ่งเสนอผ่านเรื่องขบขัน เรื่องสั้นเรื่องอะไรกันแน่ ของนายบัว ผาสุข เสนอสภาพทางการแพทย์ในสมัยนั้นให้เห็นว่ามีการรักษาโรคด้วยวิธีต่าง ๆ ถึง 4 วิธี คือแพทย์ไทยแผนโบราณรักษาด้วยสมุนไพร แพทย์จีนรักษาด้วยการฉะ แพทย์แผนปัจจุบันใช้ยาฝรั่งและหมอน้ำมนต์รักษาด้วยการรดน้ำมนต์ ทั้ง 4 วิธีนี้ยังไม่มีวิธีใดพิสูจน์ได้ว่าดีที่สุด ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือทั้ง 4 วิธีต่างก็มีความเห็นเกี่ยวกับโรคแตกต่างกันและรักษาด้วยวิธีที่แตกต่างกัน ซึ่งแทนที่จะเป็นผลดีอาจกลับกลายเป็นผลร้ายแก่คนไข้ได้

สุดท้ายคือปัญหาด้านวัฒนธรรม เรื่องสั้นเรื่องเคราะห์ร้าย ของนายกระจก แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เสนอปัญหาจากการที่ประชาชนยังไม่มีนามสกุล ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายเกี่ยวกับบุคคลแต่ละบุคคลได้ เรื่องสั้นเรื่องนี้แม้จะไม่ใช่การเรียกร้องให้แก้ไขปัญหาโดยตรง แต่ก็อาจมีส่วนผลักดันให้รัชกาลที่ 6 ทรงตราพระราชบัญญัติชานานามสกุลขึ้นใน พ.ศ. 2456

1.2.3 แก่นเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองมีจำนวนไม่มากนัก เรื่องขบขันบางเรื่องทำหน้าที่เพียงสะท้อนปัญหา ในขณะที่บางเรื่องทำหน้าที่เป็นเครื่องมือที่ผู้ประพันธ์ใช้โจมตีปฏิบัติราชการเมืองด้วย ร้อยแก้วแนวขบขันเกี่ยวกับการเมืองเรื่องแรกคือ นิทานปดขยับ ซึ่งไม่ปรากฏนามผู้แต่ง ลงตีพิมพ์ในนิตยสารรุโรวาท ในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ก่อนที่จะกล่าวถึงแก่นเรื่องของเรื่องนี้

จำเป็นต้องกล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 เสียก่อนเพื่อเป็นพื้นฐานที่จะเข้าใจเรื่องนี้ได้

ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 มีขึ้นตั้งแต่ต้นรัชกาล เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ตั้งแต่พระชนม์เพียง 15 พรรษา จึงจำเป็นต้องมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ซึ่งได้แก่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ผู้มีอำนาจทางการเมืองสูงยิ่งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 การขึ้นครองราชย์ของพระองค์ท่าน มีลักษณะเป็นการยินยอมพร้อมใจของเสนาบดีผู้ใหญ่และพระบรมวงศานุวงศ์ ลักษณะเช่นนี้เป็นการต่อรองทางการเมืองซึ่งมีผลเป็นการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อยู่มาก (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2519 : 64) พระราชอำนาจของรัชกาลที่ 5 ถูกจำกัดด้วยอำนาจขุนนางเก่า ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสนาบดีตระกูลบุนนาค ซึ่งล้วนดำรงตำแหน่งสำคัญในการบริหารระดับสูงทั้งสิ้น กล่าวคือ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน บุตรชายคือเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) เป็นสมุหกลาโหม น้องชายคือเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) เป็นพระคลัง และหลานชายคือพระยาอาหารบริรักษ์ (นุช บุญหลง) กำกับกรมนา (ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูต 2518 : 11) ในระหว่างปีที่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินนี้ ก็ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัชกาลที่ 5 กับสมเด็จพระยาอยู่หลายประการ เพราะรัชกาลที่ 5 ทรงได้รับการศึกษาคามแบบตะวันตก ทรงมีหวัคคิดก้าวหน้าต้องการปรับปรุงประเทศให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ ในขณะที่สมเด็จพระยาฯ ค่อนข้างจะเป็นนักอนุรักษนิยม ไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและรวดเร็ว ต้องการรักษาประเพณีไว้ให้มากที่สุด จะเปลี่ยนแปลงก็เฉพาะสิ่งที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น (Wyatt 2512 : 44-50 อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช และชัตติยา กรรณสูต 2528 : 12)

เมื่อรัชกาลที่ 5 ได้ทรงปกครองประเทศด้วยพระองค์เองอย่างแท้จริงในปี พ.ศ. 2416 ซึ่งเป็นปีที่มีพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ 2 พระองค์ก็ได้ทรงเริ่มต้นนโยบายจำกัดอำนาจของเสนาบดีเก่าและรวบอำนาจคืนมาไว้ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมีกลุ่มสนับสนุนพระองค์คือพระเจ้านั่งงยาเธอและขุนนางหนุ่ม ๆ ซึ่งได้รับการศึกษาแบบสมัยใหม่ และบุคคลเหล่านี้กลุ่มหนึ่งคือคณะผู้จัดทำและนักประพันธ์ของนิตยสารครุโฆวาทนั่นเอง นโยบายก้าจำกัดอำนาจเสนาบดีเก่า ๆ และรวมอำนาจคืนมาที่พระมหากษัตริย์ประการแรกคือ ทรงจัดตั้งสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินหรือเคาน์ซิล ออฟ สเตท (Council of State) และสภาที่ปรึกษาราชการในพระองค์หรือปรีวี เคาน์ซิล (Privy Council) ขึ้นเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2417 (กาญจน์

สมเกียรติกุล และยุพา ชุมจันทร์ 2516 : 29) เหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับการจัดตั้งสภาที่ปรึกษา
ราชการในพระองค์ซึ่งเป็นต้นเหตุของการแต่งเรื่องนิทานปดฺยบันขึ้นมามีเดียนเสียดสีในนิตยสาร
ครุโฆวาท คือการที่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์และบุตรชายคือเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์
ปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งองคมนตรีในปรีวี เคาน์ซิล สมเด็จพระยาฯ จึงถือว่าจะต้องถือตาม
พระราชบัญญัตินั้น และต้องรับคำสาบานตัวเหมือนคนทั้งหลาย ส่วนเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์อ้าง
ว่ามีราชการในกรมและเมืองขึ้นมาก และมีโรคภัยเกิดขึ้นกับตัว (ฉรุฑฺฒิ สฺถิตฺสงคราม 2516 : 152)

เหตุที่ผู้วิจัยเชื่อว่านิทานปดฺยบันแต่งขึ้นมาเพื่อเสียดสีการกระทำครั้งนี้
เพราะนิตยสารครุโฆวาทเคยมีบทความและเรื่องสั้นลงตีพิมพ์เสียดสีสมเด็จพระยาฯ และกลุ่มของ
ท่านหลายครั้ง เช่นเรื่อง ความฝัน หรือข้อความบางตอนในเรื่อง นายจิตรนายใจสนทนากัน ซึ่ง
เรื่องเหล่านี้แต่งโดยเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (สุมาลี วีระวงศ์, บรรณาธิการ 2530 : 5)
นอกจากนั้น ระยะเวลาการลงตีพิมพ์เรื่อง นิทานปดฺยบัน รวมทั้งเนื้อเรื่องที่บ่งบอกค่อนข้างชัดเจน
ก็เป็นสิ่งช่วยยืนยัน เรื่องขบขันเรื่องนี้ น่าจะแต่งขึ้นตําหนิสมเด็จพระยาฯ และเจ้าพระยา
สุรวงศ์ไวยวัฒน์ที่ไม่ยอมเป็นเคาน์ซิล นิทานปดฺยบันลงตีพิมพ์ในนิตยสารครุโฆวาท ฉบับวันที่ 11
สิงหาคม 2417 ก่อนวันที่องคมนตรีของสภาก็เข้าถวายคำสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์เพียง 3
วัน เนื้อเรื่องของเรื่องนี้มีว่า เด็กกลุ่มหนึ่งประมาณ 30-40 คนกำลังเล่นกันอยู่ ขณะนั้นมีผู้ใหญ่
คนหนึ่งเป็นทหารเข้าไปถามว่าเด็กเล่นอะไร เด็กไม่ตอบแต่แกล้งทำกิริยาล้อเลียน ทำให้ทหาร
โกรธจึงขู่เด็กว่าตนเป็นทหารนะ เด็กจึงหลอกทำทำมายิงปืนโดยเอาไม้ไผ่แทนปืน พอทหารทำ
เด็กก็ยิงหัวเราะเยาะล้อเลียนว่าเป็นบ้า ขณะนั้นคนแก่คนหนึ่งที่อยู่กับทหารจึงเข้าไปจุดทหารออก
มาจากวงล้อมของเด็ก แล้วคว่าไปยืมให้เด็กล้ออยู่ทำไม เด็กจึงโห่ฮา ล้อเลียนคนแก่ว่าเป็นบ้า
อีกคนหนึ่ง คนแก่ยิ่งโกรธยิ่งคุด่าเด็ก เด็กก็ยิ่งล้อเลียนทำให้คนเห็นว่าผู้ใหญ่ทั้งสองเป็นบ้าจริง ๆ
ทั้งสองจึงต้องเดินหนีไปจากที่นั้น ตัวละครที่เป็นทหารน่าจะสร้างขึ้นเสียดสีเจ้าพระยาสุรวงศ์
ไวยวัฒน์ เพราะขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเสนาบดีกลาโหม ส่วนคนแก่ น่าจะหมายถึงสมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ พฤติกรรมประการแรกของฝ่ายผู้ใหญ่คือการที่ทหารเดินเข้าไปถามเด็กว่ากำลังเล่น
อะไรกันอยู่ ชี้ให้เห็นว่าฝ่ายผู้ใหญ่ยังไม่เข้าใจ "การเล่น" หรือวิธีการบริหารประเทศแบบใหม่
ของคนหนุ่ม ส่วนการที่ทหารทำทำมายิงปืนโดยใช้ไม้ไผ่แทนแล้วถูกเด็กหัวเราะเยาะว่าเป็นบ้า น่าจะ
เป็นการเสียดสีระบบการทหารที่โบราณของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ เพราะในขณะนั้นกลุ่ม
นายทหารหนุ่ม ๆ ทั่วไปกำลังไม่พอใจที่เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ขาดความรู้ทางวิชาการทหาร
แผนใหม่ ไม่สามารถจะปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับความจริงก้าวหน้าทางด้านนี้ได้ (ประภา
สังข์บุณฺลือ 2522 : 75) การที่ทหารและคนแก่โกรธและคุด่าเด็ก อาจเทียบได้กับความไม่พอใจ

ของผู้อาวุโสต่อการกระทำของคนหนุ่ม คือการตั้งสภาทั้งสองสภาขึ้น แต่จุดที่สำคัญที่สุดคือการที่ผู้ใหญ่ออกไปเตือนว่าเป็นบ้าและถูกหัวเราะเยาะทำให้เป็นตัวตลก เป็นการแสดงทัศนคติอย่างชัดเจนว่าการกระทำของผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เป็นความไร้เวลา และการที่ผู้ใหญ่ทั้งสองต้องเดินหนีไปบ้าน น่าจะเป็นการบอกในทางอ้อมว่าผู้อาวุโสไม่ควรจะมายุ่งเกี่ยวกับกิจการของคนหนุ่มอีกต่อไป เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ในเรื่องชวนให้สรุปได้ว่า นิทานปดฺยบัน แต่งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มคนหนุ่มใช้โจมตีและตำหนิสมเด็จพระยา และกลุ่มของท่านและเป็นการต่อต้านอำนาจของสมเด็จพระยาทางอ้อมโดยใช้อารมณ์ขัน เป็นสื่อ

พอมาถึงช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ได้เกิดปัญหาทางการเมืองการปกครองประการใหม่ที่แตกต่างกันไปจากเดิม เนื่องมาจากกระแสของอารยธรรมตะวันตกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศเป็นอันมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านวิทยาการสมัยใหม่ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งหลักปรัชญาของตะวันตกด้วย ทำให้ความคิดเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อผู้มีการศึกษาสูงในสังคมทั้งเจ้านาย ขุนนาง และสามัญชน คนหลายกลุ่มเริ่มมองเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงระบอบการ เมืองการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชไป เป็นประชาธิปไตยอาจเป็นคำตอบสำหรับสังคมไทยที่กำลังเผชิญปัญหาของสภาพการเมืองภายในและปัญหาสภาพการเมืองจากภายนอกที่เป็นผลมาจากลัทธิอาณานิคม (ชาวยุโรป เกษตรศิริ 2517 : 30-31) ตัวอย่างของความคิดนี้เห็นได้จากคำกราบบังคมทูลของ เจ้านายและข้าราชการให้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ร.ศ. 103 ผู้ที่เสนอคำกราบบังคมทูล เช่น พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ เป็นต้น (กรมศิลปากร 2512 : 74-75) กระแสความคิดนี้มีได้มีอยู่แต่เฉพาะกลุ่มชนชั้นสูง เท่านั้น ราษฎรสามัญบางคนก็เริ่มตั้งปัญหามาถึงความเหมาะสมของระบอบการปกครองและเริ่มเสนอความคิดเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยขึ้นบ้าง บุคคลที่มีบทบาทเด่นที่สุดคือ เทียนวรรณ เทียนวรรณได้ออกวารสารศุลวิภาคพจนกิจ (พ.ศ. 2446-2449) และศิริพจนภาค (พ.ศ. 2451) เพื่อชี้แสดงความคิดเห็นทางด้านการเมืองการปกครองและสังคม ข้อเขียนของเทียนวรรณได้พูดถึงปัญหาบ้านเมืองไว้มากมาย เช่นปัญหาจากการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม การฉ้อราษฎร์บังหลวง การเล่นพวกพ้อง ระบบการศาลที่ไม่ยุติธรรมอย่างแท้จริง ทั้งยังแสดงความคิดเห็นคัดค้านวัฒนธรรมประเพณีบางอย่าง เช่น ระบบทาส ระบบการมีภรรยาหลายคนหรือความเชื่อผิด ๆ ทางศาสนา และเทียนวรรณได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาย่างหนึ่งคือ ราษฎรจำเป็นต้องมีผู้แทนและมีรัฐสภา รัฐสภาจะสามารถแก้ไขปัญหายของราษฎร ป้องกันการฉ้อราษฎร์บังหลวง และกระตุ้นให้ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริตเพื่อประชาชน การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองประเทศด้วยนี้ เทียนวรรณเห็นว่าเป็นวิธีที่จะทำให้ชาติเป็นศิวิไลซ์อย่าง

แท้จริง เพราะประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญของบ้านเมือง ประชาชนจะต้องให้ความยินยอมในการที่ เขาถูกปกครองและมีสิทธิ์มีส่วนในการรักษาบ้านเมืองร่วมกับเจ้านายด้วย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช 2522 : 81-82)

นอกจากเทียนวรรณแล้ว สามัญชนอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทในการเสนอ ความรู้และแสดงความคิดเห็นต่อสังคมได้แก่ ก.ศ.ร.กุหลาบ ถึงแม้ ก.ศ.ร. จะมีชื่อเสียงขึ้นมาจาก ข้อเขียนทางประวัติศาสตร์ แต่เขาก็ได้เขียนบทความแสดงทัศนะต่อสังคมไว้มากมาย เช่นต่อต้าน ความเชื่อผิด ๆ ทางไสยศาสตร์ต่อต้านการฟุ้งเฟ้อนิยมตะวันตก ทั้งยังเสนอแนวทางการบริหาร เพื่อให้เกิดความยุติธรรมด้วย (นิพนธ์ อินสิน 2521 : 65-68) อาจกล่าวได้ว่าสามัญชนทั้งสอง คนนี้เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองและสังคมรวมทั้ง เรียกร้อง ประชาธิปไตยในสมัยนั้น

ท่ามกลางกระแสของการเรียกร้องประชาธิปไตยนี้ ได้มีการแต่งเรื่อง สั้นขบขันที่สำคัญเรื่องหนึ่งขึ้น ซึ่งเป็นเสมือนการตอบโต้ข้อเรียกร้องและข้อวิจารณ์ของสามัญชนทั้งสองนี้จากฝ่ายผู้ปกครอง ทั้งยังเป็นการแสดงทัศนะต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยว่า เหมาะสมกับประเทศไทยหรือไม่เพียงใด เรื่องขบขันเรื่องนั้นคือเรื่อง รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม ของน้อยลา ซึ่งเป็นพระนามแฝงของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะนั้น ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร พระองค์ทรงใช้วิธีการแต่ง แบบเสียดสีเป็นการต่อต้านเทียนวรรณ และ ก.ศ.ร.กุหลาบ และชี้ให้เห็นว่า "ปัญญาชน" ทั้งสอง มิใช่ว่าจะเก่งกาจฉลาดหลักแหลมและความคิดที่เสนอจะถูกต้องเสมอไป ตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ ทั้งสองตัวเห็นได้ชัดว่าสร้างขึ้นเพื่อเสียดสีเทียนวรรณและ ก.ศ.ร.กุหลาบโดยตรง เห็นได้จาก การตั้งชื่อตัวละครก็มาจากตัวอักษรชื่อของทั้งสอง นายทวนคือเทียนวรรณ และนายเกศศรีศ.ร. กุหลาบ นอกจากนั้นคำพูดอภิปรายของตัวละครทั้งสองก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับข้อเขียนของ เทียนวรรณ และ ก.ศ.ร.กุหลาบ ที่ลงพิมพ์ในนิตยสารของแต่ละคน ดังเช่นคำอภิปรายในสภาของนายทวน

นายทวน - ข้อ 7 เราต้องการที่สุจริตท่านผู้มีสติปัญญาและรู้วิชาเก่าแก่กว่า ผู้อื่นจริง สำหรับเป็นผู้ช่วยแนะนำในราชการบ้านเมืองทั่วไปให้มีความเจริญโดยจับ ทั่วทันเวลา

ข้อ 8 เราต้องการที่สุจริตในพวกเราให้รู้วิชาลึกซึ้งจริง ๆ ทุกคนควรตั้งใจเรียนให้มีความรอบรู้ แม้อย่างน้อยเพียงเสมอตัวเรา (น้อยลา

2515 ง. : 54)

และข้อเขียนในบทความเรื่อง ว่าด้วยไสยหรือเวลา ลงพิมพ์ใน

ศุลวิภาคพจนกิจ เล่ม 5 แผ่นที่ 206, 207, 208 วันที่ 8, 16 และ 23 กรกฎาคม ร.ศ. 124
มีเนื้อความบางตอนว่า

(7) เราต้องการที่สุคนท้านที่มีสติปัญญาแล้ววิชาเท่าแก่เขาที่รู้อจริง, คือสำหรับ
จะได้ช่วยแนะนำกิจการบ้านเมืองเพื่อให้มีความเจริญโดยรวดเร็วทันเวลา

(8) เราต้องการที่สุคนท้านพวกเราให้รู้วิชาลึกซึ้งจริง ๆ ทุกคนควรที่จะรู้ได้หัดได้
เรียนได้จนพอใจในบ้านเมืองจนเหลือล้น (เทียนวรรณ อ่างถึงน ชัยอนันต์
สมุทวนิช 2522 : 158)

จะเห็นได้ว่าคำพูดอภิปรายของนายทวนกับบทความของเทียนวรรณมี
ความคล้ายคลึงกันมาก เพียงแต่รัชกาลที่ 6 ได้ทรงคัดแปลงข้อความบางตอนเท่านั้น ความ
คล้ายคลึงระหว่างคำอภิปรายของนายทวนกับบทความของเทียนวรรณชวนให้คิดว่าบทความเรื่อง ว่า
ด้วยไสยหรือเวลา น่าจะเป็นการวิจารณ์รัฐบาลที่ส่งผลให้รัชกาลที่ 6 ทรงนิพนธ์เรื่องนี้ได้ตอบ
เพราะเรื่อง รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม ลงตีพิมพ์ในนิตยสารทวีปัญญา ฉบับที่ 18 เดือน
กันยายน ร.ศ. 124 หลังจากบทความของเทียนวรรณออกตีพิมพ์ไม่นาน และผู้วิจัยเห็นว่าบทความ
อีกชิ้นหนึ่งของเทียนวรรณคือ ว่าด้วยความผันละเมอแต่มีช้อนนอนหลับ ก็น่าจะเป็นต้นเหตุสำคัญอีก
ชิ้นหนึ่ง เรื่องนี้แสดงความผันต่าง ๆ ของเทียนวรรณและข้อหนึ่งคือให้มีการจัดตั้ง "ปาลิเมนต์"
อนุญาตให้มีหัวหน้าราษฎรมาพูดธุระชี้แจงแก่รัฐบาลได้ (เทียนวรรณ อ่างถึงน ชัยอนันต์ สมุทวนิช
2522 : 150) ชื่อเรื่องแสดงว่าเป็นความผันผืนซึ่งอาจเป็นจริงได้ ส่วนเรื่อง รายงานการประชุม
ปาลิเมนต์สยาม ก็สร้างเนื้อเรื่องให้ "ข้าพเจ้า" ผู้เล่าเรื่องนอนหลับแล้วฝันเห็นว่ามีการประชุม
ปาลิเมนต์ของสยามกันอยู่ การให้นอนหลับแล้วฝันเหมือนจะเป็นการบอกว่าปาลิเมนต์มิได้เฉพาะใน
ฝันเท่านั้น

เนื้อหาของเรื่องนี้แสดงให้เห็นการประชุมปาลิเมนต์สยามโดยหัวข้อ
ของการประชุมที่ต้องพิจารณาคือเรื่องงบประมาณทหาร สมาชิกสภาแต่ละคนก็ลุกขึ้นอภิปราย
นายทวนกับนายเกศร์ก็ลุกขึ้นอภิปราย รัชกาลที่ 6 ทรงเสียดสีโดยการให้นายทวนกับนายเกศร์พูด
แต่เรื่องที่ตนสนใจหรือต้องการเรียกร้องอย่างยืดยาว เช่นนายทวนก็อภิปรายดังที่ได้ยกตัวอย่าง
มาแล้วข้างต้น ส่วนนายเกศร์ก็พูดถึงแต่เรื่องประวัติศาสตร์โบราณคดี เนื้อความที่อภิปรายนั้นไม่
สอดคล้องกับประเด็นที่จะต้องพูดเรื่องงบประมาณทหารเลย และในบางตอนก็สร้างให้คำอภิปรายมี
ลักษณะที่เหลวไหลไร้สาระ เช่นข้อเรียกร้องของนายทวนนั้นข้อท้าย ๆ กลายเป็นการทวงค่า
หนังสือหรือโฆษณาขายหนังสือไปแทน การอภิปรายอย่างยืดยาวและข้อความที่ไร้สาระ เป็นเสมือน

การตำหนิว่าคนเหล่านี้พูดมากและความคิดที่เสนอก็ไม่ถูกต้อง สุดท้าย เรื่องจบลงด้วยการทะเลาะ
 ทุ่มเถียงกันวุ่นวายเพราะทุกคนต่างไม่มีอิทธิพลประธาณ แย่งกันจะพูดอภิปรายให้ได้ พฤติกรรมของ
 นายทวนและนาย เกศร์ในการประชุมสภานี้ นอกจากจะ เป็นการเสียดสีต่อต้าน เทียนวรรณ และ
 ก.ศ.ร. กุหลาบแล้ว เมื่อประกอบกับการทะเลาะทุ่มเถียงกันวุ่นวายในตอนจบ ยังแสดงให้เห็น
 แนวความคิดทางการเมืองการปกครองของรัชกาลที่ 6 ด้วยว่าพระองค์มิได้ทรงปฏิเสธรัฐสภาหรือ
 ระบอบประชาธิปไตย แต่ทรงเห็นว่ายังไม่เหมาะกับคนไทยเพราะคนไทยยังไม่มีความเข้าใจใน
 ระบบนี้อย่างแท้จริง การอภิปรายอย่างยืดเยื้อแต่ไม่ตรงประเด็น การแย่งกันพูด การทะเลาะ
 ทุ่มเถียงกันวุ่นวาย ล้วนแสดงให้เห็นว่าผู้แทนยังไม่เข้าใจกับระบบและวิธีการของสภาอย่างแท้จริง
 และเมื่อไม่มีความเข้าใจแล้ว สภาก็ไม่มีประโยชน์อันใดเลย ความคิดของพระองค์เกี่ยวกับการ
 เรียกร้องให้มีสภานี้ ปรากฏชัดจากบทความชื่อ ขอลา ซึ่งลงตีพิมพ์ในนิตยสารทวีปัญญา ร.ศ.
 123 แสดงทัศนะว่า

ข้าพเจ้าเป็นคนที่อยู่ในจำพวกไม่ชอบอ่าน "เมื่อไหร่หนอ" ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์
 บางฉบับและต้องสารภาพต่อไปด้วยว่าออกนี้ก็ไม่ชอบผู้ถาม "เมื่อไหร่หนอ" ต่าง ๆ
 เหล่านี้ด้วย เพราะรู้สึกว่าเป็นคนโหด แต่อยากจะแสดงตนเป็นผู้รักชาติไทย จึงร่ำ
 ร้องถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่เขาเห็นว่าประเทศ "ซิวิลไลซ์" ควรจะมี เช่นร่ำว่า "เมื่อ
 ไร่นอกกรุงสยามจะมีปาลิเมนต์"... ท่านเหล่านี้ก็ได้ร้องเมื่อไร่นอกสยามมาแล้ว
 แต่ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่าได้เคยเห็นได้ยินตามเลยว่ "เมื่อไร่นอกคนไทยจึงจะนับถือ
 คนไทยให้เสมอกับชาติอื่น "หรือ" เมื่อไร่นอกคนไทยจะคิดอ่านช่วยซื้อของและ
 บำรุงฝีมือคนไทยกันเอง (ไทยหัวเห็ด 2523 : 176)

จากข้อความนี้ เมื่อนำมาพิจารณาเกี่ยวกับ รายงานการประชุมปาลิเมนต์
สยาม จะเห็นทัศนะของรัชกาลที่ 6 ได้ชัดเจนว่า แม้แต่คนที่คิดว่าตนเองเป็น "ปัญญาชน" มีความ
 รู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง เช่นพวกนักหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 เทียนวรรณ กับ ก.ศ.ร. กุหลาบ ก็ยังไม่เข้าใจวิธีการใช้ระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังนั้น
 จึงยังไม่สมควรอย่างยิ่งที่ประเทศจะ เปลี่ยนระบอบการปกครองไป เป็นการปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตย

ในสมัยรัชกาลที่ 7 มีเรื่องสั้นแนวขบขันที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการ
 เมืองที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง ตาอำ ลีอึ้ง ของยานนาวา เรื่องสั้นเรื่องนี้มีลักษณะที่
 แตกต่างจาก 2 เรื่องก่อนที่กล่าวมา ในแง่ที่ทั้ง 2 เรื่องนั้น เป็นเรื่องที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้แสดงทัศนะ
 ทางการเมืองและใช้โจมตีต่อต้านฝ่ายตรงข้ามของผู้ประพันธ์ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ เป็น

เครื่องมือทางการเมืองของผู้ประพันธ์โดยตรง หากแต่เรื่อง ตาอำ สี่อึ่ง นี้เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองในแง่ที่สะท้อนให้เห็นสภาพและปัญหาทางการเมืองการปกครองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 โดยลงตีพิมพ์ในนิตยสารไทยใหม่วันจันทร์ เดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งสอดคล้องกับยุคสมัย เพราะขณะนั้นเป็นช่วงที่กำลังจะมีการเลือกตั้งครั้งแรก เรื่องสั้นเรื่องนี้เป็นเรื่องราวของตาอำ สี่อึ่ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนตำบล ตาอำไปสมัครรับเลือกตั้งด้วยเหตุผลเพียงอย่างเดียวคือต้องการแสดงให้เห็นว่าตนรักชาติ และมีความเข้าใจในเรื่องราวของชาติ แต่ตาอำไม่เข้าใจระบบรัฐสภาและการเป็นผู้แทนราษฎรเลย ไม่เข้าใจว่าผู้แทนควรมีคุณสมบัติอย่างไร หรือมีหน้าที่อะไรบ้าง ดังจะเห็นได้จากการหาเสียงของตาอำ ตาอำรับอาสาว่าเมื่อได้เป็นผู้แทนแล้วจะรับใช้ประชาชนด้วยการนำของไปจ่าน้ำให้ หรือช่วยขจัดล้างภาชนะต่าง ๆ ให้ เรื่องนี้จบลงด้วยการที่ตาอำได้รับคะแนนเสียงเพียง 1 คะแนน

จากเนื้อเรื่องของเรื่องนี้ ผู้วิจัยเชื่อว่าผู้แต่งคงมุ่งที่จะแต่งเพื่อเร้าอารมณ์ขันมากกว่าจะมุ่งตำหนิหรือโจมตีการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยตรง เห็นได้จากการมุ่งเสนอภาพที่ขบขันของตัวละครเอกทั้งในด้านการแสดงท่าทาง การแต่งกาย และพฤติกรรมที่เหลวไหล มากกว่าจะเน้นถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับตาอำ คงเพียงจะมุ่งเสนอเรื่องขบขันผ่านเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับยุคสมัยเท่านั้น แต่โดยที่ผู้แต่งอาจจะไม่เจตนานี้ พฤติกรรมของตาอำกลับแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในช่วงแรกได้อย่างลึกซึ้งปัญหานั้นก็คือ ถึงแม้ว่าประชาชนจะมีความตื่นตัวสนใจและชื่นชมในระบอบประชาธิปไตยมากเพียงใดก็ตาม แต่ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยอย่างเพียงพอ เรื่องขบขันเรื่องนี้อาจเป็นการชี้ให้เห็นได้ทางอ้อมว่า ระบอบประชาธิปไตยเต็มรูปแบบอาจจะยังไม่เหมาะสมนักกับสังคมไทยซึ่งประชาชนยังไม่ได้รับการศึกษามากเพียงพอ นอกจากนั้นยังช่วยแสดงให้เห็นปัญหาทางการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นกับประชาชนทั่วไป ซึ่งเราไม่อาจพบได้จากบันทึกประวัติศาสตร์ที่มักเสนอปัญหาของชนระดับผู้นำมากกว่า

1.3 แก่นเรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ประเทศไทยมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในด้านต่าง ๆ เช่น การปกครองประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นผลมาจากอารยธรรมตะวันตกที่เริ่มแพร่เข้ามาตั้งแต่รัชกาลก่อน และมีกระแสรุนแรงมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จำนวนไม่น้อยมีแก่นเรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรม

ตะวันตกในช่วง 3 รัชกาลนี้ โดยมีประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็น คือ การแสดงทัศนะและการสะท้อนภาพการรับอารยธรรมตะวันตก และปัญหาของการรับอารยธรรมตะวันตก

1.3.1 การแสดงทัศนะและการสะท้อนภาพการรับอารยธรรมตะวันตก ร้อยแก้ว แนวขบขัน เรื่องแรกที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทยสมัยนั้น ได้แก่ เรื่อง ทะเลเล็กเทิกทาก ของ เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ ลงตีพิมพ์ในนิตยสารวชิรญาณวิเศษ พ.ศ. 2436 เรื่องขบขันเรื่องนี้เสนอแก่นเรื่องคำหิการแสดงกิริยามารยาทตามแบบแผนของตะวันตก ว่ากระโดดกระเดก ไม่อ่อนโยน เป็นการ "ทะเลเล็กเทิกทาก" ไม่ควรปฏิบัติ เช่นการที่พ่อทองดี ตัวละครเอกซึ่งเป็นนักเรียนนอก เดินขึ้นมาบนเรือนโดยไม่ถอดรองเท้า เมื่อพบบิดาแทนที่จะสวัสดีกลับตรงจับมือ เมื่อพบมารดา ก็ตรงเข้ากอดและหอมแก้ม ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นว่าเป็นกิริยามารยาทที่ไม่งาม ทั้งยังขัดกับวัฒนธรรมไทยในเรื่องการเคารพผู้ใหญ่ ความอ่อนน้อม นิมนวล เรื่องขบขันเรื่องนี้แสดงทัศนะในทางลบต่อวัฒนธรรมตะวันตก แสดงให้เห็นว่าในช่วงแรกที่อารยธรรมตะวันตกเริ่มแพร่เข้ามา นั้น ยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร เพราะยังมีลักษณะที่ขัดแย้งกับสังคม ไทยหลายอย่าง

แต่หลังจากเรื่องทะเลเล็กเทิกทาก เป็นต้นมา ปฏิกริยาต่ออิทธิพลของอารยธรรมจากตะวันตกที่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขันก็เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ทัศนะที่นิยมยกย่องคน "ทันสมัย" ซึ่งคือผู้ที่ดำเนินชีวิตตามแบบแผนตะวันตก และทัศนะที่ตำหนิตัดเยียดคนที่ไม่เข้าใจอารยธรรมตะวันตก มีปรากฏมากมายในเรื่องขบขันตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 7 ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 หรือในยุคคลักวิทยาถึงชวท้าว เรื่องสั้นขบขันมักเสนอเรื่องราวของคน 2 กลุ่มในสังคมที่มีทัศนะต่อวัฒนธรรมตะวันตกแตกต่างกัน และแสดงน้ำเสียงยกย่องชื่นชมคนสมัยใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็ล้อเลียนแกมตำหนิตัวเก่า เช่นเรื่อง โมเตอร์คาร์ใหม่ ของ น.ม.ส. ได้เสนอทัศนะของคน 2 กลุ่มที่มีต่อ "โมเตอร์คาร์ใหม่" หรือวิทยาการสมัยใหม่จากตะวันตกที่เริ่มมีการนำเข้ามาใช้ในสังคมไทย คนกลุ่มหนึ่งซึ่งได้รับการศึกษาแบบใหม่จะแสดงความชื่นชมและนิยมในสิ่งเหล่านี้ ในขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นคนไทยรุ่นเก่าได้รับการศึกษามาแบบเดิมจะไม่รู้จัก ไม่เข้าใจ และไม่ชอบวิทยาการสมัยใหม่เลย เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นการรับอารยธรรมตะวันตกในยุคแรกซึ่งมีทั้งคนที่นิยมยกย่องและคนที่ไม่เห็นด้วย ในเรื่องนี้แม้ผู้ประพันธ์จะไม่ได้ตัดสินโดยตรงว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด แต่น้ำเสียงล้อเลียนแกมตำหนิตัวเก่าซึ่งไม่เข้าใจวัฒนธรรมตะวันตกโดยตลอด รวมทั้งการสร้างให้คนหัวเก่าเป็นผู้ถูกหัวเราะ เยาะก็แสดงทัศนะของผู้ประพันธ์ได้ทางอ้อม ส่วนในเรื่องจดหมายนายสุต (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) เสนอเรื่องราวแสดงให้เห็นถึงคุณประโยชน์ของอารยธรรมตะวันตกโดยตรง พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่คุณรุ่นเก่าเห็นว่าไม่ดี ไม่เหมาะกับสังคมไทยนั้น แท้จริงดีและเป็นประโยชน์มาก เรื่องนี้เสนอแก่นเรื่องโดยการให้ตัวละครเอกซึ่ง

เป็นคนหัว เก๋า เปลี่ยนทัศนคติมาชื่นชมและยกย่องอารยธรรมตะวันตกในที่สุด

เรื่องสั้นแนวขบขันอีกจำพวกหนึ่งซึ่งเป็นการแสดงทัศนะต่อคนรุ่นเก่าที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรมตะวันตก คือ เรื่องที่แต่งล้อเลียนคนที่มีลักษณะ "อิน" คำว่า "อิน" เป็นคำแสลงมีความหมายว่า แก้ววัด เขย จุ่มง่าม ไม่ทันสมัย เรื่องราวของคนที่มีลักษณะ "อิน" นั้น นอกจากจะ เสนอในลักษณะของคน เขย จุ่มง่าม รู้เรื่องแต่ธรรมะและภาษาบาลีแล้ว ยังเน้นลักษณะที่เป็นคนไม่ทันสมัย ไม่เข้าใจ เรื่องราวของโลกสมัยใหม่ ไม่รู้จักวัฒนธรรมตะวันตกและไม่รู้ภาษาอังกฤษ ดังเช่นพฤติกรรมของ ท่านมหา ตัวละครเอกในเรื่อง บรมอิน ของขุนช้าง ท่านมหา ไม่เข้าใจภาษาอังกฤษ เมื่อได้ยินพระที่ตนเกลียดพูดศัพท์ภาษาอังกฤษว่า แอดไวเซอร์ (adviser) จึงคิดว่าพระองค์นั้นคำคนว่า เชอ เลยลุกขึ้นเอาไม้เท้าตีพระองค์นั้น การที่คนประเภทอินถูกนำมาล้อเลียนและสร้างความขบขันมากย่อมแสดงให้เห็นทัศนะของสังคมได้ว่า คนที่ไม่รู้ไม่เข้าใจเรื่องของโลกสมัยใหม่ วัฒนธรรมแบบใหม่ หรือไม่รู้ภาษาอังกฤษ เป็นคนที่เขย ล้าสมัย และน่าขบขัน

ในร้อยแก้วแนวขบขันบางเรื่อง ผู้ประพันธ์ไม่ได้แสดงทัศนะต่อการรับอารยธรรมตะวันตกโดยตรง แต่ได้เสนอแก่น เรื่องที่สะท้อนให้เห็นทัศนะของคนในสังคมต่อการรับอารยธรรมตะวันตก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไปในทางชื่นชมยกย่อง โดยเฉพาะร้อยแก้วแนวขบขันในช่วงรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 เรื่องขบขันหลายเรื่อง เสนอแก่น เรื่องที่แสดงให้เห็นค่านิยมของสังคมที่ยกย่องคนที่ดำเนินชีวิตตามแบบแผนตะวันตก พูดภาษาอังกฤษได้ ว่าเป็นคนโก้ เก๋ ทันสมัย และสิ่งที่เป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นว่าเป็นคนชั้นสูงนั้น ก็คือการใช้ชีวิตอย่างหรูหราตามธรรมเนียมฝรั่งทุกอย่าง แม้แต่คนในระดับชาวบ้านหรือคนบ้านนอกก็ชื่นชมวัฒนธรรมตะวันตก เช่น เรื่อง ประกวดความรู้ ของ พักเขียว เป็นเรื่องของภารโรงและคนรับใช้ซึ่งเป็นเพื่อนกัน เมื่อมาพบกันต่างก็พยายามคุยอวดกันว่าตนพูดภาษาอังกฤษได้ ทั้งที่แท้จริงรู้เพียงบางคำเท่านั้น และต่างพยายามแสดงให้เห็นว่าตน เป็นคนที่โก้และทันสมัยโดยคุยอวดกันว่าอาหารฝรั่งที่โฮเต็ลไหนอร่อย ร้านตัดชุดสากล ร้านไหนที่ตัดดี หรือห้างร้านไหนที่จำหน่ายสิ่งของเครื่องใช้จาก เมืองนอก ผู้ประพันธ์เสนอให้เห็นค่านิยมโดยไม่ได้ตัดสินชัดว่าถูกหรือผิด ผู้ประพันธ์สร้างความขบขันในความพยายามของคนชาวบ้านที่อยากทันสมัย ส่วนเรื่อง ชูศรี-วิลัย ของ ถ.ระวิงภัย เสนอเรื่องราวของนายแดง ชายหนุ่มผู้ยากจนคนหนึ่งซึ่งเล่นกีฬาเทนนิส เรือใบ ขี่ม้า ได้อย่างคล่องแคล่ว ชอบไปรับประทานอาหารและน้ำชาที่โรงแรม ไปตากอากาศที่หัวหินในฤดูร้อน รวมทั้งเปลี่ยนชื่อเป็นวิลัย นายแดงต้องทำเช่นนี้ทั้งหมดเพราะต้องการ เป็นคนโก้ เก๋ หรูหรา มีหน้ามีตา รวมทั้งได้ เข้าสมาคมกับคนชั้นสูงและได้รับการยกย่องนับถือในสังคม นางสาวมัน ลูกชาวบ้านยากจนก็ต้องทำทุกอย่างแบบเดียวกับนายแดง รวมทั้งการ เปลี่ยนชื่อ เป็นชูศรีก็ด้วยเหตุผลเดียวกัน ในชั้นแรก นายแดงหลงรักนางสาวชูศรีมาก

แต่ภายหลังรู้ความจริงว่า มิได้ใกล้เคียง หูร่าอย่างแท้จริง ก็ปลีกตัวออกห่างทันที เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมนิยมยกย่องคนที่ดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมตะวันตกอย่างมาก แต่การที่ผู้ประพันธ์เสนอเรื่องให้เห็นว่าบางทีการดำเนินชีวิตตามแบบวัฒนธรรมตะวันตกก็เป็นเพียงเปลือกนอกเท่านั้น ก็แสดงให้เห็นทัศนคติของผู้ประพันธ์ที่ไม่เห็นด้วยต่อการรับวัฒนธรรมตะวันตกในลักษณะนี้

มีร้อยแก้วแนวขนบอื่นอีกจำนวนหนึ่งซึ่งเสนอแก่นเรื่องเป็นการสะท้อนให้เห็นว่ามีการรับอารยธรรมตะวันตกในด้านใดบ้าง การรับอารยธรรมตะวันตกในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะปรากฏในรูปแบบของความนิยมในสังคม เช่นความนิยมในการแต่งกายซึ่งจะเปลี่ยนไปตามแฟชั่นตะวันตกเสมอ ดังปรากฏในเรื่อง แพแซน ของ พ.ม. จดหมายพระนมหม่อม ของสาตราชีวิต และ ซิงกิล ของวิษณุความนิยมในภาพยนตร์ต่างประเทศรวมทั้งการสร้างภาพยนตร์ ในเรื่อง บริษัทภาพยนตร์ไทย เขี้ยวพญา และเรื่อง ภาพยนตร์ ซึ่งเป็นเรื่องชุนายชัง เขี้ยวพญา ของสมุห์หอม เรื่อง พระเอกท่าเหตู ของแม่หวาน และเรื่อง อยากเป็นนางเอก ของ พ.ช. เป็นต้น และความนิยมส่งบัตรอวยพรในโอกาสขึ้นปีใหม่ ดังปรากฏในเรื่อง ส.ค.ส. 2470 ของนายชัง เขี้ยวพญา ของสมุห์หอม เป็นต้น ความนิยมเหล่านี้มักเสนอให้เห็นในรูปแบบของการล้อเลียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องชุนายชัง เขี้ยวพญา ของสมุห์หอม กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องชุนที่แต่งขึ้นมาล้อเลียนความนิยมของสังคมโดยเฉพาะ การล้อเลียนนี้ไม่ใช่คำหาว่าความนิยมนั้นไม่ดีหรือไม่เหมาะสม แต่ล้อเลียนที่นิยมกันมากจนเกินควร โดยเมื่อสังคมในช่วงนั้นนิยมวัฒนธรรมตะวันตกอย่างไร ผู้ประพันธ์ก็จะสร้างให้ชายชัง และนางปู้ ภรรยา ทำตามความนิยมนั้นทันที แต่ให้ทำในลักษณะที่เหลวไหลไร้สาระ เช่นระหว่างปี 2470 - 2479 ประเทศไทยเริ่มรับวิทยาการการถ่ายทำภาพยนตร์มาจากต่างประเทศ กิจการสร้างภาพยนตร์ไทยได้ถือกำเนิดขึ้น มีผู้นิยมสร้างหนังไทยแข่งขันกันหลายคณะ เช่น คณะศรีกรุง บริษัทถ่ายภาพยนตร์ไทย ศรีสยามภาพยนตร์ เป็นต้น (โคม สุขวงศ์ 2525:19-20) นายชังก็จะทำกิจการภาพยนตร์ไทยแข่งขันด้วย ดังในเรื่อง บริษัทภาพยนตร์ไทย เขี้ยวพญา นายชังจะสร้างภาพยนตร์เรื่อง รามเกียรติ์ ความยาว 200 ม้วน หรือ 40 ตอน คิดฝันจะลงทุนใหญ่โต สร้างฉากให้สมจริง โดยหวังว่าถ้าถูกล็อตเตอรี่ก็จะสร้าง แต่ปรากฏว่านายชังไม่ถูกล็อตเตอรี่ บริษัทภาพยนตร์จึงต้องเลิกกลับไป เหล่านี้คือแก่นเรื่องที่แสดงทัศนคติและสะท้อนภาพการรับอารยธรรมตะวันตก

1.3.2 ปัญหาของการรับอารยธรรมตะวันตก ปัญหาที่สำคัญที่สุดของการรับอารยธรรมตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่สะท้อนให้เห็นในร้อยแก้วแนวขนบก็คือคนไทยรับอารยธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยที่เรายังไม่มีความรู้ความเข้าใจเพียงพอที่จะใช้วิทยาการใหม่ ๆ หรือทำตามวัฒนธรรมเหล่านั้น ดังนั้นผลที่ได้จึงไม่ดีดังที่ควรจะเป็นหรือ

อาจเกิดผลเสีย วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมตะวันตก เป็นสิ่งที่ชาวตะวันตกสร้างขึ้นจากพื้นฐาน
ความรู้ความคิดแบบตะวันตก เพื่อใช้บังคับสิ่งที่เหมาะสมสอดคล้องกับความรู้ความคิดนั้น แต่เมื่อคน
ไทยเราเข้ามา เรามีสภาพสังคมและพื้นฐานทางการศึกษาและทางความคิดที่แตกต่างกับของตะวันตก
โดยสิ้นเชิง ดังนั้นปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เรื่องที่แสดงปัญหานี้ได้ชัดเจนมาก คือ เรื่องคุณย่าเพ็ง ของ เขียวหวาน
คุณย่าเพ็งเป็นหญิงม่ายชาวบุรีรัมย์ หลังจากสามีตาย ได้เดินทางลงมากรุงเทพฯ มาหาพ่อหมอกสุข
เพื่อนรักของสามี เพื่อขอให้ช่วยหาทาง "ต่อทุน" ให้จากเงินที่มีอยู่เพื่อให้งอกเงยพอเลี้ยงตัวไป
ได้ พ่อหมอกสุขแนะนำให้ใช้วิธีซื้อทองและขายเอากำไร เมื่อราคาทองขึ้น คุณย่าเพ็งถึงแม้จะไม่
เข้าใจวิธีเลย แต่ก็ตกลงใจมอบหมายให้พ่อหมอกสุขช่วยจัดการ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ หลังจากที่ซื้อทอง
แล้ว ราคาทองในตลาดกลับตกลง คุณย่าเพ็งไม่เข้าใจก็คิดว่าจะขาดทุน จึงมาหาพ่อหมอกสุข
ทุกวันให้จัดการแก้ไข พ่อหมอกสุขจึงตัดราคาขาย โดยยอมรับซื้อจากคุณย่าเพ็งและให้ราคาเท่าที่ซื้อ
ให้คุณย่าเพ็ง ทั้งที่ควรซื้อได้ในราคาที่ถูกกว่า ต่อมาราคาทองกลับขึ้นไปใหม่ คุณย่าเพ็งก็กลับ
มาหาพ่อหมอกสุขจะมาขอซื้อคืนอีก แต่จะขอซื้อในราคาตอนที่ทองราคาตก พ่อหมอกสุขไม่ยอมขาย
เพราะจะต้องขาดทุนอย่างมาก จึงเกิดทะเลาะกัน คุณย่าเพ็งก็หาว่าพ่อหมอกสุขโกงแกล้ง จึงเลิกคบ
กันตั้งแต่นั้นนั้น จะเห็นได้ว่าตัวการที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนทั้งสอง คือ ความไม่เข้าใจ
หลักวิธีการค้าขายหรือระบบ เศรษฐกิจแบบใหม่ของคุณย่าเพ็ง ที่คุณย่าเพ็งไม่เข้าใจก็เพราะคุณย่า
เพ็งขาดการศึกษาที่จะช่วยเป็นพื้นฐานให้เข้าใจระบบต่าง ๆ เหล่านี้

วิภา กงกะนันทน์ (2525 : 13) ได้แสดงทัศนะต่อเรื่องคุณย่าเพ็งไว้
ว่าเป็นการส่ง "สาร" เรียกร้องความสนใจของคณะระดับหัวกะทิของชาติให้หันมาพิจารณาเรื่อง
ความจำเป็นในการขยายการศึกษาของทวยราษฎร์ให้กว้างขวางและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้ประพันธ์
ได้มองเห็นช่องว่างทางภูมิปัญญาในหมู่ประชาชนของประเทศในสมัยพัฒนา ซึ่งช่องว่างนี้เกิดจาก
ราษฎรยังไม่ได้รับการศึกษาโดยทั่วถึง ผู้วิจัยเห็นด้วยกับทัศนะของ วิภา กงกะนันทน์ แต่ใครจะ
เพิ่มเติมว่า การศึกษาที่จะต้องจัดการขยายไปสู่ราษฎรให้ทั่วถึงนี้ จะต้องเป็นการศึกษาที่มีระบบวิธี
และเนื้อหาวิชาตามแบบตะวันตกเพิ่มเติมจากวิชาการแบบเดิมของไทยเข้าไปด้วย เพื่อประชาชน
จะได้มีพื้นฐานที่จะเข้าใจและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่พัฒนาไปตามแบบตะวันตกก่อนหน้า
นั้นแล้ว เรื่องสั้นแนวขบขันหลายเรื่องสามารถช่วยยืนยันความคิดนี้ของผู้วิจัยได้ เรื่องเหล่านั้น
ได้แก่ เรื่องที่ล้อเลียนคนที่มีลักษณะ "อิน" ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อน คนเหล่านี้ถูกนำมา
ล้อเลียนในแง่ที่ไม่เข้าใจวัฒนธรรมและวิทยาการใหม่ ๆ ไม่เข้าใจภาษาอังกฤษ ไม่รู้จักระเบียบ
วิธีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ ถึงแม้คนเหล่านั้นจะได้รับการศึกษาอย่างดีในระบบเดิม คือ ไร่เรียน

มาอย่างสูงจากพระในวัด เช่น นายอารี ในเรื่องอาจารย์ลีลาศาสตร์ ของ น.ม.ส. จบเปรียญ 9 ประโยค หลวงอินามาศย์ ในเรื่องโมเตอร์คาร์ใหม่ ของ น.ม.ส. เป็นข้าราชการชั้นสูงในกระทรวง หรือท่านมหา ในเรื่องบรมอิน ของขุนช้าง เป็นพระอาวุโสที่บวชมานาน การที่ตัวละครเหล่านั้นไม่เข้าใจสภาพต่าง ๆ ในสังคมแบบใหม่ น่าจะเป็นเครื่องแสดงได้ว่า การศึกษาแบบเดิมจากพระในวัดและเนื้อหาวิชาแบบเดิมคงจะไม่เพียงพอหรือไม่สอดคล้องสำหรับจะใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคมแบบใหม่

เรื่องคุณย่าเพ็ง ของ เขียวหวาน เสนอปัญหาของการรับอารยธรรมตะวันตกไว้อย่างลึกซึ้ง และปัญหานั้นมีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรม คือ ความไม่เข้าใจระบบเศรษฐกิจและระบบสังคมแบบใหม่ มีเรื่องสั้นขบขันอีกจำนวนไม่น้อยที่เสนอปัญหานี้ในระดับที่ง่ายกว่าและเห็นได้ชัดเจกว่า นั่นคือปัญหาความไม่เข้าใจและใช้วิทยาการสมัยใหม่ไม่เป็น เช่น เรื่องรถยนต์ของข้าพเจ้า ของทองปลอม หรือ เรื่องวิทยุทำเหตุ ของ ป. ชมะโชติ เนื้อเรื่องของทั้งสองเรื่องนี้เป็นการที่ตัวละครเอกใช้วิทยาการสมัยใหม่ คือ รถยนต์และวิทยุไม่เป็น ดังนั้นแทนที่จะได้ประโยชน์ กลับต้องเสียเงินทองคำซ่อมแซมเนื่องจากการใช้ไม่เป็นนั้นอีก นอกจากนั้นเรื่องสั้นบางเรื่องยังเสนอเรื่องราวของการรับวัฒนธรรมใหม่ แต่ใช้ไม่เป็น ซึ่งก่อให้เกิดความขบขันและความโกลาหลวุ่นวายจากความไม่เข้าใจนั้น เช่น เรื่องจดหมายเหตุของข้าพเจ้า ของ อูร์ส เสนอเรื่องราวของการจัดเลี้ยงอาหารแบบดินเนอร์ แต่ผู้จัดและแขกต่างก็ไม่เข้าใจวิธีการอย่างแท้จริง เช่น ก่อนจะรับประทานเจ้าภาพก็พยายามจะ "สปีช" ตามธรรมเนียม แต่ก็ไม่ทราบว่าพูดอย่างไร ส่วนแขกก็ไม่วู้จักธรรมเนียมนี้ เอาช้อนเคาะจานเล่นระหว่างที่ฟัง เรื่องเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นปัญหาได้อย่างแจ่มแจ้งและทำให้ตระหนักได้ว่าการศึกษาแผนใหม่เป็นสิ่งจำเป็นเพียงไร

นอกจากการรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาอย่างรวดเร็ว โดยที่ยังไม่มีความรู้เพียงพอจะทำให้เกิดปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจและใช้วิทยาการใหม่ ๆ ไม่เป็นหรือไม่เข้าใจระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบใหม่แล้ว ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นก็คือเกิดความนิยมยกย่องชาวตะวันตก และวัฒนธรรมตะวันตกมากจนเกินไป เชื่อและทำตามวัฒนธรรมตะวันตกทุกอย่างโดยไม่ไตร่ตรองให้ดีเสียก่อนว่าเหมาะสมถูกต้องหรือไม่ และบางครั้งถูกคนไทยด้วยกันเองว่าไม่เจริญ ร้อยแก้วแนวขบขันสะท้อนปัญหาสำคัญนี้ไว้ และแสดงทัศนะว่าชาวตะวันตกและวัฒนธรรมตะวันตกมิใช่จะดีเลิศถูกต้องสมบูรณ์เสมอไป ดังเช่นเรื่องคำกำไรอย่างขัน ของ อ.ค. และไปเปลี่ยนอากาศสิงคโปร์ ของแม่วัน แสดงความคิดต่อตัวชาวตะวันตกโดยตรงว่า "ฝรั่ง" นั้น ก็ไม่ได้ฉลาดเฉลียวหลักแหลมและมีคุณความดีมากไปกว่าคนไทยเลย เห็นได้จากตัว

ละครเอกในเรื่องคำก่าโรอย่างขัน มีสเตอร์เยิน ตั้งใจจะเข้ามาหาก่าไรในเมืองไทย โดยเอาขนมฝรั่งไปขายแลกกับทองของชาวบ้านบางสะพาน คาดว่าชาวบ้านจะตื่นตื่นมาซื้อขนมกันมาก และตนจะได้กำไรมาก ปรากฏว่าไม่มีชาวบ้านมาแลกเปลี่ยน และยังไปกว่านั้นยังถูกชาวบ้านหลอกกินขนมจนหมด ต้องกลับไปมือเปล่า เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าฝรั่งอาจโง่กว่าคนไทยก็ได้ ส่วนเรื่อง ไปเปลี่ยนอากาศสิงคโปร์ ชี้ให้เห็นว่าฝรั่งนั้นมีนิสัยตื่นกลัว ชี้ตลกๆจนเกินไปโดยเฉพาะกับเรื่องโรคร้ายต่าง ๆ ทำให้บางครั้งทำอะไรโดยขาดเหตุผล ไม่พิจารณาใคร่ครองให้ดี

ในด้านวิชาการและวัฒนธรรมตะวันตก ก็เช่นกัน เรื่อง ดาวพฤหัสบดี เป็นมูลของ น.ม.ส. เสนอแก่นเรื่องว่า วิชาความรู้วิทยาศาสตร์อันก้าวหน้าของตะวันตกก็ไม่ใช่ว่าจะถูกต้องเที่ยงตรงเสมอไป บางครั้งอาจผิดพลาดได้ หากยึดถือว่าดีกว่าถูกต้องกว่าโดยไม่ตรวจสอบให้ถ่วงถี่เสียก่อน ก็อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนได้ ดังจะเห็นได้จากการกระทำของ คุณพระ ตัวละครเอกในเรื่องนี้ ซึ่งได้ศึกษาวิชาดาราศาสตร์ขั้นสูงมาจากต่างประเทศ วันหนึ่งคิดคำนวณได้ว่าอีก 2 เดือน ดาวพฤหัสบดีจะโคจรมาชนโลก จึงตัดสินใจกระทำการสิ่งที่ไม่เคยคิดทาลงไปหลายประการ ซึ่งในที่สุดดาวก็ไม่ได้มาชนโลกจริง เรื่องราวของคุณพระแสดงแก่นเรื่องได้ชัดเจน ส่วนเรื่อง สรรพเครื่องราคาภูเขา ของแม่วัน เสนอความคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายแบบตะวันตกว่าก่อให้เกิดความรำคาญและยุ่งยากแก่ผู้สวมใส่มาก เพราะต้องสวมเสื้อผ้าหลายชั้น ทั้งยังไม่เหมาะกับเมืองไทยเท่าใดนัก เพราะเมืองไทยร้อนกว่าประเทศทางตะวันตกมาก ในเรื่องจดหมายนายพันของปักษ์ใต้ก็เช่นกัน ถึงแม้จะไม่ได้ชี้โทษของการเล่นกีฬาแบบฝรั่งโดยตรง แต่ก็แสดงทัศนคติที่กีฬาของตะวันตกบางอย่างก็ไม่เหมาะสมกับคนไทย เพราะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก และยังไม่มียุทธประโยชน์ต่อสุขภาพและต่อการประกอบอาชีพของคนไทยด้วย เช่น กีฬาบิลเลียด แต่ก็กีฬาบางอย่างก็เป็นประโยชน์ เช่น กีฬาฟุตบอลล์ช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง ทั้งยังช่วยให้น้ำใจนักกีฬาและรู้จักสามัคคี และไม่สิ้นเปลืองมากนัก ผู้แต่งเห็นว่าเราควรรู้จักเลือกรับวัฒนธรรมตะวันตกที่เหมาะสมกับสังคม มิใช่เพื่อรับทุกสิ่งทุกอย่างโดยเห็นว่าเป็นของโก้ เก๋ ดีเลิศ โดยไม่ใคร่ครองให้ดี เรื่องสั้น เรื่องสมัยเคียวบ ของศรีอรุณี ช่วยยืนยันความคิดที่ว่าวัฒนธรรมตะวันตกมิใช่จะดีเลิศและเหมาะสมทุกอย่างไป ผู้ประพันธ์เสนอเนื้อเรื่องชี้ให้เห็นว่า การรับอารยธรรมตะวันตกโดยเห็นเป็นของโก้ เก๋ ไม่คิดพิจารณาให้ถ่วงถี่เสียก่อน จะก่อผลร้ายแก่ผู้นั้นได้ เพราะวัฒนธรรมตะวันตกที่เรารับเข้ามานั้นส่วนใหญ่เป็นความเจริญทางวัตถุซึ่งจะชักนำให้เสียคนได้ง่ายหากใช้ไม่เป็น แก่นเรื่องนี้เสนอผ่านเรื่องราวของพ่อแม่คู่หนึ่ง ซึ่งกลัวว่าจะเป็นคนไม่ทันสมัย จึงสนับสนุนให้ลูกถือธรรมเนียมแบบฝรั่ง แต่งตัวแบบฝรั่ง รับประทานอาหารที่ไฮเตล พบปะกับผู้ชายได้อย่างอิสระ กอดจูบกันอย่างเปิดเผย จนในที่สุดลูกสาวต้องท้องไม่มีพ่อ เรื่องนี้ชี้ให้เห็นโทษของการไม่รู้จักรับวัฒนธรรมตะวัน

ตกได้อย่างชัดเจน

เรื่องขบขันบางเรื่องมิได้เพียงแต่จะชี้ให้เห็นถึงข้อเสียของชาวตะวันตก และวัฒนธรรมตะวันตกเท่านั้น หากยังมุ่งเสียดสีคนไทยที่นิยมยกย่องฝรั่งอย่างไม่มีลิมุลิมตา และดูถูกคนไทยด้วยกันเองว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เป็นการดูถูกคนชาติเดียวกันเอง บทความเรื่อง โสทรธรรมจริยา ของ มหานาค เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการเสียดสีเพื่อแสดงให้เห็นข้อเสียของวัฒนธรรมตะวันตกโดยการเปรียบเทียบกับหลักสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิต คือ หลักธรรมในพุทธศาสนา บทความเรื่องนี้เป็นบทความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องหลักเบญจศีล ชี้ให้เห็นว่าข้อห้ามของศีลห้านี้ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยที่สังคมกำลังเจริญก้าวหน้า "ศิวิลซ์" ตามแบบตะวันตก ศีลบางข้อก็ขัดขวางไม่ให้สังคม "ศิวิลซ์" เท่าที่ควร บทความนี้จึงแนะวิธีการแก้ไขโดยเสนอว่าควรมีข้อลุ่มอล่วยบ้าง ดังตัวอย่างเช่น

อาจที่แปลศิลปาณาติบาตนี้ได้ว่า "ไม่ฆ่าสัตว์ เว้นเสียแต่ในเวลาจำเป็น" ดังนี้ เวลาจำเป็นเป็นเวลาที่จำเป็น ขอตอบด้วยอุทธานุภาพต่อไปนี้

(ก) เมื่อเราอยากกินสัตว์อย่างใดก็ควรฆ่าสัตว์นั้นได้ เช่นเวลาเราจะมีดินเนอร์ ถ้าไม่ฆ่าใครจะเอาสิ้นใจอย่างไรมาเลี้ยงแขก ถ้าไม่มีสิ้นใจอย่างกับสลัดชวา จะนับว่าดินเนอร์ของถูกแบบได้ฤา

(ข) เมื่อประสงค์ความรื่นรมย์ (คือสพออด) เป็นต้น ควรฆ่ากันได้บ้างบางชนิด มีนกสไนป์ เป็นต้น ที่นับว่าจำเป็น เพราะถ้าเราไม่ยิงนกเล่นบ้าง ฝรั่งเขาจะดูถูกว่าเราเป็นคนเลว ไม่เป็นสพออดสมน

(มหานาค 2451 ใน ชวนหัว เล่ม 1 2504:24)

จากข้อความที่ยกมานี้ ผู้ประพันธ์เขียนเสียดสีคนไทยที่นิยมยกย่องฝรั่งอย่างไม่มีลิมุลิมตา จนมองไม่เห็นว่วัฒนธรรมตะวันตกบางอย่าง อาจขัดกับหลักศีลห้า และสามัญสำนักของคนไทยตามหลักพุทธศาสนาด้วย การเสียดสีโดยการยกให้วัฒนธรรมตะวันตกสูงกว่าหรือสำคัญกว่าหลักพุทธศาสนา ชี้ให้เห็นผลเสียที่ร้ายแรงที่สุดคือ การแสดงความเป็นทาสในระดับลึกที่สุด การตั้งชื่อบทความนี้ ก็อาจตีความได้ว่าเป็นการเสียดสีคนที่เห่อฝรั่ง คำว่าโสทร ในชื่อเรื่องนี้มีเสียงใกล้เคียงกับคำว่า "โชต" ซึ่งเป็นคำสะแลงที่นิยมพูดกันสมัยนั้น มีความหมายว่า เห่อฝรั่ง ดังนั้นโสทรธรรมจริยาก็อาจตีความหมายได้ว่า การประพฤติที่ถูกรวมของคนที่เห่อฝรั่ง ซึ่งก็สอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่เสียดสีวัฒนธรรมตะวันตกและคนที่เห่อวัฒนธรรมตะวันตกโดยตลอด

ถึงแม้ว่าร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จำนวนมากจะ เสนอแก่น เรื่องที่แสดงทัศนะและสะท้อนภาพการรับวัฒนธรรมตะวันตก รวมทั้งปัญหาในด้าน

ต่าง ๆ แต่อาจกล่าวได้ว่าแทบจะไม่มีเรื่องใดเลยที่แสดงให้เห็นถึงคุณประโยชน์ที่แท้จริงของการรับอารยธรรมตะวันตก รวมทั้งวิธีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย มีร้อยแก้วแนวขนานเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่เสนอเนื้อหาเหล่านี้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องที่เด่นที่สุดในบรรดาเรื่องที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกทั้งหมด เรื่องนั้นคือ จดหมายจางวางหว่า ของ น.ม.ส. จดหมายจางวางหว่า ประกอบด้วยจดหมาย 7 ฉบับ ซึ่งจางวางหว่า เศรษฐีเมืองฉะเชิงเทรา เขียนไปถึงนายสนธิ บุตรชายขณะศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษและเมื่อกลับมาทำงานในประเทศไทยแล้ว เนื้อหาส่วนใหญ่ของจดหมายเป็นการสั่งสอนเด็กเดือนบุตรในเรื่องต่าง ๆ เช่น การศึกษา การรู้จักประมาณตนในการใช้จ่ายการทำงาน ความรัก ฯลฯ คำสอนเหล่านั้นนอกจากจะเป็นคติในการปฏิบัติตนโดยทั่วไปแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณประโยชน์ของอารยธรรมตะวันตกรวมทั้งวิธีการเลือกรับอารยธรรมเหล่านั้นด้วย จางวางหว่าชี้ให้เห็นว่าคุณประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของอารยธรรมตะวันตก คือ การศึกษาวิชาความรู้แบบตะวันตก ซึ่งเป็นการเล่าเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานให้รู้จักใช้ความคิด รู้จักใช้สติปัญญา ทำให้ฉลาดหลักแหลม ดังที่จางวางหว่าเขียนว่า

การลงทุนส่งลูกหลานไปเรียน เมืองฝรั่งนั้นได้ประโยชน์พอหรือไม่ เจ้าไม่ต้องสงสัยเลย... ถ้าไม่ไปทำเหลวเสีย ถึงอย่างไร ๆ มันก็คงได้ประโยชน์ อะไรมันสอนให้รู้และให้เขาวินไว อายนันมีประโยชน์ ถ้ามีเงินซื้อ ถึงจะแพงหน่อยก็ยังมี

(น.ม.ส. 2522:13)

จากนั้นก็ค่อย ๆ ชี้ให้เห็นว่าหากมีการศึกษาแบบตะวันตก จะก่อประโยชน์เช่นไรบ้าง เริ่มตั้งแต่การปฏิบัติตน การรู้จักใช้ความคิดสติปัญญาก็จะทำให้รู้จักเลือกทำสิ่งที่เหมาะสม ไม่ต้องปฏิบัติตามผู้อื่นไปทั้งหมด โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมตะวันตก ก็จะรู้จักเลือกรับเฉพาะที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ ไม่จำเป็นต้องรับวัฒนธรรมฟุ่มเฟือยและไม่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น รู้ว่าไม่จำเป็นต้องใส่เสื้อบอนด์สตรีทหรือไปกินข้าวที่ไซเตลคาลตันบ่อย ๆ ตามแบบนักศึกษาหนุ่ม ๆ ทั้งหลาย เพราะเป็นการฟุ่มเฟือยและไม่เกิดประโยชน์

สำหรับประโยชน์ด้านการงาน แม้วิชาที่ร่ำเรียนมาอาจไม่ได้ใช้กับการทำงานโดยตรง แต่ก็จะเป็นความรู้พื้นฐานที่จะเรียนรู้ในการทำงานต่อไปได้ ความรู้พื้นฐานนั้นเมื่อประกอบกับการสังเกตและฝึกฝน รวมทั้งใช้สติปัญญาความคิดที่ได้จากการเล่าเรียน ก็จะทำให้การงานนั้นประสบความสำเร็จก้าวหน้าได้ผลดี แนวความคิดนี้เห็นได้ชัดผ่านเรื่องราวของเจ้าจ๋องซึ่งจางวางหว่ายกตัวอย่างให้ลูกชายเห็น เจ้าจ๋องเรียนสำเร็จวิชาวรรณคดีมาจากอังกฤษ แต่เมื่อทางบ้านทำการค้าขาดทุน เจ้าจ๋องจึงเลิกล้มความคิดที่จะเป็นกวี มาสมัครงานโรงสีกับจางวาง

หว่า จางวางหว่าให้ไปแบกกระสอบข้าวสารลงเรือ แบกได้ไม่นาน เจ้าจ๋องก็คิดประดิษฐ์เครื่องทุ่นแรงเป็นรางเลื่อนกระสอบข้าวสารจากโรงสีปลงเรือได้ ทำให้บริษัททุ่นค่าแรงถูกลงได้ จึงได้เลื่อนขึ้นมาเป็นเสมียน เมื่อมาเป็นเสมียน เจ้าจ๋องก็รับเร้าให้จางวางหว่าซื้อพิมพ์ดีดให้ใช้ ตอนแรกจางวางหว่าไม่แน่ใจกลัวจะเสียเงินเปล่า แต่เมื่อใช้แล้วบริษัทกลับลดเสมียนลงได้หลายคน ต่อมาภรรยาจางวางหว่าคิดจะขายน้ำปลา เจ้าจ๋องจึงไปช่วยเป็นผู้จัดการให้ และคิดวิธีค้าขาย โดยการโฆษณา ทำให้น้ำปลาขายดีมากกิจการเจริญ เรื่องของเจ้าจ๋องนี้ จางวางหว่าได้แสดงความคิดเห็นว่า

เจ้าจ๋องคนนี้แหละ เป็นผู้ที่ทำให้ข้ารู้สึกว่าการเรียนวิชาสูงนั้น ถึงจะทำการค้าขายก็ไม่เสียเปล่า ด้วยมันสมองมันแล่น คนบางคนถึงไม่เคยรำเรียนอะไรก็เฉลียวฉลาดได้เหมือนกัน แต่ถึงจะมีความคิดก็ไม่มีความรู้เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ ต่างว่าเจ้ามีความคิดอยู่แล้วว่า อาจทำยานต์ถ่วงได้ดีกว่ายานต์ถ่วงของหมอบเปลี่ยน แต่เจ้าไม่มีปุ่นกับยา เจ้าจะทำอย่างไรได้ คนเราที่รับจ้างเขาทำการ ถ้ายังได้รำเรียนมาดี มันยังหาทางให้นายขึ้นเงินเดือนบ่อย ๆ เข้าอายุคนที่ไม่ได้ศึกษาก็มากน้อยมันก็ออกความคิดได้ แต่ความคิดมันมักไปลอย เคว้งคว้างอยู่ในอากาศเสียนาน ๆ จึงจะเป็นรูปเข้าได้ บางทีเลยลอยสูญไปทีเดียว

(น.ม.ส. 2522:40)

ข้อความนี้ เป็นการย้ำให้เห็นชัด เจนถึงคุณประโยชน์และความจำเป็นของการศึกษาเล่าเรียนตามแบบตะวันตก ซึ่งจะเห็นได้ว่าช่วยพัฒนาให้ชาติเจริญก้าวหน้าได้มาก เรื่องราวของเจ้าจ๋องยังแสดงให้เห็นว่าระบบการศึกษาช่วยทำให้รู้จัก เลือกรู้สิ่งประดิษฐ์และวิทยาการสมัยใหม่ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด หรือการโฆษณาสินค้า ให้เหมาะสมกับสังคมและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

นอกจากจดหมายจางวางหว่าจะแสดงให้เห็นคุณประโยชน์ที่สำคัญที่สุดของการรับอารยธรรมตะวันตกแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงหลายประการในสังคมไทยช่วงที่กำลังพัฒนาไปตามแบบตะวันตก รวมทั้งชี้แนะวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด ในสังคมแบบใหม่ ความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่จดหมายจางวางหว่าชี้ให้เห็นไม่ใช่เพียงความเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุ เช่น เรื่องอื่น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านระบอบการปกครองซึ่งส่งอิทธิพลไปถึงระบบชนชั้นในสังคมด้วย ดังเช่นข้อความตอนหนึ่งว่า

เด็กบางคนกว่าจะรู้สึกว่าคุณเป็นบุตรนายมานายมีนายสินางแดงเราธรรมดา ๆ ไม่ได้มีพ่อ เป็นแบงก์หรือ เทวดาที่เกี่ยวข้อกับขุมทรัพย์สิน ไม่มีเวลาจะกลับตัวเสีย

แล้ว เด็กบางคนไม่รู้สักเอาเสียเลยทีเดียว เมื่อกลับมาเมืองไทยกลับคิดว่าจะได้ เป็นเสนาบดีเอาด้วยซ้ำ แต่ข้อที่มีแอมบิชั่นสูง เช่นนี้ เป็นการตั้งหน้าทำการงาน แข่งกับคนอื่นเป็นอันมาก หมายถึงหลักสำคัญอันมีอยู่เพียง 10 หลัก เท่านั้น ไม่ เป็นข้อที่พึงคิดเลยน แต่จริงเป็นความคิดที่ควรจะอุคหนุญด้วย ถ้ามีคนมีแอมบิชั่น เช่นนั้นมาก ๆ ก็ยิ่งตีหนักขึ้น เพราะต่างคนต่างก็แย่งกันทำดีโดยประกวดกัน... จนการงานต่าง ๆ ก็ยิ่งขึ้นไปทุกวัน กำลังและความคิดที่ใช้ในการแข่งขันกันนั้น ย่อม เป็นผลแก่บ้าน เมืองทั้งนั้น... ถ้ามีคนที่มีแอมบิชั่นสูงดังที่กล่าวแล้วสักหมื่นคนจะ เป็นประโยชน์ยิ่งนัก

(น.ม.ส. 2522:23-24)

ข้อความตอนนี้แสดงให้เห็นว่า การปฏิรูประบบการปกครองประเทศ ของรัชกาลที่ 5 จากแบบจตุสดมภ์มาเป็นกระทรวงตามแนวของตะวันตกนั้น เป็นการเปิดช่องให้มีการ เลื่อนชนชั้นในสังคมได้และเป็นประโยชน์ต่อประเทศด้วย ข้อความที่ยกมานั้นบอกให้ทราบว่า ระบบกระทรวงต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถ คนที่มีความรู้ความสามารถทุกคนสามารถรับ ราชการได้ และมีโอกาสที่จะได้เลื่อนตำแหน่งหน้าที่และยศถาบรรดาศักดิ์หากขยันทำงานได้ดีโดยไม่เลือกที่จะเป็นชนชั้นเจ้านาย ขุนนาง หรือสามัญชน และสิ่งที่ทำให้คนเสมอภาคกันก็คือการศึกษาที่จะช่วยพัฒนาประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติด้วย ดังเช่นที่จางวาง หว่ากล่าวว่าการมีแอมบิชั่นสูงไม่ใช่ข้อพิงติเดือน สิ่งนี้แสดงว่าในสมัยก่อน ความมักใหญ่ใฝ่สูงเป็น สิ่งที่พึงคิดเลยน ซึ่งน่าจะเป็น เพราะสังคมไม่ เปิดโอกาสให้เลื่อนชนชั้นได้ง่ายนัก สามัญชนไม่ควร หวังที่จะได้เป็นขุนนาง แต่เมื่อถึงสมัยที่สังคมและระบบการปกครองเปลี่ยนแปลงไป ประชาชนมี โอกาสเลื่อนชนชั้นได้จากการพิสูจน์ความสามารถ ความมักใหญ่ใฝ่สูงก็เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มากในแง่ช่วยกระตุ้นให้คนแข่งขันทำงาน ซึ่งก็จะช่วยให้ประเทศเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

และเมื่อสังคมได้มีความ เปลี่ยนแปลงไปนี้เอง คำสอนของจางวางหว่า ต่อมาสนธิ จึง เป็นการสอนวิธีการใช้ชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนไปนี้ให้ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด เช่นคำ สอนเกี่ยวกับการทำงานในจดหมายฉบับที่ 4 และ 5 จางวางหว่าสอนว่า การทำงานต้องขยัน ตรงเวลา เวลางานทำงานให้เต็มที่ เวลาพักก็พักให้เต็มที่ ทั้งยังสอนการปฏิบัติตนต่อเจ้านายด้วย สิ่งเหล่านี้คือหลักการงานที่จะช่วยให้อำนาจหน้า ได้มีโอกาสเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งตามที่สังคมใหม่ เปิดโอกาสให้ ในจดหมายฉบับที่ 6 จางวางหว่าอธิบายเรื่องความรักประเภทต่าง ๆ ให้ลูกชาย ฟัง และชี้ว่าความรักแบบที่ดีที่สุดคือหญิงชายสมัครใจรักกันเอง ไม่มีผู้ใดบังคับ ซึ่งสังคมก็เริ่มเปิด โอกาสให้หญิงชายได้พบปะกันมากขึ้นแล้ว เหล่านี้คือตัวอย่างคำสอนของจางวางหว่าที่สอดคล้องกับ

สังคมซึ่งเปลี่ยนแปลงไป

ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า จดหมายจากวางหว๋า ได้ชี้ให้เห็นคุณประโยชน์ของอารยธรรมตะวันตกส่วนที่สำคัญที่สุด ทั้งยังแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากอารยธรรมตะวันตก ซึ่งในแต่ละด้านมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งและ ล้วนก่อผลดีแก่ประเทศชาติทั้งสิ้น นอกจากนั้นคำสอนของวางหว๋าต่อนายสนธิ ซึ่งเป็นชายหนุ่มที่กำลังเติบโตขึ้นมาในสังคมที่มีการพัฒนาไปตามแบบตะวันตก ก็เปรียบเหมือนคำสอนของ น.ม.ส. ต่อผู้คนในยุคนี้ให้รู้จักแนวทางและวิธีการดำรงชีวิตอย่างดีที่สุดคนในสังคมแบบใหม่นี้ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า จดหมายจากวางหว๋า เป็น เรื่องที่เด่นที่สุดที่เสนอแก่น เรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทย

ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตกและปัญหาในการรับอารยธรรมนี้ ถึงแม้จะไม่เข้าขั้นที่กวีประวิติศาสตร์ที่ให้อรรถกถาถูกต้องเที่ยงตรง แต่ก็มิได้มีลักษณะ เนื้อเรื่องและแก่นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทยได้ในระดับหนึ่ง เช่น เรื่องขบขันประเภทนี้ในสมัยรัชกาลที่ 5 ตัวละครที่เป็นผู้นำวิทยากราใหม่ ๆ เข้ามาใช้และผู้สนใจและ "ฟัง" ในอารยธรรมตะวันตก ส่วนใหญ่จะเป็นคนชั้นสูง คนในตระกูลขุนนาง และนักเรียนนอก เช่น พ่อทองดี ลูกชายพระยารามคำแหงซึ่งไปเรียนหนังสือที่อังกฤษตั้งแต่เด็กในเรื่อง ทะเลเล็กเทิกทาก ของเจ้าหมื่นศรีสรักษ์ คุณพระนักดาราศาสตร์ในเรื่อง ดาวพฤทิสเป็นมูล ของ น.ม.ส. หรือ อัจฉินและคุณที่ หม่อมสาวสมัยใหม่ที่ได้รับการศึกษาสูง ในเรื่อง โมเตอร์คาร์ใหม่ ของ น.ม.ส. และในขณะที่ตัวละครที่ไม่เข้าใจและตื่นตกใจกับวัฒนธรรมตะวันตกนี้ก็มักเป็นชนชั้นสูงที่หัวเก่า เช่นพระยารามคำแหง และคุณแม่ด้วงในเรื่อง ทะเลเล็กเทิกทาก เป็นต้น ลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าการรับอารยธรรมตะวันตกในช่วงนั้นยังอยู่ในหมู่ของชนชั้นสูง นักเรียนนอก และผู้ที่มีการศึกษาเท่านั้น ยังมีได้แพร่หลายไปมาก แต่ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ตัวละครของเรื่องขบขันประเภทนี้เริ่มเป็นสามัญชนชาวบ้านทั่วไป รวมไปถึงชาวบ้านต่างจังหวัดด้วย ซึ่งมีทั้งผู้ที่นิยมชื่นชมในอารยธรรมตะวันตก และผู้ที่มีปัญหาในการรับอารยธรรมตะวันตก เช่น นายสุต ข้าราชการชั้นผู้น้อยที่เกษียณอายุแล้ว ในเรื่อง จดหมายนายสุต กำนันทีก กำนันบ้านนอกในเรื่อง หรั่งเจี๊ยบ ของทิดค้อย นายไป่การโงง ในเรื่อง ประกวดความรู้รอบตัว ของพักเขี้ยว เป็นต้น สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าการรับอารยธรรมตะวันตกเริ่มแผ่ขยายลงมาสู่สามัญชนทั่วไปแล้วและแพร่หลายไปถึงต่างจังหวัดด้วย

ที่น่าสนใจที่สุดก็คือ ในสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงรัชกาลที่ 7 เรื่องขบขันที่ได้รับความนิยมไม่น้อยคือ เรื่องประเภท "บ้านนอกเข้ากรุง" เรื่องประเภทนี้เป็นเรื่องของคนบ้าน

นอกที่เข้ามาใน เมืองหลวงแล้วไม่เข้าใจธรรมเนียมหรือความนิยมต่าง ๆ ในกรุงทำให้แสดงพฤติกรรมที่เป็นเขย นำขบขัน ธรรมเนียมหรือความนิยมในเมืองหลวงนั้นจะแตกต่างกันไปตามแต่ละยุคสมัย เรื่องขบขันประเภทบ้านนอกเข้ากรุงในสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 มีความเกี่ยวข้องกับการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทยสมัยนั้นในแง่ที่ว่า ความเป็น เขย นำขบขัน ของตัวละครชาวบ้านนอกในเรื่องเหล่านี้ เกิดมาจากความไม่เข้าใจวิทยาการสมัยใหม่ของตะวันตก และธรรมเนียมและความนิยมที่คนบ้านนอกไม่เข้าใจก็คือ วัฒนธรรมตะวันตกที่นิยมกันในสังคมกรุงเทพระสมัยนั้น ดังเช่นปรากฏในเรื่อง บ้านนอกเข้ากรุง และ หัตถิลเลียด ของปึกษ์ใต้ ผู้ก่อกำเนิดหนูเจลิ้ม ที่ตำบลบางเสาธง ของ ช.จาตนิลพันธ์ เป็นต้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจนได้แก่ กรณีของเจ้าอินในเรื่อง บ้านนอกเข้ากรุง เมื่อเจ้าอินไปดูภาพยนตร์

เจ้าอินตั้งอกตั้งใจดูเต็มที่ บ่นพึมพำเรียกว่าหลังมันมันมีอะไร, กว้างขวางอย่างไร, ถึงได้ปล่อยผู้คนเข้ามาเคียดกันได้มากมายนัก ล่วงเข้ามาวันสองมีเรื่องไฟไหม้ พอหนังฉายภาพตอนนี้, จอหนังก็แดงครี๊ดไปหมด, เห็นเปลวไฟและควันกลุ่มไปตามภาพฉาย เจ้าอินเกิดอึกที่กทาพิชขึ้นอีกแล้ว จุดแขนผมลากจะพาแผ่นออกจากโรงหนังเสียให้ได้ ต้องยึดเอาไว้และอธิบายให้ฟังจนเป็นที่เข้าใจดีแล้ว จึงได้สงบ

(ปึกษ์ใต้ 2471 ค. :3371-3372)

ความขบขันเกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจวิทยาการใหม่ที่มีใช้ในกรุง ในขณะที่คนกรุงมีความคุ้นเคยและเข้าใจเป็นอย่างดี สิ่งนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า วิทยาการสมัยใหม่และวัฒนธรรมตะวันตกได้กลายเป็นธรรมเนียม ความนิยม และเป็นบรรทัดฐานปกติในการดำรงชีวิตของคนในกรุงเทพฯไปแล้ว คนกรุงเทพฯรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดีและไม่รู้สึกว่าเป็นของแปลกใหม่อีกต่อไป ซึ่งอาจชี้ให้เราเห็นได้ว่า ในช่วงรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 อารยธรรมตะวันตกได้ลงหลักปักฐานอย่างแน่นแฟ้นพอสมควรแล้วในสังคมไทย จะเห็นได้ว่า ร้อยแก้วแนวขบขันที่แต่งขึ้นในแต่ละยุคได้แสดงให้เห็นพัฒนาการของการรับอารยธรรมตะวันตกในสังคมไทยได้ชัดเจนพอสมควร

1.4 แก่นเรื่องเกี่ยวกับการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ แก่นเรื่องเกี่ยวกับการประพันธ์และหนังสือพิมพ์ของร้อยแก้วแนวขบขัน แบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ แก่นเรื่องล้อเลียนวรรณกรรม แก่นเรื่องเกี่ยวกับการหนังสือพิมพ์ และแก่นเรื่องเกี่ยวกับวงการประพันธ์ของไทย

1.4.1 แก่นเรื่องล้อเลียนวรรณกรรม การล้อเลียนวรรณกรรมบางประเภทหรือบางเรื่อง เป็นสิ่งที่นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมอยู่ไม่น้อย วรรณกรรมประเภทที่ถูกนำ

มาลื้อ เลียนมากที่สุดได้แก่นิยายอิงพงศาวดารจีน นิยายอิงพงศาวดารจีน เป็นวรรณกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุดตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา ช่วงเวลาที่นิยายอิงพงศาวดารจีนได้รับความนิยมสูงสุดคือสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 หนังสือพิมพ์รายวันในสมัยนั้นทุกฉบับต้องลงพิมพ์นิยายอิงพงศาวดารจีนอย่างน้อยหนึ่งเรื่องเป็นประจำทุกวัน (ยศ วัชรเสถียร 2506:46-47) และต่อมาความนิยมนี้ก็ไต่ระดับไปถึงนิตยสารรายสัปดาห์และรายเดือนหลายฉบับด้วย (เจวิียง เศวตทัต 2497 อ้างถึงใน สุกัญญา ตีระวนิช 2532:243) ความนิยมอย่างมากมานี้ทำให้นักประพันธ์เรื่องขบขันคิดแต่งเรื่องล้อเลียนนิยายอิงพงศาวดารจีนขึ้น นักประพันธ์ที่มีผลงานมากที่สุดและมีชื่อเสียงที่สุดจากเรื่องล้อเลียนนิยายอิงพงศาวดารจีนได้แก่ สมุห์หอม ผลงานของสมุห์หอม เช่น เรื่อง ข้อจ่าย เค้าเป้ ไอ้ยา บ่อเอง เรื่องชุดทหารพระเจ้าเหี้ยนเต้ ว้ากเพี้ย เป็นต้น นอกจากสมุห์หอมก็มีนักประพันธ์อีกหลายท่านที่แต่งเรื่องล้อเลียนนิยายจีน เช่น เรื่อง กวนอโย พงศาวดารจีนเรื่อง มิ่งใจ ของนายพาน เล่าชู้ชอก ของ อ.ก. รุ่งแสง ฉวยต้มเตี้ย ของ แสงบุหลัน เป็นต้น เรื่องล้อเลียนเหล่านี้ เป็นเสมือนการวิพากษ์วิจารณ์นิยายจีนทางอ้อมว่าส่วนใหญ่จะมีเนื้อเรื่องที่ซ้ำซาก ตัวละครเอกก็มีลักษณะเดียวคือ เป็นวีรบุรุษหรือนักรบที่กล้าหาญ และมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ พฤติกรรมหลักของเรื่องก็คล้ายคลึงกัน เช่น เน้นการต่อสู้แสดงความสามารถ ดังจะเห็นได้ว่าเรื่องล้อเลียนมักจะหยิบลักษณะเหล่านี้มาสร้างความขบขัน ความซ้ำซากนั้นน่าจะมีเหตุมาจากหนังสือพิมพ์แข่งขันกันหาขายเงินมาลงจนกระทั่งบางฉบับมิใช่เรื่องแปลจากภาษาจีนโดยแท้จริง หากแต่นักประพันธ์ที่เคยได้อ่านนิยายจีนจนมีความเจนจัดในเรื่องนิยายจีนได้แต่งขึ้นเองโดยสร้างเนื้อเรื่องและตัวละครตามแบบที่คนนิยมอ่านกัน (ยศ วัชรเสถียร 2506:48) ดังนั้นเรื่องเหล่านี้จึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมากจนทำให้เป็นความซ้ำซาก

อาชุนิยายหรือเรื่องประ เภทสืบสวนสอบสวนก็เป็นวรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่นักประพันธ์เรื่องขบขันหยิบมาล้อเลียน อาชุนิยายเป็นวรรณกรรมประเภทที่ได้รับความนิยมมากที่สุดยุคเริ่มต้นของการประพันธ์เรื่องสั้นและนวนิยายในสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งที่เป็นเรื่องที่นักประพันธ์ไทยแต่งขึ้น เช่น เรื่องนักสืบหลายเรื่องที่ตั้งพิมพ์ใน วชิรญาณ นิทานทองอิน ของนายแก้ว นายขวัญ รวมทั้งเรื่องแปล เช่น เซอร์ลอคโสมส์ อาร์แซนลูแปง ฯลฯ เรื่องล้อเลียนอาชุนิยายก็แต่งขึ้นมากในสมัยรัชกาลที่ 5 เช่นกัน เช่น เรื่อง แม่สืบ ของนายถลก นายคู้ยนักสืบ ของ น.ม.ส. จะเป็นท่านสืบกับ เขาข้าง ของนายไผ่ และแม้กระทั่งนักประพันธ์อาชุนิยายเองก็แต่งเรื่องล้อเลียนอาชุนิยาย คือรัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ท่าคุดบูชาโทษ และ จับค่างล่าขาว ในพระนามแฝงว่า หนานลา เรื่องล้อเลียนอาชุนิยายในยุคหลังได้แก่ เรื่องชุด หม่อมแจ่มนักสืบ ของ ดินสอ และ คุณตึกนักสืบ ของ ถ.ธรรมเที่ยง เป็นต้น เรื่องเหล่านี้มีกล้อเลียนอาชุนิยายในแง่ที่ว่า

นักสืบในเรื่องเหล่านี้มักเก่งกาจ เฉลียวฉลาดจนเกินจริง และบางเรื่องก็ล้อเลียนคนที่ชื่นชมอาชญากรรมและคิดจะตั้งตนเป็นนักสืบบ้างทั้งที่คุณสมบัติไม่เหมาะสม

ในสมัยต้นรัชกาลที่ 7 วรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีความนิยมมากคือ นิยายอิงประวัติศาสตร์ เรื่องที่มีชื่อเสียง เช่น คาบศัศดีเหล็กน้ำพี้ ของอายวัฒน์ ออกพระทัณฑาธิกรณ ของพันธุงาม ชาติเสือไม้ทั้งลายของลพบุรี เป็นต้น (สุพรรณิ วราทร 2519:186) วรรณกรรมประเภทนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตและวีรกรรมของทหารเอกในระหว่างสมัยสุโขทัยถึงธนบุรี สิ่งที่อยู่ประพันธ์นั้นคือเหตุการณ์ที่น่าตื่นเต้น เช่น การต่อสู้ สงคราม และการผจญภัยต่าง ๆ นักประพันธ์เรื่องขบขันได้หยิบเอาลักษณะเด่นที่คล้ายคลึงกันของเรื่องเหล่านี้มาล้อเลียน เช่น เรื่อง คาบพระเจ้าหงสา ของ อ.ก. รุ่งแสง และ ขำแก่ง ของ แสงทอง เป็นต้น

นอกจากวรรณกรรมร่วมยุคสมัยแล้ว นักประพันธ์ยังนำวรรณคดีไทย เรื่องสำคัญบางเรื่องมาล้อเลียน เช่น เรื่อง บันทึกของกุมภกรรณ ของยาขอบ และ พระรามเสียดีหม้อ ของ กาญจนาคพันธุ์ แต่งขึ้นล้อเลียนเรื่องรามเกียรติ์ เรื่องเหล่านี้นักประพันธ์มิได้แต่งขึ้นล้อเลียนในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ หากแต่เป็นการนำเนื้อความบางตอนมาแต่งขยายต่อเติมเพื่อก่อให้เกิดความขบขัน มีรอยแก้วแนวขบขันอยู่เรื่องหนึ่งที่ล้อเลียนวรรณคดีในลักษณะที่แปลกแตกต่างจากเรื่องอื่น ได้แก่ เรื่อง โอวาทสำหรับชายหนุ่ม ของ น.ม.ส. เรื่องนี้มีได้แต่งขึ้นเพื่อล้อเลียนวรรณคดีเรื่องใดโดยเฉพาะ หากแต่ล้อเลียนขนบในการชมความงามของผู้หญิงในวรรณคดีไทย ซึ่งให้เห็นว่าความเปรียบเทียบการชมความงามนั้นส่วนใหญ่เป็นความเปรียบที่เกินจริง

เรื่องล้อเลียนอีกประเภทหนึ่งซึ่งนักประพันธ์เรื่องขบขันนิยมแต่งกันมากคือ เรื่องล้อเลียนนิตยสารในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 โดยล้อเลียนในแง่การจัดทำที่ นิตยสารทั้งหลายมักมีคอลัมน์ต่าง ๆ รวมทั้งวิธีเขียนคล้ายคลึงกัน เรื่องบันเทิงคดีก็จะลงเรื่องประเภทเดียวกันตามความนิยมแต่ละยุค เช่น นิตยสารสมัยรัชกาลที่ 6 คอลัมน์ที่นิยมกันมากคือข่าวต่างประเทศซึ่งมักเป็นข่าวสงครามในยุโรป เกร็ดความรู้ทั่วไปบทความให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์หรือการเกษตร บทข่าวสั้น ๆ และหมายเหตุเบ็ดเตล็ดซึ่งคือบทบรรณาธิการนั่นเอง ส่วนบันเทิงคดีนั้นนิยมเรื่องอาชญากรรม และเรื่องลึกลับผจญภัยต่าง ๆ และนิยมลงพิมพ์ทร้อยกรองสั้น ๆ ด้วยเรื่องขบขันที่แต่งขึ้นล้อเลียนนิตยสารในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้แก่ ตะเกียบวิทยา ของคนดง และ เจริญกรุงวิทยา ของนายขาว ซึ่งทั้งสองเรื่องแต่งเป็นนิตยสารฉบับย่อ ประกอบด้วยคอลัมน์ต่าง ๆ ตามที่นิตยสารสมัยนั้นนิยมแต่เขียนให้ขบขัน คูเหลวไหลไร้สาระ เช่นอาชญากรรมใน ตะเกียบวิทยา ชื่อเรื่องว่า ความลับของกระป๋องขนมเปีย หรือบทร้อยกรองใน เจริญกรุงวิทยา ชื่อ ลิลิตลอยลอย ดังนี้ เป็นเรื่องขบขันที่แต่งขึ้นล้อเลียนนิตยสารในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้แก่ เรื่อง หนังสือดีแท้ ๆ ของ

ชีวเมอริสต์ และหนังสือพิมพ์ศรีอาเซีย ของ แสงบุหลัน ซึ่งก็แต่งเป็นนิตยสารฉบับเล็ก ๆ เช่นเดียวกัน ประกอบด้วยคอลัมน์ต่าง ๆ ตามที่นิตยสารในสมัยรัชการที่ 7 นิยม เช่นคอลัมน์ตอบปัญหา บันเทิงคดีประเภท เรื่องอิงประวัติศาสตร์ แต่เขียน เป็น เชิงล้อเลียนให้ขบขันโดยให้ตัวละครแสดงท่าทางที่เหลวไหลไร้สาระ เช่นกัน

สังเกตได้ว่าวรรณกรรมที่ถูกนำมาล้อเลียนส่วนใหญ่จะได้แก่วรรณกรรมประเภทที่นิยมแต่งกันมากในแต่ละยุค ความนิยมแต่งกันมากทำให้ทั้งเรื่องที่ดีและไม่ดี และย่อมมีข้อบกพร่องเกิดขึ้น นักประพันธ์ เรื่องขบขันมอง เห็นข้อบกพร่องนั้นจึงได้หยิบขึ้นมาล้อเลียนซึ่งนับได้ว่าเป็นการวิจารณ์ทางอ้อม เรื่องล้อเลียนวรรณกรรม เหล่านี้จัดได้ว่าเป็น เรื่องล้อเลียนประเภทพาโรดี (Parody) เรื่องเหล่านี้มักลวิธีการล้อเลียนซึ่งค่อนข้างจะคล้ายคลึงกันซึ่งจะได้กล่าวถึงอย่างละเอียดในหัวข้อกลวิธีการประพันธ์

1.4.2 แก่นเรื่องเกี่ยวกับการหนังสือพิมพ์ ร้อยแก้วแนวขบขันที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะแต่งขึ้นในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 และตลอดสมัยรัชกาลที่ 6 หรือกล่าวได้ว่าอยู่ในยุคคลุกวิทยาถึงชวหัวและตลอดยุคศรีกรุงถึงศักราชไทย นักประพันธ์ เรื่องขบขันที่เสนอแก่น เรื่องประเภทนี้ที่สำคัญที่สุดคือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แก่นเรื่องเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ที่ปรากฏใน เรื่องขบขัน เป็นการดำเนินหนังสือพิมพ์ในแง่วิธีการทำหนังสือพิมพ์ การใช้ภาษาของหนังสือพิมพ์ โฆษณาในหนังสือพิมพ์ และคำหิมนักหนังสือพิมพ์

ในด้านวิธีการทำหนังสือพิมพ์ บทความขบขัน 3 เรื่องคือ หลักของหนังสือพิมพ์ ของลึงน้อย คอเรสปอนเดนซ์ ของสุกรีพ และ ข่าววิจิตรพิศดาร ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง ล้วนชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของหนังสือพิมพ์สมัยนั้นหลายประการ ในเรื่อง หลักของหนังสือพิมพ์ แสดงข้อบกพร่องของหนังสือพิมพ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ว่าเป็นว่า นักหนังสือพิมพ์มักใช้หนังสือของคน เป็น เครื่องมือโจมตีและสบประมาทฝ่ายตรงข้ามโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง และมักนำเรื่องส่วนตัวโจมตี ทำให้ถูกฟ้องหมิ่นประมาทบ่อย ๆ นอกจากนั้นยังนิยมทำตามกัน ไม่ว่าจะ เป็นรูปแบบคอลัมน์ต่าง ๆ วิธีการเสนอข่าว วิธีการเขียน และแม้แต่การตั้งชื่อหนังสือพิมพ์ก็เลียนแบบกัน และที่สำคัญคือ ข่าวที่เสนอนั้นมักเสนอไปโดยไม่สอบสวนความจริงเสียก่อน มุ่งแต่ให้ดึงดูดความสนใจ เพื่อจะขายหนังสือได้มาก ๆ โดยไม่สนใจความถูกต้องเที่ยงตรง ซึ่งประเด็นนี้ก็ เป็นข้อบกพร่องที่สำคัญที่เสนอในบทความข่าววิจิตรพิศดาร แต่บทความนี้เสนอในแง่ที่ร้ายแรงกว่า คือดำเนินหนังสือพิมพ์ที่แต่งข่าวประหลาดพิศดารขึ้นมาเอง เช่น หนังสือพิมพ์ไทยลงข่าวพระฉันทน์ จันเข้ามือเดียวถึงองค์ละดัง บทความนี้ชี้ให้เห็นว่าเป็นการก่ข่าวขึ้นมาเพื่อจะขายหนังสือพิมพ์ให้ได้มาก ๆ ในบทความคอเรสปอนเดนซ์ ผู้ประพันธ์ดำเนินหนังสือพิมพ์บางฉบับที่ไม่มี เนื้อหาสาระอะไรเลย โดยเฉพาะบางคอลัมน์

เช่น สนทนากับผู้อ่านหรือคอ เรสปอน เดนซ์ มีไว้เสมือนเพื่อให้มีข้อความลงให้เต็มหน้า เพราะจดหมายที่นำมาลงก็ไม่ได้มีสาระประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ และบางฉบับก็อาจแต่งขึ้นมาเองก็ได้ เรื่องขบขันประเภทนี้ทุกเรื่องไม่คำหั้นโดยตรงแต่ใช้วิธีการ เขียน เสียดสี

ข้อบกพร่องที่สำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือพิมพ์คือการ เขียนภาษาไทยกันอย่างผิด ๆ นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันได้หยิบประเด็นนี้มาเขียนคำหั้นไว้ไม่น้อย เช่นบทความเรื่อง ครวญถึงภาษาไทย ของสุกรีพ คำหั้นการนิยมนเขียนคำหั้นศัพท์ภาษาอังกฤษโดยไม่ยอมแปลซึ่งทำให้ความนั้น ๆ อ่านไม่รู้เรื่อง อีกทั้งยังใช้คำสะแลงต่าง ๆ มากมาย หรือบทความเรื่องศัพท์แผลงโบราณโบราณ เขียนคำหั้นการสะกคคำผิด การเลือกใช้คำไม่ถูกความหมาย และการแผลงคำที่ไม่ถูกต้อง บทความอีกหลายชิ้นที่เขียนคำหั้นการใช้ภาษาไทยไม่ถูกต้อง เช่น วิธีแต่งจดหมายเชิญ ละครทรู เป็นต้น

โฆษณายาขายสินค้าในหนังสือพิมพ์ที่มีการโฆษณาสรรพคุณสินค้าจนเกินความจริงก็เป็นสิ่งที่เรื่องขบขันนำมาคำหั้นอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโฆษณายา มักจะแย้งกันโฆษณาว่ารักษาได้ทุกโรค นอกจากนั้นวิธีการโฆษณาก็ยังสลับซับซ้อนพิสดารจนเกินไป เช่นสร้างเป็นเรื่องสั้น มีตัวละครแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แล้วจึงประกาศขายยาจนตอนท้าย บ้างก็ใช้วิธีแต่งเป็นจดหมายเขียนเข้ามาชมสรรพคุณของยาว่ารักษาโรคได้หาย เป็นปลิดทิ้ง ซึ่งเป็นการหลอกลวงประชาชนทางหนึ่ง เรื่องขบขันที่เสนอแก่นเรื่องคำหั้นโฆษณายาขายสินค้า เช่น รู้เอาเอง เมื่ออ่านจบ ประกาศขายยาของข้าพเจ้า ของนายพาน และ เมศวรสังหาร บรรณโรคาพาธโอสถ ของสมุห์หอม เป็นต้น

และสุดท้าย ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จำนวนหนึ่งเสนอแก่นเรื่องคำหั้นหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นทั้งโดยทั่ว ๆ ไป และเฉพาะบุคคล เช่นเรื่อง อันเอคูเซเท็ด ของ นายพาน เสนอเนื้อเรื่องเสียดสีนักหนังสือพิมพ์ว่าส่วนใหญ่ไม่ใช่คนที่มีการศึกษาเพียงพอ รู้ภาษาอังกฤษแบบงู ๆ ปลา ๆ พอแปลเรื่องได้ ก็มักมาเป็นบรรณาธิการและภูมิใจว่าตนมีการศึกษาดี เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่าการเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์นั้น จำต้องมีความรู้อย่างลึกซึ้งในสาขาวิชาหลายด้าน ความรู้ภาษาอังกฤษเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ส่วนเรื่องปัญหาสำหรับทุกวันนี้ ของเขี้ยวหวาน ก็เสนอแก่นเรื่องที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่สร้างตัวละครให้ผู้อ่านรู้สึกชัดเจนว่ามุ่งคำหั้นเทียนวรรณ ก.ศ.ร. กุหลาบ และนักหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นหลายคน เนื้อเรื่องมีว่านายกมุทลูกชายของพระยาท่านหนึ่งได้หลงรักลูกสาวนายโป้ เศรษฐีพ่อค้าชุง แต่นายโป้ไม่ชอบนายกมุทเพราะเห็นว่าเรื่องยศศักดิ์เป็นของล้าสมัย ไม่ดี นายโป้ชอบคนที่มีศิลปวิทยา คือรู้เรื่องหนังสือ สนใจการบ้านเมือง มีความคิดสมัยใหม่ เหมือนเช่นนักหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น เพราะนายโป้ชื่นชม

และคบค้ากับนักหนังสือพิมพ์หลายคน เช่นนายรูป นายเกศร์ คุณหลวงยุทธ คุณพระวิจารณ์ เป็นต้น นายกมุทจึงทักลอบขายโดยไปบอกนายโปว่า คนกำลังจะแต่งหนังสือเรื่อง "ปัญหาสำหรับทุกวันนี้" แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ บรรดานักหนังสือพิมพ์ทั้งหลายก็ตื่นเต้นยินดี ลงข่าวในหนังสือพิมพ์ของคนทุกวัน นายโปก็เปลี่ยนมารักนายกมุทมาก ต่อมาไม่นานเพื่อนนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่งของ นายโปถูกชำระว่าแต่งเรื่องโกหกออกขาย อีกคนหนึ่งต้องโทษเพราะเขียนลบหลู่รัฐบาล ทำให้นายโปหมดความชื่นชมในศิลปวิทยา จึงกลับจะไม่ยกลูกสาวให้นายกมุทอีก นายกมุทจึงต้องเปิดเผยว่าหนังสือที่ว่าจะเขียนนั้น เป็นเพียงเรื่องโกหก จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้แต่งขึ้นเสียดสีนักหนังสือพิมพ์ที่คนชื่นชมยกย่องว่าเป็นคนมีการศึกษา มีความคิดสมัยใหม่ เขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ ในบ้าน เมืองและวิจารณ์รัฐบาลนั้น แต่ที่จริงไม่ได้มีความรู้ความสามารถอย่างใดเลย เห็นได้จาก การที่นายโปชื่นชมนายรูป นายเกศร์ แต่ต่อมาคนเหล่านี้ถูกลงโทษหมด หรือการที่นายรูป นายเกศร์ ชื่นชมยกย่อง เรื่องที่นายกมุทโกหกขึ้น ก็แสดงให้เห็นว่าไม่ได้เฉลียวฉลาดทรงภูมิอย่างแท้จริง

นอกจากเรื่องปัญหาสำหรับทุกวันนี้ แล้ว ยังมีบทความทั้งหมดในนิตยสาร อีกฉบับหนึ่งซึ่งเขียนขึ้นเพื่อคำหั้นและเสียดสี ก.ศ.ร. กุหลาบ และหนังสือพิมพ์สยามประเภทโดย ตรง นั่นคือบทความนิตยสารสยามประทีป ของ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม บทความนิตยสารนี้ แต่งขึ้นเพื่อมุ่งคำหั้น ก.ศ.ร. กุหลาบซึ่งแอบคัดลอกหนังสือหายากทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ในหอหลวง แล้วแต่งแทรกแซงแก้ไขข้อความให้ต่างจากต้นฉบับ เดิมลงตีพิมพ์ในหนังสือสยามประเภท คนทั่วไปที่ไม่รู้เรื่องก็ยกย่องนับถือว่าเป็นปราชญ์ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีทั้งที่เรื่องเหล่านั้น เป็นเรื่องจริงแถมเท็จ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมจึงทรงแต่งบทความรวมออกเป็นหนังสือ สยามประทีปขึ้นมาล้อเลียน โดยเมื่อทรงเห็นสยามประเภทฉบับใดมี เรื่องนำล้อก็ทรงแต่งสยามประทีปฉบับนั้น (ราชบัณฑิตยสภา 2474:ค-ง) วิธีการล้อเลียนเสียดสีคือเขียนข้อความตามสยามประเภทแต่วางเส้นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ไว้ข้างหลังพร้อมกับบอกว่า ก.ศ.ร. กุหลาบไม่รู้ หรือเขียนข้อความตามสยามประเภทแต่แต่งเติมให้มี เนื้อหาที่เหลวไหลไร้สาระ เหล่านี้เป็นแก่นเรื่อง ของเรื่องขบขันที่เสนอ เรื่องขบขันที่เสนอ เรื่องราวคำหั้นนักหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น

1.4.3 แก่นเรื่องเกี่ยวกับวงการประพันธ์ของไทย ในสมัยรัชกาลที่ 7 หรือใน ยุคไทย เขมมถึงสุภาพบุรุษ มีเรื่องสั้นจำนวนหนึ่งได้เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการประพันธ์ของไทย เช่นเรื่อง ไปคูเรื่องข้าง ของศรีศุภวัลย์ นักประพันธ์ของ ป. ชมะโชติ นักประพันธ์หนุ่มกับนักประพันธ์ สาวรักกัน ของฮิวเมอริสต์ ซึ่งแต่ละเรื่องได้แสดงให้เห็นสภาพของวงการประพันธ์ในสมัยนั้นไว้อย่าง น่าสนใจดังนี้

เรื่องนักประพันธ์ และ เรื่องไปคูเรื่องข้าง ได้เสนอแก่น เรื่องที่สะท้อนให้เห็นความนิยมยกย่องต่ออาชีพการประพันธ์ในสมัยนั้น โดยคนที่ทั่วไปมักชื่นชมว่าอาชีพนักประพันธ์เป็นอาชีพที่มีชื่อเสียง หากเขียนเรื่องได้ดี ก็จะมีผู้อ่านนิยมและติดตามมาก ดังนั้นคนจึงเฝ้าฝันอยากเป็นนักประพันธ์กันมาก และสาเหตุที่คนอยากมีอาชีพ เป็นนักประพันธ์กันมากก็เพราะคิดว่าการประพันธ์เป็นเรื่องง่าย เพียงรู้จักเขียนถ้อยคำให้ไพเราะ รู้จักใช้ศัพท์สูง ก็สามารถเป็นนักประพันธ์ได้ และสิ่งที่ทำให้คนทั่วไปคิดว่าการประพันธ์หนังสือเป็นเรื่องง่ายนั้น เรื่องนักประพันธ์ได้เสนอให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป็นเพราะวงการประพันธ์ของไทยนั่นเอง เมื่อถึงยุคที่นิยมเรื่องอ่านเล่นประเภทใด นักประพันธ์ทุกคนก็จะแต่งเรื่องประเภทนั้นไปหมด และเรื่องส่วนใหญ่จะมีลักษณะโครงเรื่อง ตัวละคร และวิธีการเขียนที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นถ้าสามารถจับลักษณะเด่นของเรื่องแนวนั้นได้ ก็สามารถจะแต่งตามได้ ดังเช่นตัวละครสำคัญในเรื่องนี้ 4 คน ซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดาที่ไม่มีการศึกษาสูงนัก ได้รวมตัวกันจะตั้งเป็นคณะนักประพันธ์แต่งเรื่องออกตีพิมพ์ขาย เพราะอยากมีชื่อเสียง และคิดว่า เป็นนักประพันธ์ไม่ยาก ทั้ง 4 ได้แต่นวนิยายเรื่อง "จิ้งจิง" โดยเลียนแบบวิธีการและเนื้อเรื่องของนวนิยายรักในสมัยนั้น และบางตอนก็ลอกมาจากเรื่องที่มีชื่อเสียง สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าในวงการประพันธ์นั้น คงจะเป็นความเฟื่องฟูในด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ ผลงานส่วนใหญ่คงมีลักษณะคล้ายคลึงกันจนทำให้แม้คนที่ไม่ได้มีความสามารถในทางการประพันธ์เลย ก็คิดว่าตนจะแต่งหนังสือได้

ส่วนเรื่องขบขัน เรื่องนักประพันธ์หนุ่มกับนักประพันธ์สาวรักกัน ของ ฮิว เมอร์ริส ก็เสนอผลเสียอีกด้านหนึ่งของการนิยมแต่งเรื่องประเภทใดประเภทหนึ่งในแต่ละยุค โดยชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีนวนิยายหรือเรื่องสั้นประเภทเดียวกันมาก ๆ เข้า ผู้อ่านจะเริ่มเบื่อหน่าย ดังนั้น หากมีนักประพันธ์ผู้ใดแต่งเรื่องแนวที่แตกต่างออกไปขึ้นมา เรื่องนั้นจะได้รับความนิยมอย่างสูงมากทันที ทั้งที่อาจจะไม่ใช่เรื่องที่แต่งได้ดีหรือมีคุณค่ามากแต่อย่างใด ดังเช่นในเรื่อง นางสาวรัตนากร นางเอกของเรื่อง เพิ่งเริ่มหัดแต่งนวนิยายเรื่องแรก ซึ่งเป็นนวนิยายรัก แต่บังเอิญขณะนั้นประชาชนกำลังเบื่อหน่ายเรื่องประเภตอิงประวัติศาสตร์ และเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทางเพศ เมื่อมีนวนิยายรักตีพิมพ์ออกมาหนึ่งเล่ม จึงได้รับความนิยมอย่างสูง ทำให้นางสาวรัตนากร กลายเป็นนักประพันธ์เอกที่นิคมสารทุกฉบับมาติดต่อขอเรื่องไปลงพิมพ์ทันที ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ นางสาวรัตนากรไม่สามารถแต่งได้ เพราะเธอยังไม่ใช่ นักประพันธ์มืออาชีพที่มีความสามารถอย่างแท้จริง การที่เรื่องที่ไม่ได้ดีเด่นมากหรือมีคุณภาพสูง แต่ได้รับความนิยมมากนี้ ก็น่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งทำให้คนส่วนใหญ่อยากเป็นนักประพันธ์ เพราะเห็นว่าการประพันธ์ไม่ใช่ของยาก

ความคิดที่เสนอในเรื่อง ไปคู เรื่องข้าง น่าจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุดเกี่ยวกับการ เป็นนักประพันธ์ที่แท้จริง เรื่องขบขันเรื่องนี้เสนอแนวคิดว่าการประพันธ์ไม่ว่าจะง่าย เป็นสิ่งที่ทำได้ด้วยความยากลำบาก และนักประพันธ์ต้องเป็นคนที่มีความสามารถอย่างแท้จริง เพราะการแต่งเรื่องไม่ว่าจะเพียงรู้จักเขียนด้วยคำให้ไพเราะเท่านั้น แต่ต้องมีองค์ประกอบหลายอย่าง ทั้งมีโครงเรื่องที่ดี มีการเรียบเรียงด้วยคำให้สละสลวย ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ บางครั้งแม้นักประพันธ์ "มืออาชีพ" ก็อาจอยู่ในภาวะที่ "ตัน" คิดเรื่องไม่ออกก็ได้ นอกจากนั้นผู้แต่งยังได้แสดงประโยชน์ของการประพันธ์ไว้ชัดเจนว่า

ประโยชน์ที่จะได้จากการแต่งเรื่อง คือ

1. เพื่อพื้นวิชาอักษรศาสตร์ให้เฟื่องฟูขึ้น
2. ให้รู้จักสังเกตความเป็นอยู่และความเป็นไปของธรรมชาติและของโลก
3. เพื่อให้รู้จักพูดในสิ่งที่ควรและไม่ควร
4. นำมาซึ่งความมีชื่อเสียง
5. มีหน้ามีตาในสมาคมและอื่นอีก

(ศรีศกวัลย์ 2471:127)

จะเห็นได้ว่า เรื่องขบขันทั้งสามเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นสภาพของวงการประพันธ์ในสมัยรัชกาลที่ 7 ทั้งในด้านดีและด้านเสีย รวมทั้งสะท้อนให้เห็นทัศนะของสังคมและทัศนะของนักประพันธ์เองต่ออาชีพนักประพันธ์ด้วย

1.5 แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก การมีคู่ครอง และชีวิตครอบครัว แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก การมีคู่ครอง และชีวิตครอบครัวที่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 7 มีประเด็นที่สำคัญแบ่งได้เป็น 2 ประเด็น คือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักและการมีคู่ครอง และแก่นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว

1.5.1 แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักและการมีคู่ครอง แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักและการมีคู่ครอง ซึ่งเสนอผ่านเรื่องขบขันมากที่สุด คือ เรื่องความรักมีอุปสรรค และอุปสรรคใหญ่ที่สุด คือ ผู้ปกครองของฝ่ายหญิง พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงมักรังเกียจชายหนุ่มคู่รักของลูกสาว อาจเนื่องจากเคยมีความขัดแย้งกันมาก่อน หรือรังเกียจลักษณะนิสัยบางประการ เรียกได้ว่าเป็นความรังเกียจเฉพาะตัวชายหนุ่มนั้น เรื่องสั้นที่เสนอเนื้อเรื่องแสดงความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ของฝ่ายหญิงกับชายหนุ่มคู่รักของหญิงมีอยู่มากมาย เช่นเรื่อง ลุงของเจ้าหล่อน ของ ศรีสุวรรณ นายสิบเอกหวอด ของนายชวลิต เศรษฐบุตร กลซ่อนกล ของนายไข่ เรื่องศิลป์ ลูกสาวนักเลงโต ของ อ.ร.ค. รู้ไม่ถึง ของนนทบุษย์ เป็นต้น ในบางเรื่องความไม่ชอบของพ่อแม่ฝ่ายหญิงมีอิทธิพล

ตัวชายหนุ่ม แต่เป็นเพราะไม่ชอบคุณสมบัติซึ่งผิดไปจากความประสงค์ของพ่อแม่ฝ่ายหญิง เช่น พ่อแม่
 ынเรื่อง แก้วมดก ของนายชวลิต เศรษฐบุตร และเรื่อง ชิงนาง ของทองหยิบ ไม่ต้องการให้
 ลูกสาวมีคู่เป็นชนชั้นสูง หรือชายหนุ่มชาวกรุง แต่ต้องการให้ลูกแต่งงานกับสามัญชนที่เป็นชาวบ้าน
 นอกด้วยกัน เพื่อจะได้ช่วยกันประกอบอาชีพสืบทอดจากบรรพบุรุษ แต่ลูกสาวกลับชื่นชมหนุ่มชาวกรุง
 ที่เป็นขุนนางหรือข้าราชการ ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น

เรื่องขบขันเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า พ่อแม่มีอิทธิพลต่อลูกมากใน เรื่องความรัก
 และการเลือกคู่ครองโดยเฉพาะลูกสาว และจะเป็นผู้ตัดสินใจสำคัญที่สุดว่าลูกควรแต่งงานกับผู้ใด
 ยิ่งกว่าตัวลูกเอง ดังนั้นเรื่องขบขันบางเรื่อง เช่น การสมรสของพ่อแสง ของแมลงภู่ และ
ฤทธิ์ยากำลัง ของ อ.ก. รุ่งแสง จึงเสนอแก่นเรื่องว่า การจะสมหวังในการมีคู่ครองนั้น บุคคล
 สำคัญที่สุดไม่ได้อยู่ที่หญิงสาว แต่อยู่ที่ผู้ชาย ถ้าหากรู้จักฝากตัวให้พ่อแม่ของหญิงนั้นรักใคร่เอ็นดูได้
 สามารถจับจุดของผู้ใหญ่ได้ ความรักก็จะสมหวัง แต่ถ้าหากไม่สามารถแก้ไขปัญหามาจากผู้ปกครอง
 ของหญิงได้ เรื่องขบขันจำนวนไม่น้อยก็เสนอแนะให้ใช้วิธีที่ไม่ซื่อสัตย์บ้าง คือ การทำกลอุบายเพื่อ
 ให้ความรักสมหวัง ดังตัวอย่างในเรื่อง น้ำจากนั้นจ้อย ของประชุม-ตาบ-องครักษ์ และเรื่อง
เจ้าสาวเจ้าเอี้ยง ของแม่สาอาง ชายหนุ่มใช้วิธีปลอมตัวเป็นผีไปหลอกให้พ่อของหญิงสาวยกหญิง
 ให้ตน หรือในเรื่องมนต์ขลัง ของ ส. อันตะริกานนท์ พ่อของหญิงต้องการให้ลูกชายเป็นแพทย์แผน
 โบราณเช่นเดียวกับตน จึงกีดกันชายหนุ่มที่มารักลูกสาว เพราะไม่มีวิชาแพทย์ หนุ่มสาวแก้ปัญหา
 โดยให้ฝ่ายหญิงแกล้งทำเป็นไม่สบาย และชายหนุ่มสามารถทำน้ำมันดีเดือมารักษาหายได้ ซึ่ง
 น้ำมันดีเดือนั้นทำจากสารทางวิทยาศาสตร์อย่างหนึ่ง พ่อของหญิงสาวไม่รู้จักอุบายก็พอใจ จึงยก
 ลูกสาวให้

การที่พ่อแม่ เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อความรักและการมีคู่ครอง
 ของลูกนั้น เรื่องสั้นขบขันจำนวนหนึ่งแสดงสาเหตุไว้ว่า ไม่ใช่เป็นการบังคับลูกให้ทำตามพ่อแม่
 เสมอไป แต่เป็นเพราะผู้ใหญ่ซึ่งมีสายตากว้างไกลกว่าและผ่านโลกมามากกว่า ได้มองเห็นข้อ
 บกพร่องของฝ่ายชาย ซึ่งลูกยังมองไม่เห็น จึงได้ขัดขวาง ดังเช่นในเรื่อง ประพุดิเหตุในบ้าน
กำนันหรั่ง ของนายอรุณ เพราะหากผลผลิตตัดสินใจกระหึ่มแรง เช่นหนีตามกันไปนั้น ผลเสีย
 ร้ายแรงจะเกิดกับตัวของลูกเอง เมื่อได้รับความจริงภายหลัง ส่วนในเรื่องผู้รักษาประตู ของอบ
ไชยวสุ ชี้ให้เห็นว่าการที่พ่อแม่ขัดขวางความรักของลูกนั้นก็เพราะมีเหตุผลเกี่ยวกับข้อบกพร่องของ
 ฝ่ายชาย แต่หากชายนั้นสามารถแก้ไขข้อบกพร่องและพิสูจน์ตนเองว่าเป็นคนดีได้ พ่อแม่ก็พร้อมที่จะ
 สนับสนุนให้รักสมหวัง มิใช่จะเป็นการบังคับฝืนใจลูกโดยไม่ยอมฟังเหตุผล ดังเช่นในเรื่อง พ่อแม่
 ของฝ่ายหญิงไม่ชอบฝ่ายชายซึ่งเป็นลูกชายขุนนางผู้ร่ำรวย เอาแต่เที่ยวเล่นไม่ยอมทำงาน ชายหนุ่ม

จึงไปสมัครงาน เป็นนักฟุตบอล และประสบความสำเร็จมีชื่อเสียง พ่อแม่ของหญิงกีย่อมยกลูกสาว
าให้ในที่สุด

เรื่องขบขันที่เสนอปัญหาอุปสรรคของความรักเหล่านี้ มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ
สังเกตอยู่ประการหนึ่ง คือ ไม่ว่าหนุ่มสาวจะสมหวังในความรักหรือไม่ ตัวละครที่เป็นพ่อแม่หรือ
ผู้ปกครองของฝ่ายหญิงมักจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ชายหนุ่มที่มารักลูกสาว เสมอ เรื่องที่จบลงด้วยความ
สมหวังของหนุ่มสาวและความพ่ายแพ้ของผู้ปกครองฝ่ายหญิงมัก เป็นไปในรูปของการ เสียรู้หลง เชื่อ
กลอุบายของหนุ่มสาว ทำให้เห็นได้ว่าโง่กว่าเด็ก ส่วนบางเรื่องก็จบลงด้วยการตั้งปัญหาค้างไว้ไม่
สรุปผลของความขัดแย้ง ผู้ใหญ่มักต้องถูกเด็กแกล้งให้แสดงพฤติกรรมที่เหลวไหลน่าหัวเราะ หรือ
ต้องเจ็บตัวจากการกระทำของชายหนุ่ม ซึ่งอาจโดยจงใจหรือไม่ก็ตาม ความพ่ายแพ้ของผู้ปกครอง
ฝ่ายหญิงซึ่งปรากฏอยู่เสมอในเรื่องขบขันในยุคนี้ ชวนให้คิดว่าน่าจะเป็นเสียงคัดค้านทางอ้อมต่อ
การที่พ่อแม่ เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูงในเรื่องความรักและการเลือกคู่ครองของลูก ความ
พ่ายแพ้ของผู้ใหญ่จึงแสดงให้เห็นว่า การกระทำเช่นนี้ไม่ถูกต้อง ถึงแม้เรื่องเหล่านี้จะไม่ได้แสดง
ทัศนคติคัดค้านการแต่งงานแบบคลุมถุงชนโดยตรง เพราะมุ่งเสนอความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครอง
ฝ่ายหญิงกับคนรักของหญิงมากกว่าจะ เสนอปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะผู้ใหญ่ได้เลือกคู่ครองไว้ให้แล้ว แต่
ก็น่าจะเป็นการแสดงทัศนคติให้เห็นว่าพ่อแม่ควรรี้อิสระกับลูกในเรื่องความรักและการเลือกคู่ครอง

อย่างไรก็ดี มีร้อยแก้วแนวขบขันหลายเรื่อง ที่เสนอแก่นเรื่องคัดค้าน
ประเพณีคลุมถุงชนโดยตรง เช่น เรื่อง ชิงนาง ของทองหยิบ และเรื่อง นายจอน แปะเตอร์ชั้น
ของแม่วัน ทั้งสองเรื่องชี้ให้เห็นว่าการคลุมถุงชนไม่ใช่วิธีการที่ดี เพราะเป็นการบังคับจิตใจลูกให้
แต่งงานกับคนที่พ่อแม่ชอบ ทั้งที่พ่อแม่ก็อาจไม่รู้จักนิสัยที่แท้จริงของชายนั้นก็ได้อ พ่อแม่ควรรี้อโอกาส
ลูกเลือกคู่ครองตามความพึงพอใจของลูก เพราะลูกเป็นผู้ที่จะต้องดำเนินชีวิตครองครัวต่อไปด้วย
ตนเอง ความรักที่มีต่อกันจะเป็นพื้นฐานให้ครอบครัวเป็นสุข ส่วนเรื่อง แพ้ว ของโรซารี เสนอทัศนคติ
เกี่ยวกับการคลุมถุงชนไว้น่าสนใจมาก คือ ปัญหาของการคลุมถุงชนนั้นเกิดจากผู้ใหญ่และหนุ่มสาว
มีทัศนคติที่แตกต่างกัน พ่อแม่มักจะทำให้ตนเป็นผู้ที่มีบุญคุณกับลูกมาก ลูกควรจะทำบุญตอบแทน ส่วน
หนุ่มสาวมักไม่ได้คิดถึงในแง่ของความกตัญญู แต่จะเห็นว่าความรักเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการแต่งงาน
เมื่อให้ความสำคัญต่างประเด็นกัน ก็ย่อมเกิดความขัดแย้งขึ้น

แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักและการมีคู่ครองอีกลักษณะหนึ่ง ที่ปรากฏชัด
ในเรื่องขบขันอีกประเด็นหนึ่ง คือ แก่นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมในการเลือกคู่ครองของคนในยุค
นั้น ในระดับสามัญชน หญิงสาวส่วนใหญ่รวมทั้งพ่อแม่ของหญิงมักนิยมชายหนุ่มที่อยู่ในตระกูลสูง มี
เชื้อสายดี ร่ำรวย และประกอบอาชีพที่มีเกียรติ เช่น เป็นข้าราชการ นอกจากนั้นการเป็นคนทันสมัย

สมัย ได้รับการศึกษาสูงโดยเห็นได้จากการรู้ภาษาอังกฤษก็เป็นคุณสมบัติที่ฝ่ายหญิงนิยม เพราะการศึกษาจะเป็นเส้นทางของอาชีพการงานที่มีเกียรติ มียศถาบรรดาศักดิ์และทรัพย์สินเงินทอง ค่านิยมเหล่านี้ปรากฏชัดเจนในเรื่อง เศรษฐีทอง ของสาวแสนงอน ฝรั่งบางเสาดง ของวิชัย และ ท่านผู้หญิงกันโชก ของ น.ม.ส. แต่ในขณะเดียวกัน เรื่องเหล่านี้ก็ได้เสนอความคิดว่า ค่านิยมเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง คุณสมบัติที่พึงปรารถนาต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ใช่เครื่องพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนดี เพราะเป็นเพียงเปลือกนอกซึ่งบางครั้งอาจสมมุติขึ้นมาเองก็ได้ เช่น ในเรื่อง ฝรั่งบางเสาดง พ่อของหญิงสาวมักนิยมคนที่มีการศึกษาสูง ภาษาอังกฤษ ชายหนุ่มที่ไปรักลูกสาวจึงแสดงให้เห็นว่าตนรู้ภาษาอังกฤษโดยการพูดชื่อห้างร้านของฝรั่งซึ่งเปิดกิจการในกรุงเทพฯ ขณะนั้น พ่อของหญิงเมื่อได้ยินสำเนียงภาษาอังกฤษก็หลงเชื่อว่ารู้อังกฤษ จึงยกลูกสาวให้ นอกจากนั้นการยึดมั่นในค่านิยมเหล่านี้มากเกินไปก็ก่อความเดือดร้อนได้ ดังจะเห็นได้จากเรื่อง เศรษฐีพิชฌุโลก ลูกสาวของหม้ออันและอำแดงเป้า จะได้แต่งงานกับนายอตุลย์ หลานชายของเจ้าคุณ ซึ่งทุกคนชื่นชมมากที่จะได้เกี่ยวข้องกับคนชั้นสูง วันหนึ่งนายปั้น น้าชายของสินที่เพิ่งออกจากคุกมาที่บ้าน ด้วยความกลัวว่านายอตุลย์จะรังเกียจว่ามีญาติ เป็นนักโทษ ทำให้หม้ออันยอมเสียเงินทองมากมายให้นายปั้น แต่งตัวเป็นเศรษฐีมาจากพิชฌุโลก นายปั้นจึงได้ใช้ความกลัวนี้เป็นเหตุที่จะริดไถเงินจากหม้ออันได้มากมาย จะเห็นได้ว่าหม้ออันได้รับความเดือดร้อนมากจากการยกย่องชื่นชมคนชั้นสูงมากเกินไป

แต่ก็มีเรื่องขบขันบางเรื่องสะท้อนค่านิยมในการเลือกคู่ครองที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ แสดงทัศนะว่าชาวบ้านทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะชาวนาชาวสวนควรจะต้องงานกับคนชั้นเดียวกันเพื่อจะได้ช่วยกันประกอบอาชีพสืบต่อไป หากไปแต่งงานกับชาวกรุงหรือชนชั้นสูงก็จะทำอาชีพนี้ต่อไปไม่ได้ นอกจากนั้นการแต่งงานกับคนชั้นสูงก็อาจถูกคูหมั้นเหยียดหยามว่าค่าค้อยกว่า ไม่รู้จักธรรมเนียมของคนชั้นสูง ค่านิยมนี้ปรากฏในเรื่อง แพ้ว ของโรซารี และ แก้วไม่ตก ของนายชวลิต เศรษฐบุตร เป็นต้น

1.5.2 แก่นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว แก่นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวที่เสนอในเรื่องแก้วแนวขบขันนั้น ประเด็นที่นักประพันธ์นำมาเสนอมากที่สุด คือปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตครอบครัว และปัญหาที่เด่นที่สุดคือ ปัญหาสามีเจ้าชู้ เรื่อง กลแค้นหงษ์ ของ อ.ค. เสนอให้เห็นภาพครอบครัวแบบเก่าซึ่งสามีมีภรรยามากมายและอยู่รวมกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือภรรยาเหล่านี้จะมีความหึงหวงกันและกัน ทะเลาะเบาะแว้งกัน ทำให้ชีวิตครอบครัวเดือดร้อนไม่เป็นสุข พอมาถึงยุคที่คนไทยเริ่มมีครอบครัวแบบใหม่ คือ มีภรรยาคนเดียว ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ สามีไม่ซื่อตรงต่อภรรยา แอบไปมีภรรยาน้อยหรือแอบไปติดพันหญิงอื่น จึงทำให้ภรรยาหึงหวง เกิดความหมองใจหรือวิวาทขึ้นในครอบครัว ดังเช่นเรื่อง ช้อนกล ของนายพาน พ่อหม้อตุ้ม ของนายเปล่ง ดิษยบุตร ความเป็น

สองชม ของ ท.สุทธิเสมอ เป็นต้น

เรื่องขบขันบางเรื่องเสนอความคิดว่าปัญหาในครอบครัวบางครั้งอาจเกิดขึ้นมาจากเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ถ้าไม่หาทางแก้ก็อาจลุกลามไปเป็นเรื่องใหญ่ได้ เช่น เรื่อง เกลียดหนวด ของวงศ์ กระแสสินธุ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ภรรยาไม่ชอบที่สามีไว้หนวด แต่ไม่ยอมบอกสามีโดยตรง กลับขอให้เพื่อนช่วย เตือนครั้นถึงเพื่อนต้องคิดหาวิธีการว่านวยเพื่อจะบอกสามีว่าภรรยาของเขาไม่ชอบหนวด ส่วนในเรื่อง เอี้ยวไหวของ ทวล สุนทรารชุน เสนอปัญหาครอบครัวอีกประการหนึ่ง คือ ภรรยาไม่ได้ทำงาน เมื่ออยู่บ้านเหงาก็ชอบจับกลุ่มกันเล่นไพ่ ทำให้เสียเงินทองมากมาย ปัญหาครอบครัวอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในเรื่องขบขัน คือ ความไม่ลงรอยกันระหว่างพ่อแม่ของฝ่ายหนึ่งกับอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น พ่อแม่ของภรรยาไม่ชอบสามี จึงอาจยุแหย่บุตรสาว ทำให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวได้ ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง ยกเมฆ ของนายชวลิต เศรษฐบุตร

ทั้งหมดนี้เป็นแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก การมีคู่ครอง และชีวิตครอบครัวที่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขัน ซึ่งมีข้อน่าสังเกตเกี่ยวกับช่วงเวลาว่า เรื่องขบขันที่มีแก่นเรื่องประเภทนี้มีอยู่น้อยในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่นิยมแต่งกันมากในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7

1.6 แก่นเรื่องที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับผู้หญิง แก่นเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงเป็นแก่นเรื่องที่มีปรากฏอยู่ไม่น้อยในร้อยแก้วแนวขบขันตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 นักประพันธ์แต่ละท่านได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับผู้หญิงไว้แตกต่างกัน ดังสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้ คือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของผู้หญิง แก่นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้หญิง และแก่นเรื่องเกี่ยวกับสภาพของผู้หญิง

1.6.1 แก่นเรื่องเกี่ยวกับความสามารถของผู้หญิง เรื่องขบขันที่มีแก่นเรื่องประเภทนี้มักแสดงความคิดเกี่ยวกับความสามารถของผู้หญิง โดยการเปรียบเทียบกับผู้ชาย เห็นได้จากทัศนะของนักประพันธ์เรื่องขบขันในยุคนี้ ซึ่งแตกต่างกันเป็น 2 แนว นักประพันธ์กลุ่มหนึ่งแสดงทัศนะที่ยกย่องความสามารถของผู้หญิงที่ว่ามิทัดเทียมกับชาย เช่นในเรื่อง ย่องเบา ของแม่วัน และเรื่อง เจ้าคุณเผชิฎภัย ของทองหยิบ ทั้งสองเรื่องมีแก่นเรื่องว่าผู้หญิงมิใช่จะอ่อนแอ ชี้ตลาด ชักจูง และต้องพึ่งผู้ชายเสมอไป ผู้หญิงก็มีความเข้มแข็งเก่งกาจเท่ากับผู้ชาย และเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์คับขันก็อาจแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี และเรียบร้อยกว่าผู้ชายด้วย ส่วนในเรื่อง ทดลองความไหวพริบ ของน้อยลา เตะส่งเดช ของ ช.คฤชฆานนท์ และ อย่าดูถูกลูกผู้หญิง ของเรื่องศิลป์ มีแก่นเรื่องยกย่องความสามารถของผู้หญิงในด้านสติปัญญา เสนอความคิดว่าสตรีก็มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดเท่าเทียมผู้ชายได้ ไม่ใช่ผู้ชายจะเฉลียวฉลาดหรือเก่งกาจกว่าผู้หญิงเสมอไป บางครั้งผู้ชายก็อาจแก้ปัญหาของผู้หญิงได้ แก่นเรื่องที่ยกย่องความสามารถของผู้หญิงนี้มักแสดงให้เห็นโดยวิธี

การสร้างสถานการณ์ซับซ้อน เพื่อให้ผู้หญิงได้พิสูจน์ความสามารถของตนเองให้ปรากฏ ดังเช่นในเรื่อง เจ้าคุณเผด็จกษัตริย์ มีเนื้อเรื่องว่า ตัวละครเอกฝ่ายชาย คือ เจ้าคุณมีความเห็นขัดแย้งกับคุณหญิงภรรยาในเรื่องความสามารถของผู้หญิง เจ้าคุณเชื่อว่าผู้หญิงเก่งสู้ผู้ชายไม่ได้ เมื่อคุณหญิงออกจากบ้านไป เจ้าคุณคิดหากลอบขายเป็นผัวค้อยหลอกคุณหญิงจะให้ตกใจกลัวเพื่อพิสูจน์ความเห็นของตน แต่ขณะนั้นมีผู้ร้ายลอบขึ้นมายาขโมยของในบ้าน พบเจ้าคุณจึงจับมัดไว้เป็นตัวประกัน เมื่อคุณหญิงกลับมาพบก็สามารถหลอกจัดการไล่โจรออกไปได้ และช่วยเจ้าคุณออกมาโดยสวัสดิภาพ ดังนี้ เป็นต้น

ส่วนแนวความคิดอีกกลุ่มหนึ่งนั้นมีลักษณะตรงกันข้าม คือ เสนอความคิดว่า ถึงผู้หญิงจะเฉลียวฉลาดมีความสามารถเพียงใด แต่ก็ไม่ทัดเทียมกับผู้ชายได้ ผู้ชายเก่งกว่าเสมอ เช่นในเรื่อง รณนตรีของแม่เจิม ของแสงทอง เสนอเรื่องราวของแม่เจิมผู้ต้องการจะขับรดเหมือนผู้ชายทั้งหลายทั้งที่ยุคนั้นยังไม่มีผู้หญิงคนใดขับรด จึงได้ไปซื้อรดมาหัดขับ แม่เจิมประสบปัญหามากมาย เพราะขับไม่คล่อง เกิดอุบัติเหตุบ่อย ไม่รู้จักวิธีใช้รดอย่างแท้จริง ในที่สุดต้องสูญเสียรดไป เรื่องเสนอแนวคิดว่า แม้ผู้หญิงจะเก่งหรือมีความสามารถ แต่ในบางเรื่องก็ไม่มีความสามารถเท่าชาย เช่นในเรื่อง เครื่องดนตรีกลไก หรือเรื่อง ตุลาการในบ้าน ของเพชรเทียม เสนอเรื่องราวของภรรยาที่อยากเป็นตุลาการเช่นเดียวกับสามีบ้าง แต่เมื่อสามีให้ลองตัดสินคดีความคุณ ก็ตัดสินไม่ได้เพราะมีความใจอ่อน ไม่หนักแน่น เด็ดเดี่ยวเท่าผู้ชาย เรื่องนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าผู้หญิงไม่สามารถกระทำทุกสิ่งได้ทัดเทียมผู้ชายทั้งหมด เพราะผู้หญิงมีจุดอ่อนบางประการซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญ

แก่นเรื่องที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับความสามารถของผู้หญิงนี้มีปรากฏในเรื่อง ร้อยแก้วแนวขบขันตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 3 และแนวคิดที่ตรงกันข้ามกัน 2 แนวนี้ก็มีควมคู่กันมาโดยตลอดจนสิ้นยุครัชกาลที่ 7

1.6.2 แก่นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้หญิง คุณสมบัติที่สำคัญที่สุดซึ่งผู้หญิงพึงมีตามทัศนะของนักประพันธ์เรื่องขบขันในช่วง 3 รัชกาลนี้ ได้แก่ ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ความเป็นแม่บ้านแม่เรือน คือ การมีความสามารถในการปรุงอาหาร เย็บปักถักร้อยเก่ง และรู้จักตกแต่งดูแลบ้านช่อง คุณสมบัตินี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตครอบครัว ที่จะทำให้อครอบครัวราบรื่นมีความสุข และถ้าเป็นผู้หญิงโสด คุณสมบัติของความเป็นแม่บ้านแม่เรือนก็จะเป็นสิ่งที่ผู้ชายใช้พิจารณาตัดสินใจเป็นลำดับแรก ดังจะเห็นแนวความคิดนี้ได้จากเรื่อง วิธีเลือกคู่ ของ ส.สวนศิริ นางสาวเวียน ตัวละครเอก เป็นหญิงที่ไม่มีคุณสมบัติของแม่บ้านแม่เรือนเลย ดังนั้นถึงแม้จะสวยมากแต่ก็ไม่มีผู้ใดเลือกเป็นภรรยา ต่อมาพ่อของเธอหากลอบขายลวงให้ชายหนุ่มคิดว่า เธอเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีมาก ไม่นานเธอก็ได้แต่งงาน เนื้อเรื่องแสดงให้เห็นความสำคัญของคุณสมบัติอย่างชัดเจน

อย่างไรก็ดี สำหรับสังคมที่กำลังเจริญก้าวหน้าด้วยอารยธรรมตะวันตก บางครั้งการ เป็นแม่บ้านแม่เรือนเพียงอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอ ผู้หญิงจำเป็นต้องมีความฉลาดรอบรู้ และมีการศึกษาค้นคว้าเพื่อจะได้เข้าใจวัฒนธรรมใหม่ ๆ และปรับตัวเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องด้วย แนวความคิดนี้ปรากฏในเรื่อง จินตะหรา (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ส่วนเรื่อง จดหมายเจ้ากรมเป่า ของ ส.กาญจนาคพันธ์ ก็เสนอความคิดที่คล้ายคลึงกันแต่เน้นว่า ผู้หญิงควรจะศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้เข้าใจธรรมเนียมต่าง ๆ เพื่อเป็นแม่บ้านให้สามีโดยไม่ขายหน้า แต่ไม่ควรจะเรียนสูงเกินไป เพราะจะทำให้หุงเพื่อ ดังที่ผู้แต่งแสดงทัศนะผ่านตัวละครเอกไว้ชัดเจนว่า

จงจำไว้ว่า การที่ข้าจะให้ลูกของข้า คือ เจ้าเรียนหนังสือก็เพราะรู้ว่าต่อไปมันต้องมีผิว ข้าไม่อยากให้ลูกของข้าถูกผู้ค้ำว่าโง่งมดชบ... และเมื่อผิวเขาต้องการจะให้ชงชารับแขก เจ้าจะได้ไม่ประเคนลงไปจนหมดท่อ... แต่ข้าก็ไม่ต้องการให้เจ้าเรียนจนมีความรู้ถึงว่า ถ้าไม่ได้ไปหัวหินแล้วร่างกายจะไม่แข็งแรง... ตลอดจนถ้าไม่ได้เดินราแล้ว ก็เท่ากับเหยียบแผ่นดินผิด

(ส.กาญจนาคพันธ์ 2470:76)

แก่นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้หญิงที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง ได้แก่ แก่นเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติที่เป็นผลมาจากการรับวัฒนธรรมตะวันตก นั่นคือ การเป็นผู้หญิงทันสมัย เข้าสังคมเก่ง เล่นกีฬาได้ทุกประเภท แต่งตัวทันสมัย เป็นต้น เรื่องสั้นเรื่อง วางยาเมีย ของ พ.เนตรรังษี เสนอความคิดว่า คุณสมบัติเหล่านี้มิได้เป็นประโยชน์อะไรเลยกับชีวิตครอบครัว และในทางตรงกันข้าม อาจนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและครอบครัวด้วย ดังเช่นพฤติกรรมของคุณสนิทและแม่พิลาศ ตัวละครเอกชายหญิงในเรื่องนี้ แม่พิลาศเป็นสตรีสาวที่ทันสมัย ขับรถยนต์เก่ง ตีกอล์ฟเก่ง ขี่ม้าเก่ง เดินราได้คล่อง และแต่งตัวเก่ง คุณสนิทแต่งงานกับแม่พิลาศเพราะทั้งในคุณสมบัติเหล่านี้ แต่เมื่อแต่งงานกันไม่นาน คุณสนิทกลับก่อความทุกข์ให้คุณสนิท เพราะแม่พิลาศมีว่แต่สนใจเรื่องเหล่านี้โดยไม่สนใจดูแลบ้านเลย คุณสนิททนไม่ได้จึงคิดหาทางจะฆ่าภรรยา แต่ไม่ว่าจะใช้วิธีใด ภรรยาก็ไม่ตาย แต่ในที่สุดภรรยาก็ตายไปเองเพราะคุณสมบัติทันสมัยนั้น คือ ตกจากม้าและถูกม้าเหยียบตาย เรื่องสั้นเรื่องนี้เร้าอารมณ์ขึ้นได้มากจากเหตุการณ์บังเอิญซึ่งกลับตาลปัตรหลายครั้ง นั่นคือ ไม่ว่าคุณสนิทจะหาทางฆ่าภรรยาอย่างไร วิธีนั้นกลับกลายเป็นประโยชน์ต่อภรรยาทุกครั้งไป และไม่ว่าจะหาวิธีการยากเย็นอย่างไรก็ไม่ตาย แต่แล้วภรรยาก็กลับมาตายเองด้วยวิธีการง่าย ๆ และเมื่อถึงตอนเสียชีวิต ผู้ประพันธ์ก็กล่าวถึงเพียงสั้น ๆ โดยไม่ได้ให้รายละเอียด สิ่งเหล่านี้จึงยังทำให้เรื่องสามารถสร้างความขบขันได้ แม้จะมีการตายของตัวละคร นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ยังใช้วิธีเสนอเรื่องราวให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นความยุติธรรมตามความรู้สึก (poetic justice) คือ

เสนอพฤติกรรมของแม่พิลาส เน้นให้เห็นว่าไม่ดูแลรับผิดชอบครอบครัวเลย เอาแต่สนุกสนาน จึงทำให้ผู้อ่านยอมรับและเข้าใจในความพยายามของคุณสมิท และเมื่อตายก็ไม่รู้สึกว่าเป็นการโหดร้าย หรือสงสาร ซึ่งจะไปทำลายความขบขัน

1.6.3 แก่นเรื่องเกี่ยวกับสถานภาพของผู้หญิง ในช่วงต้นรัชกาลที่ 5 คือ ในยุคสุโขทัย ถึง รัชกาลที่ 5 มีเรื่องสั้นขบขัน 2 เรื่องที่แสดงเรื่องราวและปัญหาของสตรีใน 2 สถานภาพ คือ สาวทันทิกและแม่ม่าย เรื่องของสาวทันทิกปรากฏในเรื่อง ยังใจอินถึงได้เป็นอิ สาวทันทิก ของ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งเสนอเนื้อความตามชื่อเรื่อง คือสาเหตุที่ไม่ได้แต่งงาน ถึงแม้เรื่องสั้นเรื่องนี้จะเสนอเหตุไปในเชิงขบขัน ซึ่งคงจะไม่เกิดขึ้นกับคนส่วนใหญ่ แต่การหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมาเป็นประเด็นปัญหา และการที่ตัวละครของปัญหานี้แสดงความรู้สึกเสียใจ ผิดหวัง และอับอายนั้น ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ว่าการต้องอยู่เป็นสาวทันทิกในสังคมสมัยนั้น เป็นเรื่องลำบากและน่าอับอาย ส่วนเรื่องราวของแม่ม่ายปรากฏในเรื่อง แม่สื่อกระคาด ของขุน บัญญัติวราภว ซึ่งเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการทำกลอุบาย เพื่อให้หญิงม่ายยอมตกลงแต่งงานด้วย เหตุที่ต้องทำกลอุบาย เพราะหญิงม่ายไม่เปิดโอกาสให้ชายใดได้พบปะใกล้ชิด เนื่องจากเกรงคำครหาหมิ่นทหา เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องสะท้อนให้เห็นปัญหาของหญิงม่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม ถ้าหากพบปะพูดคุยกับผู้ชายเปิดเผยเหมือนสาวโสด ก็จะถูกครหาได้ว่าไม่จงรักภักดีต่อสามี ทั้งที่บางครั้งมนุษย์อาจมีความรักหลายครั้งได้ ดังนั้นการที่ฝ่ายชายใช้กลอุบายลวงให้แต่งงานนั้นดูจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดที่จะไม่ต้องถูกครหาให้เสียชื่อเสียง

เรื่องสั้นขบขันที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นเรื่องที่เด่นที่สุดในการเสนอความคิดเกี่ยวกับสถานภาพของผู้หญิงคือ เรื่อง กักไว้มิมีประโยชน์ ของ ผาด เรื่องนี้เสนอความคิดที่ค่อนข้างจะก้าวหน้า ชี้ให้เห็นปัญหาของภรรยาที่มักถูกสามีกำหนดให้อยู่แต่ในบ้าน ดูแลบ้านช่องเลี้ยงลูกโดยไม่เปิดโอกาสให้ไปไหน มาไหน สิ่งที่ทำให้ภรรยาเกิดความเบื่อหน่ายจำเจและเกิดความเครียด ทั้งยังมีความรู้สึกที่สามีไม่ให้เกียรติตน เพราะการกักขังไว้ในบ้านชวนให้คิดว่าสามีไม่ไว้ใจกลัวว่าถ้าให้ออกไปนอกบ้านแล้วภรรยาจะไปมีชายอื่น เรื่องสั้นเรื่องนี้เสนอความคิดเรียกเรื่องมิให้ชายกักภรรยาให้อยู่แต่ในบ้าน เรื่องนี้มีเนื้อเรื่องว่า ตัวละครฝ่ายหญิง คือ "ดิฉันท" หลังจากแต่งงานแล้วก็ต้องอยู่แต่ในบ้าน เมื่อท้องและใกล้จะคลอดก็ไปคลอดบุตรและพักฟื้นที่ต่างจังหวัด พอแข็งแรงดีก็กลับมาบ้าน อยู่แต่ในบ้านอีก ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย จึงสร้างเหตุการณ์ขึ้นเพื่อแก้ปัญหานี้ โดยบอกกับสามีว่าตนเองมีชู้ และลูกคนนั้นเป็นลูกของชู้ สามีตกใจและกังวลใจมาก ภรรยาจึงใช้จุดนี้เป็นเครื่องต่อรองให้สามีสัญญาว่าจะไม่กักขังไว้อีก ภายหลังจึงเปิดเผยความจริงกับสามีว่าเป็นเพียงกลอุบาย เนื่องจากภรรยาที่สามีกักขัง ซึ่งแสดงว่าไม่ไว้ใจตน จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้

เสนอความคิดที่ทันสมัยมากในยุคนั้น และมีลักษณะ เป็นการเรียกร้องสิทธิสตรีอยู่ด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมด แก่นเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงประเด็นต่าง ๆ ใน ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ได้ร่วมกันสะท้อนให้เห็นภาพผู้หญิงไทยในช่วง 3 รัชกาล ตามทัศนะของนักประพันธ์ว่า ผู้หญิงที่เหมาะสมกับยุคที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามอารยธรรมตะวันตก คือ ผู้หญิงที่ได้รับการศึกษา มีความเฉลียวฉลาด ทันสมัย เข้มแข็ง และมีความสามารถมากขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่ในขณะที่เดียวกัน ชีวิตก็ยังต้องพึ่งพาผู้ชายอยู่ ดังนั้นคุณสมบัติของความ เป็นแม่บ้านแม่เรือนก็ยัง เป็นคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดที่ผู้หญิงต้องมี เพราะ เป็นสิ่งที่สร้างความสุขให้กับชีวิตครอบครัว

อาจกล่าวได้ว่า แก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขัน มีการเสนอแนวคิดที่เป็นสากล ไม่ขึ้นอยู่กับยุคสมัย คือ แก่นเรื่อง que แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ และแนวคิดที่ผูกพันอยู่กับยุคสมัยและสังคม คือ แก่นเรื่องเกี่ยวกับสังคมและการเมือง การรับอารยธรรมตะวันตก หรือการประพันธ์ เป็นต้น ผู้วิจัยสังเกตเห็นได้ว่า แก่นเรื่องแต่ละกลุ่มจะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประเภทของร้อยแก้วแนวขบขันที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งความหรรษา ส่วนใหญ่จะมีแก่นเรื่อง que แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ แก่นเรื่องเกี่ยวกับความรัก การมีคู่ครอง และชีวิตครอบครัว ส่วนร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งล้อเลียน จะมีแก่นเรื่องเกี่ยวกับการประพันธ์ และร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งเสียดสี จะมีแก่นเรื่องเกี่ยวกับการเมือง เป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม แก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันส่วนใหญ่จะมีลักษณะร่วมกันอยู่ประการหนึ่งคือ เป็นการเสนอทัศนะหรือแนวคิดไปในด้านลบ เช่น แก่นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ ก็เป็นลักษณะนิสัยและธรรมชาติในด้านลบทั้งสิ้น แก่นเรื่องเกี่ยวกับสังคม การเมือง การรับอารยธรรมตะวันตก การประพันธ์ รวมทั้งความรัก ก็ล้วนเป็นการเสนอแนวคิดไปในเชิงตำหนิ คัดค้าน หรือสะท้อนปัญหาทั้งสิ้น การเสนอทัศนะที่เป็นแก่นเรื่องเหล่านี้จึงมักไม่เสนออย่างแจ่มแจ้งโดยตรง ผู้อ่านมักต้องอาศัยการตีความอย่างลึกซึ้งซับซ้อนจึงจะเข้าใจ เพราะหากเสนอออกมาโดยตรงหรือเห็นได้ก็ง่ายตายก็อาจก่อปัญหากับผู้ประพันธ์ได้ และการแสดงปัญหาหรือตำหนิให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งก็อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่สาคัญร้ายแรง และเมื่อความรู้สึกเช่นนั้นเกิดขึ้น ผู้อ่านอาจจะกลัว โกรธ หรือวิตกกังวลแทนที่จะรู้สึกขบขัน เหตุผลอีกประการที่ผู้ประพันธ์แฝงแนวความคิดไว้อย่างซับซ้อน น่าจะเป็น เพราะการเสนอปรัชญาความคิดหรือทัศนะใดออกมาโดยตรงจะทำให้เรื่องมีน้ำเสียงที่จริงจังเคร่งเครียด ซึ่งจะทำลายความขบขันของเรื่องได้ วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของร้อยแก้วแนวขบขันก็คือการเร้าอารมณ์ขัน ถึงแม้แนวความคิดที่ต้องการจะเสนอจะสำคัญมากเพียงใด แต่ก็ต้องไม่ทำให้ความขบขันสูญไป ผู้แต่งจึงต้องพยายามแฝงแนวความคิดให้ได้อย่าง

แบบเนียนที่สุด การเสนอแก่นเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันมีความซับซ้อนในสองระดับดังนี้

ระดับแรก แก่นเรื่องจะปรากฏอย่างชัดเจน ผู้อ่านจะตีความได้ทันที จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องซึ่งเป็นภาพโดยตรงของแนวความคิด เรื่องประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะนิสัยด้านลบของมนุษย์ ดังตัวอย่างเช่นเรื่อง ตาบอดสอดตาเห็น ของ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ผู้ประพันธ์เสนอแก่นเรื่องว่านิสัย "ตาบอดสอดตาเห็น" หรือการชอบแสดงความอวดรู้ในเรื่องที่ตนไม่รู้หรือรู้ผิด ๆ เป็นนิสัยที่ไม่ดี และอาจให้โทษแก่ตนเอง เรื่องนี้กล่าวถึงพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งไปขอยืม เรือของเจ้าคุณเพื่อใช้เดินทางไปต่างจังหวัด เจ้าคุณก็ให้ยืม แต่เมื่อนั่งสนทนากันต่อไป พระก็แสดงลักษณะนิสัยที่เป็นภาพตรงของแนวความคิดออกมาเป็นลำดับ เช่น เมื่อเจ้าคุณกล่าวถึงการไปเที่ยวทโรยคว้ามักุ้งชุมแดงเต็มแม่น้ำ พระก็แสดงท่าทางเป็นเชิงไม่เชื่อโดยให้เหตุผลว่า กุ้งที่ยังเป็น ๆ มีสีดำ ต้องกุ้งที่เผาแล้วจึงจะมีสีแดง ที่จริงเจ้าคุณพูดเป็นส่วนนหมายถึงว่ากุ้งมีมากมาย จึงกลายเป็นว่าพระแกล้งจับผิดวิธียุติ เจ้าคุณจึงโกรธ ต่อมาเมื่อสนทนาเรื่องสงครามในยุโรป พระก็กล่าวขัดคอเจ้าคุณและแสดงความอวดรู้อีกด้วย ดังตัวอย่าง

ที่เจ้าคุณว่ายุ่งกันใหญ่ละ เมืองไหนละ เจริญพร อ้อที่กรุงปารีส, วนวายอะไรกันนะ เจริญพร อ้อ เมืองคูลองไมซ์หรือเจริญพร เมืองท่าของฝรั่งเศส, ปารีสนะ เมืองหลวงของเขาอยู่ห่างทะเลเข้าไปต่างหากนั่นนะซี เจริญพร, เมืองคูลองต่างหากที่เรือรบเมืองรูเซียมา คูเหมือนมาเปนไมตรีกันสำหรับชาติอื่น ๆ ไมซ์หรือเจริญพร คูเหมือนไมซ์มารบกันตั้งตั้ง เหมือนที่เจ้าคุณว่านั่นนี่หนะ ไมซ์ขอดหรือเจริญพร เปนการสนทนากันต่างหาก เชื้อซีเจริญพร อ้อ ถึงกะจะรบกัน อังกฤษต้องยกทัพมาช่วยด้วยหรือเจริญพร อ้อคูเหมือนว่าทัพเรือคอกหนาเจริญพรที่อังกฤษเขายกมา ยกมารอที่เมืองอิติสแซ่แข่งแค้นคูกัน ไมซ์เปนการช่วยฝรั่งเศสรบกะรูเซีย ไมซ์คอกหรือเจริญพร ยิ่งใจเจ้าคุณว่าตรงกันข้ามกับที่อาตมาภาพทราบ

(กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ 2530 ข.:127)

และเมื่อเจ้าคุณกล่าวถึงดาวหางว่าอาจมาชนโลกทำให้โลกแตกได้ เพราะนักวิทยาศาสตร์ศึกษามาเช่นนั้น พระซึ่งไม่รู้เรื่องทางวิทยาศาสตร์เลยก็แสดงความอวดรู้ ออกมาอีกว่าโลกคงไม่แตกเพราะดาวหางไม่แข็งอ่อนกว่าสาสิเสียอีก การแสดงความอวดรู้นี้เป็นเสมือนการหักหน้าหรือจับผิดเจ้าคุณด้วย ทั้ง ๆ ที่ตนก็ไม่รู้จริง ทำให้เจ้าคุณโกรธและไม่ให้พระยืมเรือในที่สุด จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้สร้างเหตุการณ์แสดงพฤติกรรมการอวดรู้ซ้ำแล้วซ้ำอีก รวม

ทั้งแสดงโทษที่ได้รับให้ผู้อ่านเห็นโดยตรง ผู้อ่านจึงเข้าใจแก่นเรื่องได้ง่ายและชัดเจนตรงตามผู้ประพันธ์ต้องการ เสนอ

ในระดับที่สอง ผู้อ่านต้องอาศัยการตีความทางอ้อม เพราะผู้ประพันธ์จะเสนอพฤติกรรมของตัวละครซึ่งเป็นแก่นเรื่องให้ผู้อ่านเห็นโดยไม่ตัดสินความถูกผิดให้เห็นอย่างชัดเจนเหมือนในระดับแรกแต่จะสร้างสถานการณ์ให้ผู้อ่านตีความเพื่อตัดสินอีกชั้นหนึ่ง ดังตัวอย่างจากเรื่อง กุ่ม กุ่ม ของสมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุกาฬ เรื่องนี้มีแก่นเรื่องแสดงทัศนคติค้านการเชื่อถือเรื่องปริศนาลายแทงขุมทรัพย์ว่าเป็นของหลอกลวงไม่มีจริง เป็นสิ่งที่คนทำขึ้นเล่น ๆ ไม่ควรจะหลงเชื่อ ถ้าเชื่ออย่างมกมายจะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ โดยเสนอแก่นเรื่องผ่านเรื่องราวของตาทมทอง ตาทมทองเป็นคนกรุงเก่า ซึ่งเชื่อถืออย่างแน่นแฟ้นในเรื่องปริศนาลายแทงขุมทรัพย์และไปขุดหาตามวัดต่าง ๆ วันหนึ่งตาทมทองลงมาหา "ข้าพเจ้า" ผู้เล่าเรื่องที่กรุงเทพฯ เผอิญ "ข้าพเจ้า" ไปวัดพระแก้วไปพบใบลานเก่า ๆ จึงนำกลับมา ตาทมทองเห็นก็เชื่อว่าเป็นปริศนาลายแทง จึงพยายามตีความ ข้อความในลายแทงนั้นมีว่า "กุ่มมี เอกเทววาจา จามิลาโก อโหสิวา เขย็รณสิ วราชา โหสมุเต วชิรญ" (สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุกาฬ 2525 ค.:178) ตาทมทองตีความได้ว่าทรัพย์จะอยู่ในกระโถนวัดพระแก้ว เพราะ กุ่ม คือการถ่มน้ำลายซึ่งย้อมถ่มลงในกระโถน วราชา ตรงกับคำว่าในวังราชาคือพระราชวัง ส่วน วชิรญ หมายความว่าแก้ว ดังนั้นจึงรวมกันเป็นอยู่ในกระโถนวัดพระแก้วในพระราชวัง เมื่อตีความได้ดังนี้ ตาทมทองจึงไปรับอาสาเทกระโถนในวัดพระแก้ว ความคืบหน้ากระโถนก็ไม่ได้อะไร จนกระทั่งใบสุดท้ายพบทองแดงโพ 1 อัน หลังจากนั้นผู้เล่าเรื่องก็ได้รับจดหมายฉบับหนึ่งมีเนื้อความเป็นคำแปลของปริศนานี้คือ

กุ่มมี เอกเทววาจา อันว่ากุ่มมีไม่เอกสองคำ (คือกุ่มกุ่ม) จามิลาโก จะมีลากอโหสิ วา มาก อโหสิหว่า เขย็รณสิ เพราะเขียนหนังสือ วราชา ในพระราชวัง โหสมุเต ๗ หอสมุควชิรญา ๗ ดังนี้ ฤาจะแปลรวมความต้องว่า คำว่ากุ่มกุ่ม ๗ หอสมุควชิรญา ในพระราชวังนั้น ถ้าใครแต่งดีจะได้ลาภไม่มีประมาณ (เพราะแต่งยาวก็ได้มากแต่งสั้นก็ได้น้อยตามอัตราหน้าหนังสือพิมพ์) อันปกศุนานั้นไม่มี เปนแน่แท้ ถ้าใครไม่เชื่อขืนมาขุด เราจะสาปไว้ให้เขาเมียนหลัง เลอะให้ทุกคน

(สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุกาฬ 2525 ค.:180)

คานานั้น เป็นเพียงคำเชิญชวนให้แต่งเรื่องกุ่มกุ่มลงในนิตยสารวชิรญาพิเศษ จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้เสนอเรื่องราวของการเชื่อถือปริศนาลายแทงให้ผู้อ่านเห็น แต่ไม่มีตอนใดที่ชี้ชัดว่า ความเชื่อนั้นถูกหรือผิด แต่ผู้อ่านก็จะมองเห็นได้ว่าการตีปริศนานั้นไม่มีหลักการ

เหตุผลอะไร ดังที่ตาทอมทองตีความศัพท์บาลีลากเข้ากับภาษาไทย แต่การที่ตาทอมทองยังพบเงิน
นั้นก็ทำให้ผู้อ่านไม่แน่ใจนัก จนกระทั่งในตอนสุดท้ายข้อความในจดหมายจะช่วยให้ตีความได้ว่า
ปริศนาลายแพ่ง เป็นของหลอกลวงซึ่งทามาเล่น ๆ เพื่อความสนุกสนาน เมื่อหลงเชื่อจึงต้องไปล่า
บากควานหาทรัพย์สินกระโถน การได้ทองแดงไฟเดียวก็แสดงว่าหากจะได้ทรัพย์มาก็เป็นเพียง
ความบังเอิญเท่านั้น เหตุการณ์ที่เสนอนี้ไม่ได้ เป็นภาพตรงของแนวความคิด แต่มีนัยให้ผู้อ่านตีความ
ทางอ้อมได้

นอกจากการเสนอ เหตุการณ์ให้ผู้อ่านตีความทางอ้อมแล้ว ผู้ประพันธ์
บางท่านยังใช้วิธี เสนอ เหตุการณ์ เปรียบเทียบที่จะไปก่อภาพในความคิดของผู้อ่านซึ่งเป็นแก่นเรื่อง
ดังเช่นเรื่อง รายงานการประชุมपालิ เมนต์สยาม ของ น้อยลา ซึ่งเสนอทัศนะว่าระบบรัฐสภาหรือ
การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นยังไม่เหมาะกับคนไทย เพราะคนไทยยังไม่มีความเข้าใจใน
ระบบนี้อย่างแท้จริง ผู้ประพันธ์ เสนอ เรื่องว่าได้นอนหลับและฝันไปว่าได้เข้าไปร่วมประชุมपालิ เมนต์
ของประเทศสยาม เกี่ยวกับเรื่องงบประมาณบางอย่าง ในการประชุมนั้น ผู้แทนบางคนก็พูดแต่เรื่อง
ที่ตนสนใจ บางคนก็พูดอภิปรายยืดเยื้อแต่ไม่เกี่ยวข้องกับงบประมาณเลย จนในที่สุดเกิดการทะเลาะ
วิวาทเถียงตะรอกันอย่างวุ่นวาย ภาพที่เกิดขึ้นในเรื่องทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขัน ในขณะที่เดียวกันก็
เกิดภาพเปรียบเทียบในใจว่า เพียงประชุมกันด้วยเรื่องเล็กน้อย เช่นนี้ก็ยิ่งทะเลาะกันวุ่นวาย หาก
ประเทศมีपालิ เมนต์จริง เพื่อประชุมปัญหาสำคัญต่าง ๆ ของประเทศจะเกิดความวุ่นวายมากเพียงใด
แก่นเรื่องจะปรากฏที่ภาพในใจซึ่งมีผลมาจากภาพในเรื่อง

ยุคสมัยที่แตกต่างกันระหว่างผู้ประพันธ์กับผู้อ่านก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความ
สำคัญต่อการตีความแก่นเรื่องด้วย สำหรับร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งความหรรษา ความแตก
ต่างกันของยุคสมัยไม่ค่อยเป็นปัญหาต่อการตีความแก่นเรื่องมากนัก เพราะเรื่องในแนวนี้ส่วนใหญ่
จะเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีลักษณะเป็นสากล หรือหากจะเสนอแก่นเรื่องที่
แสดงทัศนะในด้านอื่น ๆ ผู้ประพันธ์ก็มักจะทำให้กรอบในการตัดสินใจในเรื่องด้วย แต่สำหรับร้อยแก้ว
แนวขบขันประเภทมุ่งล้อเลียนและมุ่งเสียดสี ผู้อ่านต่างยุคจะเข้าใจแก่นเรื่องของเรื่องเหล่านี้ได้
ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากผู้ประพันธ์มักไม่แสดงเป้าหมายของการล้อเลียนหรือเสียดสีเอาไว้ใน
เรื่องโดยตรง เพราะสิ่งที่นำมาล้อเลียนนั้นส่วนใหญ่จะเป็นที่รู้จักกันดีในสังคมสมัยนั้น ผู้อ่านสมัยนั้น
จะเข้าใจทันที เช่นเรื่องที่แต่งขึ้นล้อเลียนวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ผู้อ่านที่ไม่ทราบว่าเป็นสมัย
รัชกาลที่ 6 มีความนิยมเรื่องประเภทอิงพงศาวดารจีนและเรื่องอิงประวัติศาสตร์กันมาก รวมทั้ง
ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องเหล่านี้มีลักษณะอย่างไร ก็จะไม่เข้าใจเลยว่าเรื่องที่แต่งขึ้นล้อเลียนนั้นล้อเลียน
สิ่งใดหรือลักษณะใด หรืออาจไม่ทราบแม้กระทั่งว่าเป็นเรื่องล้อเลียน การขาดความเข้าใจนี้มีผล

ทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความขบขันเรื่องนั้นเลยก็ได้ เพราะผู้อ่านไม่มีกรอบที่จะกำหนดว่าเรื่องเหล่านั้น เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติอย่างไร ซึ่งทำให้เรื่องเหล่านั้นสูญเสียคุณสมบัติของความเป็นเรื่อง ขบขันไป ดังเช่นเรื่อง รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม ของ น้อยลา นี้เอง แก่นเรื่องของ เรื่องนี้ เป็นการแสดงทัศนะเกี่ยวกับประชาธิปไตยตอบโต้ข้อเรียกร้องของเทียนวธรรม และ ก.ศ.ร. กุหลาบ ปัญญาชนนักหนังสือพิมพ์ซึ่งเห็นว่าประเทศไทยควรจะปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยผู้ ประพันธ์ได้สร้างตัวละครผู้แทนขึ้น 2 ตัว เพื่อเสียดสีบุคคลทั้ง 2 นี้ ชื่อผู้แทนก็เป็นรหัสบอกการ เสียดสี ถ้อยคำที่คนทั้งสองอภิปราย คือข้อความในหนังสือพิมพ์ของคนทั้งสอง ความขบขันจะอยู่ที่ ถ้อยคำของคนทั้งสองกล่าวซ้ำซาก ซึ่งในแง่ของคนทั้งสองเป็นการยืนยันเจตนาหรือแนวทางที่มั่นคง แต่ถูกแปรรูปให้เป็นคำพูดที่ซ้ำซากโดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม คือกลายเป็นคำอภิปรายซึ่งไม่สอดคล้องกับประเด็นการประชุมเลย ซึ่งหากผู้อ่านในสมัยหลังไม่ทราบว่าข้อความเหล่านั้นเป็นข้อเขียน ของคนทั้งสอง หรือไม่ทราบว่าคนทั้งสองมีบทบาทในการเรียกร้องประชาธิปไตย ก็จะไม่เข้าใจ การเสียดสีนั้น และจะไม่ขบขัน เพราะข้อความที่อภิปรายนั้นไม่น่าขบขันโดยตรงดังนี้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ยุคสมัยที่ต่างกันระหว่างผู้ประพันธ์กับผู้อ่านบ้างครั้ง กลับทำให้มองเห็นลักษณะพิเศษของร้อยแก้วแนวขบขันบางเรื่อง นั่นก็คือ เรื่องราวที่เสนอเพื่อเรา อารมณ์ขบขันบางเรื่องนั้น อาจตีความแก่นเรื่องได้เป็น 2 ระดับ ดังเช่นเรื่อง นิทานปดุยบัน เรื่องนี้ เป็นเรื่องของผู้ใหญ่สองคนที่ถูกเด็กกลุ่มใหญ่แกล้งทำให้เป็นตัวตลก หากผู้อ่านไม่มีความรู้ในเรื่อง ประวัติศาสตร์การเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 เกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่าง "สยามหนุ่ม" กับสมเด็จพระ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ก็จะตีความได้ว่าเรื่องนี้เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ในด้านสติปัญญาซึ่งไม่ขึ้นกับวัย เด็กก็อาจมีสติปัญญามากกว่าผู้ใหญ่ก็ได้ แต่หากผู้อ่านมีความรู้ทาง ประวัติศาสตร์การเมืองในยุคนั้นอย่างละเอียดก็จะทราบได้ว่า ผู้ประพันธ์ต้องการเขียนตำหนิสมเด็จพระ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ และกลุ่มของท่านเกี่ยวกับการปกครองประเทศ รวมทั้งต่อต้านว่าไม่ควรจะเข้ามาแทรกแซงในกิจการของคนหนุ่ม คือ การบริหารประเทศของรัชกาลที่ 5 เรื่องนี้มี ลักษณะเป็นการเสียดสีโดยตรง จะเห็นได้ว่าผู้อ่านอาจตีความแก่นเรื่องได้เป็น 2 ระดับ ถ้าผู้อ่าน ไม่มีความรู้ทางประวัติศาสตร์ ก็จะอ่านเรื่องและขบขันได้ในการตีความระดับที่ 1 เรื่องนี้ก็จะ เป็นร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งความหรรษา แต่ถ้าผู้อ่านเข้าใจประวัติศาสตร์อย่างละเอียด ก็จะอ่าน เรื่องและขบขันได้ ในการตีความระดับที่ 2 เรื่องนี้ก็จะ เป็นร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งเสียดสี และในขณะเดียวกัน ความเป็นเรื่องประเภทมุ่งความหรรษาก็ยังคงอยู่ ทำให้เกิดความขบขันซ้อน กัน 2 ระดับ หรือกล่าวได้ว่าทำให้ผู้อ่านหัวเราะสองครั้ง จึงก่อความขบขันได้มากกว่าการตีความ ในระดับแรก แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้อ่านจะตีความเรื่องได้ในระดับใด เรื่องนี้ก็ถือได้ว่าได้

บรรลุจุดประสงค์ในการสร้างความขบขันได้อย่างสมบูรณ์

จะเห็นว่าแก่น เรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันค่อนข้างจะแฝงอยู่ลึกซึ่ง ผู้อ่านจะต้องอาศัยการตีความที่ซับซ้อนและบางครั้งต้องมีความเข้าใจบริบททางสังคมของเรื่องนั้น อย่างละเอียดด้วยจึงจะเข้าใจแนวความคิดที่เป็นแก่น เรื่องได้อย่างถูกต้องตามที่ผู้แต่ง เสนอ

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นว่า แก่น เรื่องของร้อยแก้วแนว ขบขันมิได้ เสนอแนวความคิดที่สร้างอารมณ์ขันโดยตรง จากแก่น เรื่องทั้ง 6 กลุ่ม จะมีแก่น เรื่อง จำนวนหนึ่งแสดงแนวความคิดหรือทัศนะทั่ว ๆ ไปซึ่งสามารถนำเสนอให้เป็น เรื่องที่มีสาระก็ได้ หรือ เป็น เรื่องขบขันก็ได้ เช่นแก่น เรื่องที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับมนุษย์ แก่น เรื่องเกี่ยวกับความรัก การมีคู่ครอง และชีวิตครอบครัว หรือแก่น เรื่องที่แสดงทัศนะเกี่ยวกับผู้หญิง ส่วนร้อยแก้วแนวขบขัน อีกจำนวนหนึ่งจะ เสนอแนวความคิดที่มีสาระสำคัญ ผู้ประพันธ์มีความจริงจัง แต่แทนที่จะ เสนอในรูปแบบของความจริงจังหรือสาระ ผู้ประพันธ์กลับ เลือกรูปแบบของ เรื่องขบขันมา เป็นรูปแบบในการ เสนอ เพราะแนวความคิดเหล่านั้นมัก เป็นการมุ่งตำหนิหรือโจมตีบุคคล พฤติกรรม หรือค่านิยม บางประการโดยตรง เช่น แก่น เรื่องเกี่ยวกับสังคมและการเมือง แก่น เรื่องเกี่ยวกับการรับ อารยธรรมตะวันตก และแก่น เรื่องเกี่ยวกับการประพันธ์ และหนังสือพิมพ์ การ เสนอในรูปแบบของ เรื่องขบขันที่แฝงแนวคิดไว้อย่างลึกซึ้งต้องอาศัยการตีความที่ซับซ้อนซึ่งช่วยหลีกเลี่ยงปัญหาขัดแย้ง กระทบกระทั้งที่จะตามมาได้จากการแสดงทัศนะนั้น แก่น เรื่องอันหลากหลายของร้อยแก้วแนวขบขัน ซึ่งส่วนใหญ่มุ่ง เสนอแนวความคิดที่ เกี่ยวเนื่องกับยุคสมัยและสังคม เป็นสิ่งที่ทำให้ร้อยแก้วแนวขบขัน ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 มีคุณค่าในด้านสาระและแนวความคิดนอกเหนือไปจากคุณค่าใน ด้านให้ความขบขันบันเทิง

2. โครงเรื่อง

โครงเรื่อง คือ คำโครงของพฤติกรรมหรือเหตุการณ์ซึ่งเป็นแนวให้เรื่องดำเนินตาม (สุคารัตน์ เสรีวัฒน์ 2522 : 14) ซึ่งคำโครงนี้จะประกอบกันขึ้นจากเหตุการณ์ที่เรียงลำดับกันอย่างมีเหตุผล (เจือ สตะเวทิน ม.ป.ป. : 77) โครงเรื่องที่ดีและที่ผู้อ่านนิยมจะต้องเป็นโครงเรื่องที่มีปัญหาหรือปมขัดแย้ง (conflict) ที่สำคัญเกิดขึ้นกับตัวเอกของเรื่อง เป็นปัญหาหรือความขัดแย้งที่มีความเข้มข้นรุนแรง มีอิทธิพลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือมีผลกระทบอย่างแรงต่อวิถีชีวิตของตัวเอกของเรื่อง (กุหลาบ มัลลิกะมาส 2528 : 101) หลังจากที่ปมขัดแย้งหรือปัญหาปรากฏแล้ว ก็จะเป็นช่วงของการพัฒนาเรื่องซึ่งเป็นการขยายตัวของปัญหาหรือเป็นผลของปัญหานั้น และจะเพิ่มพูนความเข้มข้นของปัญหาไปจนถึงจุดสูงสุด (climax) ซึ่งเป็นจุดที่สำคัญที่สุดในเหตุการณ์ส่วนใหญ่ของเรื่อง เป็นจุดที่ปมขัดแย้งจะได้รับการแก้ไขและเรื่องเปลี่ยนแปลงไปในทางใดทางหนึ่ง หลังจากนั้นเรื่องก็จะคลี่คลายเข้าสู่จุดจบของเรื่อง วรรณกรรมประเภทเรื่องเล่า เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย มักจะมีลำดับของโครงเรื่องดังนี้ แต่บางเรื่องก็อาจไม่มีครบก็ได้ สำหรับร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 โครงเรื่องเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สร้างความขบขันแก่ผู้อ่าน ในการพิจารณาเกี่ยวกับโครงเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขัน ผู้วิจัยจะกล่าวถึง 2 ประเด็น คือ

2.1 ประเภทของโครงเรื่อง

2.2 กลวิธีเกี่ยวกับโครงเรื่อง

2.1 ประเภทของโครงเรื่อง เรื่องขบขันมีลักษณะที่แตกต่างจากเรื่อง

ประเภทอื่น คือ เรื่องขบขันเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านจากเรื่องราวที่เสนอเงื่อนไขสำคัญที่สุดของเรื่องจึงอยู่ที่การก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ด้วยเงื่อนไขด้านอารมณ์ของผู้อ่าน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นนี้เอง ทำให้โครงเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขัน นอกจากจะประกอบด้วยเหตุการณ์และการกระทำต่าง ๆ ที่จะเสนอเรื่องราวเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างสมบูรณ์แล้ว เหตุการณ์ที่ประกอบกันขึ้นยังต้องร่วมกันก่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้อ่านด้วย

เหตุการณ์ที่ประกอบกันขึ้นเป็นโครงเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันนั้น มีทั้งเหตุการณ์ขบขันและเหตุการณ์ธรรมดา เหตุการณ์ขบขันคือเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวละครหรือพฤติกรรมของตัวละคร เป็นรายละเอียดแต่ละเรื่องไป ซึ่งก่อให้เกิดความขบขัน เหตุการณ์ขบขันที่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขันมีอยู่มากมาย เช่น เหตุการณ์การแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากวิสัยปกติเนื่องจากขาดสติสัมปชัญญะ เป็นต้นว่าพฤติกรรมของคนบ้า คนเมา คนที่ตกใจกลัว คนที่ตกตะลึง ฯลฯ เหตุการณ์การแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากวิสัยปกติเนื่องจากความต้อยสติปัญญา เช่น พฤติกรรมของ

คนในงานลักษณะต่าง ๆ ทั้งโรงแกมหยิ่ง โรงเถนตรง โรงเช่อ ฯลฯ เหตุการณ์การแสดงพฤติกรรมซึ่งเกิดจากลักษณะเฉพาะตัวซึ่งผิดไปจากผู้อื่น เช่น พฤติกรรมของคนหูตึง และกลุ่มสุดท้ายคือเหตุการณ์การแสดงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการสร้างสถานการณ์ เช่น การแก่ง การพูดหลอกลวง การทำกลอุบาย การปลอมตัว การเข้าใจผิด ฯลฯ ส่วนเหตุการณ์ธรรมดา ก็คือเหตุการณ์โดยทั่วไปซึ่งไม่ก่อให้เกิดความขบขัน โครงเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันอาจประกอบด้วยเหตุการณ์ขบขันหลาย ๆ เหตุการณ์เรียงร้อยเข้าด้วยกัน หรืออาจเสนอเหตุการณ์ธรรมดาซึ่งไม่ขบขันเลย แต่เมื่อประกอบเข้าด้วยกันแล้วจะเร้าอารมณ์ขบขันได้ เมื่อเรื่องเปลี่ยนทิศทางและก่อความพลิกผันในตอนท้ายเรื่อง

โครงเรื่องที่ก่อความขบขันของร้อยแก้วแนวขบขันสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ โครงเรื่องธรรมดาและโครงเรื่องตลกขบขัน แต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 โครงเรื่องธรรมดา ร้อยแก้วแนวขบขันที่มีโครงเรื่อง

ธรรมดาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่มุ่งเสนอแนวคิดหรือแสดงทัศนะบางอย่าง โดยผู้แต่งจะผูกโครงเรื่องขึ้นให้สอดคล้องกับองค์ประกอบอื่น ๆ ของเรื่อง เช่น ตัวละคร บทสนทนา จาก ฯลฯ เพื่อแสดงแก่นเรื่อง โดยเรื่องที่มุ่งเสนอแนวคิดนี้ แม้ความขบขันจะเป็นจุดที่สำคัญที่สุด แต่การเสนอความคิดก็เป็นสิ่งที่สำคัญเช่นกัน ดังนั้นการจัดเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นเป็นโครงเรื่องจึงต้องให้มีผลทั้งในด้านเร้าอารมณ์ขบขันและแสดงให้เห็นแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการสื่อต่อผู้อ่าน โครงเรื่องธรรมดาประกอบด้วยเหตุการณ์ขบขันหลาย ๆ เหตุการณ์เรียงร้อยเข้าด้วยกัน แต่ละเหตุการณ์จะสร้างความขบขันจากตัวเหตุการณ์เองและจะร่วมกับเหตุการณ์ขบขันอื่น ๆ สร้างความขบขันสูงสุดที่จุดสูงสุดของเรื่อง แนวทางของเหตุการณ์ตั้งแต่ปมขัดแย้งไปจนจบเรื่องจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือจุดสูงสุดเป็นผลหรือเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากปมขัดแย้ง หรือมีต้นเหตุมาจากปมขัดแย้งซึ่งได้พัฒนาต่อมาจากจบเรื่องอย่างที่เราจะเห็น หรือกล่าวได้ว่าไม่มีความพลิกผันในสถานการณ์ใหญ่ของเรื่อง มีข้อที่น่าสังเกตคือ การพัฒนาของเนื้อเรื่องและการพัฒนาของอารมณ์ขบขันจะเกิดควบคู่และสัมพันธ์กันอย่างมีระบบ กล่าวคือเหตุการณ์ที่เรียงต่อกันในเรื่องนั้นนอกจากจะเพิ่มความเข้มข้นของเนื้อเรื่องเป็นลำดับไปแล้ว ยังเพิ่มพูนความขบขันขึ้นเรื่อย ๆ เป็นลำดับไปเช่นกัน จนกระทั่งเมื่อเรื่องดำเนินไปถึงจุดสูงสุด ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่สุดของเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ตรงนี้ก็จะเป็นเหตุการณ์ที่เร้าอารมณ์ขบขันสูงสุดด้วย ดังนั้นจุดสูงสุดของเรื่องขบขันจึงเป็นจุดสูงสุดทั้งในด้านเนื้อเรื่องและอารมณ์ขบขัน

โครงเรื่องธรรมดาที่นิยมแต่งกันมาก แบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามสถานการณ์ใหญ่ของเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่องการแสดงพฤติกรรมด้านลบ โครงเรื่อง

การขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ โครง เรื่องบ้านนอก เข้ากรุง และ โครง เรื่องอุบัติเหตุ

ก. โครง เรื่องการแสดงพฤติกรรมด้านลบ เรื่องขบขันที่มี

โครง เรื่องประเภทนี้จะ เป็น เรื่องที่ เสนอ แก่น เรื่อง เกี่ยวกับมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ผู้ประพันธ์จะผูก โครง เรื่องให้ตัวละครได้แสดงลักษณะนิสัยหรือธรรมชาติอัน เป็น แก่น เรื่อง โดยเค้าโครงเรื่อง ที่ปรากฏมากคือ ตัวละครเอกจะแสดงพฤติกรรมจากลักษณะนิสัยหรือธรรมชาติในด้านลบและพฤติกรรม นั้นไปกระทบต่อผู้อื่น ตัวละครเอกมักแสดงพฤติกรรมซ้ำแล้วซ้ำอีก จนในที่สุดต้องถูกลงโทษ ในบาง เรื่องอาจไม่แสดงการลงโทษแต่จะ เป็นการที่ตัวละครได้แสดงพฤติกรรมนั้นในขั้นที่รุนแรงมากที่สุด และในบาง เรื่องจะ เป็นการที่ตัวละครแสดงพฤติกรรมด้านลบออกมาแต่ไม่มีผู้ใดทราบ จนกระทั่งมี เหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น พฤติกรรมจากลักษณะนิสัยด้านลบจึง เปิดเผยออกมา เหตุการณ์ขบขันที่ ประกอบกัน เข้าเป็นโครง เรื่องประเภทนี้ได้แก่ การแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากวิสัยปกติ การลงโทษด้วยวิธีแปลก ๆ เป็นต้น ตัวอย่าง ร้อยแก้วแนวขบขันที่มีโครง เรื่องประเภทนี้ เช่น เรื่อง ผักชีโรยหน้า ของ นายเกิด โครง เรื่องของเรื่องนี้คือ ภรรยาคนหนึ่งทำกับข้าวไม่เป็น เมื่อสามีสั่ง จึงไปขอให้ภรณาน้อยทำ และตนช่วยเพียงเอาผักชีโรยหน้า แต่ไปเอาหน้ากับสามีว่าตนทำ หญิง คนนี้ประพฤติ เช่นนี้ เป็น ๆ จนกระทั่งวันหนึ่งต้องทำขนมเอง ความจริงจึง เปิดเผยออกมาว่าทำไม่ เป็นและชอบ เอาหน้า สามีจึงไล่กลับไปอยู่บ้านเดิม ความขบขันของ เรื่องนี้อยู่ที่การแสดงพฤติกรรม แบบ "ผักชีโรยหน้า" และผู้ประพันธ์สร้าง เหตุการณ์เป็นการเอาผักชีโรยหน้าอาหารจริง ๆ และ กระทำบ่อย ๆ จนคิดว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เมื่อต้องทำอาหารเองและทำขนมหวานคือไข่หวานก็เอาผักชี โรยหน้าด้วย การแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากวิสัยปกติ เนื่องจากความด้อยสติปัญญานี้ เป็น เหตุการณ์ ที่เร้าอารมณ์ขันได้มาก และเป็นจุดสูงสุดของ เรื่อง ซึ่งลักษณะนิสัยในด้านลบได้ เปิดเผยออกมาให้ สามีรู้ ร้อยแก้วแนวขบขันที่มีโครง เรื่องประเภทนี้ เช่น พระเปียให้ทานธรรม (ไม่ปรากฏนามผู้ แต่ง) ธรรมบทันกลาง ของ นายนาน โจแกมหยิ่ง ของ จ. อึ้งประทีป เป็นต้น

ร้อยแก้วแนวขบขันที่ เสนอ แก่น เรื่อง เกี่ยวกับการคิดคำนวณ

ชื่อหรือคำนิยมบางประการส่วนใหญ่จะมีโครง เรื่องลักษณะนี้ ผู้แต่งจะสร้างให้ตัวละครแสดง พฤติกรรมด้านลบซึ่ง เป็นผลจากแนวคิดนั้น โครง เรื่องการแสดงพฤติกรรมด้านลบ เป็นโครง เรื่อง ประเภทธรรมดาที่มีมากที่สุดของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7

ข. โครง เรื่องการขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ โครง

เรื่องประเภทนี้มัก จะประกอบด้วย เหตุการณ์ขบขันที่แสดงให้เห็นถึงการขัดแย้งกัน เช่นการทะเลาะ กัน การประทุษร้าย การด่าทอ ฯลฯ และ เหตุการณ์ขบขันที่แสดงการแก้ปัญหาขัดแย้งนี้ เช่นการ

ท่ากลอุบาย การปลอมตัว การหลอกลวง เป็นต้น

เรื่องขบขันที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับความรักมักจะใช้

โครงเรื่องประเภทนี้ ตัวละครคู่ที่ขัดแย้งกันคือพ่อของฝ่ายหญิงกับชายหนุ่มที่มาติดพันหญิง คำาโครงเรื่องที่น่าประหลาดคือพ่อของฝ่ายหญิงเกลียดชังชายหนุ่มที่มาติดพันลูกสาว และแสดงพฤติกรรมจากความเกลียดชังนี้ เช่น การพูดคำาหยาบของผู้ใหญ่ การประทุษร้ายโดยบังเอิญของชายหนุ่ม ความขัดแย้งที่ทวีขึ้นผลักดันให้ชายหนุ่มหาวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งแทบทุกเรื่องจะเป็นการท่ากลอุบายด้วยวิธีต่าง ๆ และจุดสูงสุดของเรื่องจะอยู่ที่กลอุบายนั้นสัมฤทธิ์ผล และเรื่องมักคลี่คลายลงด้วยการที่ผู้ใหญ่อนุญาตให้แต่งงานกัน หรือไม่ขัดขวางความรักอีก ดังตัวอย่างเช่นเรื่อง ฝรั่งบางเสาชิง ของ วิชญ์ โครงเรื่องของเรื่องนี้คือพ่อของหญิงสาวรังเกียจชายหนุ่มที่มารักลูกสาวเพราะขาดคุณสมบัติบางอย่าง ชายหนุ่มจึงแก้ปัญหาโดยแสดงให้เห็นว่าตนก็มีคุณสมบัตินั้นตามที่ผู้ใหญ่ต้องการความรักจึงสมหวัง จะเห็นว่าโครงเรื่องนี้เป็นโครงเรื่องของเรื่องแนวรักก็ได้ แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นเรื่องเป็นเหตุการณ์ขบขันทั้งสิ้น เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องขบขัน ดังเช่นเหตุการณ์การปลอมตัวและการหลอกลวง กล่าวคือผู้ใหญ่ในเรื่องนี้อยากได้ลูกเขยที่เฉลียวฉลาด ทันสมัย มีความรู้ภาษาอังกฤษ ชายหนุ่มจึงร่วมมือกับญาติของตนออกอุบายให้ญาติปลอมตัวเป็นฝรั่งเดินเข้าไปในบ้านของพ่อหญิงสาว

มีฝรั่งนาย 1 แต่งกายรุ่มร่ามรุงรัง นุ่งกางเกงขาวสีเกือบเป็นผ้าเช็ดมือขาวสวมเสื้อโอเวอเค็ดสีทาสีดำกรอมบิดาได้เข้า สวมหมวกกะโหล่ใบสนัด ที่ดวงตามีแว่น แคลลุลอยปิดจนชิดคิ้ว ใต้จมูกมีหนวดคดโค้งงอนอย่างเขี้ยวหมู มือซ้ายยกกระเป่าเสื้อมือขวาจับคอปืนที่สะพายอยู่บนไหล่... ลุงโพธิ์วิ่งออกมาจากครัวไฟ เจอะนายฝรั่งถือปืน ชักขวิญ์ร่วน ถอยจะมาข้างประตู แต่ถูกเพื่อนบ้านรุมกันเข้าออกไม่ได้ จึงได้เดินเข้าไปใกล้ย้อยตัวลงแล้วถามว่า

"อ้า--อ้า--นายฝรั่งมาธุระอะไรอ้า--อ้า--มีราชกิจงาน เมืองมาด้วยหรือ"

" เยส!" นายฝรั่งตอบพร้อมกับอาการสั่นหัว

"ผม---ผมไม่ เข้าใจครับ" ลุงโพธิ์ตอบพลางหลบสายตา

"นายฝรั่งพูด---พูดอย่างผม---บ้าง---ไม่ได้หรือครับ"

" เยส" นายฝรั่งตอบ "โง"

(วิชญ์ 2469 ค. : 140-141)

หลังจากนั้นผู้ประพันธ์ได้สร้างเหตุการณ์การหลอกลวงเพื่อแก้ไขปัญหา เรื่องคุณสมบัติของชายหนุ่ม โดยให้ชายหนุ่มมาพบฝรั่งและสามารถพูดภาษาอังกฤษ

เจรจากับฝรั่งได้ แต่คำพูดนั้นแท้ที่จริงคือชื่อร้านขายของฝรั่งในกรุงเทพฯ

"ทำยังไงจึงจะรู้เรื่องกันละ" ลุงโพบปรึกษา "ทำใบ้ถาม เขาคุยหรือ"

"ต้องทำใบ้ทำไม" นายจวบคุย "อ้ายหน้าปากคอกง่าย ๆ เช่นนี้" หันไปทางฝรั่ง
"แบดแมนแอนโก" ทำเสียงให้ก้องอยู่ในลำคอ

"ยอนแซมซัน--" นายฝรั่งตอบ "--แอนซัน"

"อ้อ! พ่อจวบ นี่พ่อพูดภาษาเมืองนอกได้เหมือนกันหรือนี่... ลุงไม่ยกู้" ลุงโพบ่อย
"พ่อหลานนี่คมในฝัก ถ้าไม่ชักลุงไม่ยกจะรู้ แต่นี่แน่พ่อหลานรักลองถาม เขาคุยหรือว่า
เขามาทำไม มีราชกิจอะไรบ้าง?"

นายจوابหันไปทางนายฝรั่ง "มีกริมแอนด์โก?" ลงเสียงสูงบ้างต่ำบ้าง

"เยส, โน, โบ เฮลสกี" นายฝรั่งตอบ "มอร์เตอร์คา"

นายจوابหันกลับมาหาลุงโพบ "เขาว่าเขามาเที่ยวยิงนก- เมื่อ- เมื่อรถเข้านี้เอง และ
เขาเห็น-- เห็นคนที่บ้านลุงพลุกพล่าน- เขา- เขา- เขาจึงเข้ามาดู หรือ" หันไปทางฝรั่ง
"บางกอกคือก?"

"โน," นายฝรั่งตอบพร้อมกับพะยักหน้า

"ถูกแล้ว" นายจوابหันมาทางลุงโพบ "ถูกแล้วเขามาจากบางกอก"...

นายจواب "เอส. เอ. บี.--อ้า--อ้า--การาจี"

นายฝรั่งพะยักหน้า "โน, บางกอกคิส เป็นชารี"

ลุงโพบัด "เขาว่าอะไรกันพ่อหลาน"

นายจوابยิ้มอย่างฝั่งผาย "เขาว่า-- เขาว่า-- เอ๊ย หลานถามเขานะ ถามว่า ที่
กรุงเทพฯ--อ้า--อ้า--มีไฟไหม้บ้างหรือ เปล่าหมูนี่ แล้วเขาตอบว่า มีไหม้ที่คลองบาง
กอกน้อยไงล่ะ"

(วิชญ 2469 ค. : 143-144)

จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ที่ประกอบกันเข้านี้เป็นเหตุ
การณ์ขบขัน จึงทำให้เรื่องซึ่งมีสถานการณ์ใหญ่ที่ไม่ขบขันเป็นเรื่องที่เราอารมณ์ขันได้ ตัวอย่าง
เรื่องที่มีโครงเรื่องประเภทนี้ เช่น มนต์ขลัง ของ ส. อันตะริกานนท์ รู้ไม่ถึง ของ นนทบุรี
ลูกสาวนักเลงโต ของ อ. ร. ค. เจ้าสาวเจ้าเอี้ย ของแม่สาวาง

ค. โครงเรื่องบ้านนอกเข้ากรุง ร้อยแก้วแนวขบขันที่มี
โครงเรื่องประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะเสนอแก่นเรื่องที่แสดงถึงความไม่เข้าใจวิทยาการใหม่ ๆ และ
วัฒนธรรมตะวันตกที่มีอยู่ในสังคมกรุง รวมทั้งแก่นเรื่องการรับวิทยาการสมัยใหม่แต่ใช้ไม่ เป็นด้วย

ซึ่งตัวละครอาจจะไม่เข้าชนบ้านนอก แต่ก็คิดว่ามีโครงเรื่องประเภทนี้ได้ เพราะแก่นเรื่องทั้งสอง
แนวนี้จะมีจุดร่วมกันคือความไม่เข้าใจวิทยาการสมัยใหม่หรือวัฒนธรรมตะวันตก โครงเรื่องจึงมัก
ประกอบด้วยเหตุการณ์ขบขันที่แสดงพฤติกรรมเป็น เชย จากการไม่รู้จักรักวิทยาการสมัยใหม่หรือใช้
วิทยาการนั้นไม่เป็น รวมทั้งการแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากปกติวิสัย เนื่องจากความด้อยสติปัญญา

เค้าโครงของ เรื่องที่ปรากฏมากก็คือตัวละครที่เป็นคน
บ้านนอกเดินทางเข้ามาในกรุงได้พบเห็นหรือได้ใช้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ และแสดง
พฤติกรรมเป็น เชยหรือแสดงความตื่น เต็มหรือทั้งงุนงงสิ่งนั้น ทั้งที่ผู้อื่นไม่เห็น เป็นของน่าทึ่ง ผู้แต่งนิยม
เสนอเหตุการณ์เหล่านี้หลาย ๆ เหตุการณ์ เรียงร้อยกันจนถึงจุดสูงสุดของเรื่องจะเป็นจุดที่ตัวละคร
แสดงความ เป็น เชยหรือแสดงความเป็น "บ้านนอก เข้ากรุง" สูงที่สุด

ส่วน เรื่องของการรับวิทยาการสมัยใหม่แต่ใช้ไม่ เป็นนั้น
โครงเรื่องส่วนใหญ่ก็จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันก็จุดสูงสุดของเรื่อง เค้าโครงที่
ปรากฏมากคือตัวละครจะไม่รู้ไม่ เข้าใจวิธีใช้ เครื่องใช้สมัยใหม่เพียงพอ แต่ก็อยากใช้ เรื่องจะ
พัฒนาไปโดยการใช้สิ่งนั้นอย่างไม่ถูกวิธี จนในที่สุด เครื่องใช้ชิ้นนั้น เสียใช้การไม่ได้หรือหาความ
เดือดร้อนอย่างมากมาสู่ผู้ใช้ซึ่ง เป็นจุดสูงสุดของเรื่อง

ตัวอย่าง เรื่องที่มีโครงเรื่องประเภทนี้ เช่น เรื่อง หัด
บิลเลียด ของ ปักข์ใต้ เป็น เรื่องของชายหนุ่มบ้านนอก เดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ เมื่อเพื่อนพา
ไปเล่นกีฬาแบบฝรั่งก็ไม่รู้จักจึงแสดงความเป็น เชยต่าง ๆ ออกมาหลายครั้งหลายหน และเพิ่มมาก
ขึ้นเรื่อย ๆ จนในที่สุดท้าวสคูปกรณ์ของกีฬานั้น เสียหาย ความขบขันเกิดจากการแสดงพฤติกรรมที่
เบี่ยงเบนไปจากวิสัยปกติ เนื่องจากความไม่รู้ นั่น คือไม่รู้จักรักกีฬาบิลเลียด จึงใช้ไม้ เรสต์แทงลูกแทน
ที่จะใช้ไม้คิว หรือเรียกไม้เรสต์ว่าไม้ เปรด เพราะมีปลายเหมือนตีนเป็ด ความขบขันนอกจากจะ
เกิดจากแต่ละพฤติกรรมแล้ว ยังเกิดจากการแสดงพฤติกรรมเหล่านี้ซ้ำหลายครั้งด้วย ร้อยแก้วแนว
ขบขันที่มีโครงเรื่องประเภทนี้อีก เช่น เรื่อง บ้านนอก เข้ากรุง ของ ปักข์ใต้ รถยนต์ของข้าพเจ้า
ของ ทองปลอม วิทยุท่าเหตู ของ ป. ชมะโชติ ผู้ก่อกำเนิดหนูเจลิมีนตาบลบางเสารอง ของ ช.
จาดนิลพันธ์ เป็นต้น

ง. โครงเรื่องอุบัติเหตุ โครงเรื่องประเภทนี้จะประกอบ
ขึ้นด้วยเหตุการณ์ขบขันจากอุบัติเหตุที่ไม่ร้ายแรง เป็นโครงเรื่องที่ทำให้ความขบขันด้วยภาพการแสดง
กิริยาท่าทางที่ประหลาดพิสดารของตัวละคร เนื่องจากอุบัติเหตุหรือความบังเอิญที่เกิดขึ้นโครงเรื่อง
ประเภทนี้มีทั้งแก่น เรื่องที่แสดงให้เห็นธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ เกี่ยวกับโชคเคราะห์และแก่น เรื่อง
เกี่ยวกับคนที่ด้อยสติปัญญาในบางแง่

ลักษณะของโครงเรื่องจะเป็นดังนี้คือ เรื่องจะเริ่มต้นด้วยสาเหตุของอุบัติเหตุหรือตัวอุบัติเหตุที่เริ่มเกิดขึ้น เหตุการณ์เกี่ยวกับอุบัติเหตุที่ไม่ร้ายแรงอีกหลาย ๆ เหตุการณ์สืบเนื่องกันไป จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดคืออุบัติเหตุที่ใหญ่ที่สุดและ เสนอภาพที่น่าขบขันมากที่สุด ความขบขันของผู้อ่านจะเริ่มขึ้นตั้งแต่อุบัติเหตุครั้งแรก และเพิ่มพูนไปตามอุบัติเหตุที่ต่อมาเรื่อย ๆ ความขบขันนอกจากจะเกิดจากตัวอุบัติเหตุเองแล้ว ยังเกิดจากการที่ผู้แต่งเสนอภาพอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกจนอาจจะ เป็นความ เกินจริง แต่ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่ก็จะไม่เสนอเหตุการณ์ให้เกิดขึ้นติดต่อกันมากจนเกินไป จนทำให้ความประหลาดใจและขบขันหายไป กลายเป็นความเคยชินและเบื่อหน่าย และผู้ประพันธ์จะระวังที่จะไม่เสนอภาพที่แสดงความเจ็บปวดหรือเดือดร้อน จนทำให้ผู้อ่านรู้สึกสงสารตัวละครที่ต้องพบอุบัติเหตุซ้ำแล้วซ้ำอีก ตัวอย่างเรื่องที่มีโครงเรื่องประเภทนี้เช่น เรื่อง สุนัขเจ้ากรรม ของ ร้อยศรีทองสุก นุตสถิตย์ เป็นเรื่องของชายที่ขี้จกрянยังไม่คล่องแต่อยากขี้ ตลอดทางจึงพบอุบัติเหตุต่าง ๆ โดยตลอด จนในที่สุดพบอุบัติเหตุใหญ่จนจกрянเสียขี้ไม่ได้ ความขบขันอยู่ที่เหตุการณ์อุบัติเหตุแต่ละ เหตุการณ์ซึ่งผู้ประพันธ์ เน้นการเสนอภาพที่น่าขันจากกิริยาท่าทางของตัวละครโดยไม่เน้นที่ความเจ็บปวดเสียหาย ดังเช่นเหตุการณ์การขี้จกрянของคุณเสาว์ ตัวละครเอก ซึ่งขี้แบบคนทั่วไปไม่ได้ ต้องเอาจกрянทิ้งไปรั้วไม้แล้วขี้บึ้งแล้วจึงจะใช้ เท้าถีบขี้รั้วเพื่อส่งแรงให้รดเล่นขณะกำลังจะออกรถนั้นเอง

"พรวด!" เสียงเท้าขวาของคุณเสาว์ถีบถลาเข้าไปในช่องรั้วไม้เพียงข้อเท้า ดังนั้นจกрянอันโยกเยกออกแวก มีคุณเสาว์นั่งอยู่บนอาน ก็ถอยหน้าถอยหลังอยู่ไปมา จะล้มก็ไม่ล้ม จะตั้งตัวให้ตรงก็ไม่ตรง ทำให้หน้าคุณเสาว์ตึงนิ้วและคิ้ว่นเพราะความแค้นเคือง คุณเสาว์เวลานี้มีกายสั่นเพราะกลัวล้มกลิ้ง และใจเต้นเพราะจะรีบขี้ขึ้นที่รถและจะขับไปให้ทันคุณต่อม

"ซิ! ซิ! ซิ!" คุณเสาว์ส่งเสียงแค้นเคืองข้อเท้ากับช่องรั้วเสียนี่กระไร เฝ้าแต่ห่มตัวกระซากเท้าให้ออกจากช่องรั้วอยู่เป็นนานก็ไม่เป็นผล... "โครม!" จกрянของคุณเสาว์เกิดสควก ซึ่งกำลังนั่งยังแยมิเท้าขี้ในเมื่อหลุดออกมาได้จากช่องรั้วนั้น แผ่นพรวดลงจากบาทวิถี พุ่งตรงเข้าชนเจ๊กหาบเนื้อวัวคัมโดยแรง ทำให้เงินผู้นั้นลงไปนอนตะแคงอยู่ในอาการยกเท้าขาขี้ขึ้นไปบนท้องฟ้า สรรพชิ้นเนื้อวัวในชามอ่าง ซึ่งกำลังอุ่นกรุ่นอยู่ด้วยโอ๊กหกกระจายอยู่ ณ ที่นั้น ส่วนตัวคุณเสาว์ เวลานั้นตกเป่นเปียล่ำลงไปในอนหงายท่าตาปรีบ ๆ ปล่อยให้จกрянคู่วิตของตัวเองทับอยู่บนอก... เอ้อมมือไปจับที่กระดิ่งรถ ทั้งที่กำลังนอนหงายอยู่เช่นนั้น ครั้นแล้ว เขาก็สั่นใหญ่ พร้อมทั้งส่ายหน้าไปคูเจ๊กที่กำลังนอนตะแคงยังลุกไม่ขึ้น

"กริ่ง! กริ่ง! กริ่ง! กริ่ง! กริ่ง! ทานไมเอ็งไม่หลีกข้า เอ็งไม่ได้ยินหรือข้าสัน
กระดิ่งเสียงออกสิ้นไป" คุณเสาว์ตะคอกเจ๊กอย่างเร็วปรือ

"ซงฮั่วล่ายหลือ" เจ๊กร้องได้เท่านั้นแล้วก็รีบลุกขึ้นโซเซ เก็บชิ้นเนื้อวัวต้มอันคลุก
ฝุ่นเข้าชามอ่าง

(ทองสุก นุศสถิตย์ : 2468 : 476-477)

ร้อยแก้วแนวขบขันที่มีโครงเรื่องลักษณะนี้อีก เช่น เรื่อง
อนันตปิติเหตุ ของ หมอดี เคราะห์ร้ายของเจ้าบ่าว ของ ปู่เค็ม เป็นต้น

จากการศึกษาโครงเรื่องเหล่านี้ ผู้วิจัยพบว่าแก่น
เรื่องเป็นส่วนสำคัญที่จะกำหนดเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเรียงร้อยกันเป็นโครงเรื่อง แก่นเรื่อง
กลุ่มหนึ่งก็จะมีลักษณะโครงเรื่องแบบหนึ่ง ซึ่งแต่ละเรื่องจะแตกต่างกันในรายละเอียดหรือการ
เรียงลำดับเท่านั้น แต่การที่เรื่องขบขันกลุ่มหนึ่งจะมีลักษณะโครงเรื่องเป็นกลุ่มหนึ่งนั้นก็ไม่ใช่
เพราะแก่นเรื่องเป็นตัวกำหนดเพียงอย่างเดียว ความขบขันที่ผู้แต่งมุ่งให้เกิดกับผู้อ่านก็เป็นสิ่ง
สำคัญยิ่งที่กำหนดลักษณะของโครงเรื่องด้วย เพราะการสร้างโครงเรื่องของเรื่องขบขันนั้น มี
มุ่งเพื่อการเสนอให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดหรือสังขรณ์ที่เป็นแก่นเรื่องเท่านั้น สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือจะ
ต้องสร้างอารมณ์ขันซึ่งสอดคล้องกับแก่นเรื่องด้วย เช่น เรื่องที่เสนอแก่นเรื่องแสดงลักษณะนิสัยที่
บกพร่องของมนุษย์ จะเห็นว่าผู้แต่งนิยมเสนอความเดือดร้อนและการถูกลงโทษของตัวละครเป็นผล
ของเรื่อง เหตุการณ์เหล่านั้นนอกจากจะแสดงให้เห็นแก่นเรื่องโดยตรงว่าลักษณะนิสัย
นั้น ๆ ไม่ดีแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านหัวเราะด้วยความรู้สึกสมน้ำหน้าหรือสะใจ การที่คนเราจะรู้สึก
สมน้ำหน้าผู้ใดก็แสดงว่าผู้นั้นได้กระทำการที่ไม่ดีไม่ถูกต้อง และสมควรจะได้รับการลงโทษ เสีย
หัวเราะที่เกิดขึ้นก็เป็นการตัดสินลักษณะนิสัยนั้นไปตามที่ผู้แต่งต้องการเสนอด้วย โดยที่ผู้อ่านอาจจะ
ไม่รู้ตัว ผู้แต่งไม่มีโอกาสจะเลือกเหตุการณ์ที่หลากหลายเพื่อเสนอเป็นโครงเรื่องที่แปลกเด่นกว่า
เรื่องอื่นได้มากนัก เพราะเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์จะก่อให้เกิดอารมณ์สองที่แตกต่างกัน ดังนั้น
จะเห็นว่าเรื่องที่เสนอแก่นเรื่องในแนวเดียวกันก็มักจะมีโครงเรื่องที่คล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่

ที่กล่าวมาคือโครงเรื่องธรรมดาที่ปรากฏมากจนสามารถ
จัดจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ อันที่จริงโครงเรื่องธรรมดาของร้อยแก้วแนวขบขันยังมีอีกหลาย
ลักษณะ แตกต่างกันไปขึ้นกับแนวความคิดที่จะเสนอเป็นแก่นเรื่อง ที่ได้กล่าวมาคงจะมองเห็นได้ว่า
แท้ที่จริงสถานการณ์ใหญ่ที่ปรากฏเป็นโครงเรื่องนั้น อาจเป็นโครงเรื่องของเรื่องแนวอื่นก็ได้
กล่าวคือสถานการณ์ใหญ่นั้นไม่ขบขัน แต่เนื่องจากประกอบขึ้นจากเหตุการณ์ขบขัน จึงร่วมกันเป็น
โครงเรื่องที่เร้าอารมณ์ขันได้

โครงเรื่องประเภทกรรมดาของร้อยแก้วบนชั้นส่วนใหญ่จะเป็นโครงเรื่องที่ติดีประกอบด้วยปมขัดแย้งที่เป็นปัญหาค้นด้านต่าง ๆ การเลือกเหตุการณ์มาเสนอและการลำดับเหตุการณ์เหล่านั้นก็เป็นไปอย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่จุดสูงสุดของเรื่องอย่างมีเอกภาพ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีโครงเรื่องของร้อยแก้วแนวบนชั้นหลายเรื่องที่ไม่มี่ปมขัดแย้งและจุดสูงสุดของเรื่องที่เด่นชัด เป็นเพียงการบันทึกเหตุการณ์บางอย่างหรือเสนอพฤติกรรมบางประการให้ผู้อ่านได้รับรู้ เช่น เรื่อง กรีนพฤษยาตรา ของมรกด เสนอพฤติกรรมบนชั้นของตัวละครเอกในวันที่มีพิธีกรีนพฤษยาตราในสมัยรัชกาลที่ 7 เหตุการณ์บนชั้นแต่ละเหตุการณ์เกิดขึ้นต่อเนื่องกันแต่ไม่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงกันด้วยเวลาที่เกิดขึ้นติดต่อกันเท่านั้น ทำให้เรื่องปะปะและไม่ดำเนินไปในทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเรื่อง ประกวดความรู้รอบตัว ของ พักเขียว ซึ่งตัวละครเอกคุยโอ้อวดกันว่าผู้ใดจะรู้จักร้านขายสินค้าหรือภัตตาคารฝรั่งมากกว่ากัน ไม่มีพัฒนาการของเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นในเรื่อง เป็นเพียงการเสนอทสนทนาเท่านั้น โครงเรื่องที่ไม่สมบูรณ์เหล่านี้จะมีผลต่อการสร้างความขบขันด้วยคือผู้อ่านจะขบขันเฉพาะเหตุการณ์ แต่จะไม่มีกำลังสมเพิ่มพูนความขบขัน เพื่อนำไปสู่ความขบขันมากที่สุดซึ่งเป็นความขบขันหลักของเรื่อง ดังนั้นความขบขันจะไม่ประทับใจผู้อ่านได้ยืนนานเท่าเรื่องที่มีโครงเรื่องดีและมีเอกภาพ

2.1.2 โครงเรื่องตลกขบขัน โครงเรื่องตลกขบขันคือโครงเรื่องที่มีเหตุการณ์ที่ปลุกความคาคหมาย โครงเรื่องประเภทนี้อาจประกอบด้วยเหตุการณ์ขบขันหรือเหตุการณ์ที่ไม่ขบขันเลยก็ได้ แต่เมื่อเรียงร้อยเข้ากันเหตุการณ์ในตอนสุดท้ายจะพลิกผันไป ซึ่งจุดนี้จะเป็นจุดที่สร้างความขบขันหลักให้กับเรื่อง จะเห็นได้ว่าโครงเรื่องกรรมดาและโครงเรื่องตลกขบขันมีจุดแตกต่างสำคัญอยู่ตรงเหตุการณ์พลิกผันนี้เอง ในกรณีของโครงเรื่องขบขันนั้น ทิศทางของปมขัดแย้งและจุดสูงสุดของเรื่องจะตรงกันข้าม ทิศทางที่ตรงกันข้ามก็คือความหักเหพลิกผันของสถานการณ์ใหญ่หรือเรียกได้ว่าสถานการณ์เบี่ยงเบนไปจากความคาคหมายนั่นเอง ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ร้อยแก้วแนวบนชั้นที่มีโครงเรื่องตลกขบขันทุกเรื่องมีส่วนร่วมไม่ว่าจะประกอบด้วยเหตุการณ์ขบขันหรือไม่ก็ตาม ส่วนสาเหตุของความพลิกผันหรือผู้ก่อความพลิกผันและลักษณะของความพลิกผันนั้น เป็นสิ่งที่แตกต่างกันไป ซึ่งทำให้โครงเรื่องตลกขบขันสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทดังนี้

- ก. โครงเรื่องของความบังเอิญ
- ข. โครงเรื่องของความเข้าใจผิด
- ค. โครงเรื่องของการทำกลอุบาย
- ง. โครงเรื่องที่ปลุกความคาคหมายของผู้อ่าน

ก. โครงเรื่องของความบังเอิญ คือโครงเรื่องที่มี

เหตุการณ์บังเอิญเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดในเรื่อง และเป็นสิ่งที่ทำให้เรื่องเกิดความเปลี่ยนแปลงไป โครงเรื่องของความบังเอิญจะมีแนวทางของเหตุการณ์เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะแรก เรื่องจะดำเนินไปตามแบบโครงเรื่อง

ธรรมดา คือมีเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันมาซึ่งมีความสอดคล้องกันเพื่อแสดงเรื่องราวบางอย่าง แต่ขณะที่เรื่องกำลังจะดำเนินไปถึงจุดสูงสุด ก็มีเหตุการณ์อีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้นและไม่มีผู้ใดรู้มาก่อนได้เกิดขึ้นแทนโดยเป็นจุดสูงสุดของเรื่อง เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นอย่างกระทันหันโดยไม่มีสาเหตุ นำมาก่อนหรือหากมีก็เป็นความประจวบเหมาะของเหตุการณ์ จึงเรียกได้ว่าเป็นความบังเอิญ ความบังเอิญนี้เป็นไปในทิศทางที่แตกต่างตรงกันข้ามกับเรื่องที่ดำเนินมาตั้งแต่ต้นโดยสิ้นเชิง จุดที่พลิกผันนี้เองที่ก่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้อ่าน ตัวอย่างของร้อยแก้วแนวขบขันที่มีโครงเรื่องของความบังเอิญได้แก่เรื่อง ขี้ช้างจับตึกแตก ของ สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุกาฬ เรื่องนี้เป็นเรื่องของเจ้าเมืองที่ขี้ขลาดแต่ไม่ใคร่รู้ จนกระทั่งมีเหตุอันตรายเสียหลุดเข้ามาในเมือง จำเป็นต้องออกไปจับทั้งทีกลัว และรู้ว่าความขี้ขลาดจะต้องเปิดเผยออกมาแน่ จึงพยายามหลบเลี่ยงด้วยวิธีต่าง ๆ แต่ก็ไม่สำเร็จ เหตุการณ์ต่าง ๆ บินบังคับจนต้องขี้ช้างไปเผชิญหน้ากับเสือ และความขี้ขลาดกำลังจะต้องถูกเปิดเผย แต่ทันใดก็มีเหตุการณ์บังเอิญเกิดขึ้น ทำให้ทุกสิ่งกลับตาลปัตรไป คือช้างของเจ้าเมืองตกใจเมื่อเสือออกมาจึงวิ่งเตลิดไป บังเอิญไปเหยียบเสือซึ่งโครงหักตาย เจ้าเมืองจึงกลายเป็นผู้กล้าหาญขี้ช้างไปปราบเสือได้ ไม่ต้องใช้อาวุธ ความขบขันเกิดจากความบังเอิญซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่สอดคล้องกับเรื่องราวที่ดำเนินมาเลย และทำให้เรื่องราวทั้งหมดพลิกผันไปในทันที ทำให้จุดสูงสุดที่ผู้อ่านกำลังเตรียมตัวจะหัวเราะเยาะด้วยความสะใจและสมน้ำหน้าเจ้าเมืองที่จะต้องเปิดเผยความขี้ขลาดออกมา เกิดเปลี่ยนไปอย่างกระทันหัน และกลายเป็นความขบขันในเหตุคาดไม่ถึงที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นความขบขันยังเกิดจากเหตุการณ์ขบขันในเรื่องอีกหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์ที่เจ้าเมืองตกใจตึกแตกแต่พยายามปิดบังและแก้แค้นด้วยเหตุผลใจ ๆ คือเมื่อเจ้าเมืองไล่ช้างไปถึงชายทุ่งที่จะจับเสือ ช้างเหยียบพงหญ้าดังกรอบทำให้ตึกแตกที่อาศัยอยู่ในพงนั้นสูงขึ้น เจ้าเมืองตกใจยับจะกลับช้าง พอดีเห็นข้าราชการอื่น ๆ กำลังตามมาก็กลัวว่าเขาจะเห็นความขี้ขลาด แต่จะไปต่อก็กลัวเสือจึงแก้แค้นว่า ตึกแตกเหล่านี้ก็คิดกินข้าวเสียหายมาก ร้ายกว่าเสือ ช่วยกันเอาช้างลุยไล่จับตึกแตกเสียก่อนดีกว่า เหตุการณ์ขบขันเหล่านี้ช่วยเสริมให้เรื่องขบขันมากยิ่งขึ้น

ลักษณะที่สอง ความบังเอิญที่เกิดขึ้นเป็นความบังเอิญ

แบบจตุตศาคอ กล่าวคือตัวละครเอกแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งบังเอิญไปตรงเข้ากับเจ้าตัวหรือผู้ที่เป็นเจ้าของเรื่องนั้นซึ่งเป็นตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่รู้ตัว และได้แสดงพฤติกรรม

นั้น เพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งถึงจุดสูงสุด ซึ่งเป็นจุดที่ความจริงเปิดเผยออกมาว่าสิ่งที่ตัวละครเอกพูดหรือกระทำนั้น เป็นเรื่องราวของตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งทั้งหมด จึงเป็นการจุดตัดต่อและก่อให้เกิดความอับอายแก่ผู้กระทำ ถึงแม้ว่าความบังเอิญที่เกิดขึ้นนี้ ผู้ที่ถูกจุดตัดต่อจะเป็นผู้ที่รู้เหตุการณ์ทั้งหมดก่อนผู้อื่น แต่เรื่องลักษณะนี้ทุกเรื่องจะดำเนินไปในด้านของผู้ที่แสดงพฤติกรรมบังเอิญ ดังนั้น เมื่อความจริงเปิดเผยขึ้นที่จุดสูงสุด สิ่งนี้จึงพลิกไปจากความคาดหมายของผู้อ่านร่วมกับตัวละครผู้แสดงพฤติกรรมนั้นด้วย ตัวอย่างของร้อยแก้วแนวขบขันซึ่งมีโครงเรื่องลักษณะนี้ เช่น เรื่อง ใครคือใคร ของ ศรีศุภวัลย์ โครงเรื่องของเรื่องนี้คือ ชายหนุ่มสนใจหญิงสาวจึงคุยอวดความสามารถของตน เพื่อให้หญิงสาวสนใจคนบ้าง และคุยว่ารู้จักสนิทสนมกับบุคคลผู้หนึ่งมาก ในตอนท้ายหญิงสาวกลับบอกว่าตัวเธอ เป็นน้องสาวของบุคคลผู้นั้นเอง ชายหนุ่มนั้นจึงต้องอับอายขายหน้า จะเห็นได้ว่าความบังเอิญเกิดขึ้นตั้งแต่ต้นเรื่องและส่งผลให้เรื่องพลิกผันไปจากความคาดหมายอย่างกลับตาลปัตรทั้งในด้านของตัวละครเอกและผู้อ่าน เมื่อหญิงสาวบอกความจริง

โครงเรื่องความบังเอิญทั้ง 2 ลักษณะนี้เป็นโครงเรื่อง
ที่เด่นและมีจำนวนมาก ยังมีโครงเรื่องความบังเอิญที่แตกต่างออกไปอีกหลายลักษณะ แต่ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันเพียงลำดับการเกิดของเหตุการณ์ หรือตัวเหตุการณ์ที่ประกอบเข้าเป็นเรื่องเท่านั้น ตัวอย่างร้อยแก้วแนวขบขันที่มีโครงเรื่องของความบังเอิญได้แก่เรื่อง โข่ง ของ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ตุลาการในบ้าน ของ เพ็ชรเทียม อาจารย์ลีลาศาสตร์ ของ น.ม.ส. หมิวไม่พัน ของ เฉลิมพันธ์ หมายประกาศเจ้ากรรม ของ ศักดิ์ อรรถโกวิท คาถาบิดาไส้ ของ อาจารย์ขา ของ ดินสอ และ น้ำเสียง ของ ส่ง เทภาสิต เป็นต้น

ข. โครงเรื่องของความเข้าใจผิด โครงเรื่องตลกขบขันประเภทนี้ มีสถานการณ์ที่สำคัญคือความเข้าใจผิดของตัวละครตัวหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งในเรื่องความเข้าใจผิดนี้อาจเกิดจากการตีความสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วผิดหรือคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นต่อไปผิดไปจากที่เกิดขึ้นจริง จึงแสดงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ตนเข้าใจนั้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ที่ผู้วิจัยเรียกโครงเรื่องประเภทนี้ว่าเป็นโครงเรื่องของความเข้าใจผิด เนื่องจากว่าตัวละครซึ่งเป็นผู้แสดงพฤติกรรมซึ่งทำให้ตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจผิดนั้น มิได้กระทำไปด้วยความตั้งใจหรือมีจุดมุ่งหมายอยู่ก่อน หากแต่เป็นไปตามธรรมชาติ ตามนิสัย หรือเป็นพฤติกรรมปกติอยู่แล้ว จุดสำคัญของเรื่องอยู่ที่การตีความของตัวละครเอกเอง โครงเรื่องของความเข้าใจผิดมีได้ 2 ลักษณะแตกต่างกันไปตามการเลือกเสนอเรื่องราวจากตัวละครฝ่ายใด ผู้ประพันธ์อาจเลือกเสนอเรื่องราวของผู้ที่เข้าใจผิด คำโครงของเหตุการณ์จึงเป็นการแสดงพฤติกรรมของตัวละครอื่นเนื่องมาจากความเข้าใจผิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดเมื่อตัวละครนั้นได้ทราบความจริงซึ่งพลิก

ผันไปจากความคาดหมาย โครงเรื่องลักษณะนี้หากผู้ประพันธ์เลือกกลวิธีการเล่าเรื่องให้ตัวละครผู้
 เข้าใจผิดเป็นผู้เล่า เรื่องก็จะพลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่านด้วย ตัวอย่างของเรื่องลักษณะ
 นี้คือเรื่อง วาสนาของเขา ของ ซ่อมาลี เค้าโครงของเรื่องคือตัวละครเอกชอบชมภาพยนตร์ฝรั่ง
 ผันอยากจะเป็นวีรบุรุษอย่างพระเอกภาพยนตร์ที่ได้ช่วยเหลือนางสาว วันหนึ่งได้พบหญิงคนหนึ่ง และ
 สังเกตเห็นว่าหญิงคนนั้นแสดงท่าทางว่ามีความทุกข์ จึงเกิดความมุ่งหมายจะช่วยเหลือเพื่อจะได้เป็น
 วีรบุรุษ เรื่องดำเนินไปโดยยั้งตัวพระเอกเห็นหญิงนั้นมีความทุกข์มากขึ้นเรื่อย ๆ ก็ยิ่งผันเห็นภาพตน
 เองเป็นวีรบุรุษมากขึ้น ในที่สุดตัดสินใจได้ถามสาเหตุ และเรื่องพลิกผันไปว่าตัวเขาเองกลับเป็น
 สาเหตุ เพราะกลองยาเส้นที่เขาสูบทำให้หญิงสาวนั้นตาไหล ความจริงที่เปิดเผยออกมานั้น มี
 ลักษณะเป็นการกลับตาลปัตรกับความเข้าใจของตัวพระเอกและผู้อ่านโดยสิ้นเชิง ซึ่งจะทำให้ผู้อ่าน
 เกิดความประหลาดใจและแปรเปลี่ยนไป เป็นความขบขัน

ผู้ประพันธ์บางท่านเลือกเสนอเรื่องราวจากฝ่ายที่ถูกเข้าใจผิด เค้าโครงเรื่องจะเป็นการที่ตัวละครเอกถูกเข้าใจผิด และความเข้าใจผิดจะดำเนินไปเรื่อย ๆ
 และผู้ถูกเข้าใจผิดก็ต้องพยายามแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความเข้าใจผิดนั้นเพื่อผู้ที่เข้าใจผิด
 จะได้ไม่เสียหน้า จุดสูงสุดของเรื่องประเภทนี้มีได้หลายแบบ อาจจะเป็นการเข้าใจผิดจนถึงที่สุด
 หรือความจริงเปิดเผยขึ้น ตัวผู้เข้าใจผิดรู้ว่าตนเข้าใจผิด สำหรับโครงเรื่องลักษณะนี้ ผู้อ่าน
 จะไม่ถูกลวงให้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกับตัวละครเอก เช่นในลักษณะแรก เพราะผู้อ่านจะรู้ตลอด
 เวลาว่ามีความเข้าใจผิดเกิดขึ้น ความขบขันจึงไม่เกิดจากความประหลาดใจ แต่จะเกิดจากการที่
 ตัวละครต้องพยายามแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความเข้าใจผิด ตัวอย่างของโครงเรื่องลักษณะ
 นี้คือเรื่อง แม่วันปลอม ของ แก้วแกลบ โครงเรื่องของเรื่องนี้ คือ ตัวละครเอกซึ่งเป็นนักประ
 พันธุ์ถูกขุนนางท่านหนึ่งเข้าใจว่าเป็นนักประพันธ์อีกคนหนึ่งในขณะที่เดียวกัน และจำต้องยอมรับสม
 อ้าง เพราะเกรงขุนนางจะเสียหน้า จนถึงขั้นต้องรับเชิญไปเยี่ยมที่บ้าน เรื่องแสดงให้เห็นความ
 เข้าใจผิดนั้นสืบเนื่องเรื่อย ๆ และเรื่องจบลงโดยขุนนางยังคงเข้าใจผิดอยู่เช่นนั้น เรื่องขบขัน
 เรื่องนี้ความขบขันไม่ได้อยู่ที่ความพลิกผัน ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความประหลาดใจเหมือนโครงเรื่อง
 ลักษณะแรก แต่ความพลิกผันคือความเข้าใจผิดนั้น ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ขบขันคือ การที่ตัวละคร
 เอกพยายามใช้คำพูดที่ตีความได้หลายแง่ หรือพยายามแสดงพฤติกรรมที่กลาง ๆ ตีความได้หลาย
 อย่าง เพื่อไม่ให้ผู้เข้าใจผิดเสียหน้า และไม่ให้เป็นการร่วมสมอ้างโกหก รวมทั้งภาวะกระอัก
 กระอ่วนใจที่ถูกเข้าใจผิด หรือพฤติกรรมที่น่าขบขันจากความเข้าใจผิดของขุนนาง ดังตัวอย่างเช่น
 เมื่อ "ข้าพเจ้า" ตัวละครเอก ถือนั่งสือเขียนชื่อว่า แม่วัน เข้าไปในหอสมุด "คุณพระ" ซึ่งไปอยู่
 เวกก็เข้าใจว่า "ข้าพเจ้า" คือ แม่วัน นักเขียนลัทธิวิชา จึงทักตามที่เข้าใจว่า

"คุณหลวงอ่านหนังสือ เมืองนอกมีข่าวมากหรือขอรับ"

ข้าพเจ้าตกใจ เหมือนจะพลัดตกจากเก้าอี้ แต่ไม่ได้ตกใจที่คุณพระมาพูดด้วย ตกใจที่คุณพระมาเรียกข้าพเจ้าว่าคุณหลวง เพราะตั้งแต่เกิดมาข้าพเจ้ายังไม่เคยเป็นหลวงสักครั้งเดียว... ข้าพเจ้ายังไม่ทันตอบอย่างไรคุณพระก็พูดต่อไปว่า "คุณหลวงเห็นจะชอบอ่านหนังสือมาก"

ข้าพเจ้า "ขอรับ ผมชอบอ่านหนังสือ เมื่อไม่มีอื่นทำที่ตึกเท่านั้น"

คุณพระ "แน่ เทียว ไม่อย่างนั้นคุณจะเป็นนักเลงแต่งหนังสืออย่างไรได้"...

ข้าพเจ้า "เห็นจะผิดตัวเสียแล้วขอรับ"

คุณพระแลดูตาข้าพเจ้า ยิ้มแล้วตอบว่า "ผมทราบแล้วว่าคุณหลวงไม่บอกชื่อตรง ๆ ใช้ชื่อปลอม รับประทานโทษ, ดูเหมือนเรียกชื่อปากกา และไม่ใคร่บอกชื่อปากกาให้ใครทราบ แต่ผมนั้นอย่าปิดเลยขอรับ..."

ข้าพเจ้า "ผิดตัวแน่หะขอรับ"

คุณพระแลดูตาข้าพเจ้าแล้วยิ้มอย่างสม เพทความพยายามของข้าพเจ้าที่จะปฏิเสธ แล้วพูดต่อไปว่า "อย่าปิดบังผมเลยขอรับ ผมเห็นชื่อปากกาของคุณอยู่หลังปกหนังสือเล่มนั้น เรื่อง "ลองย่องเบา" ของคุณสนุกมา..."

(แก้วแกลบ 2444 : 148-149)

เหตุการณ์ เข้าใจผิดของคุณพระนั้นซับซ้อน เพราะคุณพระมีความมั่นใจมากและยังแสดงท่าที่รู้ทันว่า "ข้าพเจ้า" ต้องการจะปิดบัง ทั้งที่แท้จริงนั้นตรงกันข้ามกับที่คุณพระ เข้าใจโดยสิ้นเชิง หลังจากนั้น เมื่อคุณพระเชิญ "ข้าพเจ้า" ไปที่บ้านก็สนทนากัน เรื่องการไปศึกษาต่างประเทศ

คุณพระ "คุณหลวงไป เมืองนอก เห็นจะสนุกมาก"

ข้าพเจ้า "ขอรับสนุก. ผมไปอยู่ เมืองอังกฤษ"

คุณพระตอบมาว่า "ผมทราบแล้ว" แต่ที่คุณพระทราบนั้นคงทราบแต่ว่าแม่วันไปเมืองอังกฤษ บางทีจะไม่ทราบตลอดมาถึงข้าพเจ้าด้วย

คุณพระ "ได้ยินว่าคุณเคยไปที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์อังกฤษไม่ใช่หรือขอรับ"

ข้าพเจ้าตอบว่าเคยไป เพราะแม่วันแกลเคยไป เรียนอยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์แห่งหนึ่งข้างลอนดอน ข้าพเจ้าเคยไป เยี่ยมบ่อย ๆ เพราะฉะนั้นที่รับว่าได้เคยไปก็ไม่เป็นเท็จ...

คุณพระ "ทำไมคุณไม่แต่งเรื่องออกไปเล่าเรียนที่ประเทศอังกฤษลงพิมพ์บ้างเล่า
ขอรับ ? คงจะสนุก"

ข้าพเจ้า "ผมแต่งลงแล้ว"

คุณพระ "ถ้าอย่างนั้นผมยังไม่เคยอ่าน เห็นที่มีแล้วแต่ในวชิรญาณ คนอื่นแต่ง
องค์อะไรลืมชื่อเสียแล้ว"

ข้าพเจ้านิ่งไว้

(แก้วแกลบ 2444 : 154-155)

เหตุการณ์นี้เร้าอารมณ์ขึ้นจากการที่ "ข้าพเจ้า" ตอบ
คำถามให้ตีความได้หลายแง่ และคุณพระก็ตีความอย่างหนึ่งในขณะที่ "ข้าพเจ้า" ก็หมายความว่าอีก
อย่างหนึ่ง เช่น เรื่องการไปโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ คุณพระเข้าใจว่าไปเรียน แต่ข้าพเจ้าหมายถึง
ถึงไปเยี่ยมเพื่อน เป็นการเล่นคำว่า "ไป" เหตุการณ์นี้จะเร้าอารมณ์ขึ้นได้มากยิ่งขึ้น หากผู้อ่าน
รู้ภูมิหลังของผู้ประพันธ์เรื่องนี้ กล่าวคือ แก้วแกลบ ก็คือ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ น.ม.ส. ซึ่ง
ก็เป็นนักเรียนอังกฤษ ดังนั้นที่ตอบว่าไปอยู่อังกฤษก็ไม่ได้โกหก และที่ตอบว่าได้แต่งเรื่องออกไป
เล่าเรียนต่างประเทศก็ได้แต่งจริง คือเรื่อง เรื่องของนักเรียนเมืองอังกฤษ ลงพิมพ์ในวชิรญาณ
จึงได้ "นิ่งไว้" เมื่อคุณพระพูดถึงว่ามีคนแต่งแล้วลงในวชิรญาณ จะเห็นได้ว่า "ข้าพเจ้า" ไม่ได้
โกหก แต่ก็ไม่ได้บอกความจริงทั้งหมด เรื่องจะประกอบด้วยเหตุการณ์ขบขันลักษณะนี้สลับกันสืบ
เนื่องไปเรื่อย และเพิ่มพูนความขบขันขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดคือ ความเข้าใจผิดมากที่สุด
ที่สุด และขบขันมากที่สุด คือ ลูกสาวคุณพระขอรูปภาพแม่วัน และ "ข้าพเจ้า" ได้ให้แม่วันส่งรูปของ
แม่วันตัวจริงพร้อมกับเซ็นชื่อไปให้ คุณพระยังดูไม่ออกว่าไม่ใช่คนเดียวกัน ยังบอกว่ารูปไม่ค่อย
เหมือน แต่เห็นจะเป็นด้วย "ซึก (รูป) ที่เมืองนอกอากาศมืดกัน" และ "เห็นจะเป็นด้วยไม้ดำไว้
ทวน" (แก้วแกลบ 2444 : 158)

ที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างให้เห็นอย่างละเอียดนี้เพื่อต้องการชี้
ให้เห็นว่าแม้จะมีจุดพลิกผันสำคัญที่ความเข้าใจผิดเหมือนกัน แต่เมื่อเล่าผ่านตัวละครคนละฝ่าย ก็
จะก่ออารมณ์ขึ้นต่างกันแก่ผู้อ่าน จากตัวอย่างที่ยกมาจะเห็นว่าเรื่องนี้ก่อความขบขันจากเหตุการณ์
ขบขันที่เรียงร้อยกันมาจนถึงจุดสูงสุด แต่จะไม่เกิดความขบขันจากความประหลาดใจ

ร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนมากมีโครงเรื่องของการ
เข้าใจผิด และส่วนใหญ่จะเป็นโครงเรื่องในลักษณะแรกซึ่งสร้างความขบขันได้มากกว่าเพราะเป็น
การลวงผู้อ่านโดยตรง ตัวอย่างเรื่องที่มีโครงเรื่องความเข้าใจผิด เช่น จริงเหมือนว่า ของ
นายพาน ขวัญหนีดีฝ่อ ของทิดหงส์ ไปหาเรื่อง ของหมอดิ เข้าใจผิด ของเชื้อ ข้าภโต

คลีสิกัลป์ ของ อ. ร. ค. ผิดถนัด ของเจลิมาติ บนรถไฟ ของอบ ไชยวสุ แม่วันปลอม ของ
แก้วแกลบ คบเด็กสร้างบ้าน ของ ศ. ร. เป็นต้น

ค. โคร่งเรื่องของการทำกลอุบาย โคร่งเรื่องประเภทนี้
จะมีสถานการณ์ที่สำคัญที่สุดของเรื่องคือการทำกลอุบาย การทำกลอุบายเป็นการดำเนินการ
หลอกลวงให้เข้าใจผิด ก็ย่อมจะต้องมีเหตุการณ์ที่พลิกผันเกิดขึ้น ซึ่งโคร่งเรื่องประเภทนี้แตกต่าง
กับโคร่งเรื่องขบขัน 2 ประเภทแรกที่กล่าวมา คือสาเหตุของความพลิกผันนั้นเกิดจากความจงใจ
ของตัวละครฝ่ายหนึ่งซึ่งตั้งใจวางกลอุบายเพื่อหลอกผู้อื่น โคร่งเรื่องของการทำกลอุบายในร้อย
แก้วแนวขบขันมีแนวทางของเค้าโครงเหตุการณ์ดังนี้ คือ โคร่งเรื่องทั้งหมดอยู่ที่การทำกลอุบาย
และเรื่องเริ่มด้วยการเริ่มต้นของการทำกลอุบาย ซึ่งอาจเป็นการพูดจาหลอกลวง หรือแสดง
พฤติกรรมที่เป็นการหลอกลวง จากนั้นเรื่องจะเป็นการเสนอเหตุการณ์ที่เป็นการดำเนินการ
ต่อมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดของเรื่องซึ่งกลอุบายจบสิ้นลงเรียบร้อย หลังจากนั้นเรื่องจึง
แสดงให้เห็นผลประโยชน์ที่ผู้ทำกลอุบายจะได้รับ นอกจากนั้นในบางเรื่องกลอุบายจะสำเร็จลุล่วงตั้ง
แต่ตอนกลางเรื่อง จุดสูงสุดของเรื่องจะเป็นการที่ผู้ถูกทำกลรู้ความจริงทั้งหมดว่าตนถูกหลอก และ
ก็มีบางเรื่องจุดสูงสุดของเรื่องเป็นการที่กลอุบายสำเร็จลง และขณะเดียวกันนั้นผู้ถูกทำกลก็รู้
ความจริง ความจริงที่ผู้ถูกทำกลได้รู้จะพลิกไปจากความคาดหมายของตัวละครนั้น สำหรับเรื่องที่มี
โคร่งเรื่องลักษณะนี้ ผู้แต่งมักจะเสนอเรื่องราวในด้านของผู้ถูกทำกลอุบายทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อเหตุ
การณ์ที่จุดสูงสุดพลิกผันไปจากความคาดหมายของตัวละคร ก็มักจะพลิกผันไปจากความคาดหมาย
ของผู้อ่านด้วย ซึ่งความขบขันจะเกิดขึ้นจากจุดนี้ นอกจากนั้นความขบขันยังเกิดขึ้นจากตัวกลอุบาย
ที่ฉลาดลึกซึ้งและแยบยลเกินกว่าจะคาดคิดถึง ซึ่งโคร่งเรื่องลักษณะนี้จะไม่มีการ
คิดกลอุบายหรือแผนการก่อนดำเนินการเสนอให้เห็น แต่ผู้แต่งจะแสดงให้เห็นแผนนั้นจากการ
ดำเนินการกลอุบาย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้อ่านก็จะไม่ทราบว่า เป็นกลอุบายจนกว่าจะได้รู้ความจริงภายหลัง
เรื่องขบขันที่มีโคร่งเรื่องลักษณะนี้มัก เป็นเรื่องที่มีแก่น เรื่องสะท้อนให้เห็นปัญหาการหลอกลวงดัดมุ่น
กันในสังคม ตัวอย่างของโคร่งเรื่องลักษณะนี้ เช่น เรื่อง กรรมของอี๊ ของ นายพาน ชายคนหนึ่ง
นำธนบัตรปลอมมาขายให้กับพ่อค้าในราคาถูก พ่อค้าทดลองซื้อไว้ ปรากฏว่าใช้ได้ดีไม่มีใครจับได้
จึงสั่งซื้ออีกเป็นจำนวนมาก และจ่ายเงินล่วงหน้าไปก่อน ชายคนนั้นรับเงินแล้วหนีหายไป พ่อค้าจึง
รู้ความจริงว่าถูกหลอก และภายหลังรู้ว่าธนบัตรที่คิดว่าปลอมนั้น แท้จริงเป็นธนบัตรจริงที่ชายคนนั้น
นำมาลวงให้ตายใจ ความขบขันอาจเกิดจากกลอุบายที่แยบยลและคมคาย นอกจากนั้นผู้อ่านยังอาจ
รู้สึกขบขันแถมเยาะในความโลภของพ่อค้า แต่เหล่านี้ก็ไม่ใช้ความขบขันสูงสุด จุดที่ก่อความขบขัน
สูงสุดก็คือเมื่อผู้อ่านได้ทราบความจริงซึ่งพลิกไปจากความคาดหมายว่าเป็นการทำกลอุบาย ทั้งนี้

เนื่องจากเรื่องนี้เล่าผ่านทัศนะของ "อีว" ซึ่งเป็นพ่อค้าที่ถูกลอก การรับรู้เรื่องของผู้อ่านจึงถูกกำหนดกรอบให้ เป็นไปตามผู้ถูกลอก จะเห็นได้ว่าการเลือกผู้เล่าเรื่องให้เหมาะสม เป็นสิ่งสำคัญมากที่ช่วย เสริมความขบขันจากโครงเรื่อง

เรื่องขบขันที่มีโครงเรื่องของการทำกลอุบายบางเรื่อง ก็ไม่ได้เริ่มเรื่องด้วยกลอุบายในทันที แต่จะเสนอปัญหาบางประการและมีการใช้กลอุบายเพื่อแก้ปัญหา นั้น แม้การทำกลอุบายจะไม่ซับซ้อนการฉ้อโกงที่เป็นโครงเรื่องทั้งหมด แต่ก็ เป็นเหตุการณ์ใหญ่ที่สุดและสำคัญที่สุด และจะประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อยต่าง ๆ ของการทำกลเริ่มตั้งแต่การวางแผน การเตรียมตัว จนกระทั่งการเริ่มทำกลซึ่งอาจใช้วิธีการปลอมตัว การแกล้ง หรือการหลอกลวง กลอุบายจะดำเนินไปเรื่อยจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดที่กลอุบายสำเร็จ เรื่องมักคลี่คลายโดยแสดงให้เห็นผลประโยชน์ที่ผู้ถูกลอกจะได้รับจากการทำกล โครงเรื่องลักษณะนี้ความขบขันจะอยู่ที่เหตุการณ์ย่อยต่าง ๆ ในการทำกลอุบาย ซึ่งจะประกอบกันเพื่อนำไปสู่ความขบขันสูงสุดที่จุดสูงสุดด้วย นอกจากนั้นจุดสูงสุดของโครงเรื่องลักษณะนี้อาจจะมีลักษณะที่พลิกความคาดหมายก็ได้ นั่นคือกลอุบายที่พัฒนาเรื่องมานั้นไม่สำเร็จ ทั้งนี้ เป็นเพราะฝ่ายที่ถูกทำกลอุบายรู้ทันและซ่อนกลเอาไว้บ้าง หรือผู้ที่ร่วมทำกลอุบาย เปลี่ยนใจและหักหลังไป เข้ากับผู้ที่ถูกลอกลวงแทน ดังนั้นผู้ที่คิดกลอุบาย หลอกลวงผู้อื่นในตอนต้น เรื่องจะกลายเป็นผู้ต้องเสียผลประโยชน์แทน ซึ่งเหตุการณ์พลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้ทำอุบายตั้งแต่ต้น

ตัวอย่างของเรื่องที่มีโครงเรื่องลักษณะนี้เช่นเรื่อง ตีทะเล ของ ศรีสุวรรณ เรื่องนี้มีเค้าโครงของเหตุการณ์คือ ชายคนหนึ่งชอบดื่มเหล้าจนทำให้ครอบครัวยากจน ภรรยาจึงคิดแก้ปัญหาโดยขอร้องให้เพื่อนของสามีแกล้งทำเป็นผีมาขู่ เพื่อนก็ช่วย แต่หักหลังโดยขู่ต่อว่าให้มอมเงินให้ภรรยาคน (คนที่ทำเป็นผี) ทุกเดือน อุบายนี้สำเร็จแก้ปัญหา ชายผู้ติดเหล้าได้ แต่ก็ก่อปัญหาใหม่คือต้องเสียเงินให้ภรรยาเพื่อนทุกเดือน ภรรยาชายคนนั้นจึงแก้ปัญหาด้วยการทำอุบายผีอีกครั้งหนึ่งจนสำเร็จไม่ต้องมอมเงินให้ภรรยาเพื่อน เรื่องนี้ความขบขันอยู่ที่การทำกลอุบายทั้งสองครั้ง ซึ่งประกอบด้วยเหตุการณ์ย่อยที่น่าขบขันหลายเหตุการณ์ เช่น การปลอมตัวเป็นผี การแกล้งทำเป็นเห็นผี หรือพฤติกรรมของคนที่ถูกหลอก ดั่งตัวอย่างเช่น เมื่อแม่หวังภรรยาของทิดก้อยตกลงกับนายแก่นให้ปลอมเป็นผีมาขู่ให้ทิดก้อยเลิกกินเหล้า ตกกลางคืนนายแก่นก็ปลอมตัวมา

นายแก่นมายืนอยู่ปลายดินมุ้ง ใช้ดินหม้อข้าวทามือดำปือ ไล่หมวกเฉียงไปข้างหลัง ปล่อยผมรุงรัง บิดลูกตา เบิกน้ำหิ้งตัว... ปีสัจนายแก่นทำเสียงครางฤาษีคราม... เสียงนั้นไม่เหมือนเสียงคนธรรมดาจะไปข้างเสียงข้างก็ไม่ใช่ ไก่วงก็ไม่ใช่ หมากก็

ไม่เชิง เมื่อจะหยุดเสียงนั้นมันกระตุก ๆ มีกังวานรัว ๆ ถึงกับด้วยขามกระทบกันแล
หลังคาสังกะสีก็คราง... นายแก่นร้องอุทาน่าฤคารามอย่างที่ว่ามาแล้วสองสามยกก็
ไม่เห็นติดก้อยขึ้น... นายแก่นลองร้องอย่างเปรตอีก 5 ครั้ง ก็บังเกิดการแสบคอแล
โอบ เปนกำลัง จนดังอย่างที่เขาว่าคนที่ตายแล้วก็แทบตกใจตื่น แต่ติดก้อยไม่ตื่น

(ศรีสุวรรณ 2512 : 242)

นอกจากเหตุการณ์ขบขันจากการปลอมตัวแล้ว ยังมี
เหตุการณ์ขบขันจากการแกล้งทำผีหลอกและพฤติกรรมของคนกลัวผี คือหลังจากนายแก่นปลุกติดก้อย
จนสำเร็จแล้ว

ติดก้อยสะดุ้งโหยงผลุดลุกขึ้นนั่ง เหมือนถูกตะขานต้อย พอเหลือบเห็นสาระรูปปีศาจ
นายแก่นยืนข้างที่นอน ก็คืนผลุงชักผ้าห่มที่มียู้ง้าง ๆ คลุมโปงจนมิดชิด คราวนี้
แม่ห่วงทำเป็นตื่นแย่งผ้าห่มที่ติดก้อยบุกรุกดึง เอาไป เป็นโกลาหลจนสายมุ้งขาดพร้อม
กันถึงสามสาย เหลือสายเดียว ติดก้อย เชื่อว่าบังเกิดการผีหลอกขึ้นเป็นมั่นคง แล้วก็
ยั้งดึงผ้าห่มแน่น เข้า

"อุหุหุ... อุหุ... ติดก้อยโวย"

ติดก้อยคืนคลุกอยู่ในโปง ถ้าที่นอนนั้นมีช่องให้มุดหนีดำดินไปได้ก็จะมุด

ปีศาจ "ติดก้อยโวย ทามมายม่ายพูดก็เข้าม้างล่าว.....? ข้าสู้ตื่นขึ้นมา
จากกันทะ เลอ่าวระยองมาเยี่ยมเองจนถึงที่นี่แล้ว อุหุหุหุ พุดก็เข้าม้างชี้"

ติดก้อย "เอือ..... พันทุกข์สำเร็จทุกข์เถอะแก่นเอ๋ย อย่ามารบกวนข้าเลย
ไปเสียเถอะไป"

ปีศาจยังคราง ติดก้อยก็ยิ่งสร้าง เมตตวลั่นขวัญบิน

ปีศาจ "พอข้าขาดใจตายก็รีบมาหา เอ็งตามสัญญา เพราะคาดว่า เอ็งคงคอย
ข้านอนอยู่กันทะ เลกัข้าบายดีแล้ว แต่ข้าอุตสาห์คืนหลุดจาก เจ๊กคนหนึ่งที่มีนกอตก
ข้าอยู่กรงมานี้ก็ เพราะข้าคิดถึง เอ็งนั๊ก"

ติดก้อย "เออ! เอ็ง... ง่า... ง่า... ง่า... มีความคิดดี..."

(ศรีสุวรรณ 2512 : 244)

เหล่านี้คือตัวอย่าง เหตุการณ์ขบขันซึ่งประกอบกัน เข้า
เป็น เหตุการณ์ใหญ่คือการทำกลอุบายซึ่งสร้างอารมณ์ขันหลักของ เรื่อง นอกจากนั้น เรื่องนี้ยังมี
เหตุการณ์พลิกผันซึ่งสร้างความประหลาดใจ เพราะคาดไม่ถึงให้กับทั้งตัวละครและผู้อ่าน คือ เมื่อ
การทำกลอุบายครั้งแรก เกือบจะสำเร็จก็มีการหักหลังของผู้ทำกลและทำอุบายซ้อนหลอก เอาเงิน

จากเพื่อนทุกเดือนจนเป็นสาเหตุให้มีการทำกลอุบายเพื่อแก้ปัญหานี้อีกครั้งหนึ่ง

โครงเรื่องของการทำกลอุบายเป็นโครงเรื่องประเภท

ที่มีมากที่สุด ตัวอย่างของเรื่องเช่น ทำตามพินัยกรรม ของ น้อยลา กลสองต่อ ของ ไอ้ เรื่องศิลป์ เปิดหေး ของ ไชยามพวาน แม่โงมเงลา ของ ศ.ศรีสิงห์ ฤทธิ์สลาเทิร ของ สมุห์หอม ช้อนกล ของ นายพาน เป็นต้น

ง. โครงเรื่องที่พลิกความคาดหมายของผู้อ่าน โครงเรื่องประเภทนี้เป็นการณ์ที่ผู้แต่งเสนอเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่บอกความจริงหรือจุดสำคัญของเรื่องนั้นเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวไปในทิศทางหนึ่ง แต่เมื่อความจริงหรือจุดสำคัญเปิดเผยออกมากลับกลายเป็นคนละสิ่งกับที่ผู้อ่านเข้าใจหรือคาดหมายไว้ตั้งแต่ต้นเรื่อง จุดสูงสุดของเรื่องจะอยู่ตรงที่ความจริงเปิดเผยออกมาซึ่งก็คือจุดที่พลิกผันจากความคาดหมายของผู้อ่าน ความพลิกผันจะเกิดกับผู้อ่านเพียงฝ่ายเดียว โดยจะไม่พลิกความคาดหมายของตัวละครในเรื่องดังเช่นโครงเรื่องตลกขบขันประเภทอื่น ๆ และตัวละครในเรื่องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการตีความหรือคาดเดาเหตุการณ์ในเรื่องแต่จะเป็นผู้แสดงพฤติกรรมให้ผู้อ่านเข้าใจผิด โครงเรื่องประเภทนี้มีลักษณะเด่นอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะแรก เรื่องจะดำเนินไปตามแบบโครงเรื่องธรรมดา ในช่วงต้นเป็นการเสนอเหตุการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละครเท่านั้น ซึ่งในช่วงนี้นักประพันธ์มักนิยมเสนอเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องตื่นเต้นผจญภัยโลดโผน มีเหตุการณ์การต่อสู้ทำร้ายให้ตัวละครเอกต้องตกอยู่ในภาวะคับขัน จุดที่เรื่องพัฒนามาจนเข้มข้นที่สุดก่อนจะถึงจุดสูงสุดมักเป็นจุดที่เหตุการณ์กำลังตื่นเต้นโลดโผน และตัวเอกกำลังตกอยู่ในภาวะคับขันจนถึงขีดที่จะต้องมีความเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งที่จุดสูงสุด จากนั้นเรื่องก็จะพลิกผันไปทันควันโดยผู้แต่งจะบอกความจริงว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาในตอนต้นทั้งหมดเป็นเพียงความฝันหรือเป็นการเคลิ้มไปจากการเมาเหล้า เรื่องที่ดำเนินมาทั้งหมดกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีจริงและกลายเป็นความว่างเปล่าในทันที เรื่องลักษณะนี้อาจจะไม่ชักจูงให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์หรือคาดหมายเหตุการณ์ไปในทิศทางใด แต่จะพลิกผันตรงที่ทำให้ความจริงในความคิดของผู้อ่านกลายเป็นความลวง กลายเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน จุดสูงสุดของเรื่องนอกจากจะเป็นความพลิกผันของเหตุการณ์แล้วยังเป็นการหักเหอารมณ์ของผู้อ่านในทันทีด้วย ความเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนี้จะทำให้เกิดความขบขัน ตัวอย่างของโครงเรื่องลักษณะนี้เช่นเรื่อง เหาะเหินเดินอากาศ ของ น้อยลา เรื่องนี้เป็นเรื่องราวของชายผู้หนึ่งซึ่งเหาะได้ เนื่องจากทายาวิเศษชนิดหนึ่งที่นิ้วชี้ เมื่อเขาขึ้นไปทางใด ตัวเขาก็จะเหาะไปทางทิศนั้น ปัญหาเกิดเมื่อเขารู้สึกว่าตัวของเขาลอยขึ้นชนเพดานและฝาห้องโดยไม่รู้สาเหตุ เรื่องพัฒนาไปโดยการ

ค้นพบความจริงว่าคน เหาะได้และได้ทดลอง เหาะออกไปข้างนอก ไปเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ และ ไปเที่ยวแก่งให้คนที่พบเห็นตกใจ และแล้วตัวของ เขาก็ค่อย ๆ ลอยร่วงลงมาจากท้องฟ้าซึ่งจุดนี้ ทำให้ผู้อ่าน เกิดความตื่นเต้นมากที่สุด ทันทีนั้น เรื่องก็พลิกผันไปว่า เขาอนผันไปและตกลงมาจาก เติง และความขบขันก็เกิดขึ้นจากความพลิกผันในจุดสูงสุดของ เรื่องนี้เอง

ส่วนลักษณะที่สอง จะเป็นการ เสนอ เรื่องราวซึ่ง ชักนำให้ผู้อ่าน เข้าใจ เรื่องไปในทิศทางหนึ่ง แต่จุดสูงสุดจะเป็นการ เสนอความจริงซึ่งเป็นไปในอีก ทิศทางหนึ่งซึ่งแตกต่างไปโดยสิ้นเชิง โคร่ง เรื่องลักษณะนี้แตกต่างกับลักษณะแรกตรงที่ เหตุการณ์ที่ คำเนินมาทั้งหมดจะนำมาให้ผู้อ่าน เข้าใจ เหตุการณ์หรือคาดคะเน เหตุการณ์ไปในทิศทางหนึ่ง ในขณะที่ลักษณะแรกจะไม่นำมาความคิดหรือความ เข้าใจของผู้อ่าน แต่ถึงกระนั้นก็ไม่ใช่ว่า เรื่องราว ที่คำเนินมาของโคร่ง เรื่องลักษณะที่สองนี้จะเป็นการหลอกลวง แต่ เรื่องราวที่ เสนอนั้นอาจตีความ ได้หลายแง่ และการ เสนอของผู้แต่งก็ชวนให้ผู้อ่านตีความไปในแง่หนึ่งซึ่ง เป็นคนละแง่กับสิ่งที่ เป็นจริงในเรื่อง จุดที่สำคัญที่สุดของโคร่ง เรื่องประเภทนี้ไม่ได้อยู่ที่การวาง คำโคร่ง เรื่องให้ขบขัน แต่จะอยู่ที่วิธีการ เล่า เรื่องหรือ เสนอ เรื่องของผู้แต่ง

วิธีการ เล่า เรื่องหรือ เสนอ เรื่องของโคร่ง เรื่องประเภท นี้ที่นิยมกันวิธีแรกคือการ เลือกลำดับ เหตุการณ์ก่อนหลังซึ่งจะทำให้ เรื่องพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน วิธีการนี้ผู้แต่งจะ เลือก เสนอ เหตุการณ์ที่มีลักษณะกำกวมหรือสามารถตีความได้หลายแง่ก่อน และ เสนอ เป็น เหตุการณ์ใหญ่หรือ เหตุการณ์สำคัญของ เรื่อง แล้วจึง เสนอ เหตุการณ์ที่เป็น เงื่อนไขหรือ เป็น การบอกความจริงว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาทั้งหมด เป็น เหตุการณ์อะไรในภายหลังซึ่ง เป็นจุดสูงสุดของ เรื่อง ดังเช่นเรื่อง โทษถึงเมื่อยแขน ของ ศรีสุวรรณ เหตุการณ์สำคัญซึ่งผู้แต่งนำมา เสนอก่อนก็คือหญิงสาวคนหนึ่งได้ฆ่าสามีของเธอตาย เรื่องพัฒนาไปจากปมขัดแย้งนี้ โดยการ เสนอสาเหตุที่ทำให้หญิงสาวตัดสินใจเช่นนั้น ตลอดจนวิธีการฆาตกรรมแต่ละขั้นตอนจนสำเร็จ และหญิงสาวกำลังจะ ไปจากที่ที่ซ่อนศพสามีโดยไม่มีใครรู้เห็น ผู้อ่านจะค่อย ๆ รู้สึกตื่นเต้นมากขึ้นเรื่อย ๆ ตาม เหตุการณ์ที่พัฒนาไป จนกระทั่งกำลังจะถึงจุดสูงสุด เมื่อมีคน เปิดประตูเข้ามา ในขณะที่ผู้อ่านกำลังอยู่ใน ภาวะที่ตึงเครียดมากที่สุด เมื่อหญิงสาวกำลังจะถูกจับได้ ผู้แต่งก็ เสนอ เหตุการณ์อีก เหตุการณ์ขึ้นมา โดยฉับพลัน เป็นการเปิดเผยความจริงของเหตุการณ์ข้างต้น นั่นคือชายผู้ที่เปิดประตู เข้ามาได้ถาม หญิงสาวผู้กำลังนั่งเขียนหนังสืออยู่ว่า เธอเขียนนวนิยายไปได้กับทแล้ว จะ เห็นได้ว่า ผู้แต่งได้ เลือก เสนอ เหตุการณ์ในนวนิยายก่อนที่จะบอกภายหลังว่าหญิงสาวผู้หนึ่ง เป็นนักประพันธ์นวนิยายและกำลัง แต่งเรื่องประเภทฆาตกรรมสืบสวนสอบสวน ซึ่งก็คือ เลือก เสนอความลวงในเรื่องก่อนจะ เสนอ ความจริงในเรื่อง และความลวงที่ เสนอขึ้นก่อน เป็น เหตุการณ์สำคัญของ เรื่องนั้น เป็น เหตุการณ์ที่

สามารถจะเป็นความจริงในทันทีคติทั่ว ๆ ไปได้ และเนื่องจากไม่มีข้อความใดบอกไว้มาก่อนว่าเป็นความลวง ผู้อ่านย่อมต้องเข้าใจว่าเป็นความจริง ดังนั้นเมื่อผู้แต่งเปิดเผยความจริงขึ้นมาตอนท้ายเรื่อง จึงพลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่านโดยสิ้นเชิง จะเห็นได้ว่าหากผู้แต่งเลือกเสนอความจริงขึ้นมาก่อน คือบอกว่าหญิงสาวผู้หนึ่งกำลังแต่งงานนิยาย แล้วจึงเสนอความลวงคือเรื่องราวของนวนิยายนั้น ผู้อ่านก็จะเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดและไม่ตีความความลวงนั้นว่าเป็นความจริง ซึ่งเรื่องนี้ก็จะไม่ขบขันเลย ดังนั้นการเลือกลำดับเหตุการณ์ในโครงเรื่องจึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่จะเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ถึงแม้ตัวเหตุการณ์ในเรื่องจะไม่ขบขันเลยก็ตาม

ส่วนอีกวิธีหนึ่ง เป็นการพลิกความคาดหมายของผู้อ่านโดยการเล่าเรื่อง สำหรับวิธีนี้ ผู้แต่งจะเสนอเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้น แต่จะเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยไม่บอกรายละเอียดสำคัญที่เป็นเงื่อนไขของเรื่อง และวิธีการเล่าเรื่องเหล่านั้นก็ชวนให้เข้าใจผิด ดังเช่นในเรื่อง สหายของข้าพเจ้า ของ พ.พรปรีชา ผู้แต่งได้กำหนดให้ตัวละครเอกเล่าเรื่อง เพื่อนคนหนึ่งของเขา

"ข้าพเจ้ามีสหายผู้หนึ่งชื่อมิสเตอร์ยอน เขาเป็นฝรั่งผิวขาวเหลือง-ไม่ขาวอย่างสาลิ แต่จะเป็นฝรั่งชนิดใด-ภาษาใดนั้น ข้าพเจ้าไม่สามารถพอที่จะรู้ได้ทั้งไม่คิดใจที่จะสืบให้รู้ซึ่งเข้าไปถึงเพียงนั้น... ข้าพเจ้าได้คบกับเขามาเป็นเวลา 20 กว่าปีแล้วไม่เคยเบปากเบนเสียงกับเขาเลย มีแต่เคยทะเลาะกับคนอื่น มิสเตอร์ยอนเกิดมีการรักข้าพเจ้ามากขึ้น ถึงกับไปไหนก็มักเป็นองครักษ์ของข้าพเจ้าไปด้วยเสมอ"

(พ.พรปรีชา 2467 : 456)

ข้อความที่ยกมานี้ ผู้อ่านย่อมจะเข้าใจว่ามีสเตอร์ยอนเป็นเพื่อนฝรั่งคนหนึ่งของข้าพเจ้า และเรื่องราวที่ดำเนินต่อไปก็เล่าพฤติกรรมต่าง ๆ ของข้าพเจ้าและมิสเตอร์ยอนที่กระทำร่วมกัน จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดของเรื่องซึ่งผู้แต่งเปิดเผยความจริงว่ามีสเตอร์ยอนผู้นั้นนามสกุลเดวา ซึ่งก็คือสุราฝรั่งยี่ห้อ John Dewar นั้นเอง จุดที่เปิดเผยความจริงนี้จะพลิกผันไปจากความเข้าใจของผู้อ่านที่เข้าใจว่ามีสเตอร์ยอนเป็นคนมาโดยตลอด ซึ่งความพลิกผันนี้เกิดจากวิธีการเล่าของผู้แต่งที่ลวงผู้อ่าน และการไม่บอกเงื่อนไขสำคัญของเรื่องว่ามีสเตอร์ยอนคือเหล่าจรรยาทั้งในตอนสุดท้าย ทั้งสองวิธีการที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า สำหรับโครงเรื่องลักษณะนี้ การสร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นเป็นโครงเรื่องไม่สำคัญต่อการเร้าอารมณ์ขันมากเท่าวิธีการเสนอเรื่องหรือเล่าเรื่อง

จากตัวอย่างของโครงเรื่องประเภทนี้ที่ได้ยกมา จะเห็นว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นโครงเรื่องประเภทนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุการณ์ที่ซับซ้อน เรื่องบางเรื่องไม่มีเหตุการณ์ที่ซับซ้อนเลย แต่สามารถเกื้อหนุนกันก่อให้เกิดความซับซ้อนได้มากที่สุดจุดสูงสุดที่เรื่องพลิกไปจากความคาดหมาย เหตุการณ์เหล่านี้เร้าให้เกิดอารมณ์ขันได้ เนื่องจากทำให้ผู้อ่าน เรื่องตีความ เรื่อง เบี่ยงเบนไปจากที่เป็นจริง แต่ความเบี่ยงเบนนี้จะไม่แสดงออกมาจนกว่าจะถึงจุดพอเหมาะที่จะเปิดเผยความจริง นั่นคือจุดที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ เบี่ยงเบนไปมากที่สุด ดังนั้นจะเห็นว่ายิ่งเรื่องไหนซ้อนจุดที่จะทำให้เรื่อง เบี่ยงเบนไปได้สนิทที่สุด หรือก่อความรู้สึกตรงกันข้ามกับความซับซ้อนได้มากที่สุด เมื่อถึงจุดสูงสุดผู้อ่านก็จะซับซ้อนได้มาก เป็นทวีคูณ

โครงเรื่องตลกขบขันประเภทนี้ไม่ว่าจะเป็นลักษณะใด จะก่อความซับซ้อนให้กับผู้อ่านด้วยการสร้างความประหลาดใจจากเหตุการณ์ที่พลิกผันไปจากที่คาดไว้ การทำให้เกิดความประหลาดใจในการสร้างสภาวะความซับซ้อนนั้น มักเป็นไปอย่างรวดเร็วและกระทันหัน ผู้อ่านจะตกใจหรือประหลาดใจในความพลิกผันไปทันควันทั้งในด้านเหตุการณ์และอารมณ์ ซึ่งในสภาวะนั้นผู้อ่านจะยังไม่มีโอกาสใช้วิจารณญาณใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ในช่วงต่อมาเมื่อผู้อ่านตระหนักได้ว่าความพลิกผันที่ทำให้ตกตะลึงนั้นมีได้ก่อกษัยกับตน หรือทำให้เจ็บปวดเดือดร้อน ผู้อ่านก็จะสามารถระเบิดหัวเราะออกมาได้ ดร. กิงแกว อัครถาวร เชื่อว่าการระเบิดหัวเราะในลักษณะนี้เป็นสัญชาตญาณของการระบายอารมณ์ทางกาย เพื่อทบทวนความเชื่อมั่นในตนเองอีกครั้ง หลังจากที่ได้มีความรู้สึกสะอึกหวั่นไหวไปชั่วขณะ (2519 : 33) และอารมณ์ขันที่จะเกิดขึ้นนี้ กิลแมน (Gillman 1926) เชื่อว่ายิ่งผู้อ่านมีธาตุของความประหลาดใจหรือความตกตะลึงมากเท่าใด อารมณ์ขันก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น (ม.ล. ตัญ ชุมสาย 2524 : 142) เรื่องขบขันที่มีโครงเรื่องประเภทนี้มีจำนวนค่อนข้างมาก ตัวอย่างของเรื่องเช่น งามปลอด ของมรกด ทนตทุกข์ ของกมลเส วาระสุดท้ายของอ้ายคำปลอด ของสมุห์หอม เลี้ยงดิน เเนอร์ใหญ่ ของพจนานลา ขออนุญาตศพพ่อ ของเทพ มหาเปารยะ ค.อ.ม. ของเพทาย การแข่งขันม้าวิบาก ของเพ็ชรเทียม ข่าวพิสดาร ของแซมซู เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า โครงเรื่องตลกขบขันมีลักษณะที่แตกต่างกับโครงเรื่องธรรมดา คือสถานการณ์ใหญ่ของเรื่องจะก่อความซับซ้อน และความซับซ้อนนั้นก็มาจากการพลิกผันของเหตุการณ์นั่นเอง ดังนั้นแม้บางเรื่องจะประกอบขึ้นจากเหตุการณ์ธรรมดา แต่เรื่องก็ยังเร้าอารมณ์ขันได้ และเรื่องที่ประกอบด้วยเหตุการณ์ขบขัน ก็ยังเป็นการช่วยเสริมความซับซ้อนให้เพิ่มพูนมากขึ้นอีก นอกจากนั้นจะสังเกตได้ว่ากลวิธีการประพันธ์โดยเฉพาะการเล่าเรื่องและการเสนอเรื่องมีบทบาทสำคัญมากที่ช่วยเสริมความซับซ้อนให้กับเรื่องที่มีโครงเรื่อง

ตกลงขบขัน โดยจุดของความพลิกผันนั่นเองที่ช่วยเอื้อให้ผู้ประพันธ์สามารถเลือกใช้กลวิธีการประพันธ์ที่เหมาะสม เพื่อ เสริมความขบขันได้

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นโครงเรื่องประเภทต่าง ๆ

ของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ซึ่งจะเห็นว่าวิธีการจัดกลุ่มโครงเรื่องประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ จะพิจารณาที่เนื้อเรื่องเริ่มตั้งแต่ปฐมขัดแย้งไปจนถึงจุดสูงสุดของเรื่องเป็นสำคัญ ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นการวิเคราะห์ในส่วนของ การดำเนินเรื่อง ดังนั้นในหัวข้อต่อไปผู้วิจัยจะกล่าวถึงกลวิธีการ เปิด เรื่องและปิด เรื่องของเรื่องขบขันรวมทั้งกลวิธีการสร้างความใคร่รู้เรื่อง (suspense) ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับการสร้างอารมณ์ขันในโครงเรื่องทั้งสิ้น

2.2 กลวิธีเกี่ยวกับโครงเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับโครงเรื่องที่น่าสนใจของร้อยแก้วแนวขบขันมีสามประการคือการเปิดเรื่อง การปิดเรื่อง และการสร้างความใคร่รู้เรื่อง แต่ละประการมีลักษณะที่น่าสนใจดังนี้

2.2.1 การเปิดเรื่อง การเปิดเรื่องคือการเสนอ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของตัวละครหรือการบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการนำผู้อ่านเข้าไปสู่เรื่องราวสำคัญของเรื่องนั้น ร้อยแก้วแนวขบขันมีการเปิดเรื่องในหลายลักษณะ ทั้งที่มีความสำคัญต่อการสร้างความขบขันในส่วนของโครงเรื่องและไม่สร้างความขบขัน การเปิดเรื่องที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างอารมณ์ขันในส่วนของโครงเรื่องมี 2 วิธี คือ

ก. การเปิดเรื่องลงความคิดของผู้อ่าน การเปิดเรื่องวิธีนี้ปรากฏมากในเรื่องที่มีโครงเรื่องพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน กลวิธีสำคัญคือผู้ประพันธ์จะเปิดเรื่องโดยการให้ข้อมูลหรือบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ เป็นจุดศูนย์กลางหรือหัวใจของเรื่อง ำให้ผู้อ่านเข้าใจไปในทางหนึ่ง แต่เมื่อเรื่องดำเนินไปจนจบ สิ่งที่เกิดขึ้นจริงจะเป็นคนละสิ่งกับที่ผู้แต่งได้ลงไว้ หรือนำทางความคิดไว้ ดังนั้นลำดับการเปิดเรื่องจะไม่เร้าอารมณ์ขัน แต่จะขบขันเมื่อสัมพันธ์กับเรื่องทั้งหมด ดังเช่นการเปิดเรื่องของเรื่อง หงส์ ของ พระองค์เจ้ารัชนิ์แจ่มจรัส

"หงส์นั้นถ้าพูดตามเรื่องนี้ก็จะต้องเข้าใจว่าเป็นนกชนิดหนึ่ง เพราะปรากฏว่ามีปีกบินได้แลดูเหมือนจะว่ายน้ำได้ด้วย ถ้าจะพูดตามภาษาแขกอินเดีย หงส์ก็คือห่านรวมทั้งที่อังกฤษเรียกกุชด้วย เรียกสวอนด้วย ตามภาษาของเรา หงส์เป็นนกปิดทองเป็นสัตว์หายากท่านองราชสีห์มีที่อยู่คือผนังโบสถ์เป็นต้น ตามเรื่องนี้หงส์เป็นนกซึ่งไม่อยู่บนผนังโบสถ์ ดูจะเป็นนกคุแลชอบระรานคนอาจพาเพื่อนมาทั้งฝูงช่วยกันพากเพียรทำลายชีวิตมนุษย์ แต่ฤทธิ์เดชก็ไม่สู้กระไรนัก นอกจากนี้หงส์จะเป็นนกชนิดใดแน่ไม่

ปรากฏ และจำมาจากป่าหิมพานหรือคงพญาไฟหรือป่าช้าวัดสะ เกษก็ไม่มีปรากฏ"

(2442 ใน ประมวลนิทาน น.ม.ส. 2504 ค. : 427)

จากข้อความในตอนเปิดเรื่องที่ยกมานี้ ผู้อ่านย่อมจะเข้าใจว่า หงส์เป็นนกที่มีจริงและค่อนข้างดุ และคงจะมีบทบาทสำคัญในเรื่อง หลังจากเปิดเรื่องแล้วผู้แต่งก็ดำเนินเรื่องโดยการเล่าเหตุการณ์การเดินทางก่อนที่จะได้พบหงส์อย่างละเอียดถี่ถ้วน และเมื่อได้พบจริง ๆ เรื่องกลับพลิกผันกลายเป็นว่าในระหว่างการพักผ่อน ตัวละครเอกตัวหนึ่ง ต้ม เหล้าจน เมามายละ เมอว่ามีหงส์ฝูงใหญ่มาไล่และรุมจิกตีทำร้ายจึงได้ต่อสู้กันอยู่นาน จนกระทั่งหงส์พ่ายไปในที่สุด หงส์ไม่ได้มีจริงและไม่ได้มีบทบาทอะไรในเรื่องเลย ความขบขันเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่พลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน โดยการเปิดเรื่องได้ลวงให้ผู้อ่านเกิดความคิดไปในทิศทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงคอนท้ายเรื่อง การเปิดเรื่องในลักษณะเช่นเดียวกันนี้มีปรากฏอีกในเรื่อง ขัณฑ์คิดฝ่อ ของทิดหงส์

ข. การเปิดเรื่องด้วยการนำผลลัพธ์หรือผลสรุปของเรื่องมาเสนอขึ้นก่อนจากนั้นจึงย้อนกลับไป เสนอเหตุการณ์ที่เป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องในตอนดำเนินเรื่อง การเปิดเรื่องลักษณะนี้ ในบางเรื่องก็เสนอผลโดยการกล่าวพอเป็นเลา ๆ ไม่บรรยายให้เห็นอย่างกระจ่างชัดเจน ซึ่งช่วยในการเข้าใจให้ผู้อ่านอยากรู้เรื่องราวทั้งหมดมากขึ้น แต่ในบางเรื่องก็เสนอผลลัพธ์อย่างชัดเจน การเปิดเรื่องแบบนี้มักมีความสัมพันธ์กับการสร้างความขบขันที่จะเกิดขึ้นกับผู้อ่านด้วย ดังเช่นการเปิดเรื่องของเรื่อง ยังง้อจันถึงได้เป็นอีสาวตีนทีก ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์

นี่ก็เพราะว่าอิจันช่วยเหลือป้องกันไม่ไหว เป็นความสัตย์ความจริงเทียวนะปุคะ ท่านคาดหรือปุคะว่าอิจันอยากจะเป็นอีสาวตีนทีก ท่านคาดหรือปุคะว่าอิจันอยากจะขึ้นคานแขวนเต็ง เป็นหม้อข้าวไม่มีฝาละมี เป็นกุฎีไม่มี เเดรอยู่คอยหาคู่อยู่จนพันทัก อิจันอยาก รู้จักว่าท่านจะคาดว่าอิจันคิดยังไง

อิจันออกทอดธุระ เสียแล้วเตียวนี้ ลิ่นธุระปะปังกันเสียชาติที่สุดเทียวนะปุคะ... แต่อิจันไม่ได้คิดอย่างนี้มาแต่ไร ๆ ดอก ฝ่าผีเถอะเอ้า อิจันจักแหล่นจะได้สู้ขอมารั้งหนึ่งแล้ว ยังอีกคราวหนึ่งก็แม้อิจันจวด เจียดคกร่องปล่องขึ้นกัน เสร็จแล้วชัวแต่ยังจะรดน้ำเท่านั้นเอง..."

(กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ 2436, ใน นิทานาวชิรญาชชุดที่ 3 2529 : 134)

หลังจาก เปิด เรื่องแล้วผู้แต่งก็ย้อนกลับไปจุด เริ่มต้น ของ เรื่อง ที่ตัวละครเอกคือ "อินัน" เริ่มมีผู้ชายคนหนึ่งมาใกล้ชิด และอินันก็เข้าไปมาตลอดว่า ชายคนนั้นรักตนและจะแต่งงานกับตน ในตอนท้ายความจริงกลับกลายเป็นว่าชายนั้นจะหาทางหนีไป เป็นที่ เลี้ยงให้ลูก เขา การ เปิด เรื่องโดยการบอกผลของ เหตุการณ์ตั้งแต่แรกทำให้ เมื่อตัวละคร เล่า เรื่องว่ามีชายมาสนใจ และบรรยายความคิดความรู้สึกของตนว่าจะได้แต่งงานแน่ ๆ ผู้อ่านจะ รู้ทันทีว่า เหตุการณ์นี้จะต้องไม่ เป็นไปอย่างที่ตัวละครคาด แต่จะต้องมีสาเหตุที่ทำให้ เหตุการณ์ เปลี่ยน แปลงไป การรู้ที่อยู่ก่อนนี้จะทำให้ผู้อ่านถอยออกมา เป็น เพียงผู้ดู เหตุการณ์โดยไม่เกิดความคิดและ อารมณ์ความรู้สึกร่วมคล้อยตามไปกับตัวละคร ดังนั้น เมื่อ เหตุการณ์พลิกผันไปในตอนท้าย จะ เป็น การพลิกผันไปจากความคาดหมายของตัวละครเท่านั้น แต่ไม่พลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน ความขบขันที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นความขบขันที่ตัวละครตีความ เหตุการณ์ผิดพลาด แต่ไม่ใช่ความผิดพลาด ของผู้อ่านเอง หากเสียงหัวเราะของผู้อ่านจะ เจือด้วยความประหลาดใจบ้าง ก็ เป็นความประหลาด ใจที่คาดไม่ถึง เพราะแม้จะรู้ว่าตัวเอกต้องเป็นสาวที่ทึบ แต่ก็คาดไม่ถึงว่าจะเป็น เพราะ เหตุนี้ แต่ไม่ใช่ประหลาดใจในความพลิกผันของ เหตุการณ์ ดังนั้นจะ เห็นได้ว่า แม้การ เปิด เรื่องในลักษณะ นี้จะไม่มิมบทบาทในการสร้างอารมณ์ขึ้นจากโครง เรื่องโดยตรง แต่ก็มีผลสำคัญต่อความรู้สึกขบขันที่ จะ เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านว่าจะ เป็นไปอย่างไร

ร้อยแก้วแนวขบขันยังมีกลวิธีการ เปิด เรื่องอื่น ๆ อีก หลายกลวิธี ได้แก่ การ เปิด เรื่องด้วยการให้ข้อมูลขององค์ประกอบที่จำเป็นต่อการ เข้าใจ เหตุ การณ์ที่จะ เกิดขึ้นต่อไปใน เรื่อง เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละครหรือจาก การ เปิด เรื่องด้วยการเสนอ เหตุการณ์ที่จะนำไปสู่ปมขัดแย้งของ เรื่องหรือด้วย เหตุการณ์ปมขัดแย้งของ เรื่องทันที และการ เปิด เรื่องด้วยการที่ผู้แต่งหรือผู้ เล่า เรื่องกล่าวอารัมภบทกับผู้อ่านว่าจะ เล่า เรื่องให้ฟัง แต่กลวิธีการ เปิด เรื่องทั้ง 3 กลวิธีนี้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการสร้างความขบขันจากการใช้ภาษาหรือจากตัว ละคร จะ เห็นได้ว่า กลวิธีการเปิด เรื่องซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสร้างอารมณ์ขบขันในโครง เรื่องมี เพียง 2 กลวิธี และทั้ง 2 กลวิธีนั้น ก็ไม่ได้ก่อความขบขันได้ในทันที แต่จะ ไร้อารมณ์ขบขันได้ เมื่อ สัมพันธ์กับ เรื่องทั้งหมด จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ประพันธ์ไม่นิยมสร้าง เหตุการณ์ขบขันตั้งแต่ตอนต้น เรื่อง การเปิดเรื่องมักเป็นการให้กรอบกว้าง ๆ ของเรื่องแก่ผู้อ่านว่า เรื่องจะ เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์ อะไร หรือจะดำเนินไปในทางไหน ซึ่งสำหรับ เรื่องขบขันแล้วก็เป็น เหมือนการ เริ่มต้นให้กรอบที่ ผู้อ่านจะใช้ในการมองเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะ เกิดขึ้นต่อมาว่าจะ เบี่ยงเบนไปจากระดับปกติหรือไม่ อย่างไร หากผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นขบขัน ความขบขันก็จะเกิดขึ้นได้ทันที

2.2.2 การปิดเรื่อง การปิดเรื่องในร้อยแก้วแนวขบขันเป็นส่วนที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กับการสร้างอารมณ์ขันใน เรื่อง เป็นอย่างยิ่ง การปิดเรื่องของเรื่องขบขันส่วนใหญ่มักเป็นการปิดเรื่องอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติที่สำคัญมากของอารมณ์ขัน อารมณ์ขัน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วครู่สั้น ๆ ครู่เดียวและเกิดเป็นหัวง ๆ หัวงละไม่นานนัก (ม.ล. คุ้ย ชุมสาย 2524 : 147) ดังนั้น เมื่อเรื่องดำเนินมาถึงจุดสูงสุดของเรื่องซึ่งเป็นจุดที่เร้าอารมณ์ขันสูงสุดเรื่องจะต้องปิดลงอย่างรวดเร็วหลังจากนั้น เพราะอารมณ์ขันนั้นไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปยืดยาวเหมือนอย่างอารมณ์อื่นได้ ดังนั้นหากเรื่องไม่ปิดลงอย่างรวดเร็วจากจุดที่ขบขันสูงสุดแต่มีการบรรยายเรื่องราวหลังจากนั้นอย่างยืดยาวหรือมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นอีก อารมณ์ขันซึ่งเกิดได้เพียงชั่วครู่สั้น ๆ ก็จะหมดไป และความสนใจของผู้อ่านก็จะต้องถูกดึงให้ติดตามเรื่องต่อไปซึ่งก็อาจเร้าให้เกิดอารมณ์อื่น ๆ ต่อจากอารมณ์ขันได้ด้วย หรือถ้าไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกใด อารมณ์ขันก็อาจคลายลง ซึ่งจะทำให้อารมณ์ขันจากจุดสูงสุดของเรื่องไม่ประทับในความรู้สึกของผู้อ่าน เรื่องจึงอาจจบลงด้วยอารมณ์อื่น ซึ่งก็จะเป็นการผิดเป้าหมายหลักของเรื่องขบขัน และถึงแม้หากการบรรยายเรื่องราวหรือเหตุการณ์หลังจากจุดสูงสุดจะสามารถก่อความขบขันได้อีก ความขบขันนั้นก็ทำให้จุดขบขันสูงสุดซึ่งสัมพันธ์กับจุดสูงสุดของเนื้อเรื่องต้องสูญเสียความสำคัญลงไป ผลที่เกิดกับผู้อ่านก็อาจจะผิดจากวัตถุประสงค์ที่ผู้แต่งต้องการก็ได้ การปิดเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันซึ่งสัมพันธ์กับการสร้างอารมณ์ขันใน เรื่องมี 2 วิธี คือ

ก. การปิดเรื่องโดยการเสนอเหตุการณ์ซึ่งเป็นผลของจุดสูงสุดหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจุดสูงสุด ซึ่งอาจเป็นการบรรยายสภาพของตัวละครที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นใน เรื่องที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับอุปสรรคความรักของหนุ่มสาว ก็อาจปิดเรื่องโดยสรุปให้ผู้อ่านรู้ว่าทั้งสองได้แต่งงานกัน หรืออาจเป็นการแสดงให้เห็นการกระทำของตัวละครซึ่งเป็นผลมาจากจุดสูงสุดของเรื่อง นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมปิดเรื่องในลักษณะนี้โดยใช้การบรรยายเหตุการณ์ต่าง ๆ สรุปเพียงสั้น ๆ เป็นการปิดเรื่องลงอย่างรวดเร็ว ทำให้อารมณ์ขันที่จุดสูงสุดของเรื่องยังคงเข้มขึ้นและประทับใจผู้อ่าน ตัวอย่างของการปิดเรื่องวิธีนี้ เช่นใน เรื่อง ขวัญหนีดีฝ่อ ของ ทิดหงส์ ซึ่งเป็นเรื่องของชาวบ้านซึ่งหัวหน้ากลัวโจรชื้ออ้ายเสือแดง อ้ายเสือแดงนี้มีเงื่อนไขพิเศษในการปล้นคือ หากจะขึ้นปล้นบ้านผู้ใดก็จะเขียนชื่อของตนเองไว้ที่ประตูบ้านนั้นเสียก่อน วันหนึ่ง "ผม" ตัวละครเอกได้ไปพบลายมือเขียนไว้ที่ประตูบ้านว่า วันเสาร์ แรม 8 ค่ำ เดือนนี้ และลงชื่อว่าแดง "ผม" ก็ตกใจกลัวรีบไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านมารับมือโจร ครั้นถึงเวลาเผ่ารอแล้วรอเล่าโจรก็ไม่มา เรื่องดำเนินไปสู่จุดสูงสุดเมื่อเจ้าแดงลูกชายวัย 8 ขวบของ "ผม" ถูกลูกเสือแดงมาขีตเขียนอะไรเล่นที่ประตู และ "ผม" ร้องคุไป

"เฮ้ย! นั่นเองเขียนทำไมวะ มือบอนไม่เข้าเรื่องเข้าราว ไปให้พัน"

มันกลับตอบว่า "ฉันชอบเขียนนี้พ่อ ฉันจะเขียนเยอร์มันให้ดู หนังสือข้างบนนั่นฉันก็เขียนไล่พ่อ ฉันเขียนตามาปฏิภาที่แม่ซึกแกเอามาแจกนะ ชื่อที่พ่อหัดให้ฉันเขียน ฉันก็เขียนได้แล้ว สวยไหมพ่อ"

(ทิศหงส์ 2464 ก. : 107)

จุดสูงสุดของเรื่องได้ก่อความขบขันสูงสุดแก่ผู้อ่านซึ่งเป็นความขบขันที่เกิดจากความประหลาดใจในเหตุการณ์ที่พลิกผันไปจากความคาดหมาย เนื่องจากเรื่องนี้เล่าจากทัศนะของตัวละครผู้เข้าใจผิด และยังเป็นความขบขันต่อความเข้าใจผิดของตัวละครซึ่งทำให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่สอดคล้องและไม่จำเป็น หลังจากนั้นผู้ประพันธ์ก็ปิดเรื่องอย่างรวดเร็วโดยเสนอผลที่เจ้าแดงได้รับคือ

"...พ่อรู้ ผมจะไม่ฟังอีร่าคำอ้อมละขอรับ จวยได้ค้นกระสุนข้างฝาหวดซ้ายปาย ขวาลงไปไม่ได้นับกันทีเดียว นี่แหละขอรับ เรื่องมันก็มีอยู่เท่านั้นแหละ จะขวัญหนีดีฝ่อหรือไม่ก็แล้วแต่ท่านจะวินิจฉัยดูเถอะขอรับ"

(ทิศหงส์ 2464 ก. : 107)

วิธีจบเรื่องโดยบรรยายผลของจุดสูงสุดอย่างสั้น ๆ และจบเรื่องลงทันที เช่นนี้ เป็นการทำให้ผลของเหตุการณ์นั้นไม่น่าสนใจหรือไม่เด่น จึงไม่ไปทำลายความเข้มข้นของอารมณ์ขั้นในจุดสูงสุด เรื่องจึงจบลงด้วยอารมณ์ขั้นซึ่งประทับใจผู้อ่าน

ข. การปิดเรื่องที่จุดสูงสุดของเรื่อง การปิดเรื่องแบบนี้คือการที่เรื่องจบลงทันทีที่เสนอจุดสูงสุดซึ่งเป็นจุดที่เราอารมณ์ขั้นสูงสุดด้วย เรื่องขบขันที่นิยมปิดเรื่องวิธีนี้มากคือเรื่องที่มีโครงเรื่องพลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน ดังเช่นในเรื่อง ทำไมเด็กจึงหกล้มบ่อย ๆ ของ ศรีสุวรรณ ซึ่งเสนอเรื่องราวของคุณแม่คนหนึ่งซึ่งทุกข์ร้อนใจมากเพราะลูกชายหกล้มอยู่ตลอดเวลา จึงรีบพาลูกไปหาหมอเกรงว่าลูกจะเป็นโรคร้ายแรง ในชั้นแรกหมอสันนิษฐานว่าเด็กเป็นโรคเหน็บชา แต่แท้ที่จริงแล้ว

"หมอ-นั่นปะไร แล้วกัน นี่มันยังงัยกัน ทำไมคุณนายถึงได้เปลอเรอทำให้เด็กเกิดโรคเหน็บชาขึ้นนี่"

"คุณนาย-อะไรคุณหมอ..."

"หมอ-หกล้มนะซี ก็เมื่อคุณนายเอาขาแกทั้งสองข้างยัดลงไปในขากางเกงข้างเดียวยั้งจี้ คุณนายจะให้แกทำยั้งงัยนอกจากหกล้ม" (ศรีสุวรรณ 2469 : 395)

จะเห็นได้ว่า เรื่องจบลงทันที เมื่อแพทย์กล่าวข้อความ ซึ่งเป็นจุดสูงสุดของ เรื่องจบลง การปิด เรื่องวิธีนี้ เป็นการปิด เรื่องด้วยความขบขันอย่างแท้จริงโดยไม่มีข้อความใดต่อ เนื่องมาถึงความสนใจของผู้อ่านไปสู่จุดอื่น จึงก่อให้เกิดความประทับใจต่อผู้อ่านได้มากที่สุดและ เป็นวิธีการปิด เรื่องที่ตรงตาม เป้าหมายหลักของ เรื่องขบขันมากที่สุด

อย่างไรก็ดี มีร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนไม่น้อยที่มีการปิด เรื่องค่อนข้างยาวโดยการบรรยายสรุปเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องได้อย่างแจ่มชัด วิธีนี้ก็กลับทำให้ความขบขันจากจุดสูงสุดคลายลงไปมากกว่าเรื่องจะจบ เช่นใน เรื่อง โมโลโมเก ของเจ้าหมื่นศรีสรรัักษ์ นอกจากนั้น ยังมีการปิด เรื่องด้วยบทร้อยกรอง ซึ่งมักเป็นโคลง 4 สุภาพ มีเนื้อความเป็นการสรุปข้อคิดที่เป็นแก่นเรื่อง ดังเช่นใน เรื่อง ตาบอด สอดตาเห็น ของ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ การปิด เรื่องในลักษณะนี้ แม้จะมีข้อดีคือแสดงข้อคิดของเรื่องได้ชัดเจน แต่สำหรับ เรื่องขบขันแล้ว กลับเป็นการทำลายอารมณ์ขบขัน เพราะเนื้อความของโคลงเป็นคำสอนซึ่งแต่งด้วยน้ำเสียง เป็นงาน เป็นการ ทำให้ผู้อ่านต้อง เปลี่ยนอารมณ์ไปในทันที และสามารถทำให้ เรื่องขบขันซึ่ง เกิดจากการประกอบกันของ เหตุการณ์ขบขันต่าง ๆ จนถึงจุดสูงสุด ต้องสูญเสียความเป็น เรื่องขบขันและกลายเป็น เรื่องในเชิงสั่งสอนไปได้

ที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าการปิด เรื่องมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างอารมณ์ขบขันของผู้อ่าน หากปิด เรื่องได้ไม่เหมาะสมและพอเหมาะพอดี ความขบขันซึ่งแม้จะมีอย่างมากที่จุดสูงสุดก็จะน้อยลงไปทันที และบาง เรื่องอาจสูญเสียความเป็น เรื่องขบขันไปเลยก็ได้

การเปิด เรื่องและปิด เรื่องของร้อยแก้วแนวขบขัน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะ เป็นไปตามที่ได้ เสนอมาแล้ว แต่มีร้อยแก้วแนวขบขัน เรื่องหนึ่งที่มีการเปิด เรื่องและปิด เรื่องที่เด่น แปรก และน่าสนใจกว่าเรื่องอื่น เรื่องนั้นคือ เรื่อง นายตุ้ยนักสืบ ของ น.ม.ส. เรื่องขบขัน เรื่องนี้ เปิด เรื่องและปิด เรื่องด้วยข้อความที่เกือบจะเหมือนกันทุกประการ เพียงแต่ในตอนปิด เรื่องจะย่นย่อกว่า ซึ่งข้อความที่เหมือนกันนี้มีความสำคัญในการ เြ้าอารมณ์ขบขันที่แตกต่างกัน เรื่องนายตุ้ยนักสืบ เปิด เรื่องดังนี้

ถ้าท่านเอาใจใส่ใน เรื่องความอาญาอยู่บ้าง หรือท่านได้อ่าน เรื่องที่หนึ่งของข้าพเจ้าตลอดแล้วก็ดี ท่านคงทราบว่ามีนักสืบอย่างเอกอยู่นายหนึ่ง คือนายตุ้ย ครอบเต้า คาบลสาม เสน กรุงเทพฯ ถ้าท่านมีธุระอะไรที่ต้องการความสืบสวน ไม่ว่าจะ มีผู้ริษยาเอาหนุ เป่าชัตตองตัว ท่านโดยประสงค์จะให้เกิดโรคร้ายแรง ก็ดี หรือ เอาลูกอมบ้ลอบชัตตองตัวท่าน ทำให้มีอาการ 32 กระจัดกระจาย เป็น

เหตุให้ท่านต้องไปสู่สุคติแต่เวลาที่ท่านยังไม่เต็มใจจะไปก็ดี ถ้าเกิดเหตุอันตราย ร้ายแรง เช่นนั้นและ เช่นอื่นที่ต้องการความสอบสวนเพื่อเอาตัวผู้ผิดมาส่งให้เจ้าหน้าที่ลงโทษตามพระราชกำหนดกฎหมาย ท่านก็ยอมทราบอยู่แล้วว่า ถ้ามีใครจะสืบสวนให้สำเร็จได้เร็วดังใจ ผู้นั้นคือนายต๋ย ครอบเต้า ตำบลสามเสน กรุงเทพฯ (น.ม.ส. 2514 ค. : 148)

ข้อความตอนเปิดเรื่องนี้ เป็นก้อยคำโฆษณารับจ้าง

สืบสวนของนายต๋ยนักสืบ ข้อความนี้ยอมชวนให้ผู้อ่านเข้าใจว่านายต๋ย เป็นนักสืบที่เก่งกาจและประสบความสำเร็จในอาชีพเป็นอย่างดี หลังจากการเปิดเรื่องแล้ว เรื่องก็ดำเนินไปเกี่ยวกับการสืบสวนเรื่องผีนั่นของนายต๋ย โดยแสดงให้เห็นขั้นตอนต่าง ๆ ของการสืบสวน รวมทั้งการเฝ้าติดตามบุคคลที่น่าสงสัย แต่นายต๋ยก็ไม่กล้าจับกุมแต่อย่างใด จุดสูงสุดของเรื่องเป็นการที่ความจริงเปิดเผยออกมาว่าบุคคลที่นายต๋ยสงสัยนั้นกลับกลายเป็นตำรวจที่ปลอมตัวไปสืบสวนเรื่องนี้ และจับกุมคนร้ายได้เรียบร้อยแล้ว นายต๋ยสืบสวนไม่เก่งและสันนิษฐานผิดไปเป็นตรงกันข้าม จะเห็นได้ว่าข้อความตอนเปิดเรื่องนั้น เป็นการลวงให้ผู้อ่านเข้าใจว่านายต๋ยไปในทิศทางหนึ่งซึ่งตรงกันข้ามกับความจริง ส่วนในตอนปิดเรื่อง ผู้แต่งก็ได้ใช้ข้อความเดียวกันนั้นเองคือ

ในที่สนี้ ข้าพเจ้าขอเตือนท่านว่า ถ้าท่านมีธุระอะไรที่ต้องการสืบสวน ไม่ว่าจะมีผู้ริษยา แจกหนุเน่าชั๊ดต้องตัวท่าน ฯลฯ ฯลฯ หรือลูกบอมบ์ลอบชั๊ด ฯลฯ ฯลฯ ท่านยอมทราบอยู่แล้วว่าถ้ามีใครสามารถจะสืบสวนให้ได้ความชัดเจนสำเร็จได้เร็วดังใจ ผู้นั้นคือนายต๋ย ครอบเต้า ตำบลสามเสน กรุงเทพฯ (น.ม.ส. 2514 ค. : 160)

ข้อความในตอนปิดเรื่องนี้ แม้จะเป็นข้อความเดียวกับตอนเปิดเรื่อง แต่ความขบขันนั้นเนื่องมาจากผู้อ่านได้ทราบความจริงแล้วว่านายต๋ยไม่ได้เป็นนักสืบที่เก่งกาจเจลิยวฉลาด แต่กลับโง่งงไม่เอาไหน ข้อความตอนนี้จึงมีลักษณะเป็น irony คือเหตุการณ์จริงมิได้เป็นไปตามข้อความและยังเป็นไปในลักษณะตรงกันข้ามด้วย นอกจากนั้น จุดที่เพิ่มความขบขันก็คือนายต๋ยไม่ได้รู้ตัวเลยว่าตนนั้นโง่งง กลับคิดว่าตนเก่งกาจ จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้เด่นมากในการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง ซึ่งผู้แต่งเข้าใจใช้ข้อความเดียวกันก่อให้เกิดอารมณ์ขันที่แตกต่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ

เรื่องนายต๋ยนักสืบนี้คงจะเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็น

ชัดเจนว่าการเปิดเรื่องและปิดเรื่อง เป็นสิ่งที่มีความสำคัญไม่น้อย นักประพันธ์ที่มีฝีมือจะสามารถเลือกวิธีการที่เหมาะสมช่วยในการสร้างความขบขันให้แก่เรื่องได้อย่างมาก และแม้บางเรื่องจะ

ไม่ช่วยในการสร้างความขบขัน แต่ก็สำคัญในแง่ที่ช่วยให้กรอบกว้าง ๆ ในการมองเหตุการณ์ในเรื่องได้

2.2.3 การสร้างความไม่รู้เรื่อง (suspense) คือวิธีการเสนอเรื่องราวซึ่งเร้าความสนใจของผู้อ่านให้ใคร่จะติดตามเรื่องไปจนกว่าจะได้รู้เรื่องราวทั้งหมด การสร้างความไม่รู้เรื่องในร้อยแก้วแนวขบขันมีความเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการสร้างความขบขัน กลวิธีการสร้างความไม่รู้มี 2 วิธีคือ

ก. การสร้างความไม่รู้เรื่องโดยเสนอเงื่อนไขที่ต้องการคำอธิบาย นั่นคือ เสนอ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมอันผิดปกติบางอย่างต่อผู้อ่านโดยไม่อธิบายสาเหตุของเหตุการณ์นั้น หรือ เสนอ เหตุการณ์เพียงบางส่วนโดยเก็บส่วนที่สำคัญที่สุดและผู้อ่านอยากรู้อีกที่สุดไว้ก่อน เหตุการณ์หรือพฤติกรรมอันผิดปกตินี้จะเป็นสิ่งเร้าให้ผู้อ่านใคร่จะรู้ว่าอะไรคือสาเหตุของพฤติกรรมนั้น หรือ เรื่องราวทั้งหมดคืออะไร การสร้างความไม่รู้เรื่องในลักษณะนี้จะทำให้ผู้อ่านเกิดความงุนงงสงสัยในพฤติกรรมผิดปกติที่เกิดขึ้น และไม่สามารถคาดเดาสาเหตุได้หรืออาจคาดเดาสาเหตุไปในทิศทางหนึ่ง ความขบขันจะเกิดขึ้นเมื่อความจริงเปิดเผยออกมา และความจริงนั้น เป็นสิ่งที่เกินกว่าจะคาดถึง หรือผิดไปจากความคาดหมายของผู้อ่านโดยสิ้นเชิง เรื่องขบขันที่ใช้กลวิธีการสร้างความไม่รู้ช่วยในการเร้าอารมณ์ขันได้เด่นมากคือ เรื่อง มรรยาทสภาพบุรุษ ของ นายบัว ผาสุข ผู้แต่งได้เริ่มสร้างความไม่รู้ให้กับผู้อ่านตั้งแต่เริ่มต้นเปิดเรื่อง

คุณดุสิต อาษาเทศ ยืนชงก, ใจหายแม้ว่าปากจะอ้าไปแล้วค่อนข้างกว้างแต่ก็ยังมีความรู้สึกว่ามีก้อนอุปสรรคพิศดารอะไรก้อนหนึ่งมาจุกคอกอ้อยไว้จนไม่มีความสามารถพอที่จะ เอ่ย เจตนา เป็นคำพูดออกมาดังที่ตั้งใจไว้ ความจริงอาการกิริยาของคุณสมร วัลย์พัทตร์ ที่หย่อนกายนั่งลงบน เก้าอี้นวมภายในห้องรับแขกของเขาอย่างรำเริงและท่าทางคือกตัญญูนั้นไม่น่าจะเป็นเหตุให้คุณดุสิตมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปถึง เช่นนั้นเลย... และพอคุณสมรขยับกายไปมาอย่าง เป็นสุขใจอีกครั้งหนึ่ง ผนังหน้าของคุณดุสิตก็ยิ่งซัดเข้าทุกที จนจวน ๆ จะเทียบเคียงได้กับสีของกระดาษฟลุสะแก๊ป (บัว ผาสุข 2471 : 1727)

และจากนั้นผู้แต่งก็ เสนอต่ออย่างคำและกิริยาท่าทางของคุณดุสิตที่แปลกประหลาด เช่นการพูดติดอ่าง การยืนอยู่กลางห้องรับแขกโดยไม่ยอมนั่ง การใจลอย และการมีเหงื่อแตกซิก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้อ่านเกิดความไม่รู้เรื่องมากขึ้นว่าเหตุใดคุณดุสิตจึงมีกิริยาอาการเช่นนั้น จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดของเรื่องที่เราจะได้เปิดเผยออกมา ซึ่งเป็นสิ่งที่เหนือความคาดหมายของผู้อ่าน ผู้อ่านจะคาดไม่ถึงว่าสาเหตุจะเป็น เช่นนี้ และจะกลายเป็นความขบขันในที่สุด

สาเหตุนั้นก็คือ

พอประตูห้องรับแขกปิดปังลง สายตาของคุณดุสิตก็หันไปจับอยู่ที่เก้าอี้ตัวที่คุณสมร
นั่งอีก ฝั่งและตล่าย หมวกเวเล่อร์ใบงามที่รักและถนอมที่สุดของเขา ซ้อมาด้วย
ราคาแพงจากห้างอาภรณ์ภักดิ์ กำลังมีสภาพที่ยับเยินอย่างราบคาบ และไม่ใช่ว่า
มีลักษณะบ้ไปทางเดียวเท่านั้น เพราะดูเหมือนเขาจำได้ว่าคุณสมรเธอไม่นั่งเปล่า
เธอยับไปยับมาหลายครั้งเสียด้วย (บัว ผาสุข 2471 : 1729)

ข. การสร้างความใคร่รู้ เรื่องโดยการใช้ข้อความที่เป็น
ปริศนา สำหรับในเรื่องขบขัน ข้อความเหล่านี้จะยั่วยุให้ผู้อ่านอยากรู้เรื่องและมักมีส่วนในการเข้า
อารมณ์ขันด้วยกล่าวคือ ข้อความที่เป็นปริศนานั้นในขณะเดียวกันมักเป็นการลวงความคิดของผู้อ่านด้วย
ซึ่งเมื่อเรื่องทั้งหมดที่ผู้อ่านสงสัยใคร่รู้ได้ เปิดเผยออกมา สิ่งที่เกิดขึ้นจริงมัก เป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับ
ถ้อยคำที่ยั่วยุให้ผู้อ่านอยากรู้เรื่อง เสมอ เช่นใน เรื่อง โข่ง ของสมเด็จพระยาตรางราชา
นุภาพ มีข้อความว่า "ผู้อ่านหนังสือนี้ที่ใคร่จะรู้ว่า "โข่ง" คือสิ่งใดและดีชั่วอย่างไรก็เห็นจะมี
น้อยตัว ถึงข้าพเจ้าเองแต่แรกก็ไม่รู้จัก ต่อเมื่อนายตั้ง เขาเจอเคราะห์ร้ายได้โข่งเป็นที่พึ่งรอดตัว
มาได้แล เขามาเล่าให้ฟัง จึงได้รู้จักและรู้คุณโข่งแต่วันนั้นมา" (2436 : 46 ใน ทิพย์สุนทร
อนันมบุตร 2525 : 132) จากข้อความนี้จะเห็นได้ว่าผู้อ่านย่อมอยากจะทำว่าโข่งคืออะไรและ
มีคุณความดีอย่างไร แต่เมื่อเรื่องดำเนินไปจนจบ ผู้อ่านจะรู้ว่า โข่งมิได้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าหรือ
คุณความดีอย่างไร เป็นเพียงคำพูดของคนบ้าซึ่งชอบแต่ง เป็นพระ แต่ตัวละครเอกไม่รู้จึง เชื่อว่า
เป็นพระจริง ๆ และนำคำว่าโข่งไปตีความแหงหาย ซึ่งก็บังเอิญถูกและช่วยแก้ปัญหาทางการเงิน
ของตัวละครเอกไปได้ คำว่าโข่งนี้แท้จริงผู้แต่งมีเจตนาจะใช้แทนความหมายว่าโจ่งเง่างมฉาย
ดัง เช่นในสำนวนว่างมโข่ง โดยมุ่งต่าหนักการหลงเชื่องมฉาย เรื่องการรับห่วยให้ เลขว่าเป็น เรื่อง
เหลวไหล ในขณะเดียวกันก็เน้นให้เห็นว่า เมื่อผู้อ่านได้รู้เรื่องทั้งหมดและ เข้าใจแนวคิดที่ผู้แต่ง
ต้องการจะเสนอแล้ว โข่งนั้นจะเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับที่ผู้แต่งได้กล่าวถึง เป็นการยั่วยุให้ผู้อ่านใคร่รู้
เรื่องโดยสิ้นเชิง ซึ่งความพลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่านนี้แม้จะไม่ใช่ว่าการพลิกผันอย่าง
รุนแรง แต่ก็มีส่วนช่วยเสริมสร้างความขบขันให้มากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การสร้างความใคร่รู้
เรื่อง เป็นกลวิธีที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านสนใจติดตาม เรื่องโดยตลอดโดยไม่เบื่อหน่าย
อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการสร้างความขบขันแก่ผู้อ่านด้วย ซึ่งการสร้างความใคร่รู้ทั้ง 2 ลักษณะนี้
มีคู่ร่วมกันในการเข้าอารมณ์ขันคือ ด้วยการสร้างความใคร่รู้ทั้งสองวิธีนี้ เมื่อความจริงซึ่งผู้อ่าน

ต้องการรู้เปิดเผยออกมา สิ่งนั้นจะทำให้ผู้อ่านเกิดความตกใจและขบขัน เพราะความคาดไม่ถึง หรือผิดคาด ซึ่งกลวิธีการสร้างความใคร่รู้ เรื่องใน เรื่องขบขันส่วนใหญ่จะปรากฏในเรื่องขบขันที่มี โครงเรื่องพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน

เท่าที่กล่าวมาแล้วนี้ แสดงให้เห็นได้ว่า โครงเรื่อง ของเรื่องขบขัน เป็นส่วนที่สำคัญที่ช่วยเราอารมณ์ขัน ซึ่งก็ต้องประกอบขึ้นด้วย เหตุการณ์ขบขันที่ เหมาะสม การเรียงลำดับ เหตุการณ์อย่างสอดคล้องและมีเหตุผลทั้งในด้าน เนื้อเรื่องและด้าน อารมณ์ และสุดท้ายจะต้องมีกลวิธีที่แยบยลช่วย เสริมสร้างอารมณ์ขันด้วย

3. ตัวละครและบทสนทนา

ตัวละครหมายถึงผู้ประกอบพฤติกรรมตาม เหตุการณ์ในเรื่อง หรือ เป็นผู้ที่ได้รับผลจาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามโครงเรื่อง ที่ผู้ประพันธ์กำหนดขึ้น (สุพรรณิ วราทร 2519 : 5) ส่วนบท สนทนาคือการสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละครในเรื่อง (สุพรรณิ วราทร 2519 : 7) บทสนทนา จะต้องสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับตัวละคร ผู้วิจัยจึงได้นำมากล่าวถึงในหัวข้อเดียวกัน ตัวละครและ บทสนทนาของร้อยแก้วแนวขบขันมีลักษณะที่น่าสนใจอยู่หลายประการ ดังจะได้กล่าวถึงตามหัวข้อ ใหญ่ ๆ 4 หัวข้อคือ

- 3.1 ลักษณะทั่วไปของตัวละคร
- 3.2 ตัวละครเอก
- 3.3 ตัวละครประกอบ
- 3.4 บทสนทนาที่สอดคล้องกับตัวละคร

3.1 ลักษณะทั่วไปของตัวละคร ตัวละครเป็นองค์ประกอบสำคัญของวรรณกรรม โดยเฉพาะในนวนิยายและ เรื่องสั้น ตัวละครถือว่าเป็นองค์ประกอบหลัก เรื่องสั้นและนวนิยายแนว ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรัก เรื่องผจญภัย เรื่องสะท้อนสังคม เรื่องอิงประวัติศาสตร์ ฯลฯ ต่าง ก็จำลองชีวิตมนุษย์ในลักษณะและแง่มุมที่แตกต่างกันออกไป ตัวละครของเรื่องแต่ละประเภทจึงมี ลักษณะเฉพาะคนที่สอดคล้องกับแง่มุมที่นำเสนอในเรื่องนั้น ๆ สำหรับเรื่องขบขัน ลักษณะเฉพาะ ของตัวละครจะมีลักษณะที่ก่อให้เกิดความขบขัน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าตัวละครทุกตัวจะต้องเป็น ตัวละครขบขันทั้งหมด มีตัวละครของเรื่องขบขันจำนวนมากไม่น้อยที่ไม่ก่อความขบขันโดยตัวเอง แต่จะ มีความสัมพันธ์ เกี่ยวเนื่องกับตัวละครอื่นในการสร้างความขบขันในเรื่อง ลักษณะทั่วไปของตัวละคร ในร้อยแก้วแนวขบขันที่จะกล่าวถึงคือ ลักษณะภายนอกของตัวละคร เช่น ประเภทของตัวละคร

เพศ วัย เชื้อชาติ อาชีพ สถานภาพในสังคม เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้แม้จะไม่ใช่ว่าสิ่งที่จะก่อให้เกิดความขบขันโดยตรง แต่ก็มีส่วนสัมพันธ์กับเงื่อนไขของอารมณ์ขันด้วย

ลักษณะภายนอกประการแรกสุดคือ ประเภทของตัวละคร ผู้ประพันธ์เป็นผู้สร้างตัวละครขึ้นมา และอาจเลือกตัวละครประเภทใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ อมนุษย์ และแม้แต่ธรรมชาติต่าง ๆ วัตถุประสงค์ของ หรือนามธรรม ก็อาจสร้างขึ้นเป็นตัวละครได้โดยกลวิธีบุคลาธิษฐาน แต่อย่างไรก็ตาม ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขันจะเป็นคนแทบทั้งสิ้น และเป็นคนธรรมดาสามัญที่ไม่ได้มีคุณสมบัติหรืออิทธิฤทธิ์พิเศษเหนือมนุษย์อื่นแต่อย่างใด ผู้วิจัยเห็นว่าการที่ตัวละครทั้งหมดเป็นเช่นนั้น มีความสัมพันธ์กับการสร้างอารมณ์ขันด้วย นั่นคืออารมณ์ขันที่เกิดขึ้นกับมนุษย์นั้น ไม่ว่าจะเกิดจากสาเหตุใดก็ตาม ล้วนอยู่บนเงื่อนไขหลักประการเดียวคือความ เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติของมนุษย์ ซึ่งผู้อ่านและผู้แต่งมีส่วนร่วม ดังนั้นตัวละครส่วนใหญ่จึงเป็นคน เพราะกรอบที่ผู้แต่งใช้ในการสร้างความ เบี่ยงเบน เป็นกรอบเดียวกับที่ผู้อ่านใช้ตัดสิน โดยผู้แต่งไม่จำเป็นต้องให้คำอธิบายกรอบหรือมาตรฐานอย่างละเอียด ตัวละครประเภทอื่นก็อาจจะเป็นตัวละครที่ก่อความขบขันได้ แต่ก็คือเมื่อตัวละครประเภทเหล่านั้นแสดงพฤติกรรมเหมือนคน ดังเช่นร้อยแก้วแนวขบขัน 3 เรื่องที่มีตัวละครเป็นสัตว์ คือ เรื่อง เรื่องแมว ๆ ของศรีสุวรรณ เหตุการณ์ของแม่น้ำ ของ พ.โรจนวิภาค และ วาระสุดท้ายของอ้ายคำปลอด ของสมุห์หอม ทั้ง 3 เรื่องนี้มีตัวละครเอกเป็นแมวซึ่งมีพฤติกรรมต่าง ๆ เหมือนคนคือพูดได้ คิดได้ และมีอารมณ์ความรู้สึกเหมือนคน ขบขันเกิดจากพฤติกรรมที่ เบี่ยงเบนไปจากธรรมชาติปกติของแมว และผู้อ่านรู้ว่าเบี่ยงเบนเพราะพฤติกรรมเหล่านั้น เป็นพฤติกรรมของคน ผู้อ่านสามารถใช้กรอบของคนมองแมวได้ และยิ่งแมวแสดงพฤติกรรมเหมือนคนมากเท่าใด ผู้อ่านก็จะยิ่งแปลกใจและขบขันมากเท่านั้น การที่ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขันแทบทั้งหมด เป็นคนหรือมีเจนนั่นก็เป็นสัตว์ที่มีพฤติกรรมเหมือนคนนี้ สอดคล้องกับความคิดของอังรี แบร์กซอง (Henri Bergson) เกี่ยวกับเงื่อนไขของความขบขันที่ว่า ความขบขันจะอยู่ในวงของสิ่งที่เกี่ยวกับมนุษย์โดยตรง เราจะไม่หัวเราะภูมิภาพหรือสัตว์ ถ้าหากเราจะหัวเราะสัตว์ก็เพราะเรามองเห็นท่าทีหรือการแสดงออกซึ่งเป็นของมนุษย์ (Bergson 1911 : 3 Quoted in Felheim 1962 : 214-215)

ในด้านเพศของตัวละคร ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขันส่วนใหญ่จะเป็นเพศชาย ดังจะเห็นได้ว่า ตัวละครของเรื่องขบขันในยุคเริ่มแรกคือในนิยายสารคดีวาท (2417-2418) และนิยายสารวชิรญาฬ ช่วงปีที่ 1-3 (2428-2430) ล้วนเป็นเพศชายทั้งสิ้น และแม้หลังจากนั้นมา ร้อยแก้วแนวขบขันจะเริ่มมีตัวละครหญิงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ตัวละครหญิงโดยเฉพาะตัวละครเอกก็ยังมีไม่มากนัก เมื่อเทียบกับตัวละครชาย ยิ่งกว่านั้น มีเรื่องขบขันจำนวนไม่น้อยที่มีแต่ตัวละครชาย

เช่น เรื่อง การผจญภัยของคณปาด ของคินสอ เปิดทะเล ของไชยามพวาน เมื่อมีนเมา ของ ช.ร.พ่ายพ เป็นต้น การที่ตัวละครส่วนใหญ่เป็นเพศชายนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมาจากสาเหตุ 3 ประการ ประการแรกคือนักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันในช่วงนี้แทบทั้งหมดเป็นผู้ชาย นักประพันธ์ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่จะสร้างตัวละครเพศเดียวกับตนมากกว่าเพศตรงข้าม เพราะมีความเข้าใจ ธรรมชาติและอารมณ์ความรู้สึกได้ดีกว่า ทำให้ตัวละครสมจริง ประการที่สอง เรื่องขบขันเป็น เรื่องประเภทที่มีความแตกต่างจาก เรื่องประเภทอื่นในแง่ของการจัดแบ่งประเภท กล่าวคือเรื่อง ประเภทอื่นแบ่งกันด้วยเนื้อเรื่อง เช่น เรื่องรัก เรื่องผจญภัย เรื่องอิงพงศาวดาร ฯลฯ แต่เรื่อง ขบขันแบ่งเป็นประเภทด้วยผลทางอารมณ์ที่มุ่งให้เกิดขำกับผู้อ่าน ดังนั้นเรื่องขบขันจึงไม่มีกรอบของ เนื้อเรื่องที่บังคับลักษณะของตัวละครอยู่เหมือนเช่นเรื่องประเภทอื่น ดังเช่น เรื่องรักย่อมต้องมีตัวละครเอก เป็นชายและหญิงอย่างแน่นอน หรือเรื่องผจญภัยและเรื่องอิงพงศาวดารก็มักเป็นการ ผจญภัยหรือต่อสู้ถึงความรัก ดังนั้นก็ย่อมต้องมีตัวละครเอก เป็นชายและหญิงเช่นกัน แต่เรื่องขบขัน ไม่มีกรอบบังคับ ผู้แต่งจึงมีอิสระที่จะเสนอเรื่องราวซึ่งมีตัวละครเพศใดก็ได้ ดังนั้นนักประพันธ์ ชายส่วนใหญ่ก็คงนิยม เสนอตัวละครเพศชายตาม เหตุผลประการแรก สุดท้ายผู้วิจัยเห็นว่าอาจจะ เป็นเพราะค่านิยมของสังคม เกี่ยวกับการประพุดิตคนของหญิงชายที่แตกต่างกัน ค่านิยมเรื่องความ เป็นกุลสตรีที่จะต้องมีการียามารยาทนุ่มนวลเรียบร้อย เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้หญิง ในขณะที่หาก ผู้ชายจะมีการียามารยาทไม่เรียบร้อยไม่สำรวมบ้าง ก็ไม่ถือเป็น เรื่องเสียหาย ด้วยค่านิยมเกี่ยวกับการ ประพุดิตปฏิบัติคนที่แตกต่างกันของสองเพศนี้ ทำให้ความรู้สึกของผู้อ่านที่มีต่อการแสดงพฤติ กรรมขบขันแบบเดียวกันของตัวละครคนละ เพศแตกต่างกันได้ เช่นถ้าตัวละครชายแสดงกิริยา อากาการลึกลับลึกลอนทะเล่เล่น ผู้อ่านอาจจะหัวเราะขำได้ แต่ถ้าตัวละครหญิงแสดงกิริยาเช่นเดียวกันนั้นบ้าง ผู้อ่านอาจรู้สึกที่น่าเกลียดและมีความรู้สึกไปในทางองคภูมิมึนเหยียดหยาม ดังนั้นด้วยความที่ค่านิยม เรื่องการแสดงกิริยามารยาทของผู้ชายไม่เข้มงวดเท่าของผู้หญิง จึงเปิดโอกาสให้ ตัวละครชายแสดงพฤติกรรมที่เราอารมณ์ขันได้มากกว่าหญิง ซึ่งสิ่งนี้อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตัวละครชายในเรื่องขบขันมีมากกว่าตัวละครหญิง

ในด้านวัยของตัวละคร ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขันมีทุกวัย ตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ อายุประมาณ 4-5 ขวบ ไปจนถึงคนแก่อายุ 70 ปี แต่ตัวละครส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาว และ วัยสูงอายุ คือตั้งแต่วัยกลางคนไปจนแก่ ตัวละครเด็กมีจำนวนไม่มากนักและส่วนใหญ่จะเป็นผู้ทำให้ ผู้ใหญ่แสดงพฤติกรรมอันน่าขบขันมากกว่าจะเป็นผู้แสดงพฤติกรรมขบขันโดยตรง ในทางตรงกันข้าม ตัวละครสูงอายุซึ่งมี เป็นจำนวนมากมัก เป็นผู้แสดงพฤติกรรมขบขันโดยตรง และเร้าอารมณ์ขันได้ มากกว่าตัวละครวัยอื่น ๆ สิ่งนี้เป็นข้อที่น่าสังเกต เพราะโดยปกติคนไทยยึดถือค่านิยมในการ

เคารพอาวุโสอย่างมาก แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าค่านิยมนี้เองที่ผู้ประพันธ์มองเห็นและหยิบมาใช้เป็นประโยชน์ในการสร้างความขบขันได้อย่างเหมาะสม นั่นคือคนไทยเคารพผู้ใหญ่ ผู้อาวุโสเพราะเชื่อว่าผู้อาวุโสผ่านโลกมามากกว่า ย่อมมีประสบการณ์มากกว่าและเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ได้ดีกว่า ระเบียบและขนบต่าง ๆ ของสังคมคิดว่าเด็ก เมื่อนักประพันธ์ขบขันสร้างให้ผู้ใหญ่แสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ ผู้อ่านจะรู้สึกขบขันมาก เพราะผู้อ่านมักจะไม่ว่าว่าผู้ใหญ่หรือคนแก่ที่ฟังเคารพจะแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบน ยิ่งไปกว่านั้น การเป็นผู้อาวุโสที่เข้าใจระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากกว่าเด็ก ก็ทำให้พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่แสดงนั้นไม่สามารถหาเหตุผลได้นอกจากเป็นความผิดปกติ ซึ่งจุดนี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ก่อให้เกิดความขบขัน ผิดกับเด็กซึ่งยังบริสุทธิ์และยังมีประสบการณ์น้อย กฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคมก็ยังไม่รู้มากนัก ดังนั้นเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ ผู้อ่านก็อาจไม่ขบขันมากนัก เพราะมีเหตุผลที่ตอบได้ว่าเด็กยังขาดประสบการณ์ นักประพันธ์เรื่องขบขันก็คงจะมองเห็นในประเด็นนี้จึงนิยมเสนอพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางตรงกันข้าม คือเสนอตัวละครเด็กที่ฉลาดเกินวัย ฉลาดกว่าผู้ใหญ่ สามารถแกล้งให้ผู้ใหญ่เสียรู้ได้ทั้งสิ้น เช่น เด็กใน เรื่องนิทานปดขยับัน เรื่องกินยา และ เรื่องเด็กเจ้ากรรม ของนายทวี มหาเปารยะ เรื่องคบเด็กสร้างบ้าน ของ ศ.ร. และ เรื่องเด็กเปรต ของแสงทอง ดังนั้นสำหรับตัวละครเด็ก การเสนอพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางบวกกลับก่อความขบขันให้ได้มากกว่าการเสนอพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปในทางลบ การที่ร้อยแก้วแนวขบขันมีตัวละครเป็นผู้ใหญ่สูงอายุเป็นจำนวนมากนี้นับเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะตัวซึ่งแตกต่างจากเรื่องประเภทอื่น ๆ ในยุคเดียวกัน ที่ตัวละครส่วนใหญ่มักเป็นคนหนุ่มสาว เหตุผลของลักษณะนี้น่าจะเป็นเหตุผลเดียวกับเรื่องพิเศษของตัวละคร คือเรื่องขบขันไม่มีกรอบของเนื้อเรื่องกำหนดไว้เช่นเรื่องอื่น ๆ ดังนั้นตัวละครจึงไม่จำเป็นต้องอยู่ในวัยหนุ่มสาวเหมือนเรื่องรักหรือเรื่องผจญภัย ผู้ประพันธ์จึงมีอิสระที่จะเลือกตัวละครวัยใดก็ตามที่จะสร้างความขบขันได้มากที่สุด

ในด้านของสถานภาพทางสังคม การศึกษา และอาชีพของตัวละคร ทั้ง 3 ลักษณะนี้มักจะมีความสัมพันธ์กันและมองเห็นได้ควบคู่กันไป ตัวละครกลุ่มใหญ่ที่สุดของร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ได้แก่ตัวละครที่เป็นชาวบ้านธรรมดา ซึ่งมักมีถิ่นฐานอยู่แถบชานกรุง ตัวละครเหล่านี้ไม่ได้รับการศึกษามากนัก เพียงอ่านออกเขียนได้ ตัวละครบางตัวก็อ่านหนังสือไม่ออก ตัวละครกลุ่มนี้ประกอบอาชีพค่อนข้างจะหลากหลายซึ่งสอดคล้องกับสถานภาพและการศึกษา ส่วนใหญ่จะเป็นชาวนาชาวดวน เช่นนายตั้ง แม่เต่า ใน เรื่องโข่ง ของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พ่อค้า เช่น เศรษฐีสนใน เรื่องเศรษฐีพิทาโล ของกรมหมื่นนราธิป ประพันธ์พงศ์ มรรคทายก เช่น ตาให้ ใน เรื่องธรรมบันกลาง ของนายนาน กลาสีเรือ เช่น

ทิดเต๋อ ทิดอ๋า ทิดมั่ง ทิดแก้ว ในเรื่องกำเวิยงกงเวิยง ของไ่ก่นา นักมวย เช่น นายอัน
 ทยานคอย ในเรื่องอาณาจักรโลกา ของนายพาน คนขับรถราง เช่นพ่อชม ในเรื่องสไตรค์ ของ
 นายพาน ช่างฝีมือ เช่นดาหวิง ในเรื่องวิธีขายางผง ของลูกอิน นักเลง เช่นเจ้าเล็ก ในเรื่อง
ความมาปราบ ของทิดหงส์ แพทย์แผนโบราณ เช่นพ่อหมอปาน ในเรื่องมนต์ขลัง ของ
 ส. อันตะริกานนท์ และแม่กระทั่งหัวขโมย เช่นนายเขี้ยว ในเรื่องอย่าลองตีกว่า ของ ค.จ.
 เป็นต้น ตัวละครลักษณะนี้เป็นตัวละครที่นักประพันธ์ เรื่องขบขันนิยม เสมอกันมากโดยตลอดตั้งแต่แรก
 จนกระทั่งสิ้นรัชกาลที่ 7

ตัวละครที่เป็นชนชั้นกลางก็เป็นตัวละครที่มีจำนวนมากอีกกลุ่มหนึ่ง ตัวละครกลุ่มนี้
 มักประกอบอาชีพรับราชการในกระทรวงต่าง ๆ และมีตำแหน่งหน้าที่รวมทั้งยศถาบรรดาศักดิ์ไม่สูง
 นัก หากเป็นตัวละครของเรื่องขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ก็มักจะเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาแบบเดิม
 คือเรียนจากพระในวัด เน้นวิชาความรู้ทางพุทธศาสนาและการอ่านเขียน มีชีวิตความเป็นอยู่แบบ
 ไทย ๆ ทั้งด้านอาหารการกิน การแต่งกาย ธรรมเนียมต่าง ๆ รวมทั้งลักษณะครอบครัวแบบเก่าที่
 สามมีภรรยาหลายคนและเลี้ยงภรรยาบ่อยเอาไว้ในบ้าน เช่น นายเวรน้อย ในเรื่องผักชีโรยหน้า
 ของนายเกิด หลวงอินามาตย์ ในเรื่องโมเตอร์คาร์ใหม่ ของ น.ม.ส. เป็นต้น แต่หากเป็นตัว
 ของเรื่องขบขันในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 จนตลอดรัชกาลที่ 7 ชนชั้นกลางที่เป็นข้าราชการเหล่านี้
 มักเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาตามระบบใหม่ คือสำเร็จชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียนซึ่งเริ่มตั้งขึ้นในสมัย
 รัชกาลที่ 5 ส่วนใหญ่จะเป็นขุนนางที่มียศถาบรรดาศักดิ์ไม่สูงมากนัก เช่นหลวงธรรมะการจังหวัด
 ในเรื่องมินาคม ของอบ ไชยวสุ พระศีกดาบรพ ในเรื่องฤทธิ์โมโห ของ ช.โกมลมิตร เป็นต้น

ตัวละครที่เป็นชนชั้นสูงมีจำนวนไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะปรากฏในร้อยแก้วแนว
 ขบขันในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ตัวละครเหล่านี้เป็นคนในตระกูลสูง มีฐานะดี ได้รับการศึกษาจาก
 ต่างประเทศ มักจะเป็นคนหนุ่มที่เพิ่งเข้ารับราชการ ตัวละครเหล่านี้มีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ซึ่ง
 ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก อย่างไรก็ตามก็ ตัวละครกลุ่มนี้ผู้แต่งก็มิได้เน้นเสนอให้เห็นความ
 เป็นคนชั้นสูงมากนัก แต่จะเน้นเสนอพฤติกรรมที่น่าขบขันจากลักษณะนิสัยมากกว่า ตัวละครกลุ่มนี้
 เช่น ข้าพเจ้า ในเรื่องแม่วันปลอม ของ แก้วแกลบ นายสวัสดิ์ ในเรื่องนายจอน แปเตอร์ชัน
 ของแม่วัน คุณเจก ในเรื่องคุณเจก ของ น.ม.ส. เป็นต้น

การที่ตัวละครในเรื่องขบขันมีสถานภาพเป็นสามัญชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็น
 ชาวบ้านเสียเป็นส่วนมากนี้ นับเป็นลักษณะเฉพาะของเรื่องขบขันซึ่งแตกต่างจากเรื่องประเภท
 อื่น ๆ ในยุคเดียวกันซึ่งนิยมสร้างตัวละครเป็นชนชั้นสูง ร่ำรวย และมีการศึกษาดี (สุพรรณิ วราทร
 2519 : 202) ลักษณะเฉพาะนี้เห็นได้เด่นชัดมากถึงขนาดที่ว่าเมื่อผู้อ่านเริ่มต้นอ่านเรื่องและเห็น

ว่าตัวละครเป็นชาวบ้านชาวสวน ผู้อ่านจะคาดเดาได้ทันทีว่า เรื่องนั้น เป็น เรื่องขบขันโดยไม่ว่าจำเป็นต้องรู้เรื่องทั้งหมด

มีประเด็นที่น่าสนใจมากเกี่ยวกับสถานภาพของตัวละครในเรื่องขบขันอยู่ประเด็นหนึ่ง คือร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคครุฑวาทถึงวชิรญาณ มีเรื่องที่มีตัวละครเป็นพระสงฆ์อยู่ไม่น้อย เช่นเรื่อง สมภาน พระเปียให้ทานธรรม ขรัวเพชรกับประสกลีแก้ว ตาบอดสอดตาเห็น ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ และ บรมอิน ของขุนช้าง สิ่งนี้จัดเป็นลักษณะพิเศษเพราะตามปกติพระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือสูงมากในสังคมไทย จัดเป็นผู้ที่อยู่ในสถานภาพพิเศษซึ่งทุกคนต้องเคารพยกย่องไม่เว้นแม้แต่พระมหากษัตริย์ จึงไม่สมควรจะเป็นผู้ถูกล้อเลียนหรือนำมาสร้างความขบขัน สุคารัตน์ เสรีวัฒน์ (2522 : 68) ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการของเรื่องสั้นตั้งแต่แรกเริ่มจนถึง พ.ศ. 2475 ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการที่ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครเป็นพระสงฆ์และถูกนำมาล้อเลียนและเร้าอารมณ์ขบขันไว้ว่า ผู้ที่อยู่ในกรอบศาสนามักจะถูกล้อง่าย เพราะมนุษย์มีธรรมชาติชอบล้อเลียนข้อปฏิบัติที่เคร่งครัดและสิ่งหวงห้ามซึ่งทางจิตวิทยาถือว่าเป็นการผ่อนคลายภาวะความตึงเครียดอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยใคร่จะเสนอข้อสังเกตอีกแง่หนึ่งซึ่งแตกต่างออกไป ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างตัวละครพระสงฆ์เหล่านั้นในบางเรื่องอาจจะเป็นการจงใจสร้างขึ้นเพื่อตำหนิพระสงฆ์บางรูปโดยตรง เพราะตัวละครพระสงฆ์เหล่านั้นไม่ใช่พระสงฆ์ผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัยหรือเป็นการกล่าวถึงพระสงฆ์โดยส่วนรวม แต่เป็นตัวละครพระสงฆ์เฉพาะผู้มีอุปนิสัยและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เบี่ยงเบนไปจากพฤติกรรมปกติของพระสงฆ์ทั่วไป และตัวละครซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับพระสงฆ์เหล่านี้ก็ไม่ได้รู้หรือจะตำหนิเตียนและลงโทษในทันทีที่พระสงฆ์ประพฤติผิด เรื่องขบขันที่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นการแต่งขึ้นเพื่อตำหนิพระสงฆ์บางรูปโดยตรงก็คือเรื่อง สมภาน ของท่านขุนศรีธนนไชย แม้ว่าไม่อาจสืบค้นได้แน่ชัดว่าผู้ประพันธ์จงใจตำหนิพระรูปใด แต่ก็มีหลักฐานว่าท่านขุนศรีธนนไชย หรือเจ้าพระยาภาสกรวงศ์นี้เคยกล่าวตำหนิหรือเสียดสีพระสงฆ์ที่กระทำผิดโดยไม่ทรงเกรงกลัว เจ้าพระยาภาสกรวงศ์มีลักษณะที่เด่นมากประการหนึ่ง คือเป็นผู้ที่ทนเห็นผู้ใดกระทำการที่ไม่ถูกต้องไม่ได้ จะต้องทักหรือตำหนิไม่ว่าผู้นั้นจะมีสถานภาพในสังคมสูงเพียงใด ในการตำหนิพระสงฆ์นี้ ครั้งหนึ่งเป็นวันสวดมนต์ที่หน้าเจ้านายกับข้าราชการประชุมกันอยู่ที่หน้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พอพระราชอาชองค์หนึ่งซึ่งรู้จักกันโดยมากกว่า ท่านเล่นหนังเดินมา เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ก็เอ่ยทักขึ้นว่า "อย่างไรเจ้าคุณตะโจสบายฤา" ท่านเจ้าคุณจะเข้าใจฤาไม่ก็หาทราบไม่ แต่พอท่านเดินขึ้นพระอุโบสถไปแล้ว เจ้านายพากันส่นพระเศียรว่า เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ทักมนุษย์น่างแล้วจริง ๆ (ฉัฐวิมล สุธิสสงคราม 2527 : 63) นอกจากนั้นผลงานของท่านทุกเรื่องที่ลงพิมพ์ในนิตยสารครุฑวาท ล้วนเป็นการแต่ง

ขึ้นเพื่อ "ทัก" การกระทำซึ่งท่านเห็นว่าไม่ถูกต้องทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าร้อยแก้วแนว
 ขบขันที่มีตัวละคร เป็นพระบาง เรื่องอาจแต่งขึ้น เพื่อคำนิพนธ์พระสงฆ์บางรูปก็ได้ และ เนื่องจากคน
 ทั่วไปไม่อาจคำนิพนธ์พระสงฆ์โดยตรงได้ การสร้างให้เป็น เรื่องขบขันน่าจะเป็นทาง เลี่ยงที่ดีและไม่
 รุนแรงมากนัก

ในด้าน เนื้อหาของตัวละครในร้อยแก้วแนวขบขัน นอกจากตัวละครชาวไทยแล้ว
 นักประพันธ์ยังสร้างตัวละครที่เป็นชาวต่างชาติด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชนชาติที่ชาวไทยรู้จักคุ้นเคย
 เป็นอย่างดี ชาวต่างชาติกลุ่มที่มีมากที่สุดได้แก่ตัวละครชาวจีน ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขาย
 ทั้งกิจการใหญ่โตและกิจการเล็ก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนที่เป็นเจ้าของร้านขายสุรามิเป็น
 จำนวนไม่น้อย นอกจากนั้น เจ๊กลากรดก็เป็นตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งที่มีจำนวนค่อนข้างมาก ตัวละคร
 ชาวจีนที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น หมอคู่ เป็นบ่อรับใช้ตามบ้านผู้ดี เป็นต้น นอกจากชาวจีนแล้ว
 ก็ยังมีตัวละครฝรั่งซึ่งผู้แต่งไม่ระบุชัดว่าเป็นเชื้อชาติใด ตัวละครฝรั่งมีจำนวนไม่มากนัก ประกอบ
 อาชีพเป็นพ่อค้าบ้าง นักหนังสือพิมพ์บ้าง รับราชการในกระทรวงบ้าง และเป็นแพทย์บ้าง และ
 สุดท้ายคือตัวละครชาวอินเดีย ซึ่งปรากฏในเรื่องขบขันเพียงเรื่องเดียวคือ เรื่องอุกทักกระเทียม
ดอง และ วันวายขายปลาสด ของขุนสุนทรมลายู การที่ตัวละครชาวจีนมีจำนวนค่อนข้างมาก
 น่าจะเป็น เพราะประเทศไทยมีคนจีนอพยพมาตั้งพิงยึดเป็นถิ่นฐาน เป็นจำนวนมากจนกลายเป็น
 ส่วนหนึ่งของสังคมไทยไปแล้ว การสร้างตัวละครเป็นจีนก็เป็น การจำลองชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งใน
 สังคมไทยมาเสนอต่อผู้อ่าน

ลักษณะทั่วไปของตัวละครประการสุดท้ายที่น่าสนใจก็คือ ชื่อของตัวละคร
 ผู้ประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันของไทยในยุคต้น ๆ บางท่านไม่กำหนดชื่อให้ตัวละคร แต่จะกล่าวถึง
 ตัวละครด้วยคำที่แสดงลักษณะของบุคคลนั้นอย่างกว้าง ๆ เช่น ผู้ใหญ่ ยายแก่ และ เด็ก ในเรื่อง
นิทานปดัยบัน เจ๊กและแขก ในเรื่อง อุกทักกระเทียมดอง และ วันวายขายปลาสด ของขุนสุนทรมลายู
 หรือกล่าวถึงด้วยตำแหน่งหน้าที่ เช่น สมภาร และ พระลูกวัด ในเรื่อง สมภาน หรือ เรียกเพียงยศ
 ของขุนนางโดยไม่กำหนดชื่อ เช่น คุณหลวง ในเรื่อง โมโลโมเก ของเจ้าหมื่นศรีสรรัักษ์ เป็นต้น
 การที่ตัวละครไม่มีชื่อนี้ทำให้ตัวละครไม่มีลักษณะของปัจเจกบุคคล เป็นเสมือนตัวแทนของคน
 บางกลุ่มหรือ เป็น เพียงผู้แสดงบทบาทที่ผู้อ่านได้รับรู้เท่านั้น และมีใช้เพียงแต่ชื่อ แต่ลักษณะด้าน
 อื่น ๆ ทั้งถิ่นฐานที่อยู่ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ ก็ล้วนมีรายละเอียดน้อยมาก สิ่งนี้ทำให้ตัวละครขาด
 ความสมจริงในฐานะปัจเจกบุคคล การไม่กำหนดชื่อตัวละครอาจเกิดจากสาเหตุ 2 ประการ คือ
 เรื่องสั้นยังเป็นบัน เเทิงคิริรูปแบบใหม่ที่นักประพันธ์ยังไม่คุ้นเคย นักประพันธ์ส่วนใหญ่ยังติดลักษณะ
 การเล่าเรื่องแบบนิทาน ซึ่งจะไม่สนใจความเป็นปัจเจกบุคคลหรือความสมจริงของตัวละคร แต่จะ

เน้นการเสนอเรื่องราวมากกว่า ดังจะเห็นว่าคำที่เรียกตัวละครว่า ผู้ใหญ่ หรือ เด็ก นั้น ยังเป็นลักษณะของการเล่านิทานอยู่ ส่วนเหตุผลอีกประการหนึ่งอาจจะมาจากปัญหาของเรื่องสนุกนี้ئك ของกรมหลวงพิชิตปรีชากร ที่มีการกำหนดตัวละครอย่างสมจริงในลักษณะต่าง ๆ จนทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดว่าตัวละครนั้นมีตัวตนจริง และกลายเป็นปัญหาใหญ่โต* นักประพันธ์อาจเกรงว่าจะเกิดปัญหาเช่นนี้อีก จึงไม่กำหนดชื่อและรายละเอียดอื่น ๆ ที่จะทำให้ตัวละครสมจริง

อย่างไรก็ดี การที่ตัวละครไม่มีชื่อนี้ก็ปรากฏในเรื่องขบขันจำนวนหนึ่งเท่านั้น นักประพันธ์ เรื่องขบขันส่วนใหญ่มักตั้งชื่อและเรียกตัวละครอย่างสมจริงสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม กล่าวคือในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงต้นรัชกาลที่ 6 คนไทยยังไม่มีนามสกุลใช้ เรามักใช้วิธีเรียกบุคคลให้จำเพาะเจาะจงโดยไม่ซ้ำกับผู้อื่นโดยการเรียกตำแหน่งหน้าที่ อาชีพ หรือสถานภาพของบุคคลนั้นกำกับไว้หน้าชื่อด้วย ซึ่งนักประพันธ์ เรื่องขบขันในยุคนั้นก็กำหนดตัวละครโดยการเรียกชื่อในลักษณะนี้เช่นกัน อย่างเช่นการเรียกคาน้ำหน้าที่บ่งบอกตำแหน่งหรืออาชีพประกอบกับชื่อ เช่น พ่อหมอสุข ในเรื่องคุณย่าเพ็ง ของเขียวหวาน อากรุ่น เข่ง ในเรื่อง ยังงใจฉันถึงได้เป็นอิสาวาทินทิก ของกรมหมื่นราธิประพันธ์พงศ์ เจ้ากรมเป่า ในเรื่องจดหมายเจ้ากรมเป่า ของ ส.กาญจนาคพันธุ์ อาจารย์ข่า ในเรื่องคาถาปิศาจของอาจารย์ข่า ของคินสอ เป็นต้น การเรียกคาน้ำหน้าที่บ่งบอกภูมิหลังเกี่ยวกับศาสนากำกับชื่อ เช่น ทิดจุ่น ในเรื่องบุรุษที่สาม ของนายชวลิต เศรษฐบุตร ปลัดแดง ในเรื่องขโมยอาสา ของศศิรังศรี สมุห์ทอง ในเรื่องลุงของเจ้าหล่อน ของศรีสุวรรณ มหาทุง ในเรื่องสติของพ่อครูสา ของคินสอ เป็นต้น คาน้ำหน้าชื่อเหล่านี้มักเป็นการบ่งบอกสถานภาพในสังคมของตัวละครด้วยว่าเป็นสามัญชนชาวบ้านธรรมดา ตัวละครที่เป็นชนชั้นสูง หากเป็นขุนนางก็มักจะเรียกยศและราชทินนาม เช่น หลวงรักษ์ ในเรื่อง เรื่องค้าง ๆ ของ น.ม.ส. หลวงการี ในเรื่องจับดาตลาขาว ของน้อยลา เป็นต้น ถ้าหากมิได้เป็นขุนนางก็จะใช้คาน้ำหน้านามว่านายหรือคุณ เช่น คุณเจก ในเรื่องคุณเจก ของนายกระดิ่ง นายสวัสดิ์ ในเรื่องท่าคุณบุชาโทษ ของน้อยลา เป็นต้น ส่วนการเรียกชื่อตัวละครหญิงก็มักมีคำกำกับสถานภาพทางการสมรสหรือสถานภาพในครอบครัวนำหน้าชื่อ เช่น คุณแม่ด้วง ในเรื่องทะเลเล็กเทือกทาก ของเจ้าหมื่นศรีสรรัักษ์ อาแดงเข้ม ในเรื่องยกเมฆ ของนายชวลิต เศรษฐบุตร หนูลุ่ม ในเรื่องทะเลสิ่งตั้งตั้ง ของขุนวิจารณ์ราชหัตถ์ เป็นต้น

และต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติขนานนามสกุลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2456 เรื่องขบขันหลังจากนั้นก็กำหนดตัวละครให้มีชื่อและนามสกุลสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม

*ดูรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาจากเรื่องสนุกนี้ئكได้ใน สุพรรณิ วราทร 2519 : 50.

ตัวละครที่เป็นชาวบ้านก็จะมีชื่อและนามสกุลที่เป็นคำไทยง่าย ๆ เช่น พลทหารห่าน หาดูเมฆ ในเรื่อง หลบทหาร ของเสนอ บุญเกียรติ นายจัน จุนเจริญ ในเรื่อง แก้เผ็ด ของเรื่องศิลป์ นายเสาร์ เกิดสวาก ในเรื่อง สุนัขเจ้ากรรม ของร้อยตรีทองสุก นุคสถิตย์ เป็นต้น ตัวละครที่เป็นชาวกรุงและชนชั้นกลางหรือชั้นสูงก็จะมีชื่อนามสกุลที่ไพเราะ เป็นศัพท์บาลีสันสกฤตที่หรูหรา เช่น คุณประจักษ์ ประจักษ์ ในเรื่อง เชิงประชิด ของ ส. เกษธนัง นายสนธา ตรีโกวิทิตี และนางสาวฤกษ์ เศษ ธนบัตรานนท์ ในเรื่อง ผู้รักษาประตู ของอบ ไชยวสุ เป็นต้น การกำหนดชื่อและคำเรียกตัวละครดังที่กล่าวมาทำให้ตัวละครมีความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น

การตั้งชื่อตัวละครในเรื่องขบขันนอกจากจะช่วยทำให้ตัวละครมีความสมจริงแล้ว นักประพันธ์ส่วนใหญ่มักตั้งชื่อที่จะเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านด้วย โดยการเลือกคำที่มีเสียงแปลก ๆ และมีความหมายขบขัน เช่น คุณแฉ่ง ในเรื่อง วาสนาของเขา ของช่อมาลี นายจัน ในเรื่อง ทำตามฝัน ของ น.ม.ส. นายถ่อง งามถ่อ ในเรื่อง สาวชาวกรุง ของแสงแดด นายก้อย กโธธิกรณ ในเรื่อง คดีลึกลับ ของ อ.ร.ค. ตัวละครบางตัวก็มีชื่อที่แปลกพิสดารมากทั้งที่เป็นคำที่ไม่มีความหมาย เช่น คุณหม่อง หรือเป็นถ้อยคำคล้องจองเหมือนเป็นบทกลอนวรรคหนึ่ง เช่น คุณโอ้เดือน เมื่อยามเด่น ตัวละครทั้งสองนี้อยู่ในเรื่อง คราวช่วย ของนายจัน ตัวละครบางตัวมีชื่อสกุลที่ประกอบด้วยคำธรรมดา แต่คำเหล่านั้นเมื่อมาผสมกันเข้าทำให้มีความหมายที่ก่อความขบขันได้ เช่น หมอแสง ยิ้มเขี้ยว ในเรื่อง หางแมว ของ น.ม.ส. นายลาโย หวานเอียน ในเรื่อง พิชหญิง ของสมุห์หอม นายหม้าย รู้เรื่อง ในเรื่อง เหมาะใจนายจ่าง ของวิศดมิน คุณกะท่อม เกิดโกล่น้ำ ในเรื่อง ให้เจ้าสาวคู่ตัว ของวิชัย นายคค เคี้ยวพาพิชัย ในเรื่อง วิถีศุลยาพอย่างใหม่ ของศรีอิสรา และนายซังและนางบู๊ เขี้ยวไพบูลย์ ในเรื่อง ชุดนายซัง เขี้ยวไพบูลย์ เป็นต้น

นักประพันธ์ที่มีการตั้งชื่อตัวละครให้ขบขันได้เด่นมากคือฮิว เมอร์ริสหรืออบ ไชยวสุ ฮิว เมอร์ริส มีกลวิธีมากมายที่เร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านจากชื่อตัวละคร วิธีแรกคือตั้งชื่อตัวละครโดยการใส่คำที่มีความหมายแสดงลักษณะ เด่นหรือคุณสมบัติสำคัญของตัวละครนั้น เช่นตัวละครที่เป็นเศรษฐีใหญ่ในเรื่อง ผู้รักษาประตู ชื่อ นายรวย ธนบัตรานนท์ หรือตัวละครที่เป็นนักเคมีชอบผสมยาชนิดต่าง ๆ ในเรื่อง เรื่องนี้พระเอกชื่อนายผ่อง มีชื่อว่า นายผ่อง เมมิสตรยานนท์ ความขบขันนอกจากจะอยู่ที่การตั้งชื่อสอดคล้องกับลักษณะเด่นของตัวละครแล้ว การนำคำภาษาอังกฤษคือคำว่า chemistry หรือวิชาเคมี มาสนธิเข้ากับคำไทยเป็นนามสกุลก็ก่อความขบขันได้มาก นอกจากนั้น การตั้งนามสกุลตัวละครในลักษณะนี้ยังเป็นการล้อเลียนความนิยมในการตั้งนามสกุลโดยการสนธิคำของคนกรุงเทพฯ ในยุคนั้นด้วย วิธีที่สอง ตั้งชื่อหรือราชทินนามของตัวละครที่เป็นขุนนางโดยการตั้งราชทินนามตามบทสวนสรวงกัญญา เช่น พระยาอุคคต เรกนิรัสสัย พระจงช่วยขจัดโพภัย

หลวงอินทรรายใดใด ขุนจงดับและกลับเสื่อมสูญ ในเรื่องสมาคมนักจัดเลี้ยงแห่งสยาม และในเรื่องเดียวกัน ยังมีการตั้งราชทินนามของตัวละครอื่น ๆ โดยการ เล่นคำสัมผัสอักษรให้มีลักษณะเป็นกระสวน (pattern) ซึ่งทุกชื่อจะมีกระสวนแบบเดียวกันหมดคือ ก ข ก ข ข และคำที่เป็น ก จะเป็นคำลหุ ส่วนคำที่เป็น ข จะเป็นคำครุเสมอ เช่น พระวิเศษวิสัยเสื่อ หลวงประดิศประคองคุณ ขุนประภิตประกอบการ หลวงสมานสมัครมอง พระยามดุงเผด็จแดง หลวงประชุมประชาชน เป็นต้น นอกจากนั้นยังตั้งชื่อตัวละครที่บ่งบอกถึงบทบาทและพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องด้วย เช่นในเรื่อง หนุ่มอายุ 45 กับรองเท้านังสีแดง มีพระเอกชื่อนายประดิษฐ์ชอบสะอาด และนางเอกชื่อ นางสาวสะอาด รักประดิษฐ์ ชื่อนามสกุลของตัวละครทั้งสองบ่งบอกชัดเจนว่าเป็นพระเอกและนางเอก และทั้งสองจะต้องรักกัน เหล่านี้เป็นการตั้งชื่อตัวละครให้สอดคล้องกับเรื่องและ ำให้ เกิดอารมณ์ขันด้วย

ที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นลักษณะทั่วไปที่น่าสนใจของตัวละครในร้อยแก้วแนวขบขันซึ่งเป็นลักษณะภายนอก จะเห็นได้ว่าลักษณะทั่วไป เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการสร้างอารมณ์ขันอย่างมาก และที่น่าสังเกตก็คือ ลักษณะทั่วไปเหล่านี้ก็เป็นลักษณะเฉพาะของตัวละครของเรื่องขบขันที่แตกต่างจากตัวละครของเรื่องประเภทอื่น ๆ ด้วย

3.2 ตัวละครเอกและตัวละครฝ่ายตรงข้าม ตัวละครสำคัญที่มีบทบาทเด่นในร้อยแก้วแนวขบขัน อาจจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ตัวละครเอกและตัวละครฝ่ายตรงข้าม ตัวละครเอกและตัวละครฝ่ายตรงข้ามของร้อยแก้วแนวขบขันถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในแง่ตัวละครที่ก่อให้เกิดความขบขัน อาจในฐานะที่เป็นผู้ก่อความขบขันด้วยตนเอง หรือ เป็นต้นเหตุให้ตัวละครอื่นก่อความขบขัน ในแง่ตัวละครซึ่งเร้าอารมณ์ขันโดยตรง นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันมีหลักสำคัญที่ใช้ในการสร้างความขบขันให้กับตัวละครคือสร้างตัวละครให้มีความ เบี่ยงเบนไปจากปกติ และการสร้างความเบี่ยงเบนนี้มี 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ลักษณะแรกคือ สร้างตัวละครให้เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสร้างความบกพร่องในลักษณะต่าง ๆ อาจเป็นลักษณะนิสัย ลักษณะทางสติปัญญา หรือลักษณะทางกายภาพ หรืออาจจะในทุกลักษณะประกอบกัน ความบกพร่องนี้จะเป็นสาเหตุให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมที่ผิดไปจากวิสัยปกติอันเร้าให้เกิดอารมณ์ขัน ดังเช่นในเรื่อง โจแกมหยิ่ง ของ จ. อึ้งประทีป ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละคร 3 ตัว คือ พ่อ แม่ และลูกสาว มีลักษณะบกพร่องทางสติปัญญา คือเป็นคนโจแกมหยิ่ง ด้อยสติปัญญาแล้วยังอวดดี ไม่รู้ไม่เข้าใจสิ่งใดแต่ก็ไม่ไต่ถาม อวดรู้กระทำไปตามที่เข้าใจ พฤติกรรมของทั้ง 3 คน จึงสร้างความขบขันได้มาก ต้นเหตุของพฤติกรรมนี้เกิดจากนายเข้มสามีนางนกเทศ ได้ใบชามาจากกรุงเทพฯ จึงสั่งให้ภรรยาชงชา นางนกเทศไม่รู้จักใบชาและไม่รู้วิธีแต่ก็ไม่ถาม

นางนกเทศก็จัดแจงหาหม้อเข้าขนาดเขื่องมาชำระล้างเสียจนสะอาดแล้ว ก็เอาน้ำใส่ประมาณค่อนหม้อ ยกขึ้นตั้งไฟ พอน้ำเดือดก็เอาใบชาแก้ออกใส่ลงไปทิ้งพอเดือดก็ปลงหม้อลง จัดแจงเข็นน้ำชานั่นออกทิ้งเสียเหมือนอย่างเข็นน้ำเข้า พอเข็นแห้งดีแล้ว จึงหาโถที่พอเหมาะมาลูกล้าง ใส่กากชาที่เข็นน้ำแห้งนั้นลงไปไว้เรียบร้อยแล้ว ช้ำคอดเอาดอกมะลิโรยอบไว้ให้มีกลิ่นหอมขึ้นอีกโสดหนึ่ง

(จ. อึ้งประทีป 2474 : 38)

เมื่อนายแฉ่มสามีกลับมาและโมโหที่นางนกเทศชงชาไม่เป็น ยายคุ้มแม่นางนกเทศก็เข้าช่วยลูกล้างโดยอาสาจะชงชาให้ใหม่

ยกโถชาเข้าไปในครัว จัดแจงก่อไฟตั้งกะทะขึ้นคั่วถั่วและงาทันที ใช้นางนกเทศไปปอกมะพร้าว ขูดใส่ลงในใบชา คั่วถั่วกับงาโรยบนมะพร้าวที่ปอกเรียบร้อยแล้ว ก็ยกออกมาตั้งลงค่อนานายแฉ่ม

(จ. อึ้งประทีป 2474 : 39)

ครั้นเห็นนายแฉ่มยังไม่พอใจ ตาสาพ่อตานายแฉ่มก็แสดงพฤติกรรมโง่แกมหยิ่งออกมาอีกคนหนึ่ง

แกจึงจัดแจงตั้งกะทะขึ้นใหม่ ตักน้ำใส่ลงไปต้ม แล้วเทชาที่ปรุงเครื่องไว้ั้นประมาณครึ่งกะทะ คั่วกเอาน้ำตาลหม้ออย่างดีใส่ต้ม จนมีรสหวานสนิทแล้วจึงเอาไขไก่ค้อยลงไปประมาณ 20 ฟอง พอสุกก็ยกมาตั้งกลางเรือน จัดแจงหาถ้วยชามและช้อนมาพร้อม

(จ. อึ้งประทีป 2474 : 39)

พฤติกรรมของตัวละคร 3 ตัวนี้ ก่อความขบขันในระดับที่ต่างกันจากน้อยไปถึงมาก ยิ่งตัวละครใดแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนมากเท่าไร ก็ยิ่งเร้าอารมณ์ขันมากเท่านั้น

ส่วนการสร้างความเป็นขบขัน เบี่ยงเบนอีกลักษณะหนึ่งก็คือ สร้างความเบี่ยงเบนจากอัตราปกติ กล่าวคือย้าหรือขยายลักษณะนิสัยบางประการซึ่งอาจเป็นข้อบกพร่องหรือไม่บกพร่องก็ตาม ให้มากจนรู้สึกว่าเป็นปกติ จนเกิดความไม่พอดี และความไม่พอดีนี้เองที่ก่อให้เกิดความขบขัน ดังเช่นในเรื่อง นุ่งเจียมหม่มเจียม ของ ขุนภักทลักษ์วิจารย์ ผู้ประพันธ์ สร้างให้ตัวละครเอกคือนายทองอุ เศรษฐีบ้านนอก เป็นคนมีนิสัย "นุ่งเจียมหม่มเจียม" คือ ประหยัดและยึดมั่นในเรื่องการประพฤติตนให้สมกับฐานะ ลักษณะนี้เป็นลักษณะนิสัยที่ดีที่บุคคลพึงประพฤติ แต่ผู้ประพันธ์สร้างความขบขันโดยการเน้นย้ำลักษณะนี้ให้มากจนเกินอัตราปกติ ดังตัวอย่างเช่น

เมื่อนายทองอุไปบ้านขุนนางท่านหนึ่ง ขุนนางเจ้าของบ้านได้เล่าถึงนายทองอุว่า

ร้องเชิญให้แก้มขึ้นนั่งบน เก้าอี้ คู้ทีแตกกวางมาก ถอยหลังกรูดห่างที่เก้าอี้ออกไปสัก คืบหนึ่งแล้วตอบว่า เก้าอี้กระผมนี่ไม่เคยนั่ง จึงเรียกบ่าวให้เอาพรมมาปูให้แก้มนั่ง แก้มก็เลิกขึ้นเสียวระไรไป มีหน้าซำก้มปากลงเป่าผองละอองที่พื้นกระดานพองกุ่มกุ่มนั่ง นั่ง พับเพียบเรียบร้อยดี แก้มตอบว่าสบายดีแล้วขอรับก็เป็นอันจวนใจ แต่ออกเกรงใจแก่ ตะหวัด ๆ แล้วก็เลยคุยกับหลวงคลังต่อไป ประมาณสัก 6 นาที เหลียวหน้าไปดู คุตาทองอุ โฉงหมอบราบอยู่แล้วประนมมือแต่ค้อมไม่ได้ต้องบอกให้แก้มลุกขึ้นนั่งตาม สบายแก้มทำใจเสีย หลวงคลังกระซิบห้ามเสียวว่า ซ่างแกปะไร ยังงั้นแหละความ สบายของแกละ นิสัยแกเป็นคนสุภาพเรียบร้อยนัก อีเรื่องเยอหยิ่งเท่อ ห้ามทะเล้ง ทะเล้งชู้ช่าทรูหราเหล่านี้ละก้อ แกรักษาตัวเคร่งนัก เป็นไม่มีทีเดียว แต่ผ้าม่วง ใหม ๆ แกยังไม่นั่ง นีหากว่าแกมาจอดเรืออยู่ที่วัดพลับ ขโมยมันกวาดเอาผ้าผ่น ไปหมด เหลือแต่ผ้าขี้ขะที่นุ่งติดตัวอยู่ผ่นเดียว ผมเที่ยวมาพบเข้าสงสารเต็มที จึง ให้อ้ายบ่าวไปเอาผ้าที่บ้านผม มันก็ไปจวยเอาผ้าม่วงมาให้ แก้มก็เลยนั่งไม่ได้ กลัวอัปรีัยจ้งไรไปต่าง ๆ ตกลงผมจะพามาหาคุณเอาผ้าผ่นเปลี่ยนให้แก้มนั่ง แก้ม ผลิตจันต้องมาค่า ๆ กลางวันแก้มก็ยังไม่ได้อายเขา (ขุนภักทลักษ์ฉวีวิจารณ์ 2509 : 302)

จะเห็นว่าความขบขันไม่ได้เกิดจากตัวลักษณะนิสัย

แต่เกิดจากการแสดงลักษณะนิสัยนั้นมากจนเกินไปจน เป็นความผิดปกติ

ที่กล่าวมานี้คือวิธีการสำคัญ 2 วิธี ในการสร้าง ความขบขันให้กับตัวละคร นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันมักจะใช้ 2 วิธีร่วมกัน คือสร้างความบก พร่องในลักษณะตัวละครและเน้นย้ำลักษณะนั้นให้มากจน เกินปกติด้วย จึงก่อให้เกิดความขบขันลึกซึ้ง เป็น 2 ระดับ และตัวละครนั้นจะสามารถสร้างความประทับใจให้ผู้อ่านได้

หลังจากที่ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการสร้างความ ขบขันของตัวละครแล้ว จากนี้ไปผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงตัวละครสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มมี ลักษณะ เฉพาะที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

3.2.1 ตัวละครเอก (protagonist) ตัวละครเอกคือตัวละครที่เป็นตัวหลัก หรือ เป็นศูนย์กลางของเรื่องและมีบทบาทเด่นที่สุดในเรื่อง ตัวละครเอกไม่ได้มีข้อกำหนดว่าจะต้อง เป็นคนดีหรือคนเลว แต่ส่วนใหญ่แล้วตัวละครเอกมักจะเป็นคนดีหรือ เป็นตัวแทนของฝ่ายธรรมะ ลักษณะ เช่นนี้อาจ เนื่องมาจากแนวความคิดที่ว่าวรรณกรรมที่ดีควร เป็นตัวอย่างที่ดีของชีวิต หรือนำ

จิตใจของผู้อ่านไปสู่ฝ่ายสูง ดังจะเห็นว่า นอกจากคำว่า protagonist แล้ว นักวรรณคดีในโลกตะวันตกยังนิยมใช้คำว่า hero หมายถึงตัวละครเอกด้วย (Peck and Coyle 1984 : 79) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรณคดีไทย ตัวละครเอกส่วนใหญ่จะเป็นคนดี มีความสมบูรณ์เพียบพร้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านรูปลักษณ์ สถานภาพ ลักษณะนิสัย และสติปัญญา ตัวละครบางตัวอาจมีทั้งลักษณะที่ดีและเลวปะปนกัน แต่ลักษณะดีจะมีมากกว่าและเห็นได้เด่นชัดกว่าเสมอ เมื่อเรื่องดำเนินไป ตัวละครเอกอาจจะต้องพบกับอุปสรรคหรือปัญหาต่าง ๆ แต่ในที่สุดตัวละครเหล่านี้มักเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะหรือประสบความสำเร็จสมหวังในตอนท้ายเรื่องแทบทั้งสิ้น ตัวละครเอกของร้อยแก้วแนวขบขันอาจจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

ก) ตัวละครเอกที่ก่อความขบขันโดยตรง ตัวละครเอกกลุ่มนี้มีทั้งตัวละครชายและตัวละครหญิง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครชาย ทั้งนี้อาจจะมีเหตุผลดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในหัวข้อลักษณะทั่วไปของตัวละคร คือค่านิยมเรื่องความเป็นกุลสตรี ทำให้ตัวละครหญิงไม่เหมาะที่จะแสดงพฤติกรรมเร้าอารมณ์ขบขัน

ตัวละครเอกที่ก่อความขบขันนี้ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่แตกต่างตรงกันข้ามกับตัวละครเอกทั่วไป กล่าวคือส่วนใหญ่จะไม่ใช่มนุษย์ที่มีความดีหรือมีความเพียบพร้อมในลักษณะต่าง ๆ แต่มักจะเป็นคนที่มีข้อบกพร่อง มีความต่ำต้อยในด้านรูปลักษณ์ หรือสติปัญญา หรือลักษณะนิสัย หรืออาจจะต่ำต้อยในทุกลักษณะประกอบกัน และลักษณะต่ำต้อยนี้จะ เป็นลักษณะเด่นที่สุด และเป็นสิ่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดความขบขันในแง่ตัวละคร จะเห็นได้ว่าลักษณะเหล่านี้สอดคล้องกับวิธีการสร้างความขบขันโดยการสร้างตัวละครให้ เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ การที่ตัวละครมีความต่ำต้อยในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะนิสัย จะทำให้ตัวละครเหล่านี้ถูกผู้อ่านหัวเราะเยาะโดยไม่เกิดความรู้สึกสงสาร และหากตัวละครจะถูกลงโทษเพราะลักษณะนิสัยอันบกพร่องเหล่านั้น ผู้อ่านก็ยังคงหัวเราะเยาะได้โดยไม่รู้สึกว่าเป็นความโหดร้ายทารุณหรือเกิดความรู้สึกปวดสงสาร และเข้าข้างผู้ถูกลงโทษ เพราะผู้อ่านจะรู้สึกว่าเป็นการยุติธรรมแล้วตามความรู้สึกเป็นการสาสมแล้วที่คนผู้แสดงพฤติกรรมอันน่าเกลียดอันมาจากนิสัยไม่ดีสมควรจะถูกลงโทษ

นอกจากนั้นตัวละครเอกที่ก่อความขบขันมักจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในตอนท้ายเรื่องแทบทั้งสิ้น ลักษณะพ่ายแพ้เป็นผลมาจากลักษณะนิสัยที่บกพร่อง และเป็นส่วนหนึ่งที่เร้าอารมณ์ขบขัน แต่ไม่ใช่มนุษย์ลักษณะของตัวละครโดยตรง ความขบขันมักเกิดจากเหตุการณ์ของความพ่ายแพ้ นั้น ซึ่งอาจจะเป็นการถูกทำร้ายร่างกายให้เจ็บตัว การต้องสูญเสียข้าวของเงินทอง การถูกหลอกทำให้เสียรู้ต้องยินยอมตามที่ฝ่ายตรงข้ามประสงค์ การแก่งแย่งชิงชัยอายุขัยหน้า การเสียหน้า หรือแม้แต่การสูญเสียเวลาและแรงงานในการกระทำบางสิ่งไปโดยเปล่าประโยชน์ การที่ตัว

ละคร เอกกลุ่มนี้ต้องได้รับผล เช่นนี้ก็ เป็นสิ่งที่สอดคล้องเหมาะสม หากตัวละครนั้น เป็นบุคคลที่มีลักษณะนิสัยบกพร่อง หรือมีข้อบกพร่องเป็นจุดเด่น อย่างไรก็ตาม มีตัวละครเอกที่เป็นคนดี เป็นตัวละครฝ่ายธรรมะอยู่จำนวนไม่น้อยที่ต้องกลายเป็นผู้แพ้ ความพ่ายแพ้ที่นั้นอาจเกิดมาจากข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อยซึ่งไม่ร้ายแรงและไม่ใช่สิ่งสำคัญ สิ่งนี้ เป็นความกลับตาลปัตรซึ่งนับ เป็นลักษณะเด่นของตัวละครเอกในเรื่องที่แตกต่างจากเรื่องประเภทอื่น

ในแง่ของความบกพร่องในลักษณะต่าง ๆ ของตัวละคร แม้ผู้ประพันธ์ไม่นิยมบรรยายรูปร่างลักษณะของตัวละครเอกให้เห็นชัดเจนนัก แต่เท่าที่มีการบรรยายรูปร่างลักษณะ ตัวละครเอกที่ขบขันส่วนใหญ่จะเป็นคนที่รูปร่างหน้าตาไม่ดี ไม่สมส่วน เช่น ผอมเกินไป อ้วนเกินไป ผิวคางมิด หรืออาจมีข้อบกพร่องทางกายภาพบางประการ เช่น หัวล้าน นอกจากนั้นยังมักแต่งกายรุ่มร่าม เป็นเชย ล้าสมัย หรือถ้าแต่งตามสมัยก็จะไร้รสนิยมและน่าขบขัน

ในด้านลักษณะนิสัย ตัวละครเอกที่ขบขันส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีลักษณะนิสัยเด่นเพียงอย่างเดียว หรือเรียกได้ว่าเป็นตัวละครน้อยลักษณะ (flat character) และลักษณะนิสัยนั้นก็มัก เป็นนิสัยที่ไม่ดีหรือ เป็นข้อบกพร่องที่ทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งกับผู้อื่นและทำให้เรื่องดำเนินไป ตัวอย่างของตัวละครเอกขบขันซึ่งมีลักษณะนิสัยไม่ดี เช่น พระจามาธิบดี ในเรื่อง ข้าข้างจับตักแตน ของสมเด็จพระยาচারราชานุภาพ เป็นคนขี้ขลาด เศรษฐิน ในเรื่อง เศรษฐีฟ้าโกล ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นคนมีนิสัยพาลพาลโกล พระ ในเรื่อง ดาบอดสอดดาเห็น ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นคนชอบแสดงความสอดรู้ในเรื่องของผู้อื่นที่ตนไม่รู้จริง ข้าพเจ้า ในเรื่อง อีล้อย้อยแอ ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นคนที่เฉื่อยเฉื่อยไม่กระตือรือร้น และทำงานผลัดวันประกันพรุ่ง คาหมอทอง ในเรื่อง อู่ อู่ ของสมเด็จพระยาচারราชานุภาพ เป็นคนที่เชื่อถือเรื่องลายแทงขุมทรัพย์อย่างงมงาย คุณแจก ในเรื่อง คุณแจก ของนายกระดิ่ง เป็นคนปากพล่อยและชอบคุยโว นายเมก ในเรื่อง สุนทรความตามสวัสดิรักษา ของน้อยลา เป็นคนเถรตรงจนเกินไป คาหวิง ในเรื่อง วิธียายางาง ของลูกอิน เป็นคนฉลาดแกมโกง ทิดก้อย ในเรื่อง ผีทะเล ของศรีสุวรรณ์ เป็นคนกลัวผีมาก ข้าพเจ้า ในเรื่อง เมื่อข้าพเจ้าปวดฟัน ของ พ. เกษมศรี เป็นคนที่กลัวหมอฟันมาก เจ้าแก้วเจ้าของโรงสี ในเรื่อง เรื่องของคนหัวเสีย ของแสงบุหลัน เป็นคนขี้โมโห หนูลุ่มในเรื่อง ทะเลิ่งตึงตึง ของ ขุนวิจารณ์ราชหัตถ์ เป็นคนไม่มีมารยาท ชอบแสดงกิริยา "ทะเลิ่งตึงตึง" ยายไข่ ในเรื่อง รู้ไม่ถึง ของ นนทุกข์ เป็นคนคื้อ ไม่ฟังใคร และเอาแต่ใจตัวเอง เป็นต้น

การที่ตัวละครจะต้องมีความบกพร่องในลักษณะนิสัยบางอย่างนี้ถือเป็นลักษณะเด่นของตัวละครเอกที่ขบขันเลยทีเดียว เพราะแม้แต่ตัวละครที่ค่อนข้างจะมีความสมบูรณ์เพียงพร้อม ก็ยังมีข้อบกพร่องเล็กน้อย และข้อบกพร่องเล็กน้อยนั้นเองที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้น และทำให้เรื่องดำเนินไป เช่น คุณพระในเรื่องดาวพุกหีสเป็นมูล ของ น.ม.ส. คุณพระเป็นอดีตอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนหลวง มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เป็นนักเรียนนอก มีความเชี่ยวชาญทางดาราศาสตร์ ในด้านลักษณะนิสัยก็เป็นคนสมถะ และโอบอ้อมอารี มีใจเมตตาต่อผู้อื่นเสมอ ข้อบกพร่องเพียงประการเดียวก็คือ มีอุปาทานแรง เชื้อมั่นในวิชาความรู้ที่ตนเรียนมามากจนเกินไป จนไม่ใคร่ครองใจดี นั่นคือคิดคำนวณได้ว่าดาวพุกหีสจะมาชนโลกและเชื่อมั่นอย่างเต็มที่ว่าจะเป็นการจริง และอุปาทานแรงนี้ได้พลิกทำให้คุณสมบัตินี้ทั้งหมดไม่สามารถช่วยได้ จึงกลายเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดเรื่อง

ในด้านสติปัญญา ตัวละครเอกฝ่ายชายในร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนหนึ่งเป็นคนโง่ และมีความโง่เป็นลักษณะเด่นเพียงประการเดียว เช่น นายป่วนและนายปลอด ปัญญาธิง ในเรื่องประกรวดโง่ ของ น.ม.ส. นอกจากนั้นตัวละครเอกที่มีลักษณะนิสัยไม่ดี ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนโง่ มีการศึกษาน้อยด้วย เช่น พระเปีย ในเรื่องพระเปียให้ทานธรรม เป็นพระที่โง่เง่า อ่านหนังสือไม่แตก แต่คือถึงอวดดี คาให้ ในเรื่องธรรมบทชั้นกลาง ของนายนาน เป็นมรรคทายกที่มีความรู้หน่อย แต่ชอบคุยโวว่าตัวฉลาด ท่านมหา ในเรื่องบรมอิน ของขุนช้าง เป็นพระที่โง่เง่า แต่ชอบให้คนยกยอว่าเก่ง เป็นต้น การที่บุคคลซึ่งมีนิสัยไม่ดีมักจะเป็นคนที่ค่อยสติปัญญาด้วยนี้ หากพิจารณาตามความเป็นจริงของธรรมชาติมนุษย์ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยหลักธรรมในพุทธศาสนา ความโง่ก็คืออวิชชาหรือความไม่รู้นั่นเอง บุคคลที่มีอวิชชาย่อมมองไม่เห็น ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ดังนั้นย่อมแสดงลักษณะนิสัยอันต่ำต้อยออกมาโดยไม่รู้ตัวว่าไม่ควรประพฤติ นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขัน เข้าใจในความจริงข้อนี้และนำลักษณะด้านสติปัญญาและอุปนิสัยมาประสาน เป็นเหตุผลกันได้อย่างสมจริงและสอดคล้อง

มีตัวละคร เอกขบขันกลุ่มหนึ่งที่เป็นคนดีส่วนใหญ่จะไม่มียิสัยที่เลวทรามปรากฏให้เห็น แต่จะมีข้อบกพร่องสำคัญที่ทำให้เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ นั่นคือมีความค้อยสติปัญญา ความค้อยสติปัญญานี้ไม่ใช่ความโง่เง่าอย่างร้ายแรง แต่จะเป็นการที่รู้ไม่ทันกลอุบายของอีกฝ่ายหนึ่ง ร้อยแก้วแนวขบขันที่เสนอ เรื่องของคนดีถูกคนทำอุบายหลอกลวงตมตุน มักจะไม่เน้นเสนอในด้านความดีหรือความชั่วของตัวละครสองฝ่าย ตัวละครที่เป็นคนดีก็ไม่ได้มีลักษณะนิสัยดีงามอย่างไรที่เด่นชัดขึ้นมา เพียงแต่จะเป็นคนที่ดำรงชีวิตไปตามปกติของตนโดยไม่ระรานหรือก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น จุดสำคัญจะอยู่ที่ความฉลาดและความโง่ของตัวละครแต่ละฝ่ายมากกว่า อย่างไรก็ตามก็ดี ผู้แต่ง

ก็ไม่ได้ เน้นลักษณะทางสติปัญญาให้เห็นอย่างชัดเจนโดยตลอด ผู้อ่านมักจะมองเห็นได้ในทันทีที่ตัวละครเอกประสบความสำเร็จว่าตัวละครนั้นโง่กว่าผู้หลอกลวง รู้ไม่ทันกลอุบาย การไม่เสนอลักษณะดีชั่วหรือไม่ เน้นความโง่ความฉลาดอย่างชัดเจนนัก ทำให้ตัวละครเอกประเภทนี้ไม่ค่อยมีลักษณะนิสัยที่ทำให้มีความสมจริงเหมือนมนุษย์ แต่จะเป็นเพียงผู้แสดงพฤติกรรมบางอย่าง แต่การไม่เน้นลักษณะดีชั่ว แต่เสนอความโง่ฉลาดแทนนี้ จะทำให้ผู้อ่านสามารถหัวเราะขำขันได้โดยไม่คิดใจสงสัยหรือเห็นใจที่คนดีจะต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ตัวอย่างของตัวละครประเภทนี้ เช่น ข้าพเจ้า ในเรื่อง แม่สื่อใบเบงก ของ อ.ศ. นายสวัสดิ์ ในเรื่อง ทำคุณบูชาโทษ ของน้อยลา เป็นต้น

จะเห็นว่า ลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครเอกที่ก่อความขบขันโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะในด้านค้อย ตัวละครบางตัวอาจจะมีลักษณะค้อยเพียงลักษณะเดียว เช่นมีลักษณะนิสัยที่ไม่ดี ตัวละครบางตัวอาจค้อยทั้งลักษณะนิสัยและสติปัญญา ซึ่งแสดงต่อผู้อ่านได้ผ่านพฤติกรรม แต่ตัวละครบางตัวอาจมีลักษณะค้อยทุกด้านประกอบกันทั้งรูปลักษณลักษณะนิสัย และสติปัญญาซึ่งก็จะเป็นการเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ ทั้งจากการบรรยายภาพและการแสดงพฤติกรรมให้เห็น อนึ่งตัวละครอาจมีลักษณะค้อยเพียงลักษณะเดียวได้ แต่จะต้องเป็นเฉพาะในนิสัยหรือสติปัญญา เพราะลักษณะค้อยในรูปลักษณจะสามารถเร้าอารมณ์ขันได้เพียงครั้งเดียวจากภาพที่บรรยาย แต่ถ้าเป็นนิสัยหรือสติปัญญา จะผลักดันให้ตัวละครแสดงพฤติกรรมขบขันที่แตกต่างกันได้หลายครั้ง และยิ่งมากครั้งขึ้น ผู้อ่านก็ยิ่งจะมองเห็นลักษณะค้อยนั้นได้ชัดเจนขึ้น จากนี้ไปผู้วิจัยจะยกตัวอย่างตัวละครเอกที่ก่อความขบขันโดยตรงให้เห็นอย่างชัดเจน ได้แก่ นายกิมเฮง เฮงโชค หรือ "ข้าพเจ้า" ในเรื่อง อายุผู้หญิง ของเรื่องศิลป์

นายกิมเฮงเป็นลูกชายของพ่อค้าที่ปากน้ำโพ หลังจากเรียนจบชั้นเตรียมก็ออกมาช่วยพ่อแม่ขายของที่ร้าน ผู้ประพันธ์ได้สร้างลักษณะที่น่าขบขันของนายกิมเฮงตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพ คือเป็นคนผิวดำ หน้าตานั่น พวกผู้หญิงที่เป็นลูกค้าวิจารณ์กันว่าเหมือน "อ้ายวอก" คาโตะมาก และปากกว้างกว่าคนธรรมดา "ลักสองเท่า"

ในด้านลักษณะนิสัย นายกิมเฮงมีลักษณะนิสัยที่เด่นที่สุด และถือเป็นข้อบกพร่องสำคัญคือ เป็นคนที่ "อายุผู้หญิง" มาก เมื่ออยู่ต่อหน้าหญิงจะเกิดความประหม่าสะทกสะท้านจนขาดสติ ทำผิดพลาดซุ่มซ่ามให้ตัวเองต้องอับอายขายหน้า รวมทั้งเสียผลประโยชน์ด้วย นิสัยนี้ทำให้นายกิมเฮงแสดงพฤติกรรมอันน่าขบขันออกมาเสมอ เช่น เมื่อหญิงมาซื้อก๊ีบ กลับหยิบเกียะให้ หรือซื้อของราคา 4 บาท ให้แบงค์ 5 บาท กลับทอนเงินให้ 6 บาท ครั้งหนึ่งเฝ้าร้านอยู่คนเดียว เห็นหญิงกลุ่มใหญ่เดินมุ่งหน้าจะมาซื้อของ เกิดความประหม่าไม่ต้องการพบ จึงพับตัวลงเข้าไปหลบใต้โต๊ะลั่นชกใส่เงิน บิดาเห็นลูกค้าเต็มร้านไม่มีคนขายจึงออกมาขายแทน

"ผ้าเช็ดหน้าอย่าง เนื้อดีสักโหลจะ"

"มีจะ-ได้ซีจะ...ไม่แพงหรอกจะ โหลละ 3 บาทเท่านั้นเองจะ"

เอ๊ะ! คุณเหมือนมีหมาเข้ามานอนอยู่ใต้โต๊ะ เฮ้ย! ออกไป"

แล้วแกก็เตะข้าพเจ้าผางหนึ่ง

ข้าพเจ้าเอานิ้วหยิกขาแกแรง ๆ โดยหวังจะเตือนให้แกรู้...และขอให้แกเจียบ ๆ
เสียไม่บอกให้ใครรู้

แต่ค้นหาเข้าใจสัญชาตญาณลึกลับของข้าพเจ้าไม่ แกกลับเข้าใจว่าสัตว์ที่อยู่ใต้โต๊ะ
บังอาจทำร้ายเจ้าของบ้าน กล่าวคือขบถองแก แกจึงวัดแข้งโดนตะโพกข้าพเจ้า
ครึ่งหนึ่ง แล้วแกก็ก้มลงมองดูใต้โต๊ะ...เห็นข้าพเจ้าแต่ร่าง ๆ แต่หาจหน้าได้ไม่"

"ไอ้ยา! ชะโมย! ชะโมย!" เตี่ยข้าพเจ้าตะโกนเสียงลั่น

"ชะโมยเจ้าข้า! กูจับมึงได้แล้ว...ออกมาเร็ว ๆ อัยยาร์ไร"

ว่าแล้วแกก็เอ้อมแขนลงไปจุดคอข้าพเจ้าขึ้นมาเขย่าไปมาโดยแรง และยกนิ้วตั้ง
ท่าจะเสีเยท้องข้าพเจ้า

"เอะ ๆ ช้าก่อนเตี่ย "ข้าพเจ้าร้องเสียงหลง "ฉันท้อง เตี่ย"...

แม่สาว ๆ ร่วงซูลมุนวุ่นวายและร้องหวีดกรีดกราดจนสุดเสียง แต่ครั้น เมื่อเห็น
ชะโมยกลายเป็นข้าพเจ้า พวกหล่อนก็พากันหยุดนิ่งและยิ้มออก แล้วพากันปิดปาก
หัวเราะเสียงที ๆ ๆ..."

(เรื่องศิลป์ 2469 : 188-189)

หรือเมื่อนายกิม เสง เดินทางไปจังหวัดอื่น ได้ไปพบหญิงสวยเกิด
ติดใจ จึงพยายามเอาใจหญิงทั้งที่ก๊วย "อาย" อยู่ โดยไปตกเบ็ดได้ปลากินมาทำให้ แต่ด้วยความ
ประหม่า เมื่อบอกหญิงว่าจะให้ปลาแล้วก็รีบ

ทั้งคันเบ็ดลงยังพื้นดิน เพื่อจะได้ใช้มือแก้ปลาออกจากพวงเชือก แต่เจ้าคันเบ็ดนั้น
หาได้ตกดินไม่ กลับตั้งค้ำอยู่บนดิน สายเบ็ดพาดข้ามบ่าข้าพเจ้าไปอยู่ทางหลัง ทั้งนี้
เพราะตัวเบ็ดเกี่ยวเสื่อข้างหลังข้าพเจ้าไว้แน่น...มือหนึ่งจับคันเบ็ด อีกมือหนึ่งไขว่
คว้าหา...ข้าพเจ้าเอี้ยวคอไปทางซ้ายที่ทางขวาที่เพื่อค้นคว้าหาเบ็ด ในที่สุดข้าพเจ้า
บรรดาศาโทสะเต็มที กระชากสายเบ็ดขาด เต็มกำลัง ตัวเบ็ดหลุดจากเสื่อข้าพเจ้าแล้ว
ปลิวข้ามศีรษะไปตกลงบนตักของหญิงสาวที่ก้มหน้า

ข้าพเจ้าตกใจ กลัวเบ็ดจะเกี่ยวเนื้อแม่คนนั้นถึงบาดเจ็บ จึงรีบกระชากกลับโดย
เต็มกำลัง เบ็ดปลิวออกจากตัวแม่คนนั้นได้สมนึก แต่ไอ้โยโย!_เศษผ้าถุงของหล่อน

ตอนที่บิดาอ่อนหลุดตาม เบ็ดออกมายาวประมาณสักสองคืบ

(เรื่องศิลป์ 2469 : 793)

ในด้านสติปัญญา นายกิม เเซงก็ค่อนข้างจะโง่ ต้องถูกผู้หญิงหลอก อยู่เสมอ เช่นเมื่อไปคูหนั่ง ก็ถูกผู้หญิงเข้ามาตีสันท ทำให้เกิดอายและประหม่า จึงถูกล้วงกระเป๋ามาไม่รู้ตัว หรือเมื่อเดินทางโดยรถไฟครั้งหนึ่ง มีหญิงแม่ลูกอ่อนนำลูกมาฝาก เมื่อรถจอดที่สถานี บอกว่าจะลงไปซื้ออาหาร แต่แล้วกลับไม่ขึ้นมา นายกิม เเซงถูกหลอกต้องเอาเด็กไปเลี้ยง

จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ได้สร้างความขบขันโดยใช้วิธีการทั้ง 2 วิธีประกอบกัน คือสร้างลักษณะนิสัยที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ คือนิสัยอายุผู้หญิง เพื่อส่งผลให้แสดงพฤติกรรมที่น่าขัน และเน้นย้ำลักษณะนิสัยนั้นให้มากเกินไปจนเกินปกติ หรือสร้างลักษณะสติปัญญาที่ด้อยกว่าปกติ ซึ่งส่งผลให้ต้องได้รับความพ่ายแพ้ และเน้นย้ำลักษณะนั้นให้เกินปกติ จนต้องพ่ายแพ้อยู่ร่ำไป การใช้ 2 วิธีประกอบกัน ทำให้ตัวละครเร้าอารมณ์ขันได้มาก นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ยังสร้างความขบขันที่ลักษณะอื่น เช่นลักษณะทางกายภาพ เพื่อช่วยเสริมความขบขันแก่เรื่องด้วย

ในการศึกษาตัวละครเอกที่ก่อความขบขันโดยตรง ผู้วิจัยพบว่า ตัวละครกลุ่มนี้จำนวนไม่น้อย โดยเฉพาะตัวละครชายมักจะเป็นตัวละครแบบฉบับ (typed character) คือตัวละครที่มีลักษณะร่วมที่บ่งบอกประเภทชัดเจน ตัวละครเอกฝ่ายชายที่เป็นตัวละครแบบฉบับสามารถจัดแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ได้หลายกลุ่ม ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างที่พบมาก 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรกคือ ผู้ใหญ่ขี้โมโห และชายหนุ่มกะล่อน ตัวละครคู่นี้จะเป็นตัวละครที่ปรากฏคู่กันมา เสมอใน เรื่องขบขันที่มีแก่น เรื่องเกี่ยวกับอุปสรรคของความรัก ตัวละครผู้ใหญ่จะเป็นพ่อหรือญาติผู้ใหญ่ของผู้หญิงสาวสวยและชายหนุ่มคือผู้ที่มาติดพันหญิงสาวนั้น ตัวละครทั้งคู่สามารถเป็นตัวละครเอกฝ่ายชายได้เท่า ๆ กัน หากเรื่องเน้นที่ชายหนุ่ม ชายหนุ่มก็จะเป็นตัวละครเอก และผู้ใหญ่จะเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้าม หากเรื่องเน้นที่ผู้ใหญ่ ชายหนุ่มก็จะเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้าม ส่วนมากผู้ใหญ่ขี้โมโหมักเป็นชายชาวบ้านวัยกลางคน มีลูกสาวสวยและหวังลูกสาวมาก จึงเกลียดชังชายหนุ่มที่มาติดพันลูกสาว เหตุผลของความเกลียดชังอาจมาจากเกลียดนิสัยทะเลาะคนองหรือเคยเป็นคู่ปรับกันมาก่อน แต่ตัวละครบางตัวก็ไม่มีเหตุผลที่ชัดเจน เมื่อตัวละคร 2 ฝ่ายนี้พบกัน ผู้ใหญ่มักจะคำทอและพยายามทำร้ายร่างกายชายหนุ่ม แต่เนื่องจากมีสติปัญญาด้อยกว่าคนหนึ่ง จึงถูกทำกลอุบายหลอกลวงจนต้องยอมยกลูกสาวให้ชายหนุ่มเสมอ แต่เนื่องจากมีสติปัญญาด้อยกว่าคนหนึ่ง จึงถูกทำกลอุบายหลอกลวงจนต้องยอมยกลูกสาวให้ชายหนุ่มเสมอ ตัวละครลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครฝ่ายดี ไม่ได้มีข้อบกพร่องอย่างใดเป็นลักษณะเด่น อาจจะมีโมโหบ้าง แต่ก็ไม่ใช่ข้อเสียสำคัญที่มีผลต่อเรื่องโดยรวม แต่ที่ต้องพ่ายแพ้เพราะด้อยสติปัญญากว่าชายหนุ่ม ส่วน

ชายหนุ่มกระล่อน จะเป็นชายหนุ่มวัยประมาณ 20-25 ปี ลักษณะนิสัยเด่นคือ เป็นคนกระล่อนและ ทะเลิ่ง เมื่อถูกผู้ใหญ่มุขดำ แม้จะ เกรง ๆ อยู่บ้างแต่ก็ชอบต่อล้อต่อ เคียงและยั่ว เข้าให้ผู้ใหญ่โกรธ มากยิ่งขึ้น ด้วยนิสัยกระล่อนทะเลิ่งของชายหนุ่มนี้เองที่ เป็นการเพิ่มพูนอุปสรรคให้ตนเอง จนในที่สุด จะต้องใช้ความฉลาดมี เล่ห์เหลี่ยมแก้ไขปัญหาโดยการทำอุบายหลอกผู้ใหญ่จนยอมยกลูกสาวให้ ตัวละครชายหนุ่มนี้เป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยไม่ดี แต่มักจะเป็นฝ่ายชนะ ได้รับความสุขสมหวังในตอน ท้ายเรื่อง ตัวอย่างของตัวละครนี้ เช่น กำนันกับนายจอน ในเรื่อง แก้วไม่ตก ของ นายชาวลิต เศรษฐบุตร กำนันหรั่งและสมิ์ตั้ง ในเรื่อง ประพาศิเตศุนบ้านกำนันหรั่ง ของนายอรุณ บุญมานพ กำนันจ้อยและคุณจอน ในเรื่อง น้ำใจกำนันจ้อย ของประชุม-ตาบ-องครักษ์ หมอพุท และพ่อข่า ใน เรื่อง ฤทธิ์ยาگاปลิง ของ อ.ก. รุ่งแสง เป็นต้น

ตัวละครแบบฉบับอีกกลุ่มหนึ่งคือหนุ่มรักสนุก ตัวละครเอกชาย ลักษณะนี้จะเป็นตัวละครหนุ่มหลายคน และเป็นเพื่อนรักร่วมกลุ่มกัน ทุกคนจะมีลักษณะร่วมกันคือชอบ สนุกสนานเฮฮา ชอบดื่มเหล้า ชอบท่องเที่ยว ตัวละครลักษณะนี้มักแสดงพฤติกรรมร่วมกัน เป็นกลุ่ม บางเรื่องจะเป็นกลุ่ม 3 คน แต่บางเรื่องก็เป็นกลุ่ม 4 คน ตัวละครส่วนใหญ่จะเป็นหนุ่มโสด แต่ ละคนมักมีลักษณะเด่น เฉพาะตัวที่ต่างจากผู้อื่น เช่น บางคนเป็นนักกีฬาที่เก่งกาจ บางคนเป็นกวี แต่ลักษณะเด่น เหล่านี้ก็ไม่ได้มีความสำคัญต่อ เรื่องมากนัก และตัวละครแต่ละตัวจะมีบทบาททัดเทียม กัน ไม่มีใครเด่นกว่าใคร เรื่องขบขันที่มีตัวละครเอกลักษณะนี้มักเป็น เรื่องของการเดินทาง หรือ การร่วมชุมนุมสังสรรค์กัน ตัวอย่างของตัวละครลักษณะนี้เช่น คุณถึก สีขاطر หลวงสุวรรณโณดม ขุนนิยตยุกติกรรม และคุณจัญญ์ เบญจมางกูร ในเรื่อง ชุดคุณถึก สีขاطر ของแสงทอง ข้าพเจ้า คุณผิน คุณมน ในเรื่อง หงส์ ของพระองค์เจ้ารัชนี แจ่มจรัส คุณทิม คุณปาด คุณเจือ ในเรื่อง การ ผจญภัยของคุณปาด ของดินสอ ขุนหิรัญรักษาเสสรุ ขุนนิเทศพจนการ นายเขียว เจตภูตานนท์ และนายสุน์ สีลสังวร ในเรื่อง ใครเป็นเสือแน่ ของ อ.ร.ค. เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีตัวละครประเภทบ้านนอก เข้ากรุง ตัวละครกลุ่มนี้ อาจเป็นได้ทั้งคนหนุ่มและคนแก่ แต่จะมีลักษณะร่วมกันคือ เป็นคนบ้านนอกที่เพิ่งเดินทางเข้ามาใน กรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก และได้มาพบเห็นความเจริญของเมืองกรุงซึ่งเกินความคาดฝัน ลักษณะเด่น อีกประการหนึ่งคือ เป็นคนซื่อ จึงแสดงความตื่นเต้นตกใจต่อความเจริญต่าง ๆ อย่างออกนอกหน้า พฤติกรรมขบขันที่เห็นได้ชัดมากคือ ไม่รู้จักหรือใช้วิทยาการสมัยใหม่ไม่เป็น ตัวละครกลุ่มนี้ไม่ใช่ คนโง่ เพราะมักจะแสดงความคิดเห็นที่แปลก ๆ น่าทึ่งเกี่ยวกับวิทยาการสมัยใหม่โดยผูกโยงกับสิ่ง ของต่าง ๆ ที่ตนเองรู้จักที่บ้านนอก ตัวละครลักษณะนี้ เช่น ทิดเพิก ในเรื่อง ชาตามนุษย์ ของ สมุห์หอม นายทอง เขาว์ชาณ ในเรื่อง ผู้ก่อกำเนิดเหตุเฉลิมที่ตำบลบางเสาธง ของ ช. จาตนิลพันธ์

เจ้าอิน ในเรื่องบ้านนอกเข้ากรุง ของปึกษาใต้ นายพุดิน เรื่องหัตถ์บิลเลียด ของปึกษาใต้ เป็นต้น
ตัวละครแบบฉบับที่ยกตัวอย่างมา เป็นตัวละครประเภทที่มี
ค่อนข้างมาก และมองเห็นลักษณะแบบฉบับได้ชัดเจน อันที่จริงตัวละครเอกที่ก่อความขบขันที่เป็นตัว
ละครแบบฉบับในร้อยแก้วแนวขบขันยังมีอีกมากมาย เช่น คนแก้วัด คนที่ถูก ต้มตุ๋น คนที่มีลักษณะ
นิสัยคำต้อยแบบต่าง ๆ ฯลฯ แต่ผู้วิจัยไม่ได้นำมากล่าวทั้งหมด เพราะเป็นเพียงกลุ่มน้อย ๆ ที่ไม่มี
ความเด่นชัดมากนัก แต่เท่าที่ได้กล่าวมา รวมทั้งการเสนอลักษณะด้านต่าง ๆ ทั้งรูปลักษณ์ อุปนิสัย
และสติปัญญา ก็คงจะทำให้มองเห็นภาพรวมของตัวละครเอกที่ก่อความขบขันในร้อยแก้วแนวขบขัน
ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ได้

ข. ตัวละครเอกที่ไม่ขบขัน ตัวละครกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละคร
ฝ่ายหญิง มีบทบาทเป็นคู่ของตัวละครฝ่ายชาย ตัวละครที่มีบทบาทเด่นมักเป็นหญิงผู้ดีมีตระกูลอยู่ใน
วัยสาว มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม เกิดในตระกูลสูง มีฐานะดี และเนื่องจากเกิดในตระกูลสูงจึงมี
โอกาสได้เรียนหนังสือ มีความรู้ค่อนข้างดี ตัวละครบางตัวรู้ภาษาอังกฤษดี ลักษณะเด่นของตัวละคร
หญิงเหล่านี้คือการ เป็นหญิงสมัยใหม่ มีความคิดก้าวหน้า ตัวละครบางตัวเห็นว่าผู้หญิงสามารถ
กระทำทุกสิ่งได้ทัดเทียมกับชาย ตัวละครบางตัวเป็นผู้มีความคิดคัดค้านค่านิยมแบบเก่า เช่น ค่า
นิยมเรื่องการคลุมถุงชน ตัวละครเหล่านี้เช่น แม่เจิม ในเรื่องรทกษัตริย์ของแม่เจิม ของแสงทอง
ดิฉัน ในเรื่องกักไว้นี้ไม่มีประโยชน์ ของผาด อัจฉิน ในเรื่องนายจอน แปะเตอร์ชั้น ของแม่วัน
คุณหนู ในเรื่องแจวเรือจ้าง และสื่อ่ง ในเรื่อง เรื่องค่าง ๆ ของ น.ม.ส. อย่างไรก็ตาม ตัว
ละครเหล่านี้แม้จะมีความคิดก้าวหน้าเพียงไร แต่ก็ยังต้องพึ่งพาผู้ชายให้เป็นผู้เลี้ยงดู มีตัวละคร
เอกฝ่ายหญิงในเรื่องขบขันสอง เรื่องที่มีความเด่นในแง่ที่สามารถประกอบอาชีพพึ่งพาตนเองได้
นั่นคือ แม่แก้ว ในเรื่องมหาดศรีประยูร มีอาชีพรับสอนหนังสือ และนางสาวรัตนกร สวัสดิ์พร
ในเรื่องนักประพันธ์หนุ่มกับนักประพันธ์สาวรักกัน ของอบ ไชยวสุ มีอาชีพเป็นนักประพันธ์ และอาชีพ
ของตัวละครเอกทั้งสองนี้ก็ เป็นจุดสำคัญที่ก่อปัญหาขึ้นและทำให้เรื่องดำเนินไป ตัวละครเอกกลุ่มนี้
นอกจากลักษณะเด่นในด้าน การเป็นหญิงสมัยใหม่ มีสติปัญญา หรือสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้ว ผู้อ่าน
จะมองไม่เห็นลักษณะนิสัยเด่นชัด ตัวละครบางตัวอาจเป็นคนมีจริตมารยา หรือมีนิสัยเจ้าแง่แสนงอน
แต่ก็มีใช้ลักษณะเด่นจนเป็นจุดสำคัญของเรื่อง เท่ากับความสามารถในด้านต่าง ๆ หรือความคิด
สมัยใหม่ การไม่มีอุปนิสัยที่เด่นชัดเป็นพิเศษโดย เฉพาะอย่างยิ่งนิสัยที่บ่งพร่อง ทำให้ตัวละครเอก
เหล่านี้มักไม่ใช่ผู้ที่แสดงพฤติกรรมขบขันอย่างสม่ำเสมอ และเนื่องจากตัวละครเหล่านี้เป็นตัวละคร
เอกคู่กับฝ่ายชาย แม้จะมีบทบาทเด่นทัดเทียมกับตัวละครเอกฝ่ายชาย แต่ตัวละครเอกฝ่ายชายมัก

เป็นผู้แสดงพฤติกรรมขบขันมากกว่า หรือบางครั้งตัวละครหญิง เหล่านี้ก็จะ เป็นต้นเหตุให้ตัวละครชาย แสดงพฤติกรรมน่าขบขัน ดังนั้นจึงถือได้ว่าตัวละครเอก เหล่านี้ไม่ได้ เราอารมณ์ขันโดยตรงนัก

ตัวละครเอกที่ไม่ขบขันอีกกลุ่มหนึ่งคือตัวละครฝ่ายหญิงที่คู่กับตัวละครเอกฝ่ายชาย แต่ไม่มีบทบาทเด่นชัด เทียบกับตัวละครเอกฝ่ายชาย มักจะเป็นตัวละครที่มีบทบาทเสริมตัวละครเอกฝ่ายชาย และเป็นผู้รับผลจากการกระทำของตัวละครเอกฝ่ายชายมากกว่าจะเป็นผู้สร้างเหตุการณ์ ตัวละครกลุ่มนี้ที่เป็นตัวละครแบบฉบับประเภทที่เห็นชัดเจนที่สุดของตัวละครเอกที่ไม่ขบขันคือหญิงสาวบ้านที่เป็นลูกสาวของผู้ใหญ่ขี้โมโหและเป็นหญิงที่ชายหนุ่มมักจะล่อนหมายปองใน เรื่องขบขันที่เสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับอุปสรรคของความรัก ตัวละครเอกที่ไม่ขบขันประเภทนี้เรียกได้ว่าเป็น "นางเอก" ของเรื่อง จึงต้องมีรูปร่างหน้าตาที่งดงาม แต่อย่างไรก็ดี ผู้ประพันธ์มักไม่ลืมที่จะสร้างข้อบกพร่องเล็กน้อยในรูปลักษณะบางส่วน ซึ่งความบกพร่องนี้ก็สอดคล้องกับตัวละครเอกส่วนใหญ่ของร้อยแก้วแนวขบขันที่จะต้องมิลักษณะด้านลบบางอย่างในตัว และรูปลักษณะที่บกพร่องนี้เราอารมณ์ขันแก่ผู้อ่านได้บ้าง ดังเช่นข้อบกพร่องของนางเอกในเรื่อง พระเอกรักลูกสาวครูใหญ่ ของอบ ไชยวสุ

นางสาวรมณี ภูมิศาสตร์ บุตรีโอรสของขุนการุณย์ภรรยาศิษย์ อาจจะเป็นหญิงที่สวยงามที่สุดถ้าได้สวมถุงเท้าหรือถุงผ้าถุงให้ต่ำพอปิดขมหน้าแข้ง และได้โกนหนวดบาง ๆ ซึ่งมีอยู่อย่างเห็นได้ชัดเจนเสีย แต่หล่อนไม่ได้ทำดั่งว่าทั้งสองประการ ด้วยไม่รู้สึกว่าควรจะทำอย่างนั้น พวกผู้ชายที่ได้เห็นสองประการนี้มักเก็บเอาไปพิสูจนัยออ เมตริกกัน อย่างสนุกสนาน

(อบ ไชยวสุ 2473 : 190)

หญิงสาวเหล่านี้หากเป็นคนรักของชายหนุ่มกะล่อนแล้ว ก็มักเป็นผู้ที่ทำความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่กับชายหนุ่มต้องทวีขึ้นเรื่อย ๆ เพราะจะเป็นคนเร่งเร้าให้ชายหนุ่มลอบมาพบคนบ้าง หรือเมื่อตนถูกบิดาคำหนักก็มักยกความผิดให้ชายหนุ่มบ้าง และเมื่อชายหนุ่มคิดแก้ปัญหาด้วยการทำกลอุบายก็มักเป็นผู้ร่วมคำ เป็นกลอุบายนั้นด้วย แต่หากหญิงสาวนั้นยังไม่ได้เป็นคนรักของชายหนุ่ม บทบาทในเรื่องก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้ชายหนุ่มได้เข้ามาพูดคุยหรือเกี้ยวพา ซึ่งทำให้ผู้ใหญ่เกิดความโกรธเคืองและความขัดแย้งก็ประทุขึ้น ในด้านลักษณะนิสัยผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่ไม่ได้เสนอลักษณะนิสัยไว้ให้เห็นเด่นชัด ส่วนใหญ่จะมองเห็นลักษณะกว้าง ๆ ว่าเป็นคนเรียบร้อย อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ไม่ดื้อดึง ดังนั้นเมื่อพ่อแม่ไม่ชอบชายหนุ่ม ก็ไม่สามารถจัดการอย่างไรได้ จนกระทั่งชายหนุ่มกะล่อนทั้งหลายจะต้องแก้ปัญหาด้วยการทำกลอุบาย ตัวละครกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นเพียงผู้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปตามเนื้อเรื่องซึ่งพฤติกรรมนั้นมักเป็นผล

สืบเนื่องจากการกระทำของตัวละครเอกฝ่ายชาย ตัวละครลักษณะนี้มีมากมาย เช่น แม่เพี้ยน ใน เรื่องลุงของเจ้าหล่อน ของศรีสุวรางค์ แม่แสบ ในเรื่องแก้วไม่ตก ของนายชวลิต เศรษฐบุตร แม่แป้น ในเรื่องมนต์ขลัง ของ ส. อันตะริกานนท์ เป็นต้น

3.2.2 ตัวละครฝ่ายตรงข้าม (antagonist) ตัวละครฝ่ายตรงข้ามคือ ตัวละครสำคัญซึ่งดำเนินพฤติกรรมหรือมีลักษณะนิสัยในทางตรงกันข้ามกับตัวละครเอก และมีบทบาท ในทางขัดแย้งกับตัวละครเอก สำหรับร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ความ ขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกและตัวละครฝ่ายตรงข้ามมักจะเป็นความขัดแย้งที่ทำให้เกิดเป็น เรื่อง ขัน ตัวละครฝ่ายตรงข้ามนี้ก็มีลักษณะ เช่นเดียวกับตัวละครเอกคือไม่ได้มีข้อกำหนดว่าจะต้องเป็นคน ดีหรือคนเลว แต่โดยทั่วไปแล้วตัวละครฝ่ายตรงข้ามมักเป็นคนเลวหรือเป็นตัวละครฝ่ายอธรรม มีรูปร่างหน้าตาอันน่าเกลียด สอดคล้องกับลักษณะนิสัยและพฤติกรรมอันต่ำทราม ดังจะเห็นได้จาก บางครั้งนักวรรณคดีก็เรียกตัวละครกลุ่มนี้ว่าผู้ร้ายหรือ Villain (Shaw 1905 : 23) ตัวละคร เหล่านี้มักจะถูกตัวละครเอกลงโทษหรือ เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ในคอนท่ายเรื่องอยู่เสมอ ตัวละครฝ่าย ตรงข้ามของร้อยแก้วแนวขบขันก็สามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ตามความขบขันหรือไม่ขบขัน แต่ เนื่องจากตัวละครฝ่ายตรงข้ามส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่ไม่ขบขัน ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงตัวละครฝ่าย ตรงข้ามที่ไม่ขบขันเสียก่อน แล้วจึงจะกล่าวถึงตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่ขบขัน

ก) ตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ขบขัน ตัวละครกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีลักษณะ แดกต่างตรงกันข้ามกับตัวละครฝ่ายตรงข้ามทั่ว ๆ ไป ซึ่งความแตกต่างนี้จะมีลักษณะเป็นความจริง กันข้ามที่คู่ขนานไปกับลักษณะของตัวละครเอก ความแตกต่างประการแรกคือ ตัวละครฝ่ายตรงข้าม จำนวนมากจะเป็นตัวละครฝ่ายดีหรือเป็นตัวละครฝ่ายอธรรม ซึ่งจะมืบทบาท เป็นคู่ขัดแย้งกับตัว ละครเอกที่มีขบขันหรือมีความต่ำต้อยในลักษณะต่าง ๆ ตัวละครเหล่านี้อาจเรียกได้ว่าเป็นตัว ละครมาตรฐานปกติ คือเป็นผู้แสดงพฤติกรรมหรือแสดงความคิดที่ถูกต้องเหมาะสมกับ เหตุการณ์ที่ เกิดขึ้น เพื่อเป็นเครื่องเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นว่า ในสถานการณ์นั้น ๆ ตัวละครเอกผู้มีลักษณะ ต่ำต้อยได้แสดงพฤติกรรมที่ เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติอย่างไรบ้าง นอกจากนั้นตัวละครเหล่านี้ ยังมืบทบาท เป็นผู้เปิด เผยหรือชี้แนะให้ผู้อ่านมองเห็นลักษณะต่ำต้อยของตัวละครเอกได้ชัดเจนและ เป็นผู้ลงโทษตัวละครเอกที่มีขบขันด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่เป็นตัว ละครฝ่ายดีนี้ มีหน้าที่เป็นผู้ เสนอกรอบหรือมาตรฐานปกติที่จะใช้ในการมองและตัดสินพฤติกรรมของ ตัวละครเอกแก่ผู้อ่าน หรือหากมิได้เป็นผู้แสดงกรอบอย่างชัดเจน ก็จะเป็นผู้ช่วยยืนยันแก่ผู้อ่านว่า กรอบหรือมาตรฐานปกติที่ผู้อ่านใช้ในการมองตัวละครเอกนั้น เป็นกรอบที่ถูกต้องหรือไม่ ด้วยหน้าที่ ดังที่ได้กล่าวมา ตัวละครกลุ่มนี้จึง เป็นเหมือนผู้กำหนดว่าผู้อ่านจะหัวเราะพฤติกรรมที่ เบี่ยงเบนของ

ตัวละครเอกด้วยความชอบหรือความชัง โดยที่ผู้อ่านจะไม่รู้ตัว

ลักษณะสำคัญของตัวละครมาตรฐานปกติที่เห็นได้ชัดเจนคือ ตัวละครกลุ่มนี้จะไม่ใช่ผู้ก่อความขบขันให้แก่ผู้อ่านโดยตัวเอง แต่จะเป็นสาเหตุหรือเป็นผู้มีส่วนกระทำให้ตัวละครเอกแสดงพฤติกรรมที่น่าขบขันออกมา เช่นการลงโทษของตัวละครกลุ่มนี้มักทำให้ตัวละครเอกแสดงกิริยาท่าทางที่น่าขบขัน นอกจากนั้นตัวละครมาตรฐานปกติยังมักไม่ใช่เป็นผู้ก่อปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่อง แต่จะเป็นผู้ที่ได้รับผลหรือได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาที่ตัวละครเอกก่อขึ้น อย่างเช่นตัวละครเอกที่มีลักษณะนิสัยด่าต้อยได้แสดงนิสัยนั้นออกมาซึ่งไปกระทบกับตัวละครฝ่ายตรงข้ามกลุ่มนี้ทำให้เกิดความเดือดร้อนจึงเกิดเป็นปมขัดแย้งขึ้น ลักษณะนี้ค่อนข้างจะแตกต่างกับตัวละครฝ่ายตรงข้ามในเรื่องทั่ว ๆ ไปที่มักจะเป็นผู้ก่อปัญหาให้กับตัวละครเอก และสุดท้ายตัวละครมาตรฐานปกติเป็นตัวละครฝ่ายดีก็จริง แต่ก็ไม่ค่อยมีการระบุลักษณะนิสัยดีให้เห็นเด่นชัดความเป็นตัวละครฝ่ายดีจะอยู่ที่การไม่ระรานหรือก่อความเดือดร้อนให้ผู้อื่น และเป็นผู้ดำเนินคดียื่นหรือลงโทษเมื่อตัวละครเอกกระทำผิด หรือผู้แต่งอาจสร้างให้มีลักษณะที่ดีในด้านหนึ่งซึ่งตรงกันข้ามกับลักษณะด้อยของตัวละครเอก แต่ก็จะไม่เน้นจนเด่นชัดนัก สิ่งนี้น่าจะเป็นเพราะหน้าที่ของตัวละครเหล่านี้ที่จะเป็นกรอบหรือเป็นตัวเปรียบเทียบกับตัวละครเอกบังคับอยู่ให้แสดงพฤติกรรมเฉพาะที่แตกต่างกับตัวละครเอก หากผู้แต่งเน้นลักษณะนิสัยที่ดีให้เห็นชัดเจนมาก จุดสนใจของผู้อ่านก็จะมาอยู่ที่ลักษณะนิสัยที่ดีเสียหมด หน้าที่ที่จะเป็นผู้เปรียบเทียบให้ลักษณะด้อยของตัวละครเอกเด่นชัดขึ้นก็จะสูญหายไป ผู้อ่านก็อาจจะมองไม่เห็นจุดสำคัญที่ผู้แต่งต้องการเสนอแก่ผู้อ่านก็ได้ ดังนั้นตัวละครฝ่ายตรงข้ามกลุ่มนี้ แม้ในเรื่องจะแสดงบทบาทน่าและสำคัญเกือบจะเทียบเท่ากับตัวละครเอก แต่ในลักษณะด้านต่าง ๆ จะไม่เด่นชัดเท่าของตัวละครเอก ตัวละครกลุ่มนี้เช่น เจ้าคุณเงินในเรื่องดาบอดสูดดาเห็น ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ คุณบอเงินในเรื่องบรมอิน ของขุนช้างข้าพเจ้าเงินในเรื่องสุนทรความตามสวัสดิรักษา ของน้อยลา เป็นต้น ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนในกรณีของ นายพัด ในเรื่องธรรมบทนั้นกลาง ของนายนาน นายพัด เป็นเสมียนหนุ่มของขุนนางระดับพระยา เป็นคนที่มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ขณะที่นายพัดกำลังทำงานคัดลอกหนังสือ ตาให้ตัวละครเอกซึ่งเป็นมรรคนายกวัดต่างจังหวัดก็มาพบและคุยโวให้นายพัดฟังว่าตนมีความรู้ดี เรื่องชาดกต่าง ๆ รู้เรื่องหมด นายพัดจึงขอให้เล่าให้ฟัง ตาให้ก็เล่าชาดกให้นายพัดฟังเรื่องหนึ่ง ซึ่งเรื่องนั้นค่อนข้างจะแปลกประหลาดทั้งชื่อตัวละครและพฤติกรรมของตัวละคร นายพัดจึงซักถามขัดจังหวะอยู่เสมอว่าทำไมจึงมีชื่อแปลก ๆ มีพฤติกรรมประหลาด การถามของนายพัดเริ่มชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าตาให้คงจะไม่ฉลาดจริงตามที่คุยโวไว้และช่วยยืนยันกับผู้อ่านว่า ที่ผู้อ่านมองเห็นว่าตาให้เล่าเรื่องแปลก ๆ น่าจะเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเองก็เป็นการมองที่ถูกต้อง ตาให้เล่า

เรื่องไปเรื่อย ๆ และถูกขัดจังหวะไปเรื่อยจนกระทั่งเรื่องจบ นายพัคจึงได้ถามคาโห้ถึงที่มาของ
เรื่องที่เล่า

พัค...ฉันจะต้องซักลุงสักหน่อย ที่ลุงอ้างว่าเรื่องในบาลีนั้น มีอยู่ในคำภีร์โชน

โห้ ในธรรมบทแหละพ่อ เป็นมี เป็นแน่

พัค เอ๊ะ จะไม่ใช่ละกระมังลุง ในธรรมบทนั้นต้นนั้นปลายฉันก็ได้ฟังพระท่านแปล
อยู่บ่อย ๆ ทาไม่ไม่ได้ยินกล่าวถึงเรื่องนี้เลย มีอยู่ในผูกโชนนะลุง

โห้ อ้ายผูกนี้แหละพ่อ ฉันก็หลง ๆ สิม ๆ ไปเสียบ้างแล้ว เห็นจะบอกพ่อไม่ถูก

พัค ยังงั้นก็ขอให้รู้ว่า อยู่ในนั้นต้นหรือนั้นปลายก็เอาเถอะลุง

โห้ ประเดี๋ยวก่อนพ่อ ฉันนึกดูก่อน ง่าบั้น อ๊ะ ไม่ใช่ประเดี๋ยว อ้อจริงละ ใน
นั้นต้น

นั้นปลายเห็นจะไม่มีจริงยังพ่อว่า ของมีอยู่ในนั้นกลาง ถูกละพ่อ ไปตรวจดูเถอะ
ในธรรมบท นั้นกลางนั้นแหละ เป็นมี เป็นแน่

พัค ใส่ก้าก้าใหญ่ พูดว่าเอกละลุง นิทานของพ่อลุงทั้งเรื่อง หยิบชั้นดีได้ที่ธรรมบท
นั้นกลาง

นี่เอง แปลกจริง ๆ เป็นไม่มีของใครเป็นแน่ ตั้งแต่ฉันเกิดมาก็ฟังได้ยินธรรมบท
นั้นกลางวันนั้นแหละ

คาโห้ฟังเสียงผิด รู้สึกว่าตัวคงถลาเข้าไปพอสแล้ว เลยลากลับลงไปเรือ

รีบถอยจากท่าไปจอดอยู่ที่อื่น

(นายนาน ใน นิทานวชิรญาณชุด 3 : 2509 : 459-460)

จะเห็นได้ว่านายพัคได้ซักถามคาโห้จนกระทั่งคาโห้ต้องเปิดเผยข้อ
บกพร่องให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นคนขี้คุย คุยโวว่าฉลาดทั้งที่ไม่ฉลาดและไม่รู้จริง และการลง
โทษที่คาโห้ได้รับก็คือการที่ต้องอับอายขายหน้า ตัวละครนายพัคมิได้แสดงถึงลักษณะดีประการใดที่
เห็นได้ชัดนอกจากลักษณะที่ตรงข้ามกับคาโห้คือมีการศึกษาดีและมีความรู้ในเรื่องพุทธศาสนาอย่าง
แท้จริง ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาที่ยกมา และตัวนายพัคมิได้แสดงพฤติกรรมที่ขบขันโดยตรง แต่
เป็นผู้บิบบังคับในทางอ้อมให้คาโห้แสดงลักษณะที่น่าขบขันออกมา นายพัคเป็นตัวอย่างของตัวละคร
มาตรฐานปกติที่ชัดเจนมาก

มีตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ขบขันอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งแม้จะมีจำนวนไม่มากนัก
นัก แต่ก็มีลักษณะที่น่าสนใจ นั่นคือตัวละครหญิงซึ่งมีบทบาทในเรื่องเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้าม แต่ใน

ขณะเดียวกันก็มีสถานภาพ เป็นคู่ของตัวละครเอกซึ่งเป็นชาย และเรื่องราวที่เกิดขึ้นก็มัก เกี่ยวข้อง กับความรัก การแต่งงาน หรือชีวิตครอบครัว ตัวละครเหล่านี้มีทั้งที่เป็นหญิงผู้ดีในตระกูลสูงและหญิง ชาวบ้านธรรมดา แทบทุกคนจะมีคุณสมบัติเพียบพร้อมตามแบบนางเอกโดยทั่ว ๆ ไป คืออยู่ในวัย สาว มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม มีความเป็นแม่บ้านแม่เรือน และลักษณะเด่นที่สุดของหญิงเหล่านี้ก็คือ มีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด มีความสามารถไม่แพ้ชาย หรืออาจจะฉลาดกว่า ซึ่งลักษณะนี้มีความสำคัญ ต่อปมขัดแย้งในเรื่องและทำให้ตัวละครกลุ่มนี้ เป็นผู้ได้รับชัยชนะในตอนท้ายเรื่องเสมอ ตัวละครเอก ที่เป็นคู่รักจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เนื่องจากมีข้อบกพร่องบางประการ เช่นความอวดดี เชื่อว่าชายต้อง เก่งกว่าหญิงเสมอ หรือความใจมั่งงาย จึงถูกหญิงเหล่านี้ เปิดเผยลักษณะที่ต่ำต้อยและลงโทษโดย การทำให้ต้องอับอายขายหน้าหรือ เสื่อมเสีย จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวละครฝ่ายตรงข้ามกลุ่มนี้มีลักษณะ เป็น กิ่งตัวละครมาตรฐานปกติทั้งคู่ของตัวเอกฝ่ายชาย และในด้านกร้าวอารมณ์ขัน ก็มักไม่ค่อยเป็น ผู้สร้างความขบขันแก่ผู้อ่านด้วยตนเอง แต่มักเป็นสาเหตุให้ผู้อื่นแสดงพฤติกรรมที่ขบขันมากกว่า ทั้งนี้ เนื่องจากคุณสมบัติที่เพียบพร้อมตามแบบนางเอก รวมทั้งการเป็นตัวละครมาตรฐานปกติด้วย ตัวละครหญิงที่มีบทบาทเด่นส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครกลุ่มนี้ เช่น แม่พยอม ในเรื่อง ย่องเบา ของ แม่วัน แม่ศรี ในเรื่อง ทดลองความไหวพริบ ของน้อยลา แม่แก้ว ในเรื่อง มหาคิ่งเปรี๊ญ ชุศรี ในเรื่อง ชูศรี-วิลัย ของ ถ.ระวิงภัย หญิงสาว ในเรื่อง ห้าแต้มร้อยแต้ม ของแม่วัน แม่เจิม ในเรื่อง จับดาถลาแดง ของกรมหมื่นนราธิประพันธ์พงศ์ เป็นต้น ตัวอย่างของตัวละครกลุ่มนี้ที่ เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ หวง ในเรื่อง ห้าตามฝัน ของ น.ม.ส. หวง เป็นหญิงสาวชาวสวนที่มี รูปร่างหน้าตาสวยแต่ฐานะยากจน ชายหนุ่มที่มาหลงรักหวงคือนายจุ่น ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่อง นายจุ่นเป็นลูกชายเศรษฐีเจ้าของสวนมากมาย เป็นคนหัวอ่อนและขี้เหนียวขี้กเหมือนแม่ ลักษณะ เด่นที่สุดของนายจุ่นคือ เชื่อความฝันอย่างมั่งงาย จุ่นอยากได้หวงไปเป็นเมียอยู่กินกันเจียบ ๆ โดย ไม่ต้องแต่งงาน เพราะหวงยากจนไม่คู่ควรกัน หากไปพบลูกสาวผู้ใดที่ร่ำรวยจะได้ไปสู่ขอเขา ภายหลังได้ แต่หวงไม่ยอม ยืนยันว่าหากจะอยู่กินกันก็ต้องมีพิธีแต่งงานรดน้ำให้เป็นแบบแผน ในขณะ ที่นายจุ่นกำลังเกิดความขัดแย้งในจิตใจระหว่างความรักกับฐานะ คืนหนึ่งนายจุ่นก็ฝัน และความฝัน ช่วยให้นายจุ่นตัดสินใจเลิกกับหวง เพราะนายจุ่นฝันว่าตนได้แต่งงานกับหวงแล้วมีลูกออกมาเป็นเด็ก มีสองหัว ซึ่งจะทำให้พ่อแม่จิบหาย ต้องเสียทรัพย์สมบัติเป็นราคา 18 กษาปณ์ นายจุ่นเกรงว่าจะ ต้องเสียทรัพย์สมบัติจึงยอมตัดใจ แต่หวงเป็นหญิงที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับนายจุ่น คือมีสติปัญญา เฉลียวฉลาดและไม่เชื่อเรื่องความฝันเลย หวงต้องการจะแต่งงานกับนายจุ่นเพราะเห็นว่าคงจะ พึ่งพาได้ช่วยพ่อแม่ไม่ต้องลำบาก สวนที่เช่าแม่ของนายจุ่นอยู่ก็อาจไม่ต้องเสียค่าเช่า เมื่อหวง ได้ฟังความฝันของนายจุ่นซึ่งเป็นเหตุผลที่จะต้องเลิกกัน หวงจึงใช้ลักษณะเด่นของนายจุ่นนั้นเอง

กลับมาแก้ปัญหานี้ โดยการทักลอบขายแก้มกับนายจุ่นว่าตนก็ฝันบ้าง

วันหนึ่งนายจุ่นไม่สบายใจ เต็มที่จึงเดินออกไปเที่ยวทางปลายสวน พบหวงมานั่งอยู่คนเดียว นายจุ่นก็เดินเข้าไปใกล้ หวงเรียกว่า "พ่อจุ่นมานี่เนอะ ฉันจะเล่าอะไรให้ฟัง เมื่อคืนฉันฝัน ชอบกลพิลึก ตื่นขึ้นจางได้จะแจ้ง แต่ว่าฉันเองก็ไม่เชื่อ

นายจุ่นนึกในใจว่าวันนั้นวันพุธ ฝันเมื่อคืนวันอังคารต้องการจะทราบว่ามีฝันเวลาไร แต่สกดใจไว้ก่อน ถามว่า "แม่หวงฝันว่าอะไร" หวง "ฉันฝันว่ามีป่าอยู่คนหนึ่ง อยู่บางกอก เป็นพันหูหูงไม่มีลูก อีกสี่ปีตายยกมรภกให้ฉัน นว 1000 ไร่ สวน 25 ชนิด อะไร ๆ อีกหลายอย่าง"

นายจุ่นตาเหลือก "ฝันที่หม"

หวง "2 ยาม"

นายจุ่นพูดกับหวงไปสักครู่หนึ่ง พอจวบคำต่างคนก็ต่างกลับ เรือน นายจุ่นตรึงตรองว่าถ้ามีลูก 2 หัว ก็เสียเงินเพียง 18 กษาปณ์ มรภกที่หวงจะได้ทั้งนาทั้งสวนคงจะกว่า 18 กษาปณ์ ทำทางคูเหมือนจะได้กำไรมาก ส่วนเด็กสองหัวนั้นออกจะขายหน้าอยู่สักหน่อย แต่ถ้าได้มรภกเป็นกอง เช่นนั้นแล้ว อย่าว่าแต่มีลูก 2 หัวเลย ำให้มีลูกเป็นทศกัณฐ์ก็ยอม

ตั้งนั้นนายจุ่นกับหวงจึงเป็นอันตกลงแต่งงานกันในเดือนยี่น่านั้น ตั้งแต่อยู่ด้วยกันมาจนบัดนี้ก็มิบุตรแล้วถึง 2 คน หัว 2 หัว แต่คนละหัวเท่านั้น ส่วนมรภกที่จะได้ไปจากกรุงเทพานั้นก็ยังเงียบอยู่ แต่นั้นแหละตั้งแต่วันนั้นมาถ้าจะนับก็ยังไม่ถึง 4 ปี

(น.ม.ส. 2504 : 46-47)

จะเห็นได้ว่าหวงนั้นมีลักษณะ เป็นนางเอกของเรื่องคือสวย ฉลาด เป็นคนรักของตัวเองและในตอนที่เรื่องก็ได้แต่งงานกัน แต่ในขณะที่เดียวกันหวงก็มีบทบาทเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามแบบตัวละครมาตรฐานปกติด้วย เพราะหวงไม่เชื่อความฝันและได้ใช้ข้อบกพร่องของนายจุ่นย้อนกลับมาทำอุบายหลอกลวงนายจุ่นจนนายจุ่นผู้มีลักษณะต่ำต้อยในอุปนิสัยต้องเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ถึงแม้ความพ่ายแพ้หรือการลงโทษจะไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน เพราะเรื่องจบลงด้วยความสุข แต่การที่จุ่นตัดสินใจแต่งงานกับหวงก็แสดงให้เห็นได้ว่าจุ่นเสียรู้หวง ถูกหวงหลอก ก็นับเป็นความพ่ายแพ้โดยที่จุ่นเองไม่รู้ตัว และนอกจากนั้นการเสียรู้ยังชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของจุ่นชัดเจนขึ้นว่าการเชื่อความฝันนั้นเป็นเรื่องงมงาย และทำให้ผู้เชื่อถึงโง่เขลา ไม่รู้จักใช้สติปัญญา ถูกหลอกได้ง่าย จะเห็นได้ว่าตัวละครฝ่ายตรงข้ามกลุ่มนี้มีลักษณะที่ประสมกันอยู่อย่าง

กลมกลืนทำให้มีความ เด่นและน่าสนใจมากกว่าตัวละคร เอกฝ่ายหญิงบางกลุ่ม เสียอีก

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าตัวละคร เอกของร้อยแก้วแนวขบขันมักจะเป็นตัวละครประเภทแบบฉบับ ตัวละครฝ่ายตรงข้ามจำนวนไม่น้อยก็เป็นตัวละครแบบฉบับเช่นกัน และที่สำคัญคือจะเป็นคู่ตรงข้ามของตัวละครเอกแบบฉบับด้วย ดังเช่นตัวละครแบบฉบับกลุ่มภรรยาขี้หึงจะเป็นคู่ตรงข้ามกับตัวละครเอกประเภทสามีเจ้าชู้โดยจะเป็นหญิงชาวบ้านในวัยผู้ใหญ่ไปจนถึงวัยกลางคน ในอดีตเคยสวยแต่ขณะนั้นจะแก่ อ้วน หรือมีรูปร่างหน้าตา น่าเกลียด ลักษณะนิสัยที่เด่นที่สุดคือดุและขี้หึงมาก ไม่มีความเกรงกลัวสามีเลย ปากจัด เมื่อสามีทำผิดก็คำทออย่างรุนแรงและขว้างปาข้าวของ ส่วนใหญ่จะเฉลียวฉลาดกว่าสามี สามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เมื่อถูกสามีหลอกทักลอบขายก็มีภรรยาที่แสบและแก้เผ็ดได้เจ็บแสบยิ่งกว่า และเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะในตอนท้ายเรื่องเสมอ ตัวละครกลุ่มนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นตัวละครมาตรฐานปกติอย่างเต็มที่ เพราะมักมีนิสัยดุและขี้หึงมากเกินไปจนอาจเรียกได้ว่าเป็นความบกพร่อง แต่ด้วยลักษณะเหล่านี้จึงเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันตัวละครเหล่านี้ก็เป็นผู้ชี้ให้ผู้อ่านเห็นข้อบกพร่องของตัวละครเอกและ เป็นผู้ลงโทษตัวละครเอกด้วย ตัวละครกลุ่มนี้เช่น แม่คุ้ม ในเรื่อง ช้อนกล ของนายพาน แม่คร้าม ในเรื่อง ทอหมอคุ้ม ของนายเปล่ง ดิษยบุตร เป็นต้น

ตัวละครแบบฉบับอีกกลุ่มหนึ่งคือคนกรุงผู้ทันสมัย ตัวละครกลุ่มนี้จะ เป็นคู่ตรงข้ามกับตัวละครเอกประเภทบ้านนอก เข้ากรุง โดยจะเป็นคนกรุงผู้มีความคุ้นเคยกับการดำรงชีวิตและวิทยาการสมัยใหม่แบบตะวันตก และมีความชื่นชมต่อสิ่งเหล่านั้น คนกรุงเหล่านี้จะเป็นผู้พาตัวละครประเภทบ้านนอก เข้ากรุงไปรู้จักและทดลองใช้วิทยาการเหล่านั้น ซึ่งทำให้ตัวละครเอกได้แสดงความเป็น "บ้านนอกเข้ากรุง" ออกมา ตัวละครกลุ่มนี้เป็นตัวละครมาตรฐานปกติ เพราะ เป็นผู้แสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องตามมาตรฐานปกติของสังคมในสมัยนั้น และเป็นภาพเปรียบเทียบให้ผู้อ่านเห็นความ เบี่ยงเบนของคู่ตรงข้ามทั้งยังเป็นผู้ลงโทษคือหัวเราะเยาะหรือกล่าวเยาะเย้ยเมื่อตัวละครเอกแสดงพฤติกรรมที่เป็นเขย ตัวละครกลุ่มนี้เช่น ลุงอ่ำ ในเรื่อง บ้านนอกเข้ากรุง ของปักษีใต้ นายอรุณและนายอุทัย ในเรื่อง หัดบิลเลียด ของปักษีใต้ เป็นต้น เหล่านี้เป็นตัวอย่างของตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่เป็นตัวละครแบบฉบับ

ข) ตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่ขบขัน ตัวละครกลุ่มนี้มีจำนวนไม่มากนัก ได้แก่ตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่เป็นคน เลวหรือมีลักษณะนิสัยบกพร่อง แต่จะเป็นผู้ได้รับชัยชนะในตอนท้ายเรื่อง ตัวละครกลุ่มนี้จะ เป็นคู่ตรงข้ามกับตัวละครเอกกลุ่มที่เป็นคนดีแต่ต้องประสบความพ่ายแพ้ ตัวละครเหล่านี้มักจะเป็นตัวละครของ เรื่องขบขันที่มีโครง เรื่องของการทักลอบขายหรือ

ที่เสนอแก่น เรื่อง เกี่ยวกับการหลอกลวงต้มตุ๋นในสังคม ลักษณะของตัวละครเหล่านี้ที่เห็นชัดมีเพียง
 ลักษณะเดียวคือความฉลาด แต่เป็นความฉลาดแกมโกง มีเล่ห์เหลี่ยม ำชั้สติปัญญา
 อันหลักแหลมไปนทางที่ททำให้ผู้อื่นเดือดร้อน สิ่งนี้ถือ เป็นข้อบกพร่องที่สำคัญที่สุด แต่ขณะเดียวกันก็
 เป็นสิ่งที่ทำให้ตัวละครเหล่านี้ได้รับชัยชนะ และ เช่นเดียวกับตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้าม ลักษณะเด่น
 ทางสติปัญญาและลักษณะด้อยทางนิสัยของตัวละครกลุ่มนี้จะไม่ปรากฏให้เห็นโดยตรง เนื่องตั้งแต่ต้น
 เรื่อง แต่ผู้อ่านจะมองเห็นความฉลาดแกมโกงได้เมื่อกลอบุบายสำเร็จลง หรือ เมื่อรู้ความจริงว่า
 เป็นการหลอกลวงต้มตุ๋น การที่ตัวละครไม่มีลักษณะนิสัยอื่น ๆ ที่เด่นชัดรวมทั้งลักษณะที่เด่นก็ยังไม่
 ปรากฏในตอนท้าย เรื่องทำให้ตัวละครเหล่านี้ดูเหมือนไม่ค่อยสมจริง เพราะขาดลักษณะนิสัยที่เป็น
 สิ่งผลักดันให้แสดงพฤติกรรม แต่แท้จริงพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงมาตลอดตั้งแต่ต้น เรื่องนั้น เกิด
 จากความฉลาดแกมโกง มีเล่ห์เหลี่ยมนั่นเอง แต่ไม่เปิดเผยให้ผู้อ่านเห็นจนกระทั่งในตอนสุดท้าย
 ในด้านของการแสดงพฤติกรรม ตัวละครกลุ่มนี้จะแตกต่างจากตัวละครฝ่ายตรงข้ามกลุ่มแรกในแง่
 ที่ตัวละครกลุ่มนี้จะ เป็นผู้ก่อปัญหาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องขึ้น นั่นก็คือ เป็นผู้กระทำกลอบุบาย
 และตัวละครเอกต้อง เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหานั้น นอกจากนั้นตัวละครฝ่ายตรงข้าม เหล่านี้ยัง
 ก่อให้เกิดความขบขันแก่ผู้อ่านทั้งโดยการ เป็นสาเหตุให้ตัวละคร เอกแสดงพฤติกรรมที่ขบขันและ เป็น
 ผู้ก่อความขบขันด้วยตนเอง ยิ่งไปกว่านั้นตัวละครเหล่านี้จะก่อความขบขันได้ในจุดใหญ่ซึ่งไม่เกี่ยว
 กับพฤติกรรมใดตอนหนึ่งโดยเฉพาะ นั่นคือขบขันในความกลับตาลปัตรของชีวิต ที่คนเลวกลับเป็น
 ฝ่ายชนะ ความกลับตาลปัตรในด้านความ เลวความดีนี้ยังทำให้ผู้อ่านหัวเราะได้ก็ เพราะผู้แต่งไม่ได้
 เน้นความดีความ เลวให้เห็นเด่นชัด ตัวละครฝ่ายตรงข้ามกลุ่มนี้มีทั้งเพศชายและเพศหญิง ส่วนใหญ่
 จะมีรูปลักษณ์ทั้งการแต่งกายและกิริยาท่าทางที่ไม่ชวนให้ผู้อ่านคิดว่าจะเป็นคน เลว ผู้ชายก็จะ
 แต่งตัวภูมิฐานท่าทางโก้ วางท่าเป็นขุน นาง เช่น คุณหลวง ในเรื่องท่าคุณบุชาโทษ ของน้อยลา
 หรือแสดงท่าทางเป็นคนดีมีจิตใจเมตตาต่อผู้อื่น เช่น โจร ในเรื่องโค่นดี ของ ส.โพธิ์ศิริ หรือมี
 ท่าทางโง่งเง่า ดูซึ่มเซาผอมแห้ง เช่น เจ๊กลากรด ในเรื่องหมูไม่ต้องต้ม ของนายพาน ส่วนผู้หญิง
 มักเป็นคนที่สวยงาม แต่มีความทุกข์มีท่าทางเศร้าสร้อย เช่น หญิงงามในเรื่องแม่โฉมเฉลา ของ
 ต.สรสิงห์ หรือ หญิงในเรื่องแม่สื่อในแบงก์ ของ อ.ต. เป็นต้น

หลังจากที่ได้กล่าวถึงตัวละครสำคัญในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการเร้าอารมณ์
 ขึ้นไปแล้ว จากนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงลักษณะที่น่าสนใจอื่น ๆ ของตัวละครสำคัญ จะเห็นได้ว่าตัวละคร
 สำคัญของร้อยแก้วแนวขบขันส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยเพียงอย่างเดียวหรือน้อยอย่าง
 หรือไม่ เห็นลักษณะนิสัยใดได้เด่นชัดนัก เรียกว่าเป็นตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (flat
 character) และยังเป็นตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลง (static character) ด้วย คือลักษณะ

เฉพาะประจำตัวนั้นจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง เลยไม่ว่าสภาพ เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมจะเป็นอย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้ประพันธ์มัก เน้น เสนอพฤติกรรมที่แสดงลักษณะนิสัยโดยไม่สนใจกับภาวะทางจิตใจของตัวละคร ผู้อ่านจึงมองเห็นแต่เพียงการกระทำแต่จะไม่เห็นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ทั้งสามสิ่งนี้ทำให้ตัวละครสำคัญส่วนใหญ่ของร้อยแก้วแนวขบขันขาดความสมจริงตามธรรมชาติมนุษย์ เพราะปกติมนุษย์ทั่วไปจะมีลักษณะนิสัยหลายประการทั้งดีและเลวประกอบกัน ทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยและความคิด เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป และมีอารมณ์ความรู้สึกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่น่าหวั่นขบขันมาพิจารณาอย่างละเอียดคือปัญหาที่ว่า ความไม่สมจริงของตัวละครจะทำให้ตัวละครนั้นดูยอกเยาะหรือไม่ ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงสาเหตุของความไม่สมจริงของตัวละคร เสียก่อนจึงจะสามารถตัดสินและประเมินค่าได้ ที่ผู้วิจัยกล่าว เช่นนี้ก็เพราะว่าจากข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้ศึกษานั้น เราไม่อาจกล่าวได้ว่าตัวละครไม่สมจริง เพราะนักประพันธ์ด้อยฝีมือ แต่ลักษณะทั้งสามประการที่ทำให้ตัวละครไม่สมจริงคือการ เป็นตัวละครน้อยลักษณะ การเป็นตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลง และการที่ผู้อ่านมักมองไม่เห็นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลทั้งสิ้น

การที่ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขัน เป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยเพียงอย่างเดียวหรือไม่เห็นลักษณะนิสัยเด่นชัดนัก มีสาเหตุมาจากองค์ประกอบอื่น ๆ ของเรื่องเป็นสิ่งบังคับอยู่ องค์ประกอบประการแรกคือแก่นเรื่อง ร้อยแก้วแนวขบขันในช่วง 3 รัชกาลนั้นนอกจากจะมุ่งเร้าอารมณ์ขันแล้ว ยังมุ่งเสนอแนวความคิดบางประการโดยปรากฏเป็นแก่นเรื่อง แก่นเรื่องกลุ่มที่มีมากที่สุดกลุ่มหนึ่งคือแก่นเรื่องเกี่ยวกับมนุษย์ ทั้งในแง่ลักษณะด้านต่าง ๆ หรือธรรมชาติบางประการ ตัวละครของเรื่องเหล่านี้ย่อมจำเป็นต้องมีลักษณะนิสัยเด่นตามที่เสนอเป็นแก่นเรื่อง หากผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครมีลักษณะนิสัยหลายอย่างสมจริงตามธรรมชาติมนุษย์ ลักษณะนิสัยที่เป็นแก่นเรื่องก็อาจไม่เด่นพอที่ผู้อ่านจะมองเห็นและเข้าใจแนวคิดที่ผู้แต่งต้องการเสนอ และผู้ประพันธ์ยังไม่นิยมสร้างตัวละครให้มีลักษณะนิสัยทั้งดีและเลวปะปนกันซึ่งทำให้ตัวละครมีความลึกลับแก่การตัดสิน ผู้ประพันธ์ได้กำหนดแก่นเรื่องซึ่งเป็นการตัดสินความดีหรือความเลวมาตั้งแต่ต้นแล้ว และเมื่อตัดสินแล้วก็ต้องเสนอลักษณะนั้นให้เด่นที่สุด ให้เห็นลักษณะ เบี่ยงเบนชัดมากพอที่ผู้อ่านจะสังเกตได้และเกิดความขบขัน แก่นเรื่องกลุ่มอื่น ๆ ก็เช่นกันไม่ว่าจะเป็นแก่นเรื่องเกี่ยวกับสังคมหรือแก่นเรื่องเกี่ยวกับการรับอารยธรรมตะวันตก แก่นเรื่องเหล่านี้ล้วนเป็นการคัดค้านความเชื่อหรือค่านิยมบางประการ และตัวละครของเรื่องเหล่านี้ก็ต้องแสดงบทบาทเป็นผู้มีความเชื่อหรือมีค่านิยมแบบนั้น ซึ่งผู้ประพันธ์ก็ต้องเน้นลักษณะนี้ให้เด่นชัดมากพอที่ผู้อ่านจะมองเห็นแนวคิดได้ และเนื่องจากร้อยแก้วแนวขบขันแทบทั้งหมดมีรูปแบบเป็นเรื่องสั้นด้วย ผู้ประพันธ์ย่อมไป

สามารถ เสนอลักษณะนิสัยหลายประการให้เด่นชัดและลึกซึ้งเท่าเทียมกันได้ จึงต้องเน้นเสนอเฉพาะลักษณะที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่องเท่านั้น

นอกจากแก่นเรื่องแล้ว องค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่มีส่วนบังคับตัวละครอยู่ที่คือโครงเรื่อง มีร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนไม่น้อยที่มีได้มุ่งเสนอแนวคิดอย่างเด่นชัดแต่มุ่งเสนอโครงเรื่องและเนื้อเรื่องที่สนุกสนานเร้าอารมณ์ขึ้น ผู้แต่งจึงต้องเน้นการเสนอเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ มากกว่าจะเน้นเสนอลักษณะนิสัยให้เด่นชัดและลึกซึ้ง ดังนั้นตัวละครของเรื่องเหล่านี้จึงมักไม่มีลักษณะนิสัยที่เด่นชัดนัก แต่จะมีบทบาทเป็นผู้แสดงพฤติกรรมในเหตุการณ์ต่าง ๆ มากกว่า หากผู้ประพันธ์จะมุ่งเสนอลักษณะนิสัยบางประการให้เด่นชัด ก็อาจจะไม่สอดคล้องกับเรื่องทำให้โครงเรื่องไม่เด่นและคลายความขบขันลงไป

จะเห็นว่า ด้วยเหตุผลด้านแก่นเรื่องและโครงเรื่อง ตัวละครจึงมักเป็นตัวละครน้อยลักษณะ แต่สิ่งที่น่าจะตั้งคำถามต่อไปก็คือ การที่ตัวละครมีลักษณะนิสัยเด่นชัดเพียงอย่างเดียวหรือน้อยอย่างจะสามารถก่อความประทับใจให้กับผู้อ่านได้หรือไม่ เพราะโดยทั่วไปการสร้างตัวละครให้มีลักษณะนิสัยหลายอย่างประกอบกันจะทำให้ตัวละครมีความลึกด้านลักษณะนิสัยและอารมณ์และมีชีวิต ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านมองเห็นลักษณะสมจริงของตัวละครนั้น และตัวละครก็จะประทับใจผู้อ่าน ในขณะที่ตัวละครที่มีน้อยลักษณะเกินไปจะเป็นเพียงผู้สวมบทบาทที่ตั้งไว้ และเมื่อหมดบทบาทก็จะหมดประโยชน์ไปอย่างรวดเร็ว ไม่มีชีวิตที่จะก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่านสำหรับในกรณีของร้อยแก้วแนวขบขัน ผู้วิจัยเห็นว่าแม้ตัวละครจะเป็นตัวละครน้อยลักษณะ แต่ก็สามารถก่อความประทับใจให้ผู้อ่านได้อย่างมาก เพราะตัวละครเหล่านี้มิได้แสดงพฤติกรรมเพื่อมุ่งเสนอให้เห็นแก่นเรื่องเพียงอย่างเดียว แต่จุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดก็เพื่อเร้าอารมณ์ขึ้น และความขบขันที่เกิดขึ้นจากการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ นี้เอง ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจในตัวละครนั้น ๆ ในการเสนอเนื้อเรื่อง ผู้แต่งมักสร้างเหตุการณ์ที่เร้าอารมณ์ขึ้น เข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงจุดสูงสุด และยิ่งขบขันมากเท่าใดก็จะประทับใจผู้อ่านมากเท่านั้น ถึงแม้อารมณ์ขึ้นจะเกิดขึ้นเพียงสั้น ๆ และหายไปอย่างรวดเร็ว แต่สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้นจะยังประทับแน่นอยู่ในใจผู้อ่าน ความประทับใจที่ผู้อ่านมีต่อตัวละครอาจไม่ได้มาจากความมีชีวิตของตัวละครเพียงอย่างเดียว แต่อาจมาจากอารมณ์ที่ตัวละครนั้นเร้าให้เกิดขึ้นก็ได้

ส่วนการที่ตัวละครของร้อยแก้วแนวขบขันส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือไม่ค่อยมีการพัฒนาบุคลิกลักษณะก็มี เหตุผลที่สามารถอธิบายได้เช่นกัน ตัวละครสำคัญมักจะแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลของลักษณะนิสัยเพียงประการเดียวโดยตลอด ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยจนอาจเรียกได้ว่ามีความคงเส้นคงวาในลักษณะนิสัยมากจนเกินไป ซึ่งสิ่ง

นี้กลับ เป็นสิ่งที่สำคัญมากในการ เข้าอารมณ์ขันของผู้อ่าน ความขบขันจะ เกิดขึ้นจากความ เกินจริงคือ แสดงลักษณะนิสัยนั้นเด่นชัดจนเกินไป ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วว่าเป็นวิธีสำคัญวิธีหนึ่งในการสร้าง ตัวละครขบขัน อันที่จริงลักษณะนิสัยที่เป็นต้นเหตุของพฤติกรรมนั้นก็ เป็นลักษณะนิสัยที่สมจริง มนุษย์ทุกคนมีได้ และพฤติกรรมแต่ละพฤติกรรมก็มีความสมจริงในตัว เพราะมีลักษณะนิสัย เป็น เหตุผลที่รองรับอยู่ แต่ความ เกินจริงจะอยู่ที่มีพฤติกรรมจากลักษณะนิสัย เดียวนี้เกิดขึ้นบ่อยมากจนเกินไป เรียกได้ว่าเป็นความ เกินจริงในความสมจริงของตัวละคร ซึ่งสิ่งนี้ก่อให้เกิดความขบขันที่ประทับใจผู้อ่าน ดังเช่นตัวอย่างของนายทองอุไรเรื่อง นุ่งเจียมหม่อมเจียม ของขุนภักษ์ลักษณ์วิจารณ์ ดังที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างมาแล้ว ลักษณะนิสัยเด่นของนายทองอุไรคือ "นุ่งเจียมหม่อมเจียม" ซึ่งก็เป็นลักษณะนิสัยที่สมจริง มีความ เป็นไปได้ เพราะผู้ประพันธ์ก็ได้ปูพื้นให้ผู้อ่านทราบว่านายทองอุไร เป็นชายสูงอายุ หัวโบริก ชาวบ้านนอก ซึ่งยังยึดถือ เครื่องครัดในเรื่องชนชั้น และมีนิสัยประหยัด ดังนั้นการที่นายทองอุไรไม่ยอมนั่งบน เก้าอี้ เพราะกลัวจะเป็นการทำ เทียม เจ้า เทียมนายหรือไม่ยอมนุ่งผ้าอย่างดี เพราะกลัวคนจะตำหนิว่าทำฟุ้ง เพื่อไม่สมฐานะ เป็นชาวสวนชาวนา ก็เป็นพฤติกรรมที่สมจริง ในแต่ละพฤติกรรมผู้อ่านอาจจะขบขันที่นายทองอุไรยึดถือธรรมเนียม นุ่งเจียมหม่อมเจียม เครื่องจนเกินไป แต่เมื่อพฤติกรรมนั้นจบ ความขบขันนั้นก็จบ ในขณะที่เดียวกับผู้แต่งก็ได้ เสนอให้เห็นความ เครื่องครัดจนเกินไป เป็นภาพรวมของ เรื่องด้วย คือจะ เสนอลักษณะนี้ให้เห็นตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่ เมื่อเดิน เข้าบ้านของ เจ้าคุณก็ยอบ น้อยยอบตัวกะตัวมกะ เต็มแสดงท่าทาง เกรงกลัว เมื่อ เชิญที่นั่ง เก้าอี้ก็ตกใจถอยกรูด พอเจ้าคุณให้บ่าว เอาพรมมาปูที่นั่งก็ เลิกขยับ ไม่นานก็ลงไปนั่งกับพื้นพับ เทียบ เรียบร้อย และลงไปหมอบราบพนมมือแต่ หลังจากนั้นตกกลางคืนเจ้าคุณ เจ้าของบ้าน เชิญให้มานอนคุยกันก็ทำหน้าตื่นตกใจจน เจ้าคุณต้องจัดให้นอนในห้องของ เมียน้อยซึ่งไม่อยู่ เมื่อ เข้าไปในห้อง เห็น เตียง เป็นลายปิดทองล่องชาดก็ไม่กล้านอนบน เตียงลงไปนอนกับพื้น เจ้าของบ้านแอบ เข้ามาดู เห็นนอนกับพื้นจึงไปคุยว่าทำไมไม่นอนกับพื้น นายทองอุไรได้ยิน เกรงใจว่าที่ถูกดูจึงขึ้นไปนอนบนเตียง ความโกลาหลเกิดขึ้น เนื่องจากตอนที่นายทองอุไรนอนอยู่ที่พื้น นางแจ้ว เมียน้อยซึ่งเป็น เจ้าของห้อง เกิดกลับมาจากข้างนอนและเข้ามามืด ๆ ไม่เห็นใครก็ขึ้นไปนอนบนเตียง ต่อมานายทองอุไรขึ้นไปนอนนางแจ้วตกใจ ร้องโวยวายว่ามีผีหรือคนก็ไม่ทราบขึ้นมาบนเตียง ทำให้ทั้งนายทองอุไรและเจ้าคุณ เจ้าของบ้าน ต้องอับอายขายหน้ามาก จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมแต่ละอย่างของนายทองอุไรมีความสมจริงสอดคล้องกับลักษณะนิสัย แต่ เมื่อรวมความกันทั้งหมดทำให้มากจน เกินจริงจึงก่อความขบขันขึ้นจากภาพรวมทั้งหมดของ เรื่อง ในขณะที่เดียวกันก็จะมี ความขบขันย่อยในแต่ละ เหตุการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นและจบลงต่อเนื่องกันด้วย ความคงเส้นคงวามากจนเกินไปนี้ก่อให้เกิดความขบขันได้ เพราะ เน้นให้ผู้อ่านมองเห็นได้ว่าตัวละครนั้นมีลักษณะนิสัย เฉพาะตัวที่ผิดปกติ เบี่ยงเบนไปจากผู้อื่น หากผู้ประพันธ์ เสนอ

พฤติกรรมจากลักษณะนิสัย เพียงครั้งเดียวหรือน้อยเกินไป ผู้อ่านอาจจะชินเพียงเหตุการณ์นั้นแล้วก็จบลง หรือผู้อ่านอาจจะไม่ชินเลย เพราะยังไม่สังเกตเห็นความเบี่ยงเบนได้ชัดเจนพอ หรือคิดว่าเป็นความบังเอิญซึ่งเกิดขึ้นได้ การที่ตัวละครแสดงพฤติกรรมจากลักษณะนิสัยที่บ่งบ่อง่ายมากจะทำให้ลักษณะนั้นเด่นขึ้นมาจนเราสังเกตเห็นได้ว่ามีความเบี่ยงเบน เราจึงเกิดความชิน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่ตัวละครของเรื่องขบขันไม่ค่อยมีความเปลี่ยนแปลง และออกจะมีความคงเส้นคงวาในลักษณะนิสัยมากจนเกินไปด้วยซ้ำนั้น เนื่องมาจากจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดคือต้องเร้าอารมณ์ขบขัน และความขบขันที่เกิดจากความคงเส้นคงวาจนเกินไปของตัวละครจะเป็นความขบขันที่ยืนยาวและประทับใจผู้อ่านด้วย ในบางครั้งผู้อ่านจะจดจำตัวละครนั้นไว้พร้อมกับลักษณะพฤติกรรมที่เด่นชัดจนกลายเป็นตัวอย่างแบบฉบับในความน่าขบขัน

และสุดท้าย ผู้ประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันไม่นิยมบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ทำให้ตัวละครดูเหมือนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ไปโดยขาดอารมณ์ จึงไม่มีความลึกและสมจริงแบบมนุษย์ อันที่จริงหากพิจารณาให้ดี ลักษณะของตัวละครประการนี้เป็นสิ่งที่น่าขบขัน เพราะร้อยแก้วแนวขบขันเป็นเรื่องที่มีเป้าหมายหลักอยู่ที่อารมณ์ของผู้อ่าน คือมุ่งเร้าอารมณ์ขบขัน แต่ตัวละครในเรื่องเองกลับไม่ค่อยแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมา ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะมีเงื่อนไขสำคัญอยู่ที่อารมณ์ขบขันอีกนั่นเอง การเสนออารมณ์ความรู้สึกของตัวละครให้ผู้อ่านเห็นอย่างลึกซึ้งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วมไปกับตัวละคร เช่น เมื่อตัวละครเกิดความรู้สึกเศร้าสร้อย หากผู้แต่งสามารถบรรยายอารมณ์นั้นได้อย่างถึงขนาด ผู้อ่านก็จะเกิดความรู้สึกเศร้าสร้อยไปกับตัวละครด้วย และเมื่อเกิดความรู้สึกร่วมแล้ว ผู้อ่านย่อมไม่สามารถหัวเราะหรือขบขันตัวละครนั้นได้ เพราะผู้อ่านได้นำตัวเข้าไปผูกพันกับตัวละครนั้นค่อนข้างมาก ความขบขันจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้อ่านไม่ได้อยู่ในสภาวะทางจิตที่เอาตัวเข้าไปผูกพันกับสิ่งที่ขบขันนั้นจนเกินไป ดังจะเห็นได้ว่าในเรื่องขบขันส่วนใหญ่ เมื่อเรื่องดำเนินไปถึงความพ่ายแพ้ของตัวละครฝ่ายหนึ่งและต้องถูกลงโทษ ผู้ประพันธ์จะเสนอให้เห็นเพียงภาพที่น่าขบขันโดยไม่บรรยายถึงความรู้สึกเจ็บปวดหรือสูญเสียเลย นอกจากนั้น การที่ตัวละครไม่ค่อยแสดงอารมณ์ความรู้สึก ยังมีความสัมพันธ์กับการเร้าอารมณ์ขบขันอีกประการหนึ่งด้วย นั่นคืออารมณ์ความรู้สึกเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงลักษณะนิสัยออกมาให้ผู้อื่นเห็น ลักษณะนิสัยของมนุษย์จะปรากฏออกมาเมื่อมนุษย์ตกอยู่ในสถานการณ์บางอย่าง และสถานการณ์นั้นทำให้มนุษย์เกิดอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร อารมณ์ความรู้สึกนั้นก็มีส่วนกำหนดให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาด้วย การที่ผู้อ่านไม่เห็นอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครก็เท่ากับผู้อ่านไม่เห็นแรงจูงใจที่ลึกซึ้งหรือเหตุผลที่หนักแน่น เพียงพอของการแสดงพฤติกรรมแต่ละอย่าง แต่สิ่งนี้ก็กลับเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความขบขัน เพราะมนุษย์นั้นเป็นสิ่งมี

ชีวิตที่รู้จักใช้เหตุผล ถ้ามีเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่ผิดแผกไปจากปกติธรรมดาเกิดขึ้น แต่มีแรง
 จูงใจหรือเหตุผลของการแสดงพฤติกรรมที่หนักแน่นลึกซึ้ง เพียงพอที่จะอธิบายได้ ก็มักจะยอมรับ
 พฤติกรรมนั้นได้ แต่ถ้าพฤติกรรมที่ผิดแผกไปจากปกตินั้นไม่สามารถอธิบายสาเหตุได้ลึกซึ้งพอ ก็มัก
 จะตัดสินว่าเป็นความ เบี่ยงเบนหรือ เป็นความผิดปกติ ซึ่งจะสามารถก่อความขบขันได้หากความผิด
 ปกตินั้นไม่ใช่สิ่งที่ร้ายแรงมากจน เกินไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ตัวละครของร้อยแก้วแนว
 ขบขันไม่ค่อยแสดงอารมณ์ความรู้สึกจนทำให้ขาดความสมจริงนี้ เนื่องจากมีเป้าหมายหลักคือการ
 ไร้อารมณ์ขัน เป็น เครื่องบังคับอยู่

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ตัวละครน้อยลักษณะซึ่งไม่มี
 ความเปลี่ยนแปลงและไม่ค่อยมีอารมณ์ความรู้สึก ทำให้ไม่ค่อยสมจริงเหมือนมนุษย์นั้น یشว่าจะ เป็น
 ตัวละครที่ด้อยคุณค่า หรือมีค่าน้อยกว่าตัวละครหลายลักษณะซึ่งมีความลึกในด้านลักษณะนิสัยและ
 อารมณ์ความรู้สึก เสมอไป ตัวละครเหล่านี้มีค่าสูงยิ่ง เมื่อพิจารณาถึงการทำหน้าที่ประกอบกับ
 องค์ประกอบอื่น เพื่อ เป้าหมายหลักที่จะ ไร้อารมณ์ขันของผู้อ่าน และแสดงแนวคิดบางประการด้วย
 ค่าของตัวละครเหล่านี้อยู่ที่ความ เหมาะสมกับการ เสนอ เรื่องราวของผู้แต่ง ซึ่งสิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่า
 การตัดสินคุณค่าของตัวละครโดยพิจารณาเพียงความลึกซึ้งสมจริงของลักษณะด้านต่าง ๆ นั้น คงจะ
 ไม่เพียงพอและไม่ยุติธรรมต่อตัวละครนั้น ๆ หากจะละ เลຍการพิจารณาบทบาทหน้าที่ของตัวละคร
 ซึ่งสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ และที่สำคัญที่สุดคือสัมพันธ์กับ เป้าหมายสูงสุดของเรื่อง

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง
 รัชกาลที่ 7 จะไม่มีตัวละครสำคัญที่มีลักษณะนิสัยหลายประการหรือที่ เรียกว่าตัวละครหลายลักษณะ
 (round character) เลย ตัวละครสำคัญจำนวนไม่น้อยมีลักษณะนิสัยหลายประการผสมผสาน
 กันทั้งดีและไม่ดี รวมทั้งมีอารมณ์ความรู้สึกที่ลึกซึ้ง และมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัย เมื่อสถานการณ์
 เปลี่ยนไป การสร้างตัวละครให้มีความลึกซึ้งเหมือนมนุษย์จริงนี้ทำได้ยากยิ่ง เพราะมีเงื่อนไข
 บังคับอยู่หลายประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และหากตัวละครเหล่านี้สามารถบรรลุเป้าหมายทั้งใน
 การ ไร้อารมณ์ขันรวมทั้งแสดงแก่น เรื่องได้ชัดเจน ตัวละครนั้นก็จะมีค่าสูงยิ่ง และจะ ไร้อารมณ์
 ขันได้มากกว่าและยืนนานกว่า ตัวละครเหล่านี้แต่ละตัวต่างก็มีลักษณะ เฉพาะตัวที่เด่นและน่า
 สนใจแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยจะกล่าวถึงตัวละครประเภทนี้ที่มีความ เด่นมากตัวหนึ่ง เพื่อ เป็น
 ตัวอย่างให้เห็นได้ชัดเจน ตัวละครนั้นคือ แม่หง ตัวละครเอกในเรื่อง ยังง้อฉันถึงได้ เป็นอิสวา
 ทินทัก ของกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ (ใน นิตานวชิรญาฬ ชุดที่ 3 2509 : 134-152)

แม่หง เป็นตัวละครเอกที่มีความ เด่นทั้งในแง่ลักษณะนิสัยของ
 ตัวละครเองและในแง่วิธีการที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการแสดงลักษณะนิสัย แม่หง เป็นสาวาใหญ่ซึ่งมีความ

ปรารถนาสูงสุดคือการแต่งงาน แม่หงกลัวการเป็นสาวที่ทึบและได้พูดไว้ตั้งแต่ต้น เรื่องว่าเป็นสิ่งที่น่าละอาย ดังนั้นผู้อ่านจะไม่แปลกใจที่แม่หงจะเห็นว่าทิดต๋วย พ่อฝ่ายรูปร่างอ้วนจ้ำม่ำ ศีรษะเถิก พุศอ้อมแอ้มลิ้นคาปากและมีหนวดปั้ง เป็นเขี้ยวจิ้งนั้น "งามนัก" และด้วยความอยากแต่งงานมากนี้เองที่ทำให้แม่หงคิดเข้าข้างตนเอง ทึกทักเอาว่าคำพูดทักทายและการยื่นเมียงมองอยู่ข้างประตูบ้านของทิดต๋วยนั้น เป็นการแสดงความสนใจและเกี้ยวพาทน ทั้งที่แท้จริงร้านของทิดต๋วยอยู่ติดกับบ้านของแม่หง การเดินเมียงมองผ่านไปมาหรือการพูดจาทักทายย่อม เป็นพฤติกรรมปกติของคนที่เป็นเพื่อนบ้านกัน วันหนึ่งทิดต๋วยมาหาแม่หงต้องการจะพูดธุระสำคัญ แม่หงมองเห็นทิดต๋วยเข้าประตูบ้านมาแล้ว และได้ยินทิดต๋วยบอกกับพ่อของตนว่ามีธุระกับตน แต่ก็ทำเป็นไม่เห็นไม่ได้ยิน จนทิดต๋วยมาใกล้ตัวจึงแสดงท่าทีสะดุ้งตกใจค่อนข้างเอียงอาย จากจุดนี้ผู้อ่านจะเริ่มมองเห็นลักษณะนิสัยอีกประการหนึ่งของแม่หงคือ เป็นคนที่มีจริตมารยาดีมาก ชอบแสดงกิริยาให้ผู้ชายง้อจนเอาใจ หลังจากนั้นทิดต๋วยก็เริ่มพูดคุย และเมื่อทิดต๋วยเพียงเริ่มต้นพูดเกริ่นจะให้แม่หงย้ายที่อยู่ ด้วยความที่ชอบเข้าข้างตนเอง แม่หงก็ปักใจทันทีว่าทิดต๋วยคงจะขอแต่งงาน จึงยิ่งแสดงกิริยาเอียงอายและอิดเอื้อนทั้งที่ในใจยินดีอย่างยิ่งถึงขนาดเคลิ้มคิดฝันไปว่า เมื่อแต่งงานแล้วจะ "ต่อพาไล เรือนบ้าน ทิดต๋วยด้านทิศใต้ออกไป เสียอีกสักหน่อยนะ อ้ายห้อง เก่านั้น เห็นอยู่แล้วนี่ว่าเคยออกจามะหฺรจู้... แล้วจะหามู่สิ่งงาม ๆ มาแขวนเสียใหม่แทนอ้ายแผงรุงรุงอะไรก็ไม่รู้ละ" จากความคิดฝันนี้เราจะเห็นลักษณะนิสัยของแม่หงอีกอย่างหนึ่งว่า แม้ต่อหน้าจะทำเอียงอายไม่สนใจ แต่แท้จริงเป็นคนสอดรู้มาก สนใจเข้าไปถึงในบ้านในห้องของผู้ชาย หลังจากอิดเอื้อนอยู่ไม่นานแม่หงก็ตอบตกลงกับทิดต๋วย แต่เมื่อพูดจากันต่อไป การณ์กลับกลายเป็นว่า ทิดต๋วยมาขอให้แม่หงไปเป็นที่เลี้ยงลูกตน เพราะตนจะแต่งงานใหม่กับหญิงที่เป็นเด็กธนูสาว และทันทีที่แม่หงรู้ความจริง กิริยาที่เรียบร้อยสงบเสงี่ยมและท่าทางเอียงอาย เมื่ออยู่ต่อหน้าชายก็เปลี่ยนไปทันที ดังจะเห็นจากกิริยาที่ "กระแทกกล่องหมากโพงตลับกำมะลอ เครื่องใน เครื่อง เนยอะไรก็ลึงกระจาย" ความชื่นชมที่มีต่อทิดต๋วยก็เปลี่ยนไปทันที เห็นได้จากความคิดของแม่หงที่มีต่อทิดต๋วย

อ้ายตาต๋วยขี้ทั้ง ก็ยังเลือกแค้นนั่งโม่โม่ที่อยู่ที่นี่ มันยังแค้นจะเบะหน้ากระขี้มกระย่องอยู่ได้ ยิ่งงั้นเอง ฤย มนุษย์เดนหมาเบือ... ตาเฒ่าพ่อมายังซ้ำพูดกวนโม่โม่อยู่อีก หนอยท่ากรุ้มกริวกับหนุ่มอายุสักยี่สิบ เจ้าขู้จริงนะ รักผู้หญิงยิ่งเรือจะเข้าโหลงอยู่แล้ว

(กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ 2509 : 145)

และแม่หงยังคิดก็ยิ่งโกรธมากจนในที่สุดลุกขึ้นสะบัดก้นกระเทิบเท้า เข้าไปในห้องและไล่ตาต๋วยให้กลับไป กิริยาท่าทางและความคิดคำนึงที่เปลี่ยนไปอย่างฉับพลันนี้ทำ

าให้ผู้อ่านรู้ทันทีว่าแม่หง เป็นคนปากจัดและร้ายกาจ กิริยาเรียบร้อย เอียงอายนั้น เป็นการสร้างท่า เพราะคิดว่าผู้ชายมาติดพันตัว เมื่อรู้ว่าไม่ใช่จึงไม่จำเป็นต้องแสดงอีกต่อไปและเปิดเผยลักษณะนิสัยที่แท้จริงออกมาได้อย่างเต็มที่

หลังจากนั้นแม่หงก็ไม่ยอมอยู่ในสวนกับพ่อแต่ย้ายมาอยู่กับคนรู้จักกันที่ขายบุหรี่ยู่ที่ตึก เสาชิงช้าโดยให้เหตุผลว่า "มาอยู่ในกำแพงจะได้รู้ธรรม นิยามที่เข้าที่กะ เขามั่ง เป็นชาวสวนก็นับวันแต่จะ เชื้อช่าหนักไป" แต่ผู้อ่านก็เริ่มจะเดาได้แล้วว่า แม่หงเข้ามาอยู่ในกรุงคง เพื่อหวังจะได้พบปะผู้ชายและจะได้แต่งงานบ้าง และแม่หงก็สมหวังโดยได้รู้จักชอบพอกับ อากรุ่น แข่ง หม่อมชาวจีนซึ่งรับ เก็บภาษี นายอากกร เป็นคนปากหวานมีท่าทางกรุ่มกริม คราวนี้เมื่อ อากรุ่น แข่ง มาติดพันและ เกี้ยวพา แม่หงก็ไม่ เล่นตัวหรือแสดงกิริยา เอียงอาย เหมือนคราวก่อน เพราะผิดหวังมาครั้งหนึ่งแล้วจึงอยากแต่งงานมาก ไม่คำนึงถึงจรดมารยาอีกต่อไป หลังจากรู้จักกันไม่นาน อากรุ่น แข่ง ก็ขอแต่งงาน และแม่หงก็รีบตอบตกลงด้วยความดีใจ ทั้งที่ตนก็ไม่รู้จักภูมิหลัง หรือนิสัยของนายอากกรดีพอ แม่หงรีบกุสัจจวจิต เตรียมงานและตั้งใจไว้ว่าจะส่ง "ขนม เเดนสำหรับ เลี้ยงวันแต่งงานไปให้ยาย เผ่าคู่กับอีกแกแฉะมันมั่ง" จะ เห็นได้ว่าแม่หงยังโกรธแค้นติดตัวยู่ และต้องการแก้หน้าว่าวันที่สุดตนก็ได้แต่งงาน เช่นกัน แต่ก่อนวันแต่งงานเพียงไม่กี่วัน นายอากกรก็ ร้องให้มาหาบอกว่าท่าภาษีขาดทุนไม่มี เงินส่งหลวงจะต้องถูกจับ แม่หงจึงให้เงินทั้งหมดที่มีอยู่ไป พอถึงวันแต่งงาน แม่หงจัด เตรียมพิธีต่าง ๆ ไว้เรียบร้อยแต่นายอากกรกลับไม่ปรากฏตัว และได้ เขียนจดหมายมาบอกว่าหนีลง เรือกลับ เมืองจีนไปแล้วพร้อมกับเงินของแม่หง จุดนี้ผู้อ่านจะ เข้าใจ ได้ทันทีเลยว่า แม่หงคงจะดีใจมากที่จะได้แต่งงานจนไม่ได้พิจารณาให้รอบคอบว่านายอากกร เป็นคน ปากหวาน เล่นละครเก่ง และเจ้าเล่ห์ เจ้ากล ในจดหมายของนายอากกรรุ่น แข่ง นอกจากจะบอก ความจริงแล้ว ยังกล่าวถึงแม่หงว่า

ข้างอีแม่เจ้าสาวนะ อีแม่เจ้าไวย แก่แรดด้วย สกปรกน่าเหียนรากด้วย อีัวไม่ ขอบบขอ เห็นจาง้าก็ไม่ว่ารารณา... กูทามันสมน้ำหน้า เอาเงินพันสองร้อยบาทของ มันไปเสียค่าโดยสาร เรือ แลยี่สอยกลางทาง เล่นสบายใจ นี้อิต้มปลาร้ามันมันก็มีผื่น ลักขณะหนึ่งหรือว่าอีัวเงินรุ่น แข่งจะแค้นไปรักใคร่อะไรกะอีแร้ง มันอยาก เสือกกะโหลก สาระแนดี แสบๆ ควรแล้วที่จะลงโทษให้มันอาย เขาให้สะใจ ที่ไม่รู้จักเจียมตัว....

(กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ 2509 : 151)

ประโยคนี้อธิบายให้ผู้อ่านทราบว่าแม่หงนั้นแก่แล้ว และคงจะ ขี้ริ้วขี้เหร่ แต่ก็ไม่รู้จักตัวเองยังหวังจะให้ชายมารัก จะ เห็นได้ว่าแม่หงเป็นตัวละครประเภทหลาย ลักษณะ และมีความเปลี่ยนแปลงในลักษณะนิสัย เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป ผู้แต่งได้ค่อย ๆ เปิดเผย

ลักษณะต่าง ๆ ทั้งอุปนิสัย สติปัญญา และรูปลักษณ์ที่ผู้อ่านเห็น เรื่อย ๆ เป็นลำดับ จนกระทั่งในตอนท้ายลักษณะต่าง ๆ ก็เป็นคำตอบของการที่แม่หงต้องเป็นสาวที่ทนทักท้วงตัวเอง และลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ก็ล้วนสอดคล้องสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผล นอกจากนั้นผู้อ่านยังมองเห็นอารมณ์ความรู้สึกของแม่หงได้ชัดเจน เพราะผู้แต่งให้แม่หงเล่าเรื่องของตัวเอง แม่หงจึงเป็นตัวละครที่สร้างความประทับใจให้กับผู้อ่านได้อย่างสูงยิ่ง เพราะความประทับใจนั้นเกิดจากทั้งความมีชีวิตของแม่หง และทั้งความขบขันที่แม่หงก่อให้เกิดแก่ผู้อ่าน และยิ่งไปกว่านั้นแม่หงยังดำเนินพฤติกรรมสอดคล้องไปกับโครงเรื่องขบขันซึ่งเป็นโครงเรื่องของความเข้าใจผิดและโครงเรื่องของการทำกลอุบายได้อย่างเหมาะสมและช่วยประกอบเกื้อหนุนกันให้ก่อความขบขันได้มากยิ่งขึ้น

3.3 ตัวละครประกอบ ตัวละครประกอบคือตัวละครที่ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในเรื่อง นักประพันธ์สร้างขึ้นตามความจำเป็นของเนื้อเรื่องหรือเพื่อเอื้อประโยชน์บางประการในการดำเนินเรื่อง ร้อยแก้วแนวขบขันบางเรื่องมีตัวละครประกอบเป็นจำนวนมาก ในขณะที่บางเรื่องไม่มีตัวละครประกอบเลย ตัวละครประกอบของร้อยแก้วแนวขบขันมีทั้งที่เป็นตัวละครขบขันและไม่ขบขันมีความเด่นและน่าสนใจของบทบาทหน้าที่ในเรื่อง ส่วนในลักษณะด้านต่าง ๆ นั้น ผู้ประพันธ์จะไม่ให้ความสำคัญมากนัก ในร้อยแก้วแนวขบขันยุคแรกคือยุคครุฑวาทถึงวชิรญาณผู้อ่านแทบจะมองไม่เห็นลักษณะของตัวละครประกอบเลย ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างหน้าตา วัย สถานภาพ ในสังคม หรือลักษณะนิสัย และในบางเรื่องผู้ประพันธ์ก็ไม่ได้เสนอตัวละครประกอบในฐานะปัจเจกบุคคล แต่กล่าวถึงอย่างรวม ๆ เป็นกลุ่ม เช่นกลุ่มพระลูกวัดในเรื่อง สมภวาน ของท่านขุนศรีธนะขั้ยหรือกลุ่มสัปบุรุษ (สัตบุรุษ) ในเรื่อง พระเปียให้ทานธรรม อาจกล่าวได้ว่าในยุคแรกนั้น ผู้ประพันธ์ไม่สนใจความสมจริงของตัวละครประกอบเลย ในยุคต่อ ๆ มา ตัวละครประกอบเริ่มมีความสมจริงมากขึ้นในแง่ของรูปร่าง ลักษณะ วัย และสถานภาพ แต่ในแง่ลักษณะนิสัย สติปัญญา และอารมณ์ความรู้สึกก็ยังมองไม่เห็นชัดเจนนัก ที่เป็นเช่นนี้น่าจะมีสาเหตุเนื่องจากตัวละครเหล่านี้มีบทบาทในเรื่องไม่มาก และบทบาทเหล่านั้นก็ต้องเป็นไปตามหน้าที่ที่บังคับอยู่ จึงไม่มีโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมจากลักษณะนิสัยอย่างใดอย่างหนึ่งได้ชัดเจนนัก ตัวละครประกอบจึงมีความน่าสนใจในแง่ของบทบาทหน้าที่ที่จำเป็นต่อเนื้อเรื่องมากกว่า จากนั้นไปผู้วิจัยจะศึกษาตัวละครประกอบของร้อยแก้วแนวขบขันโดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ตัวละครประกอบที่ขบขันและตัวละครประกอบที่ไม่ขบขัน และจะพิจารณาเชื่อมโยงกับบทบาทหน้าที่

3.3.1 ตัวละครประกอบที่ขบขัน ตัวละครประกอบที่ขบขันของร้อยแก้วแนวขบขัน ส่วนใหญ่จะเป็นตัวละครที่มีบทบาทหน้าที่ 3 ประการ คือ

ก) ตัวละครประกอบที่เป็นผู้สร้างปมขัดแย้งหรือพัฒนาปมขัดแย้งในเรื่องตัวละครประกอบกลุ่มนี้มีหน้าที่เกี่ยวกับโครงเรื่องในฐานะผู้ก่อปัญหาซึ่งเป็นปมขัดแย้งที่ทำให้เรื่องดำเนินไป หรือ เป็นผู้พัฒนาปมขัดแย้งให้เข้มข้นขึ้นจนนำไปสู่จุดสูงสุดของเรื่อง ตัวละครประกอบประเภทนี้มักเป็นตัวละครขบขัน และลักษณะที่สร้างความขบขันนั้นเองจะเป็นสาเหตุของปมขัดแย้ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ อ้ายเจ็ง เจ็กรับใช้ในเรื่อง เห็ดเพาะ ในเรื่องชุด คุณถึก ลิขิตร ของแสงทอง เรื่องนี้เริ่มขึ้นด้วยการที่ตัวละครเอกทั้ง 4 ตัว คือคุณถึก คุณจัญไร ขุนสัวัฒฯ และขุนนิยดา กำลังล้อมวงดื่มเหล้าและสนทนากันในเรื่องลัทธิเพเหระ แม่ประไพ ภรรยาของขุนนิยดาได้ทำแกงจืดเห็ดเพาะ ตัวละครทั้ง 4 รับประทานกันอย่างเอร็ดอร่อย ระหว่างนั้นอ้ายแถมสุนัขของขุนนิยดา เข้ามาเดินป่วน เบี่ยน ตัวละครทั้ง 4 ก็ผลัดกันหยิบเห็ดเพาะให้อ้ายแถมกินด้วย ระหว่างที่รับประทานเกือบจะอิ่ม อ้ายเจ็งก็เข้ามามีบทบาทในเรื่อง

ขณะนี้อ้ายเจ็งวิ่งกระหืดกระหอบเข้ามาร้องว่า "คุณนายคลัก ไอ้แถมตายแล้ว"

ประไพ "ว้าย เป็นไรตาย"

เจ็ง "เหก..."

ประไพ "เห็ด"

เจ็ง "เหกเพาะ..."

ขุนนิยดา "เห็ดเพาะ"

คุณจัญไร "เห็ด"

แล้วทุกคนต่างก็พากันหน้าตื่นตะลึง อ้ายเจ็งค่อย ๆ เลียงออกไปข้างนอกอย่าง

ตื่นเต้นที่สุด

ประไพ "ตาย-ตาย-ตาย กรรม รับประทานเข้าไปคนละมาก ๆ เสียด้วย"

คุณถึก "ข้า ร้ายแรงถึงเพียงนั้นเทียวรี"

ขุนสัวัฒฯ "เอ อ้าวรู้สึกพิกลแล้วว้าย"

(แสงทอง 2496 : 266-267)

หลังจากนั้นเรื่องก็พัฒนาไปโดยตัวละครทั้ง 5 แสดงความตกใจอย่างมาก และรีบโทรศัพท์ไปตามแพทย์มาช่วย โดยแพทย์จัดยาให้อาเจียนอาหารออกมา ในขณะที่คุณจัญไรกำลังจะอาเจียน อ้ายเจ็งก็เข้ามามีบทบาทอีกครั้งหนึ่งซึ่งทำให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดสูงสุด

"อ้ายเจ็ง" คุณจัญไรร้อง "เอากะโถนมากูจะราก"

"คลัก" เจ็งเอากะโถนมาตั้ง "กิงเลี้ยวทาไลตาย"

"เห็ดมันมีพิษทำเอาอ้ายแถมตาย" พุดแล้วอ้าปาก

"ไอ้คว่า"

"มิ่งนะซี" ควงน้ำซี้

"ผงป่าว"

คุณจัญญ์ยิ้มมือ "ว่าโหลง"

"ผมว่าอ้ายแต่งตาย เทกเพาะलगยงด้ทับ"

คุณจัญญ์ "อ้ายเสียบหาย ทำไมต้องว่า เทกเพาะด้วย..."

"โหลงเพาะलगยงด้จริง ๆ นา มิ่งแล่งเลวบื้อทับแบ็กเสียวอ้ายแต่งตายเลอ"

(แสงทอง 2496 : 272-273)

จะเห็นได้ว่าอ้ายเจ็งเป็นตัวละครประกอบที่มีบทบาทน้อยมากใน

เรื่อง แต่มีความสำคัญที่เป็นต้นเหตุให้ตัวละครเอกเกิดความเข้าใจผิดซึ่งเป็นปมขัดแย้งของเรื่อง และยังเป็นผู้เปิดเผยความเข้าใจผิดนั้นซึ่งเป็นจุดสูงสุดของเรื่อง และจะเห็นว่าสาเหตุของความเข้าใจผิดนั้นก็มาจากลักษณะที่น่าขบขันของตัวละครคือการพูดภาษาไทยไม่ชัด การออกเสียงคำไทย ความสำเนียงจีนทำให้เกิดความเข้าใจผิดกันได้

ข) ตัวละครประกอบเป็นผู้ช่วยตัวละครสำคัญ ตัวละครประกอบประเภทนี้จะมามีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลือตัวละครสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะเป็นเพื่อนของตัวละครสำคัญนั้น ความช่วยเหลืออาจเป็นการให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการกระทำบางอย่างตัวละครประเภทนี้โดยบทบาทแล้ว ไม่มีความสำคัญต่อเรื่องมากนัก ผู้ประพันธ์จึงมักสร้างให้เป็นผู้ช่วยเสริมความขบขันแก่เรื่องด้วยโดยให้แสดงพฤติกรรมหรือกิริยาท่าทางที่น่าขำ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือตัวละครประกอบในเรื่อง ลุงของเจ้าหล่อน ของศรีสุวรรณ ซึ่งมีตัวละครประกอบเป็นผู้ช่วยของตัวละครสำคัญทั้งสองฝ่าย คือพ่อเบี้ยวและพ่อทรัพย์ เป็นเพื่อนของพ่อแจ่งตัวละครเอก และพ่อหอมจันทร์เป็นผู้ช่วยของสมุห์ทอง ตัวละครฝ่ายตรงข้าม เรื่องสั้นเรื่องนี้เสนอความขัดแย้งระหว่างพ่อแจ่งซึ่งไปหลงรักแม่เพี้ยนหลานสาวสมุห์ทองกับตัวสมุห์ทอง สมุห์ทองเกลียดพ่อแจ่งและพยายามกีดกันทุกวิถีทางรวมทั้งห้ามไม่ให้พ่อแจ่งไปที่บ้าน พ่อเบี้ยวและพ่อทรัพย์จึงมีบทบาทเป็นผู้ช่วยแก้ปัญหานี้โดยเสนออุบายให้พ่อแจ่งแกล้งทำเป็นตกจักรยานที่หน้าบ้านสมุห์ทอง แม่เพี้ยนก็คงจะออกมาช่วยดูแล ก็เป็นโอกาสที่พ่อแจ่งจะได้พบปะเกี้ยวพา และเมื่อถึงเวลาที่ต้องดำเนินการอุบายทั้งสองคนก็ช่วยพ่อแจ่งโดยเมื่อพ่อแจ่งแกล้งทำตกจักรยานนั้นบังเอิญกะผัดจึงตกจริงและศีรษะไปฟาดเข้ากับธรณีประตู

พ่อเบี้ยวซึ่งคอยอยู่ตรงนั้นตามนัดก็โดดเข้าไปผลักให้ล้มลงไว้อีก เพียงเท่านั้น

พ่อทรัพย์เห็นว่ายังไม่เป็นที่พอใจ จึงกรากเข้าเตะแถมพอกให้อย่างงาม ๆ อีก 2 ที

ทีหนึ่งโคนชายโตรง อีกทีหนึ่งแรงกว่าแต่ผิด พ่อเบี้ยวเห็นพ้องกับพ่อทรัพย์ จึงเอากาปั่นลุ่น ๆ คึยหน้าอกเป็นการเพิ่มเติมอีก 1 ที...

"ตายจริง สลบเสียแล้วแหละ" พ่อทรัพย์เงยหน้าขึ้นบอกแม่เพี้ยน ใจเวลาที่เจ้าหล่อนวิ่งออกมาดูที่ประตู

พ่อเบี้ยวหมุนท้ายเข้าไปอีกว่า "แหม ตกแรงโข เทียวแหละยะ ลั่นอยู่ห่างแปบ 30 เส้นกว่า ยังได้ยินเสียงตกดังปึก วิ่งมากูก็เห็นสลบเสียแล้ว น่าสงสารจริงให้ลีนตาย ท้ายังไงดีหนอ"

พ่อทรัพย์ "แน่... แน... แน"

พ่อเบี้ยวหน้าตื่นยิ่งกว่าเก่าถามว่า "อะไร"

พ่อทรัพย์ "ไม่ยกหายใจหรือก๊วย ขอให้เข้าใจ"

พ่อเบี้ยวทงหน้าให้ซัดลงไปอีก "ก็นั่นนะซี"

แม่เพี้ยนย่อตัวลงตรวจดูคนเจ็บใกล้ ๆ ที่ศีรษะริมขมับมีแผลแตกยาวเกือบ 2 นิ้ว แม่เพี้ยนตกใจจึงวิ่งกลับเข้าไป จะหาม้าและผ้ามาคัดเลือดให้ ใจระหว่างที่เจ้าหล่อนหายเข้าไปในเรือนนั้น พ่อเบี้ยวกับพ่อทรัพย์เห็นได้ช่อง ก็ช่วยกันพยุงพ่อแจ้ลงงชัยภูมิ เข้าไปวางไว้ที่เฉลียงโดยเรียบร้อยและโดยไม่ต้องมีใครเชิญ

(ศรีสุวรรณ 2469 : 519-520)

ต่อจากนั้น เพื่อนทั้งสองก็ได้อุ้มพ่อแจ้เข้าไปนอนในห้องสมุห์ทอง ขณะที่แม่เพี้ยนวิ่งไปตามพ่อหม่อจันท์ และได้พบกับสมุห์ทองโดยบังเอิญ สมุห์ทองรู้เรื่องก็เข้าใจว่าเป็นกลอุบายของพวกพ่อแจ้ จึงตกลงกับพ่อหม่อจันท์ว่าจะต้องแก้เผ็ด ดังนั้นเมื่อพ่อหม่อจันท์มาถึงจึงทำการรักษาโดยบอกว่าต้องนอนพักอยู่ที่นั่นอย่าเคลื่อนไหว และห้ามออกไปพบใคร

พ่อหม่อจันท์ "...ที่จริงถ้าเขาบ่กุงเกงชั้นใน ก็ควรถอดกุงเกงชั้นนอกออกเสีย เอาเสื้อกุงเกงลงไปไว้ชั้นล่าง เมื่อได้สติขึ้นมาจะได้ไม่โงเงลุกขึ้นแต่งตัว ถ้าลุกขึ้นจะลำบากมาก... ส่วนอาหารนั้นอย่าให้กินเลย เป็นอันขาดนอกจากน้ำ" พ่อหม่อจันท์กำชับพลางเหลียวไปดูตาแม่เพี้ยน

"น้ำอย่างเดียวเท่านั้นลียะพ่อหม่อ" แม่เพี้ยนแก้งถามมากกว่าอยากรู้จริง ๆ

พ่อหม่อจันท์ "น้ำอย่างเดียว น้ำสุกหรือน้ำดิบก็ได้ ม่ายก็น้ำฝนเย็น ๆ คนเจ็บจะกินสักเท่าไรก็ปล่อยให้กินไปเถอะ เดี่ยว-อ้อ-วันนี้วันอังคาร วันศุกร์แหละยะจันจะมายเยี่ยมอีก แต่ในระหว่างวันอังคารกับวันศุกร์นี้อย่าให้กินอะไร เป็นอันขาดนอกจากน้ำน่ะยะ"

(ศรีสุวรรณ 2469 : 529-530)

ตัวละครประกอบทั้ง 3 ตัวล้วนแสดงบทบาทในการช่วยเหลือละครสำคัญทั้ง 2 ฝ่าย ในขณะที่ด้วยกันพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงเพื่อช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นการรุมทำร้ายเพื่อนเพราะกลัวว่าจะเจ็บไม่สมจริงของพ่อ เบี้ยวพ่อทรัพย์ หรือกลอุบายแก้เผ็ดที่แยบคายของพ่อหมอจันทร์ ก็สร้างความขบขันได้มาก

ค) ตัวละครประกอบช่วยสร้างความขบขันให้แก่เรื่อง ตัวละครประกอบประเภทนี้ ไม่ได้มีบทบาทสำคัญต่อเรื่อง หากไม่มีตัวละครเหล่านี้เรื่องก็ดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด แต่ผู้ประพันธ์ได้สร้างตัวละครเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อให้แสดงบทบาทพฤติกรรม เสริมอารมณ์ขันแก่เรื่องโดยตรง ตัวละครเหล่านี้จะมีบทบาทในเหตุการณ์ย่อยช่วงสั้น ๆ เท่านั้น ดังเช่น แยกขายขนม ในเรื่อง หงส์ ของ น.ม.ส. ตัวละครเอก 3 คน คือข้าพเจ้า คุณผิน คุณมน ขวนกัน ล่องเรือไปตามแม่น้ำ เพื่อท่องเที่ยวพักผ่อนระหว่างทางก็พบแยกขายขนมจึงเรียกเข้ามาซื้อ

ครั้นแกเข้ามาใกล้ก็เรียกซื้อ พอดูตาแยกคนนั้นจอดเข้ามา ก็มีแยกพายเรือขายขนม빙มาอีกคนหนึ่ง คุณมน "เรียกแยกคนโน้นมาอีกคนที่จะดี เมื่อจะมีขนมแปลกกับคนนี้"

ตาแยกคนแรกทักทวนว่า "เรียกมาทำไม เขาเป็นคนบ้า"

คุณมน "ทำไมถึงว่าเป็นบ้า"

ตาแยก "ไม่บ้ายังไง เขาว่าเขาเป็นตัวมหมัด"

คุณมน "ทำไม คนที่ว่าตัวเป็นมหมัดและบ้าหมัดเที่ยวรี"

ตานั่นพยักหน้า

คุณมน "ทำไมแกถึงรู้ละ"

ตาแยก "เพราะฉันเป็นมหมัดเอง ท่านเข้าใจ"

(น.ม.ส. 2504 : 82)

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของแยกนั้นสร้างขึ้นเพื่อ เสริมอารมณ์ขันเท่านั้น

3.3.2 ตัวละครประกอบที่ไม่ขบขัน ตัวละครประกอบที่ไม่ขบขันส่วนใหญ่มักมีบทบาทหน้าที่ 3 ประการเช่นกัน คือ

ก) ตัวละครประกอบเป็นตัวละครมาตรฐานปกติ ตัวละครประกอบประเภทนี้มีลักษณะ เช่นเดียวกับตัวละครฝ่ายตรงข้ามที่เป็นตัวละครมาตรฐานปกติ แต่จะมีบทบาทน้อยกว่าและไม่เด่นถึงขั้นจะเป็นตัวละครฝ่ายตรงข้ามได้ เพราะเรื่องขบขันบางเรื่องผู้ประพันธ์ต้องการเน้นบทบาทของตัวละครเอกให้ เป็นตัวละครสำคัญเพียงตัวเดียวในเรื่อง ตัวละครฝ่ายตรงข้ามจึงมีบทบาทน้อยลง เป็นเพียงตัวละครประกอบเท่านั้น ตัวละครประกอบประเภทนี้มีบทบาทโดยตรงในทางขัดแย้งกับตัวละครเอก ซึ่งบางตัวก็ทำหน้าที่ เป็นผู้ชี้แนะหรือ เปิดเผยลักษณะนิสัย

คำต้อยของตัวละครเอกให้ผู้อ่านได้รับรู้ เช่นพระลูกวัด ในเรื่องสมภาร ของท่านขุนศรีธนะขั้ย เรื่องขบขัน เรื่องนี้เป็นเรื่องของสมภารแก่ที่ประพฤติคนไม่ดี ชาวบ้านไม่มีใครชอบ วันหนึ่งมีการทำบุญที่บ้านของกำนัน กำนันจึงแกล้งนิมนต์แต่พระลูกวัดไปสวดมนต์เย็นที่บ้านโดยไม่นิมนต์สมภาร เมื่อพระลูกวัดกลับมาถึงวัด สมภารซึ่งกำลังโกรธก็คิดจะแก้แค้นโดยแกล้งตำหนิพระลูกวัดที่ออกไปนอกวัดแล้วไม่แจ้งกับสมภาร จะต้องถูกลงโทษให้ขนทราย พระลูกวัดจึงตอบสมภารว่า "เมื่อกรรมไปได้เท่านี้ก็เห็น กรรมก็ได้รับใช้ให้ทำอยู่ ทำไมได้เท่าเห็นผิดจึงนั่งเสียเล่า" (ท่านขุนศรีธนะขั้ย ใน สุมาลี วีระวงศ์ บรรณาธิการ 2530 : 67) จากคำตอบของพระลูกวัดช่วยชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่าสมภาร เป็นคนเจ้าคิดเจ้าแค้น ตั้งใจที่จะแกล้งพระลูกวัด เพราะตอนที่ไปก็ไม่ว่าแสดงว่าไม่ได้ผิดจริง แต่ตอนหลังกลับจะมาว่า และยังชี้ให้เห็นด้วย สมภารคงไม่ค่อยฉลาดนัก ตั้งใจจะจับผิดจะดูว่า เขาแต่ เขาก็ฉลาดกว่า เขารู้ทันและมีข้อโต้ตอบที่จะย้อนกลับและจะดูเขาไม่ได้ ดังนั้น เป็นต้น ส่วนตัวละครประกอบประเภทนี้บางตัวทำหน้าที่เป็นผู้ลงโทษหรือขัดขวางตัวละครเอก เมื่อตัวละครเอกแสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ เช่นพวกปลื้ปรุศินเรื่อง พระเปี้ยให้ทานธรรม (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ที่แกล้งด่าเทียบเสีย เมื่อพระเปี้ยเทศน์ติดตะกุกตะกักจนคนฟังเบื่อ และเมื่อพระเปี้ยบอกให้จุดเทียนก็ไม่ยอมจุด ดังนั้น เป็นต้น ด้วยบทบาทการเป็นตัวละครมาตรฐานปกติ ตัวละครประกอบกลุ่มนี้ย่อมไม่ขบขันอย่างแน่นอน

ข) ตัวละครประกอบช่วยแสดงแก่นเรื่องให้เห็นได้ชัดเจน ตัวละครประกอบประเภทนี้จะช่วยแสดงพฤติกรรมที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจแก่นเรื่องได้ ถ้าขาดตัวละครตัวนี้ แก่นเรื่องก็จะไม่มีความชัดเจน ตัวละครประเภทนี้ส่วนใหญ่จะไม่ขบขัน แต่มักจะเป็นต้นเหตุให้ตัวละครอื่นแสดงความขบขันออกมา ตัวอย่างของตัวละครประเภทนี้เช่น โพล้งบ้า ในเรื่อง โข่ง ของสมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุภาพ เรื่องโข่งนี้ ตัวละครเอกคือนายตั้งและแม่เต่า สามภรรยาชาวสวนซึ่งเชื่อถืองมงายในเรื่องไสยศาสตร์ เวทมนต์รวมทั้งการไปไหวย วันหนึ่งแม่เต่าไปเล่นการพนันแล้วเอาสายสร้อยที่มีคนมาจ่านำสามคืนไว้ไปเสียพันหมัด แม่เต่ากลัวสามัคจึงแกล้งทำเป็นไม่สบาย พูดยาไม่รู้เรื่องต้องให้คนพามาส่งบ้าน นายตั้งไม่รู้กลอุบายเห็นเมียไม่สบาย จึงพายเรือไปวัดตลิ่งพังตั้งใจจะไปรับขวัญเสื่อมารักษาเพราะได้ยีนกิตติศัพท์ทางรักษาโรคด้วยน้ำมันดี ในขณะนี้เองโพล้งบ้าก็มีบทบาทเข้ามาในเรื่องดังนี้

(นายตั้ง) ตรงขึ้นไปบนกุฎิท่านขรัวเสื่อ เห็นท่านขรัวนั่งห่มคลุมเขียนผ้าประเจียด อยู่แต่ผมแผ่หนวดเครายาวยุ่ง ดูเหมือนไม่ได้โกนมาสักสามอุโบสถ นายตั้งจึงมานึกแต่ในใจว่าท่านขรัวนี้การเวทมนต์เห็นจะขลังจริง คุณตั้งทำปากเพียรเขียนผ้าประเจียด บริกรรมจนมิได้เป็นภาระแก่ที่จะตกแต่งกายให้หมดจด ก็บังเกิดความยินดี เข้าไป

กราบวิงวอนนิมนต์ให้รักษาภรรยาของตัว ท่านขรัวหนึ่งอยู่เป็นช้านานแล้วจึงพับผ้า
ประเจียดเก็บไว้ กล้วยตาลปัตรแบกเอาบาตรตพายบ่า เติรตามนายตั้งมา แต่จะได้พูดว่า
อะไรกับนายตั้งสักคำหนึ่งนั้นมิได้

ครั้นมาถึงบ้านเวลาเย็น จึงนิมนต์ท่านขรัวขึ้นไปดูแม่เต่า ท่านขรัวเข้านั่งพิจารณา
ดูแล้วหลับตาบริกรรมอยู่เป็นช้านานแล้วก็หัวเราะ นายตั้งดีใจจึงเข้าไปถามท่านขรัวว่า
โรคที่แม่เต่า เป็นนี้ เป็นโรคอะไร ท่านขรัวหันมาบอกแต่คำเดียวว่าโง่ง นายตั้งสงสัยนัก
ครั้งจะถาม เข้าซี้ก็กลัวท่านขรัวจะโกรธ จึงถามต่อไปว่าโรคเช่นนี้จะให้กินยาอันใดจึง
จะหาย ท่านขรัวบอกว่าต้องกินโง่ง นายตั้งก็ออกราคาญใจจึงแย่งใจถามท่านขรัวอีก
ครั้งว่าจะให้เอาอันใด เป็นกระสายยา ท่านขรัวก็ยิ้มแล้วก็บอกว่าโง่งทั้งห้า เป็นกระสาย
ยา... (นายตั้ง) พาท่านขรัวลงเรือพายกลับไปส่งวัดคลังพังงาวันนั้น ไปถึงวัด
เวลาเช้าครูพวกลูกศิษย์วัดลงมาอาบน้ำอยู่หลายคน เด็กมันจึงพากันถามนายตั้งว่า นี้
แกเป็นโรคติดกับอ้ายโปล้งหรือ นายตั้งออกโกรธเด็กจึงตอบว่าเข้าไม่ได้ เป็นญาติกานาติ เก
กับอ้ายโปล้งอ้ายเพล้งอะไร ข้ามาพาท่านขรัวไปรักษาใช้ต่างหาก พวกก็พากัน
หัวเราะ เกรี้ยวใหญ่แล้วร้องว่า ท่านขรัวท่านเขรียอะไรไป ท่านไปสพรหมเสียแต่เดือน
ก่อน อ้ายคนที่แกนิมนต์ไปนั้นมันอ้ายโปล้งบ้า เขาเอามาฝากให้ท่านรักษาพอค่อยยังชั่ว
ท่านให้มัน เผ่ากระฎี มันลักผ้าเหลืองของท่านออกมาห่ม แกหลงนิมนต์ไปได้

(สมเด็จพระยาচারราชานภาพ ใน ทิพย์สุเนตร อนุมบุตร 2525 : 183)

บทบาทและคำพูดของโปล้งบ้าช่วยแสดงให้เห็นแก่นเรื่องของเรื่อง
ที่คัดค้านการ เชื่อถือ เรื่องไสยศาสตร์ว่าเป็น เรื่องเหลวไหล ไม่มีหลักการและไม่ใช่อสิ่งดี ทำให้คน
โง่งมงาย ดังเช่นนายตั้ง เมื่อเห็นโปล้งบ้าแสดงพฤติกรรมแบบอาจารย์ทางไสยศาสตร์ ก็เชื่อถือ
แล้วว่าเป็นอาจารย์จริง ผู้ประพันธ์ เสนอ เหตุการณ์ของโปล้งบ้านี้ เป็นการเสียดสีว่า พวกอาจารย์
ทางไสยศาสตร์ก็ เหมือนกับคนบ้า นั่นเอง หลงมงายในเรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้และยังแสดงอะไรแปลก ๆ
นอกจากนั้นการที่โปล้งบ้าพูดว่าโง่งนั้น ก็เป็นเหมือนการตำหนิคนที่นับถือ เรื่องเหล่านี้ว่าเป็นคนที่โง่ง
มงาย ไม่เข้าท่า เพราะโง่งนั้นเป็นคำสะแลงแปลว่าไม่เข้าท่า ไม่ถูก หลังจากนั้นผู้ประพันธ์ได้
สร้าง เรื่องต่อให้แม่เต่าผู้ไม่รู้ เรื่องว่าอาจารย์คือคนบ้า ก็แสดงท่าทีว่าหายจากโรคและรีบไปซื้อ
หอยตัวโง่งทั้งห้าคือ ข ช ค ฉ ม ปรากฏว่าถูกหอยได้เงินมาจึงรีบนำไปใส่สร้อยมาคินสามิ การที่
แม่เต่า เชื่อคำพูดคนบ้าแล้วนำไปแทงหอยดูก็ยังแสดงแนวคิดอีกว่า หากวิชาไสยศาสตร์จะให้คุ้ม
บ้างก็ เป็นเพียงความบังเอิญเท่านั้น เพราะอาจารย์ก็ไม่ใช่ออาจารย์จริง คำพูดที่คิดว่ามันห่วยก็เป็น
เพียงคำพูดเพื่อ ๆ ของคนบ้าเท่านั้น จะเห็นได้ว่าโปล้งบ้า นั้น แม้จะเป็นตัวละครประกอบที่มี

บทบาทน้อยในเรื่อง แต่ก็มีความสำคัญต่อการเสนอแก่นเรื่องอย่างยิ่ง และจะเห็นว่าโดยตัวของ
โพล่งบ้า เองนั้นไม่ซับซ้อน แต่เป็นผู้ทำให้แม่เต่าแสดงพฤติกรรมน่าขบขันจากความเข้าใจผิดออกมา

ค) ตัวละครประกอบช่วยเสนอลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครเอกให้
ผู้อ่านเห็นได้อย่างชัดเจน ตัวละครประเภทนี้ส่วนใหญ่ไม่ซับซ้อน แต่จะเด่นในด้านบทบาทหน้าที่มาก
กว่า การช่วยเสนอลักษณะของตัวละครเอกต่อผู้อ่านมีหลายแนวทาง แนวทางแรกก็คือตัวละคร
ประกอบพูดถึงตัวละครเอกให้ตัวละครตัวอื่น ๆ ฟัง การพูดถึงนี้อาจเฉพาะในบางแง่มุมหรือ
ในหลายแง่มุมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของเรื่อง เช่น กลุ่มหญิงสาวในเรื่อง อายุผู้หญิง ของ
เรื่องศิลป์ กลุ่มหญิงสาวนี้เป็นผู้ที่เข้ามาซื้อของในร้านของตัวละครเอก คือนายกิมเฮง เฮงโชค
ขณะนั้นนายกิมเฮงเห็นหญิงสาวกลุ่มใหญ่เดินเข้ามา จึงรีบหลบไปซ่อนตัวอยู่ใต้โต๊ะ เนื่องจากรู้ตัวดี
กว่าตนมีนิสัย "อายุผู้หญิง" อย่างมาก กลัวว่าจะต้องแสดงกิริยาเงอะงะ เป็นเขยให้ต้องขายหน้า
และถูกล้อเลียน หญิงสาวเหล่านั้นไม่เห็นนายกิมเฮงจึงพากันวิจารณ์นายกิมเฮงอย่างสนุกปาก

"แกเป็นคนแปลกอยู่นาคากิมเฮงคนนี่"

"ฮิ ฮิ จริงซี เชอไม่มีใครสู้ แกอยู่ที่นี่พวกเราก็ได้สนุกกันใหญ่ชะซี เท่ากับได้ดู
ละครลิงตัวหนึ่ง..."

"เออ เธอเคยเห็นคนตาโคน่ากลัวอย่างแกบ้างไหมยะ แม่สารวย วัย ถ้าฉันไป
เจอคนยั้งงี้เข้าในที่เปลี่ยว ๆ ละก็ ฉันคิดว่าผีแน่ทีเดียว"

"เออ แม่ศิริ สิ่งเกิดปากของแกบ้างหรือเปล่ายะ ปากกว้างอะไรอย่างนั้นก็ไม่รู้
ใหญ่กว่าของคนธรรมดาสักสองเท่าได้"

"อ้อจั้นซีถึงได้กินข้าวจุกณะ เห็นเขาลือกันว่าแกตะกละตะกลามมากนะยะ ไปกิน
เลี้ยงที่ไหนถึงลือเชียวยะ"

"แกกินไม่กิน เป่ล่านะยะ เห็นพี่ชายฉันบอกว่าแกคอยแหนกับเข้าอรัย ๆ ไล่
กระเป่า เอากลับมากินที่บ้านเสมอ"

(เรื่องศิลป์ 2469 : 185-186)

เนื่องจากเรื่องนี้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง ผู้อ่านจึง
ไม่ทราบลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครมากนัก นอกจากจะเห็นได้จากพฤติกรรม คำพูดของตัวละคร
ประกอบ เหล่านี้จึงเป็นเครื่องบอกให้ผู้อ่านทราบว่ารูปร่างหน้าตาของนายกิมเฮงคงไม่น่าดูนัก ทั้ง
ยังมีนิสัยบกร่องหลายประการทั้งตะกละตะกลาม งุ่มง่ามและไม่ค่อยฉลาดนัก การที่ตัวละคร
ประกอบกล่าวถึงข้อบกพร่องเหล่านี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าเหตุใดนายกิมเฮงจึงมีนิสัยขี้อายมากนัก
ก็เพราะข้อบกพร่องเหล่านี้ย่อมทำให้แสดงพฤติกรรมที่น่าขบขันออกไป จึงถูกคนหัวเราะเยาะ เมื่อถูก

หัวเราะหรือล้อเลียนก็ทำให้เกิดความอับอายและไม่มั่นใจในตนเองจึงไม่อยากพบใคร คอยจะหลบซ่อน และเมื่อไม่มั่นใจในตนเอง จะทำสิ่งใดก็ยิ่งผิดพลาดต้องอับอายมากขึ้น นิสัยขี้อายของนาย กิม เฮงจึงเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ จะเห็นได้ว่าจากบทบาทของตัวละครประกอบทำให้เรามองเห็นสาเหตุของลักษณะนิสัยเด่นของนาย กิม เฮงที่เป็นปมขัดแย้งของเรื่อง

บทบาทอีกลักษณะหนึ่งก็คือ ตัวละครประกอบจะเป็นผู้ร่วมในเหตุการณ์ที่ทำให้ตัวละครเอกได้แสดงลักษณะนิสัยออกมา ส่วนใหญ่จะเป็นเหตุการณ์ย่อยและตัวละครประกอบตัวนั้นก็มักมีบทบาทเฉพาะในเหตุการณ์นั้น ดังตัวอย่างเช่น แม่คำ ในเรื่อง อาจารย์ลีลาศาสตร์ ของ น.ม.ส. ซึ่งมีบทบาททำให้นายอารี พิรพล ตัวละครเอกได้แสดงลักษณะนิสัยเด่นคือความเป็นคน "อิน" หรือเป็นคนเป็นเซย ไม่รู้จักสังคมนอกวัด ออกมาให้ผู้อ่านเห็น แม่คำมีบทบาทเมื่อนายอารีเริ่มไปติดพันหญิงสาวคนหนึ่ง และจะทอดสัมพันธ์โดยการส่งของกำนัลเข้าไปให้โดยจะฝากไปกับแขกที่เข้าไปขายของในบ้านนั้น ขณะที่ยังลังเลว่าจะฝากของอะไร แม่คำก็เข้ามามีบทบาทในเรื่อง

ขณะนั้นมียายแก่คนหนึ่งเดินมาตามถนน บนบ่าแกมมีไม้คาน ปลายไม้คานมีสาแหรกในสาแหรกมีกระบุง ในกระบุงมีขวดจุกด้วยไม้ระกำข้างละหลายขวด

นายอารีนึกว่าน้ำอบให้ยายนั่นขาย นี่แหละดีนักสำหรับเป็นของให้ผู้หญิง แกมาเหมาะเวลาราวกับเทวดาบ้นตาล นายอารีจึงบอกกับแขกว่าจะฝากน้ำอบไป 3 ขวด แล้วเรียกให้ยายนั่นหยุด บอกว่า "ซื้อ 3 ขวดเถอะยาย กลิ่นดีรี?"

ยายนั่น "ดียะ ถ้าไม่หอมฟุ้งฉันทนยอมให้คืน"

นายอารี "มาแต่ไหนยาย?"

ยายนั่น "ระยองยะ"

(น.ม.ส. 2465 : 16)

บทบาทของแม่คำขายน้ำปลาทาให้นายอารีได้แสดงความไม่รู้จักสิ่งของเครื่องใช้ในสังคมนอกวัด ผู้ประพันธ์ตั้งใจจะเสนอให้เห็นแนวความคิดที่ว่า การเล่าเรียนวิชาจากวัดอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคม และตัวละครประกอบได้มีบทบาทในเหตุการณ์ที่จะแสดงแนวคิดนี้ให้เด่นชัด

อีกแนวทางหนึ่งที่ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัวละครประกอบมีบทบาทช่วยเสนอลักษณะของตัวละครเอก คือผู้ประพันธ์จะสร้างให้ตัวละครประกอบมีนิสัยต่าง ๆ เหมือนกันตัวละครเอก ผู้ประพันธ์จะไม่บรรยายลักษณะนิสัยของตัวละครเอก แต่ใช้การกล่าวโยงมาจากตัวละครประกอบ ดังเช่นในเรื่อง ทำตามฝัน ของ น.ม.ส. ผู้ประพันธ์เปิดเรื่องด้วยการบรรยาย

ลักษณะนิสัยของคุณแม่สุดอย่างละเอียด แทนที่จะบรรยายลักษณะนิสัยของนายจุ่นซึ่งเป็นตัวละครเอก
คุณแม่สุดแก เป็นคนเก็บหอมรอมริบคินัก พวกที่เป็นมิตรเรียกว่าแก เป็นคนรู้จักเก็บ
จัก เขี่ยพวกที่เป็นศัตรู เรียกว่าแก เป็นคนขี้เหนียวยิ่งกว่าแดง เม... อนึ่งคุณแม่สุด เป็นคนรู้
จักเวลาที่ควรได้ ซึ่งผู้ที่เป็นมิตร เรียกว่า เข้าใจท่ามาหากิน แต่ผู้ที่เป็นศัตรู เรียกว่า ละโมบ
มักได้ ตาเหลือก เงินบาทเท่าหัวเข่า แลค่าต่าง ๆ ที่มีใจความอย่างเดียวกัน

วิชาของคุณแม่สุดที่มีสำคัญอยู่คือวิชาทำนายฝัน และที่แกมีวิชาในทางนี้ก็ด้วยความเคย
แลความชำนาญ ด้วยแกฝันเก่งนัก ถ้ากระโดนจะแตกหรือลูกชายจะตกร่อง แกก็คงฝัน
เสียก่อน... ท่านสมุห์ เจียมสามีมของแกที่ถึงแก่กรรมไปแล้วนั้น เมื่อก่อนสักมาได้กับคุณแม่สุด
ก็เป็นหมอดูชำนาญในทางทำนายฝันมาแล้ว... เมื่อจะได้กันนั้น สมุห์เจียมฝันว่า งูจงอาง
เหาะกินเข้าดอกกินอากาศ ซึ่งทำนายตามตำราว่าจะได้กับคุณแม่สุด ฝ่ายคุณแม่สุดก็ฝันว่า
งูเหลือมรัดแมว หรือแมวตะครุบงู เหลือมหรืออะไรคล้ายอย่างนั้น ซึ่งทำนายว่าแกจะได้
กับสมุห์เจียม

(น.ม.ส. 2504 : 56)

จากนั้นผู้ประพันธ์จึงได้บรรยายถึงตัวละครเอกคือนายจุ่นอย่างสั้น ๆ
ว่าเป็นบุตรชายของคุณแม่สุด และ "เป็นคนมีความคิดอย่างบิดามารดาอยู่ในศีรณะมาก เรื่อง
ทำนายฝันเป็นอันรับมรดกไว้เต็มอัตรา" (น.ม.ส. 2504 : 57) ถึงแม้ว่าผู้แต่งจะบรรยาย
ลักษณะของนายจุ่นไว้สั้นมาก แต่การอ้างไปถึงมารดาว่ามีลักษณะนิสัยเหมือนกันก็ทำให้ผู้อ่าน เข้าใจ
การกระทำต่าง ๆ ของนายจุ่นได้ทันที ดังนั้น เมื่อนายจุ่นแสดงพฤติกรรมที่ดูเหมือนจะ เชื่อความฝันจน
งมงายเกินจริง ก็มีเหตุผลรองรับที่หนักแน่น เพียงพอนายจุ่นได้รับการปลุกฝังมาจากพ่อแม่ที่ เชื่อความ
ฝันอย่างงมงาย ซึ่งผู้อ่านรู้ เหตุผลนี้ได้จากตัวละครประกอบ

ที่กล่าวมาทั้งหมดคือบทบาทของตัวละครประกอบในร้อยแก้วแนว
ขบขันทั้งที่เป็นตัวละครขบขันและไม่ขบขัน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและการเข้า
อารมณ์ขันไม่ได้ เป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวเสมอไป เช่นตัวละครที่มีบทบาท เป็นผู้สร้างปมขัดแย้งของ
เรื่อง ในบางเรื่องก็อาจ เป็นตัวละครที่ไม่ขบขันก็ได้ หรือตัวละครที่มีบทบาทช่วย เสนอลักษณะต่าง ๆ
ของตัวละครเอกในบางครั้งก็อาจ เป็นตัวละครขบขันก็ได้ จะเห็นได้ว่า ในส่วนของตัวละคร
ประกอบ ความสำคัญในแง่ของการเข้าอารมณ์ขันไม่เด่นเท่าบทบาทที่จำเป็นต่อเรื่อง เนื่องจากการ
เน้นที่บทบาทนี้เองทำให้ตัวละครประกอบของร้อยแก้วแนวขบขันมักขาดลักษณะนิสัยที่ลึกซึ้ง เหมือนคน

จริง เพราะทำหน้าที่ เป็นเพียงผู้แสดงบทบาท เพื่อ เสนอลักษณะบางประการหรือ เพื่อให้ เรื่องดำเนินต่อไปได้ เมื่อหมดหน้าที่ก็หมดบทบาท ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่นิยมได้แก้ไขลักษณะขาดความประทับใจโดยการสร้างให้ตัวละครประกอบมีข้อบกพร่องทางกายภาพบางประการ ซึ่งเห็นได้เด่นชัดว่าเป็นลักษณะผิดปกติประจำตัว และข้อบกพร่องนี้จะปรากฏให้เห็นทุกครั้ง เมื่อตัวละครแสดงบทบาท ลักษณะบกพร่องนี้ทำให้ตัวละครประกอบ เกิดลักษณะน่าประทับใจขึ้นในฐานะปัจเจกบุคคล ทั้งยังช่วยเร้าอารมณ์ขึ้นได้ ผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่นิยมสร้างตัวละครประกอบให้มีลักษณะผิดปกติประจำตัวที่การพูด ซึ่งเป็นลักษณะที่สังเกตได้ง่ายที่สุด เช่น ตำรวจที่มาสืบหาผู้ลอบเอาสีชมพูไปทารูปปั้น ในเรื่อง มีนาคม ของอบ ไชยวสุ มีนิสัยต้องพูดซ้ำ 3 ครั้ง ดังตัวอย่าง

พอดีเสียงเคาะประตู ภารโรง เข้ามาบอกว่า นายพันตำรวจเอกพระยาชานาญ โปลึกิจมาหา...ยังไม่ทันนั่ง นายพันตำรวจเอกก็พูดเสียงก้องขึ้น " เลวเต็มที เลวเต็มที เลวเต็มที"

คุณหลวงเสริม " เลวจริง ๆ"

" เลวอย่างที่สุด เลวอย่างที่สุด เลวอย่างที่สุด คุณหลวงทราบไหมว่ามีผู้อะไรอยู่บนสี่ระฆังสาวรีย์ หมวกของคุณหลวงยังไฉ่วะ หมวกคุณหลวง หมวกคุณหลวง..."

"ได้เท่าที่หมวกของผมหรือครับ ทราบได้อย่างไร หมวกบอสลิโนมีตั้งหลายร้อยหลายพันใบ"

อ้อ รัชีครับ ผมตรวจดูแล้ว มีชื่อคุณหลวงเขียนอยู่บ้างใน ชื่อคุณหลวง ชื่อคุณหลวง"

(อบ ไชยวสุ 2473 : 529-530)

ตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่งคือนายโหม ในเรื่อง หมอแจ่มจับผี ซึ่งอยู่ในเรื่อง ชุดหมอแจ่มนักสืบ ของดินสอ นายโหมเป็นผู้เล่ารายละเอียดเกี่ยวกับผีให้หมอแจ่มฟัง นายโหมจะพูดออกเรียง ร กับ ล เป็น ว ทั้งหมด

" วัปาทานเวืองผีวายนี้ เมื่อแวกเว้มจาเกิดคุ้บนนะขอวับ เขาว่าคนชายของคนหนึ่ง เติร์ผ่านกุ้ญนี้ จะกลับบ้าน เวลาดาวันยอแสงลงมาแว้ว พอถึงหน้ากุ้ญก็ได้ยินเสียงดังกึ่งกึ่ง จึงมองเข้าไปดูทางปากที่แจ่มอยู่ ทันใจนั้นขอวับ-อือ-แหม-ขอวับ เว้าแว้ว ขนลุก-ก้อเห็น เปนดวงไฟชาหว่างมีแสง เขียวแดง เทวียงสองดวงโตเท่าไข่ท่าน ทีแวกคิดว่าเป็นตาเกียง เมื่อมองเข้าเข้าไปอีกทีจึงเห็น เป็นวูนันยันดาัยก๊ะตาคนเวานี้เอง ควับ"

(ดินสอ 2475 : 365)

จะเห็นว่า ความผิดปกติ เฉพาะตัว เหล่านี้ทำให้ตัวละครประกอบมีลักษณะ เป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้นทั้งยัง เร้าให้เกิดอารมณ์ขันได้มาก แลเป็นข้อบกพร่องที่จำเป็นต้องหาเหตุผลมาอธิบายความผิดปกติอย่างลึกซึ้ง เพราะผู้อ่านสามารถ เปรียบเทียบกับลักษณะทางกายภาพของมนุษย์ทั่วไปได้ จึงเหมาะสมกับตัวละครประกอบซึ่งมีโอกาสแสดงพฤติกรรมได้น้อยกว่าตัวละครเอก ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่านักประพันธ์มักไม่สร้างข้อบกพร่องลักษณะนี้ให้ตัวละครเอกมากนัก เพราะตัวละครเอกมีบทบาทมาก ลักษณะผิดปกตินี้ก็ต้องแสดงอยู่ตลอดเวลา จะทำให้ผู้อ่านเกิดความเคยชินซึ่งทำให้ไม่ขบขันอีกต่อไป

บทบาทหน้าที่และลักษณะเด่นของตัวละครประกอบในร้อยแก้วแนวขบขันตามที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่า สอดคล้องกับหน้าที่ของตัวละครประกอบในวรรณคดีโดยทั่วไป คือ เพื่อเอื้อประโยชน์ตามความจำเป็นในการดำเนินเรื่อง มากกว่าการเสนอลักษณะเด่นหรือความสมจริงอันเป็นคุณสมบัติของตัวละครเอก

3.4 บทสนทนาที่สอดคล้องกับตัวละคร บทสนทนาเป็นองค์ประกอบสำคัญของบันเทิงคดีร้อยแก้ว เพราะบทสนทนาเป็นส่วนที่ทำให้เรื่องบันเทิงคดีมีลักษณะสมจริงมากที่สุด บทสนทนาของร้อยแก้วแนวขบขันมีลักษณะเด่นก็คือผู้ประพันธ์จะถ่ายทอดคำพูดออกมาตามเสียงที่พูดกันจริงโดยไม่คำนึงถึงการสะกดคำให้ถูกต้อง บทสนทนาจึงมีความสมจริงอย่างมาก แต่ความสมจริงของบทสนทณาก็ไม่ได้มาจากสาเหตุนี้เพียงประการเดียว ยังมีเหตุที่สำคัญกว่าก็คือ ผู้ประพันธ์ได้สร้างบทสนทนาให้สอดคล้องกับลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครด้วย ทั้งในด้าน เชื้อชาติ ถิ่นฐาน สถานภาพในสังคมและการศึกษา และที่สำคัญที่สุดคือลักษณะนิสัย ผู้วิจัยได้ศึกษาลักษณะสอดคล้องต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 บทสนทนาที่สอดคล้องกับเชื้อชาติของตัวละคร ร้อยแก้วแนวขบขันมีตัวละครที่เป็นชาวต่างชาติอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครเชื้อชาติจีน บทสนทนาของตัวละครเหล่านี้จะเป็นแบบคนจีนที่พูดภาษาไทยไม่ชัด เพราะยังติดสำเนียงจีนอยู่ ดังตัวอย่างเช่น บทสนทนายะหว่างจีนเจ้าของร้านค้าในสำเพ็งกับคู่สนทนาในเรื่องกรรมของอิว

"มึงก็ม่ายมีอิโหลลอกขอลักคอง อิวจี้เล่าให้ฟังก็เล่า, แต่อิวนี้กั้งมาทีโหลเปงน้ำดา ล่วงทุกที ๆ เลี้ยวคอง บู้โธ่คอง ฟังกว่าบากลอยน้ำปาว ๆ ทีเลี้ยวขอลัก"

"เอาเถอะ เล่าไปเถอะฉั้นอยากจะฟัง"

"อี๊ อี๊มายเล่าเลยทีเสียว แต่เอาเดอะขอลักคองอยากจีฟง อี๊วก็จีเล่าให้ฟัง คือ
วังนึ่งอี๊วนี้่งอยู่ที่หน้าร้างขายของ ๆ อี๊ว ชักปุเหลียวนึ่งก็มีผู้ขายคองนึ่งมายิ่งอยู่ที่หน้าร้าง
มองไป ๆ มา ๆ เสียวก็มองจ้องเข้ามาลูจันร้างอี๊ว ฝ่ายอี๊วนี้่งว่า เขาจีซื้อของกับออกกา
เขาว่า " เชื้อชิตี ต้องกางอาไล เชิงลูชิตี' เขาก็เข้ามาในร้าง"

(นายพาน 2465 : 169)

นอกจากชาวจีนแล้ว ก็ยังมีตัวละครที่เป็นเชื้อชาติตะวันตก ซึ่งก็พูด
ภาษาไทยไม่ชัดเช่นกัน แต่สำเนียงจะแตกต่างกับคนจีนอย่างสังเกตเห็นได้ชัด ดังเช่นบทสนทนา
ระหว่างทันตแพทย์ เอส. กี้ดุน และข้าพเจ้า ผู้ไปหาฟัน ในเรื่อง เมื่อข้าพเจ้าปวดฟัน ของ
พ. เกษมศรี

"เจ็บตีหนี่?" ท่านหมอ เอส. กี้ดุน ถามขณะเมื่อข้าพเจ้านั่งหงายหน้า อ้าปากอยู่
บนเก้าอี้อย่างที่ใคร ๆ ก็เคยนั่ง เมื่อไปหาหมอฟัน " เสนจะต้องจีคยาแลทอนอีก"...

"จีคยารึหมอ?" ข้าพเจ้าผงกขี้นพูดทั้งเลื้อคลุ่มขาวที่แกสวมไว้ก่อนตรวจ เหมือน
ผีที่ตราสังและผุดลุกขี้นนึ่งในโลง

"ตองจีคกัน เชื้อนิคนอย" แกหันมาบอก "มิจะนับตองคมายาชาลบ-หรูมิจะนับตอง
เอาเล็กชะแลงตีหัวท่าน-หรูเอาไฟฟ้าสามมินโวลต์จีท่านจนชาลบ"

(พ. เกษมศรี 2473 : 1297)

นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนอกจากจะ เสนอบทสนทนาภาษาไทย
ตามสำเนียงชาวต่างประเทศที่พูดไม่ชัดแล้ว ยังมีการ เสนอบทสนทนาให้สอดคล้องกับเชื้อชาติของ
ตัวละครมากยิ่งขึ้นโดยการ เสนอบทสนทนาภาษาต่าง ๆ ของตัวละครโดยการถ่ายทอดเสียงออกมา
เป็นตัวเขียนภาษาไทย ตัวอย่างบทสนทนาในลักษณะนี้คือ เรื่อง อิกทิกกระเทียมคองแล่วนวายขาย
ปลาลัม ของขุนสุนทรมลายู เรื่องนี้มีตัวละครต่างชาติถึง 4 ชาติ ได้แก่ พ่อค้าจีน และพ่อค้ามลายู
ซึ่งพายเรือ เข้าไปขายของในหมู่บ้านของแขกกลิงและเขมร ตัวละครต่างก็พูดภาษาของตนเองโดย
ผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดเสียงออกเป็นภาษาไทยและยังเขียนวงเล็บคำแปลภาษาไทยไว้ข้างหลังด้วย ทั้ง
2 ฝ่ายจึงทุ่มเถียงกันเสียงดัง

เจ๊กตกใจคิดว่าไอกระเทียมของตัวแตกไป ทั้งกลัวว่าแจวของตัวไปพายเอาไหปะลา
คาบิลิ (ปลาร้าปลาลัม) ของแขกแตกไปก็ร้องอิกทิกขี้น อาโนเถาโอย ใต้หลงอ้า
อาโ๊ะตะแขกหลายเที่ยวโดยซึ่งเถาอี๊วขี้อ (เจ้าคุณจำช่วยด้วย เจ้าโ๊ะตะแขกมาแย่งชิง

เอากระเทียมคองฉับไป) ฝ่ายเขาก็ทำร้องวุ่นวายขึ้นบ้างว่า ยาควน อาจينا มะร่าบัสอัน ปะลาคามิลิ สะชายาศิ (นายจำ เจ้าเจ็กมาแยงชิงปลาร้าปลาฉิมฉับไป) ... พวกโตะกลิงจึงถามว่า ชันนิน ฤคเนือ ซายะตัก แะคะนินละ (อีกทีก็อะไรกัน ออกแต่หน้าทูนัก) และเขมรก็ถามกว่า ต้าซึงสะเอี้ยชะเนียะ หลองนะ (แะอะไรกัน หน้าทูนัก)

(ขุนสุนทรมลายู ในนิทานาวชิรญาชชุดที่ 3 2509 : 415)

การถ่ายทอดภาษาต่าง ๆ ไว้จริง ๆ ทำให้เกิดความขบขันในแง่เสียงของคำที่แปลไปจากภาษาไทย และสร้างบรรยากาศของเหตุการณ์ว่าคงมีเสียงพูดภาษาต่าง ๆ ดังเข้าไปหมด และต่างฝ่ายต่างฟังภาษากันไม่ออกก็คงจะไม่มีใครฟังใครได้แต่ขบขันเสียงข่มกัน ดังนั้นนอกจากเสียงจะก่อความขบขันแล้วยังทำให้เกิดภาพที่เราอารมณ์ขันด้วย

3.4.2 บทสนทนาที่สอดคล้องกับพื้นฐานของตัวละคร มีร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนหนึ่งซึ่ง เสนอบทสนทนา เป็นสำเนียงภาษาถิ่นตามพื้นฐานของตัวละคร แต่ภาษาถิ่นที่ปรากฏในข้อมูลที่ศึกษามีเพียงถิ่นเดียวคือ ภาษาถิ่นใต้ เช่นใน เรื่อง ขรัวเพชรกับประสกลีแก้ว ขรัวเพชรเป็นสมภารวัดที่เกาะสมุย ส่วนประสกลีแก้วเป็นชาวนครศรีธรรมราช ผู้ประพันธ์จึงสร้างบทสนทนาเป็นภาษาถิ่นใต้ทั้งเรื่อง หรือในเรื่อง ศิษย์วัดราชบุรณรังจ่อ ของนายรุ่ง ผลานุเคราะห์ ตัวละครเอกทั้งสมภารและศิษย์วัดเป็นชาวใต้ เมื่อสนทนากันปกติก็จะใช้ภาษาไทยกลาง แต่เมื่อตกใจหรือโมโหจะโต้ตอบกันด้วยภาษาถิ่นใต้ ดังตัวอย่างเช่น บทสนทนายระหว่างขรัวตาจ๊ับกับเจ้าฤย ศิษย์วัด ขณะนั้นเจ้าฤยถูกเพื่อนแกล้งหลอกให้เอาข้อศอกตองลูกแดงโมซึ่งใส่ผ้าแวงเผ็ดไว้ข้างใน น้ำแวงจึงกระเด็นเปรอะเปื้อนตัว เจ้าฤยโกรธว่าเอามิดพรัามาจะไล่ฟันเพื่อน จึงเกิดขลุมนวุ่นวายจนขรัวตาต้องลงมาสอบสวนเรื่องราว

อ้ายฤยวิ่งไปทางไหน ทั้งพระทั้งชาวบ้านวิ่งตามกันเป็นกลุ่ม ๆ ขรัวพ่อได้สติร้องสั่ง "ช่วยกันล้อมไว้จับตัวให้ได้" อ้ายฤยเลยถูกล้อมอยู่ ทั้งมีคผลง นิ่งร้องไห้โฮโฮ ขรัวพ่อก็ทิ้งไม้สีกเท้าผลง...

"อ้ายหุ้ย-- เครยตีขี้มึงแตะ"

"ฮือ! ฮือ! เครยเมยตีพ้ม พ้มท้องแดง"

"มึงทำพริอ"

"พิมพ์ทองแดง"

"ซีวมีง เหลือดาลัย?"

"ข้าเจ๋ยเหม่ย--น้ำแกง"

"แกงรื้อ เครยแกงซีวมีง?"

"อ้ายผัวะนั่น"

"ผัวะ เน้ย--แกงซีวมีง?"

"อ้ายกึง อ้ายนุ้ย มันเอาน้ำแกงเซยหลูแดงโม่"

"มันเอาหัวมีงแกงกับแดงโม่รื้อ?"

"เปลา--ข้าเจ๋ยเหม่ย"

"ยังเรย กูซันเด่ห้ครั้น"

"มันเอาน้ำแกงเซยหลูแดงโม่ เหลาะให้พิมพ์ทอง น้ำแกงจูดเหลอะพิมพ์"

(นายรุ่ง ผลานุเคราะห์ 2473 : 749)

ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาถิ่น เมื่อแน่ใจว่าผู้อ่านจะสามารถเข้าใจเรื่องได้

โดยอาจเข้าใจจากเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือบทสนทนาที่นำมาก่อน บทสนทนาเป็นเพียงการสร้างอารมณ์ขัน โดยอาศัยสำเนียงภาษาเป็นตัวเสริม ผู้อ่านอาจรู้เรื่องแกมไม่รู้เรื่อง แต่ก็สามารถเดาเหตุการณ์ที่น่าขันได้ โดยมีความขบขันจากเสียงคำที่ตนเองไม่รู้จักเป็นส่วนเสริม

3.4.3 บทสนทนาที่สอดคล้องกับสถานภาพและการศึกษาของตัวละคร

สถานภาพของตัวละคร เป็นสิ่งที่เห็นได้ควบคู่ไปกับการศึกษา ตัวละครที่เป็นชาวบ้านธรรมดาสามัญ ทานาทำสวนหรือค้าขายมักจะไม่ได้รับการศึกษาสูงนัก ดังนั้นการพูดจาออกเสียงคำต่าง ๆ จึงไม่ค่อยตรงกับภาษามาตรฐานของผู้มีการศึกษา เช่นจะออกเสียง ร เป็นเสียง ล คำควบกล้ำก็จะไม่ออกเสียงควบกล้ำ การใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายก็ไม่ถูกต้อง ดังเช่นบทสนทนาของคุษย่าเพ็ง ในเรื่อง คุษย่าเพ็ง ของ เขียวหวาน คุษย่าเพ็ง เป็นชาวบ้านนอกซึ่งไม่ได้รับการศึกษา และไม่รู้จักขนบธรรมเนียมต่าง ๆ เมื่อเข้ามาหาพ่อหมอสุขเพื่อนของสามีที่กรุงเทพฯ ก็เลือกใช้คำสรรพนามและคำลงท้ายไม่ถูกต้อง ใช้สลับสับกันไปหมด เช่น

"พ่อหมอจ่าจันได้ไหมขอรับ ดีจัน เป็นภรรยาเมียของพ่อหมออำบ้านกระแซงยะ..."

"กระผมร้ายญาติขาดอีโต้ เมื่อพี่ติดแกจะสิ้นใจ แกสั่งไว้ว่าให้ลงมาอยู่กับลุงแพน บ้าพวงพี่น้องของแกที่กรุงเทพฯ พะ แล้วถ้าข้งออกข้งใจยังงังก็แกให้มาเอาท่านหมอ เปนที่พี่ ดีจันลงมาได้ห้าวัน ๆ นี้แล้วขอรับ ดีจันมาพักอยู่ที่บ้านบ้าพวงข้างวัดมทรธคา"

(เขียวหวาน ใน สุมาลี วีระวงศ์, บรรณาธิการ 2530 : 162-163)

จะเห็นได้ว่า บทสนทนาของคุณย่าเพิ่ง นอกจากจะสอดคล้องกับการ เป็นคนบ้านนอกที่ไม่ได้รับการศึกษาแล้ว ยังก่อความขบขันจากการใช้คำสรรพนามและคำ ลงท้ายได้มาก

นอกจากนี้ยังมีตัวละครอีกประเภทหนึ่งที่ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการสร้าง บทสนทนาแสดงให้เห็นว่า เป็นคนที่มีการศึกษาน้อยแต่พยายามทำตัวทันสมัย อดคนอื่นว่ารู้จัก เข้าใจและชื่นชมวัฒนธรรมตะวันตก ดังเช่นบทสนทนายาระหว่างนาย เท้งกับนายไป๋ใน เรื่อง ประกวด ความรู้รอบตัว ของพัก เขียว

"กันลิ่ง เกิดว่าเวลานี้บ้าน เมืองเราชาหนุกชาหนาน มีการมาโหราศพลีคลิ้นทั่ว ทุกหัวตาแกลง ผู้คนพလာ เมืองทั้งพูหญิงพูชายแต่งตัวอย่าง แพคแซ่ปใหม่ ดูสวย เก๋ไม่ แพ้ชาว ยุโรป ทั้งนี้ เปนเพราะบ้าน เมืองเรามี สีวิไล เซชั่น มากขึ้น, ถูกไหม กันว่า "นายไป๋ลิ่ง เกิดว่านาย เท้งพูดยกศัพท์อังกฤษหลายคำก็พยายามนึกหาว่าจะพูดบ้าง เพื่อ ไม่ให้ เปนการน้อยหน้านาย เท้งในทางภาษาอังกฤษ

"... เมืองเราจา เลือขึ้นอีกแยะ พูดถึง พัคชั่น ในการแต่งตัวลานับ เปนชั้น เบ็ดชา ก๊าด ด้วยไม่แพ้ฝรั่ง เขียวให้พับผ้า อ็อบคุ เคดชา เหมอ และผู้คนพလာเมืองทั่ว ๆ ไปก็ มีใจคอกว้างขวางต่างปรา เทศชม เขยมาก นับว่า ปี่ป้า ล่า โขย, จริงกันรับรองว่า เมืองเรา สีวิไล เซชั่น มาก"

(พัก เขียว 2470 : 2049)

ส่วนตัวละครที่เป็นคนชั้นกลางหรือคนชั้นสูง ประกอบอาชีพรับราชการ จะเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง จึงพูดจาออกเสียงคำได้ถูกต้อง คำสรรพนามที่ใช้ก็สุภาพ เช่น จัน-คุณ จัน-เธอ ผม-คุณ ตัวละครบางตัวเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมมาจากต่างประเทศ ผู้ประพันธ์ก็ได้ สร้างบทสนทนาให้สอดคล้องกับสถานภาพนี้ โดยการให้ตัวละครนิยมพูดคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ส่วน คนชั้นสูงที่เป็นคนแก่ ได้รับการศึกษาตามแบบดั้งเดิมก็จะไม่รู้ภาษาอังกฤษ และออกเสียงคำไม่ถูกต้อง เช่นบทสนทนายาระหว่างพ่อทองดีกับพระยารามคำแหง ในเรื่อง ทะเลิกเทิกทาก ของเจ้าหมื่น ศรีสรรัักษ์ พ่อทองดี เพิ่งกลับจากสก็อตแลนด์หลังจากไปเรียนหนังสือนาน 10 ปี ส่วนพ่อคือพระยา รามคำแหง เป็นขุนนางหัวโบราณ ไม่เข้าใจวัฒนธรรมฝรั่ง

พ่อทองดี ผมไปเรียน เอลลิเมนตารีเอดูเคซอน อยู่ถึงเจ็ดปี อยู่ที่ เมืองสก็อต แลนด์ข้างเหนือ ไกลจาก เมืองลอนดอนหลายร้อยไมล์ ทีหลังจึง เข้าไปยอยน์ไนนิ่งสกูล

เรียนมินเนอร์แรลลีย้อยู่ 4 ปี พอปาสต์เอกแตรมมินเนซอน ได้เซอร์ติฟิเก็ด แล้วท่านก็เรียกกลับเข้ามาที่แหละคุณพ่อ

พระยารามกำแหง อ้ายแรน ๗ แชน ๗ เกิด ๗ นั้นเลิกพูดกันเสียทีเกิด ข้าไม่ค่อยจะเข้าอกเข้าใจอะไร ว่าอะไร เรียนอะไร ก็พูดภาษาไทยกันเถอะนะ

(เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ ใน สมาลี วีระวงศ์, บรรณาธิการ 2530 : 112)

ผู้อ่านจะขบขันบทสนทนาของพ่อทองดี ซึ่งเป็นการพูดภาษาอังกฤษสลับกับภาษาไทยมากจนเกินไปจนฟังไม่รู้เรื่อง

3.3.4 บทสนทนาที่สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของตัวละคร การสร้างบทสนทนาในลักษณะนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ทำให้ตัวละครมีความสมจริง เพราะบทสนทนาเป็นการแสดงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากลักษณะนิสัย ซึ่งมองเห็นได้ลึกซึ้งกว่าเพียงการบรรยาย ด้วยเหตุนี้ นักประพันธ์บางท่านจึงอาจไม่บรรยายลักษณะต่าง ๆ ของตัวละครโดยตรง ๆ แต่สร้างบทสนทนาเพื่อแสดงทั้งอุปนิสัยและสติปัญญา ดังเช่นบทสนทนาของหลวงอินามาศย์ กับคุณแม่ และอีจัน ในเรื่อง โมเตอร์คาร์รี่ห์ ของ น.ม.ส. เกี่ยวกับลูกชายของคุณแม่ซึ่งขับรถโมเตอร์คาร์รี่ห์คันใหม่ออกไปตั้งแต่เย็นวานแล้วยังไม่กลับมา

คุณแม่กำลัง เสร้าโศกสิ้นสติ อีจันกำลังปลอบโยนอยู่ พอหลวงอินามาศย์งุ่มง่ามมาหาคุณแม่ก็ปรับทุกข์ เลอะเทอะตาม เคย...

เมื่อคุณแม่แสดงความสิ้นสติให้แก่งด้วยกิริยาและวาจาแล้ว หลวงอินามาศย์ก็ขยายขึ้นมามีว่า "คุณนายต้องหักใจลงไปขอรับ ธรรมดาคนเกิดมาแล้วก็ต้องตาย ทหร่า จ มหันตา จ เย พาลา เย จ บัณฑิตา ไม่ว่าเด็กว่าแก่ ไม่ว่าโง่งว่าฉลาด ย่อม..."

อีจันได้ฟังดังนั้นก็อดไม่ได้ "เอ๊ย คุณหลวงนี่ก็ใครบอกละว่าคุณพี่ตาย เป็นแต่เธอไปค้ำที่โหนดินเดียวก็มาท่องคาถาและอะไรออกอินไม่ เป็นรศ..."

คุณแม่ "อะไรมันจะไปประเบิดหรือโดนอะไรอย่างไรรู้ไม่รู้ เมื่อคืนก็ฝันไม่สู้ดี กรรมจริง ๆ พุทโธ่ ลูกเอ๊ยลูก"

หลวงอิน "ผมนี่งสงไสยอยู่แล้ว เห็นอ้ายคумаเรตเต้อ (carburettor-ผู้วิจัย) มันไม่เหมือนของในกรม น้ำมันก็เห็นในกรมท่านใช้ของที่เรียกน้ำมัน เบญจศีล นี้เธอใช้น้ำมันเรียกเปิดโรเปิดระอะไรไปคนละอย่าง มันผิดแบบผิดแผนไปก็เป็นที่หนักใจ ผมนี่คิดแล้วทีเดียว แต่เรื่องนี้แหละขอรับ จะต้องใช้ธรรมะเป็นที่พึ่งจะโศกจะปริเทวะไป

โยให้ช่วยการ ำซว่าสังขารที่ดับไปแล้วจะกลับคืนมาก็หาไม่ได้ ควรต้อง..."

อิฉันเห็นคาหลวงไม่ได้การก็ต้องดูเอาตรง ๆ "เอาอีกละ นี้เครเขานิมนต์มาเทศน์
เล่า มัวแต่อินไม่รู้แล้วรู้รอด มีแต่จะช่วยคิดอ่านว่าจะทำอย่างไรถึงจะถูก นี้กลับมาเทศน์
อินแล้วยังกลับย่มยามด้วย"

(น.ม.ส. ในสมาลี วีระวงศ์, บรรณาธิการ 2530 : 214)

การพูดปลอบโยนคุณแม่ทั้งที่ยังไม่รู้ว่าคุณชายคุณแม่ตายหรือ เปล่า
การพูดเหมือนเทศน์และกล่าวคาถาภาษาบาลี รวมทั้งการออกเสียงคำภาษาอังกฤษผิด ล้วนสอดคล้องกับลักษณะนิสัย "อิน" ซึ่งอิฉันได้กล่าวต่าหนืออย่างมาก

ที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า บทสนทนาที่สอดคล้องกับลักษณะของ
ตัวละครนั้น ล้วนบรรลุผลทำให้ตัวละครมีความสมจริงอย่างมาก แต่ในขณะที่เดียวกัน วิธีการสร้าง
ความสมจริงนั้นก็สามารรถำอารมณ์ขันของผู้อ่านได้อย่างมากด้วย ในการสร้างบทสนทนาให้
สอดคล้องกับเชื้อชาติ ถิ่นฐาน และสถานภาพและการศึกษาของตัวละคร เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้
สมจริง และขบขันก็คือการใช้ภาษาของตัวละครนั้น ๆ ทั้งในด้านการออกเสียงคำและการใช้
คำ ส่วนในการสร้างบทสนทนาให้สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของตัวละคร เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้
สมจริงและขบขันก็คือ เนื้อความที่แสดงให้ เห็นพฤติกรรม

อย่างไรก็ตาม บทสนทนาของร้อยแก้วแนวขบขัน มิได้จะมีความ
สำคัญเฉพาะในส่วนของตัวละครเท่านั้น นักประพันธ์จำนวนมากนิยมใช้บทสนทนาช่วยในการดำเนิน
เรื่องสลับกับการบรรยายเพื่อช่วยลดความซ้ำซาก บทสนทนาที่สมมุติว่าเป็นถ้อยคำจริง ๆ ของ
ตัวละครทำให้รู้สึกใกล้ชิดกับความเป็นจริงมากกว่าคำบรรยายของผู้แต่ง นอกจากนั้น นักประพันธ์
บางคนยังใช้บทสนทนาช่วยเสริมโครงเรื่อง ที่เด่นมากคือ เรื่องที่มีโครงเรื่องแบบพลิกความคาด
หมายของผู้อ่าน ผู้ประพันธ์จะใช้บทสนทนาเป็น เครื่องสร้างความเข้าใจผิดแก่ผู้อ่านโดยตรงและ
เปิดเผยความจริงซึ่งตรงกันข้ามในตอนสุดท้าย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่นในเรื่อง ขออนุญาตคุณ
พ่อ ของเทพ มหาเปารยะ มีบทสนทนายระหว่างตัวละครเอกชายและหญิงสลับกับการบรรยายกิริยา
ท่าทางของตัวละคร

"น้องฉลุย__"

"อย่า, คุณพี่อย่าบอกน้องว่าท่านปติเซท"

"น้องฉลุย ที่_"

"สีหน้าคุณพี่บอกว่าไม่สำเร็จ"

"ท่านไม่ยอมอนุญาต"

น้องฉลุยทรุดตัวลงนั่งบนเก้าอี้ยาวแล้วเตรียมตัวจะร้องไห้ ท่านข้าพเจ้าไม่เคยชอบ
จึงนั่งลงข้าง ๆ แลเฝ้าปลอบหล่อน

"เราจะทำอย่างไรกันเล่าคะ?"

"พี่ก็จนปัญญา เมื่อท่านปติเซท เสีย เด็ดขาดอย่างนี้"

"คุณพี่ไปเรียนท่านอย่างไรคะ?"

"พี่ลองคิดหลายวิธี ครั้งแรกพี่ฯ ซ้ออด เมื่อเห็นไม่ เป็นผลจึง เปลี่ยนเป็นขู่ พี่อ้างว่าถ้า
ท่านไม่อนุญาตหัวใจน้องคงแตกอย่างที่ท่านสอนพี่ไปและ_และอะไรอีกบ้างก็จำไม่ได้ เสียแล้ว
แต่นั้นแหละพี่จะพูดอย่างไรท่านก็ปติเซท เสียทำ เดียว

"ท่านอ้างว่าอย่างไรเล่าคะ"

"ท่านว่าน้องยัง เด็กนักจะตามใจใจน เรื่องพรรคนี้ไม่ได้"

"เด็ก! คุณพี่ละยังงี้เสมอ อะไรนคก็เด็กอะไรหนอยก็เด็ก จะคอยให้ผมหงอกเสีย
ก่อนละกระมัง จึงจะให้ เป็นผู้ใหญ่บ้าง_คุณพี่ก็_ไม่ร้องไห้ เข้านี้คะ"

"น้องฉลุย"

"เวลาดิฉันร้องไห้ท่าน เคยตามใจบ้างบางที"

"น้องจะให้พี่นะหรือร้องไห้!"...

แล้วฉลุยก็ซบหน้าลงร้องไห้กระซิก ๆ อยู่บนตักข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะทำอย่างไรได้
ถ้าข้าพเจ้า เป็น เพศเดียวกับหล่อนก็คงรู้จักวิธีที่จะดับความ เศร้าโศกของหล่อน แต่นี้
ข้าพเจ้า เป็นผู้ชาย แลน้องฉลุย เป็นผู้หญิง ข้าพเจ้าจึงปฏิบัติตามวิธี เดียวที่ผู้ชายรู้จัก
กล่าวคือกอดหล่อนไว้แน่นกระซิบอกแล้วปลอบประโลมให้คลายโศก

(เทพ มหาเปารยะ 2470 : 1088-1089)

จากบทสนทนาที่ ผู้อ่านย่อมต้อง เข้าใจว่าตัวละคร เอกชายและหญิง
เป็นหนุ่มสาวคู่รักกัน และความรักคงจะไม่สมหวัง เพราะบิดามารดาของฝ่ายหญิง เป็นอุปสรรค
เนื่องจาก เนื้อความของบทสนทนายรวมทั้งวิธีการโต้ตอบกัน ชวนให้ผู้อ่าน เข้าใจว่า เรื่องสั้นเรื่องนี้

เป็นเรื่องประเภทเรื่องรัก แต่ในคอนท้ายเรื่องคำพูดของบิดาของฝ่ายหญิงได้เปิดเผยความจริงทั้งหมดซึ่งเป็นจุดสูงสุดของเรื่องที่พลิกไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน

ประคุดห้องรับแขก เปิดอ้าคอก คุณอาวีผู้ชายเดินหน้าบึ้ง นำฟุ้งขามเข้ามา "พ่อวิเชียร"

ข้าพเจ้าสอตั้งทั้งตัว

"พ่อวิเชียรตามใจฉวยเสียจนเคยตัวแล้ว เด็กอายุ 8-9 ขวบ อย่างฉวยนี้ ยังไม่รู้รู้สึกผิดและชอบ จะตามใจนักไม่ควร แต่_เอาเกิด" ท่านหันไปพูดกับน้องฉวย "ถ้าตลอดอาทิตย์นี้ประพฤติตัวเรียบร้อย ไม้ดื้อ ไม้ชน ไม้ปากจัดละก็_พ่อจะให้ไปค้างกับพี่เขาสัก 2-3 วัน แต่พ่อวิเชียรอย่าปรนชนมาให้เจ็บกลับมาอีกนะ"

(เทพ มหาเปารยะ 2470 : 1089)

เมื่อรู้ความจริงทั้งหมดแล้ว และย้อนกลับไปพิจารณาบทสนทนาในตอนต้น เราไม่อาจกล่าวยืนยันได้เต็มปากว่า เนื้อหาของบทสนทนานั้น เป็นสิ่งที่ชักนำความเข้าใจผิดของผู้อ่านเพียงอย่างเดียว แต่วิธีการพูดจาของเด็กทั้งสองนั้น เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด เพราะการใช้คำที่ไพเราะหรือการพูดประชดประชันทำให้ฟังดูเป็นผู้ใหญ่เกินตัว เช่นที่เด็กหญิงพูดว่า "ถ้าท่านไม่อนุญาต หัวใจน้องคงแตก" หรือ "อะไรนี่คก็เด็กอะไรหนอยก็เด็ก จะคอยให้ผมหงอกเสียก่อนละกระมัง จึงจะให้เป็นผู้ใหญ่บ้าง" คำพูดเหล่านี้ น่าจะเป็นคำพูดของหญิงสาวที่มีความรักมากกว่าเด็กอายุ 8 ขวบ นอกจากเด็กคนนั้นจะเป็นเด็ก "แก่แดด" ซึ่งลักษณะนี้ก็สอดคล้องกับการที่ผู้ประพันธ์สร้างให้ตัว "น้องฉวย" เป็นผู้ออกกลอุบายสอนพี่ชายให้ไปพูดกับผู้ใหญ่ตามที่ตนต้องการ แสดงว่าต้อง "แก่แดด" พอตัว ผู้ประพันธ์ได้สร้างความสมจริงให้กับตัวละครแต่แฝงเอาไว้ เช่นการบอกให้พี่ชายร้องไห้ก็แสดงให้เห็นว่า แม้จะ "แก่แดด" หรือเจ้าอุบาย แต่ก็ยังเป็นเด็ก รู้จักแต่วิธีการอย่างเด็ก ซึ่งเผอิญเป็นวิธีเดียวกับผู้ใหญ่สาว ๆ เหมือนกัน จะเห็นได้ว่าผู้ประพันธ์ใช้บทสนทนาเป็นกลวิธีหลักในการลวงความคิดของผู้อ่าน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บทสนทนาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของร้อยแก้วแนวขบขัน เพราะบทสนทนาที่สอดคล้องกับตัวละครทำให้เรื่องมีความสมจริงและขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างความขบขันจากโครงเรื่องบางลักษณะด้วย

4. กลวิธีการประพันธ์

กลวิธีการประพันธ์ เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการแต่งวรรณกรรม หากนักประพันธ์รู้จักเลือกใช้กลวิธีการประพันธ์ที่เหมาะสมกับเรื่อง ก็จะทำให้เรื่องนั้นมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น สำหรับร้อยแก้วแนวขบขัน กลวิธีการประพันธ์ที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการสร้างความขบขันแก่ผู้อ่านได้ กลวิธีการประพันธ์ที่สำคัญในร้อยแก้วแนวขบขันมี 5 กลวิธี คือ

- 4.1 กลวิธีการเล่าเรื่อง
- 4.2 กลวิธีการเสนอเรื่อง
- 4.3 กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง
- 4.4 กลวิธีการล้อเลียน
- 4.5 กลวิธีการเสียดสี

4.1 กลวิธีการเล่าเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่อง คือการที่ผู้ประพันธ์กำหนดว่าเรื่องนั้นจะนำเสนอแก่ผู้อ่านโดยผ่านทัศนะของผู้ใด การเลือกใช้ผู้เล่าเรื่องมีความสำคัญ เพราะผู้เล่าแต่ละประเภทจะล่วงรู้และถ่ายทอดเรื่องได้ในแง่มุมต่างกัน สำหรับร้อยแก้วแนวขบขัน ขอบเขตในการล่วงรู้และถ่ายทอดเรื่องราวของผู้เล่ามีความสำคัญต่อการสร้างอารมณ์ขันขององค์ประกอบต่าง ๆ ในเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ร้อยแก้วแนวขบขันมากกว่าหนึ่งเรื่องอาจจะมีโครงเรื่องแบบเดียวกัน เช่น มีโครงเรื่องของความเข้าใจผิดเหมือนกัน ซึ่งมีบมขัดแย้งอยู่ที่การเข้าใจผิด และมีจุดสูงสุดอยู่ที่การเข้าใจความจริงเหมือนกัน แต่ผู้ประพันธ์เล่าเรื่องโดยใช้มุมมองของผู้เล่าต่างประเภทกัน เรื่องหนึ่งอาจเป็นเรื่องเข้าใจผิดที่มีลักษณะพลิกความคาดหมายของผู้อ่านด้วย ในขณะที่อีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องเข้าใจผิดธรรมดา จุดที่สร้างอารมณ์ขันรวมทั้งความรู้สึกขบขันที่เกิดขึ้นจากโครงเรื่องก็จะแตกต่างกันไปด้วยดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อของโครงเรื่อง

นอกจากจะมีความสำคัญในการสร้างอารมณ์ขันโดยตรงแล้ว กลวิธีการเล่าเรื่องยังมีความสำคัญต่อการควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านด้วย ผู้วิจัยได้เคยกล่าวถึงเงื่อนไขไว้ในบทที่ 2 ว่า บุคคลจะเกิดอารมณ์ขันได้เมื่อมีสภาวะในแนววัตถุวิสัย (objective) คือทำจิตใจให้คล้อยตาม เรื่องราวนั้นโดยไม่ต้องเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของตัวเอง การควบคุมไม่ให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับตัวละครวิธีหนึ่ง คือการไม่บรรยายอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งนอกจากผู้ประพันธ์จะไม่บรรยายเองแล้ว วิธีการเล่าเรื่องบางแบบก็ไม่เอื้อต่อการบรรยายอารมณ์ความรู้สึก หรืออาจบรรยายได้เพียงตัวละครบางตัว ซึ่งในทางตรงกันข้าม

กลับเอื้อในการเล่าอารมณ์ขันได้ง่ายขึ้น แต่ในบางเรื่องผู้ประพันธ์ก็เลือกกลวิธีการเล่าเรื่องแบบที่
จะบรรยายความคิดและอารมณ์ความรู้สึกได้มาก เพื่อชวนให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกขบขัน กลวิธีการ
เล่าเรื่องของร้อยแก้วแนวขบขันแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

4.1.1 การเล่าเรื่องจากทัศนะของตัวละครในเรื่องโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1
การเล่าเรื่องวิธีนี้ ผู้เล่าจะมีขอบเขตการรับรู้ที่จำกัด คือจะล่วงรู้แต่เพียงความคิดและอารมณ์
ความรู้สึกของตนเอง และไม่รู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ผู้เล่าจะบรรยายได้เพียง
กิริยาท่าทางและการแสดงพฤติกรรมของตัวละครอื่นเท่านั้น กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้ นักประพันธ์
ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมกันมาก เพราะสามารถช่วยสร้างอารมณ์ขันได้ในหลายลักษณะ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง เมื่อผู้เล่าเป็นตัวละครสำคัญของเรื่อง การสร้างอารมณ์ขันในลักษณะแรกจะปรากฏใน
เรื่องขบขันที่มีโครงเรื่องของความเข้าใจผิด ตัวละครเอกคือผู้ที่เข้าใจผิดและไม่รู้ตัว ผู้เล่าจะ
สามารถบรรยายความคิดความเข้าใจรวมทั้งความรู้สึกของคนอย่างละเอียด จนทำให้ผู้อ่านเกิด
ความคิดคล้อยตาม จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดเมื่อตัวละครเอกผู้เล่าเรื่องรู้ความจริงซึ่งพลิกผันไปจาก
ความคาดหมายโดยสิ้นเชิง ความจริงนั้นก็พลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่านด้วย เพราะ
ผู้อ่านเข้าใจเรื่องผ่านสายตาและความคิดของผู้เล่า จุดที่พลิกผันจะก่อให้เกิดความประหลาดใจ
ซึ่งจะกลายมาเป็นความขบขัน ดังตัวอย่างเช่นเรื่อง ผิดนัด ของ เฉลิมวุฒิ ตัวละครเอกคือ
"ข้าพเจ้า" ผู้เล่าเรื่องเดินทางไปเที่ยวราชบุรีโดยรถไฟ เพื่อนร่วมโบกี้มีเพียงหญิงสาวสวย และ
ชายหนุ่มอีกคนหนึ่งซึ่งต่างก็นั่งอยู่ห่าง ๆ กัน "ข้าพเจ้า" ก็มีความสนใจในตัวหญิงสาว และรู้สึก
ว่าชายหนุ่มนั้นก็ลอมมองหญิงสาวเช่นกัน "ข้าพเจ้า" ได้บรรยายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบกับ
ความคิดของตนเอง

เดี๋ยวมีเสียงผิวปากของเจ้าหนุ่มคนนั้น ไม่ก็กระแอมกระไอบ้าง แบนอนที่เดียวมัน
คงต้องการจะให้เจ้าหล่อนหันไปดู อะหา! เจ้าหมอนี่ช่างสามะคัญ คุณนุกยิก ๆ นิ่ง
ไม่ค่อยจะอยู่สุขเลย พอถึงสถานีก็ผุดลุกซื่อเอะ ๆ อะ ๆ จนหมั่นไส้ ข้าพเจ้าเชื่อว่า
มันคงเปนพวกเจ้าชู้บ้าระท่าอะไรคนหนึ่ง นึกว่าถ้ามันไม่เกรงข้าพเจ้าแล้วก็คงจะพูด
ตะโถมเจ้าหล่อนหรือไม่กี่ปลุกปล้ำ เปนแน่เทียว

ดูท่าทางเจ้าหล่อนรื่นเริงชอบหันมาคุยข้าพเจ้าบ่อย ๆ ทำเอาใจเต้นชอบกลเหมือน
กัน...นั่น-หันม้ายิ้มกับข้าพเจ้าอีกแล้วละท่าน ยิ้มให้เห็นเสียด้วย อ้าว, หันไปทาง
หน้าต่างเสียแล้ว อ้อ-สร้างท่าผ้าเช็ดหน้าตก หล่อนคงจะให้โอกาสแก่ข้าพเจ้าละซี

(เฉลิมวุฒิ 2471 : 6)

จากการเล่าของ "ข้าพเจ้า" ผู้อ่านย่อมเข้าใจว่าชายหนุ่มนั้นต้องการจะสร้างความสัมพันธ์กับหญิงสาวจึงพยายามเรียกร้องความสนใจ แต่หญิงสาวไม่ชอบและกลับมาชอบ "ข้าพเจ้า" แทน แต่เมื่อถึงจุดสูงสุดของเรื่องซึ่งหญิงสาวจะลงจากรถไฟและ "ข้าพเจ้า" เต็มตัวจะลงตาม ชายหนุ่มนั้นก็กลับตรงเข้าหวักระเป่าหญิงสาวและหญิงสาวพูดว่า "อ้าว! คุณที่โกรธแล้วทำไมมาพูดกับเขาล่ะ" คำพูดนี้ทำให้ "ข้าพเจ้า" รู้ทันทีว่าเข้าใจผิด และผู้อ่านก็รู้พร้อมกันว่าตนเข้าใจผิด ทำให้เกิดความตกตะลึงซึ่งกลายเป็นความขบขัน จะเห็นได้ว่า การที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ผู้เล่าบุรุษที่ 1 ซึ่งเป็นตัวละครเอกทำให้ผู้อ่านรับรู้แต่พฤติกรรมของตัวละครอื่นผ่านสายตาการตีความของผู้เล่าและไม่รู้ความคิดของตัวละครอื่น ผู้อ่านจึงอยู่ในสภาวะของเหตุการณ์และความคิดอย่างเดียวกับผู้เล่าทุกประการ เรื่องนี้จึงเป็นเรื่องความเข้าใจผิดที่มีการพลิกความคาดหมายของผู้อ่านซึ่งเกิดขึ้นจากกลวิธีการเล่าเรื่อง

การสร้างอารมณ์ขันอีกลักษณะหนึ่งทำโดยการให้ผู้เล่าที่เป็นตัวละครเอกเล่าเหตุการณ์และพฤติกรรมของคนอย่างชื่นชมในขณะที่ผู้อ่านเห็นในทางตรงกันข้าม เช่น ผู้เล่าเล่าว่าตนเฉลียวฉลาดมากในขณะที่พฤติกรรมที่แสดงนั้นผู้อ่านเห็นได้ทันทีว่าโง่ ความขัดแย้งนี้ทำให้การเล่ามีลักษณะเป็นกลวิธีล้อเลียนเชิงกลับกัน (irony) ซึ่งทำให้ผู้อ่านขบขัน ดังตัวอย่างเช่นเรื่อง กรีนพวยหยาดรา ของ มรกต "ข้าพเจ้า" ผู้เล่าเรื่องได้เล่าถึงการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกรฐินโดยกระบวนพยุหยาตราทางสถลมารค สำนักงานของ "ข้าพเจ้า" ได้ตั้งเต็นท์ไว้หน้าห้อง และเชิญแขกมาคอยรับเสด็จหน้าห้องตน "ข้าพเจ้า" มีหน้าที่เป็นผู้รับแขก ต้องคอยบริการหาเก้าอี้นั่ง หาหมากพลูบุหรี่ และนำดื่มให้แขก "ข้าพเจ้า" ได้บรรยายพฤติกรรมของตนเองรวมทั้งแสดงทัศนคติเกี่ยวกับตนเองไว้ดังนี้

ข้าพเจ้าก็วิ่ง่วนทำการตามหน้าที่... บางคนหนึ่งพอ เคี้ยวหมากไม่ทันบ้วนข้าพเจ้าก็ส่งน้ำเข้าไปขะยี้นชะยอให้รับประทาน ท่านก็ไม่เสียศรัทธารีบคายหมากรับน้ำไปดื่ม... ด้วยการปรนนิบัติ, ด้วยความเอาใจใส่ถึงพริกถึงขิงของข้าพเจ้าดังนี้แหละ จึงเสี่ยงพวกแขกร้องขอบใจ ขอบใจกันอยู่ถ้วนหน้า

ดังนั้นจึงทำให้ข้าพเจ้ามีกำลังใจและรู้สึกสนุกในหน้าที่นี้ยิ่งขึ้น ท่านสตรีสมัยผู้ 1 สังเกตว่าคง เป็นผู้พร้อมแล้วด้วยสมัยทั้งปวง ข้าพเจ้าเห็นท่านจุดบุหรี่สูบอัดได้ 2 บุค ข้าพเจ้าก็นำหมากเข้าไปเสิร์ฟให้ ท่านยิ้มย่องรับไป เคี้ยว พอท่านก้มลงบ้วนน้ำหมาก ข้าพเจ้าก็เสิร์ฟน้ำหวานตามเข้าไปทันที ท่านก็เลยคายหมากแล้วเงยหน้ามายิ้มกับข้าพเจ้า แลรับน้ำไปดื่ม เสียงท่านร้องขอบใจ ๆ เมื่อส่งแก้วคืนให้ข้าพเจ้า... ทันทีก็ยื่นพานหมาก เข้าไปให้ท่านอีกทีนี้ท่านยิ้มใหญ่แล้วจ้องมอง

หน้าข้าพเจ้านานกว่าคราวก่อนพลาทงหยิบหมากแฉกเคี้ยวอย่างแสดงว่าร่อย อ้าว
ไปบุหรี่ท่านดับเสียแล้ว ข้าพเจ้าจึงรีบจุดซิไปแล้วยืนไป ท่านก็ยกบุหรี่ขึ้นจุดสูบต่อ
ไป เออ ยังงี้สิ ถึงจะทำงานมากหน่อยก็ไม่รู้สึกเหนื่อยเลย ทั้งแขกทั้งเจ้าของ
ต่างอภัยสาส์นไมตรีต่อกันเช่นนี้...แขกช่างมากันมากจริง ๆ คุณเถาะนำที่อย่างนี้ถ้า
ไม่ใช่คนสามารถอย่างข้าพเจ้าก็เห็นจะรับไม่ไหวแน่

(มรกด 2469 : 1341-1342)

"ข้าพเจ้า" เล่าเรื่องของตนเองด้วยความภาคภูมิใจในความสามารถ
และความมีอิทธิพลของคนที่ผู้อ่านมองเห็นภาพในทางกลับกันโดยตลอด ความขบขันจึงเกิดจาก
ความขัดแย้งระหว่างการตีความของผู้เล่าและผู้อ่าน

การเล่าเรื่องด้วยบุรุษที่ 1 นี้ บางครั้งนักประพันธ์ก็กำหนดให้ตัวละคร
ฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้เล่า การให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามเป็นผู้เล่าเรื่องนี้มีส่วนสำคัญในการสร้างความ
ใคร่รู้ให้กับเรื่องได้ เพราะตัวละครฝ่ายตรงข้ามย่อมเล่าได้เพียงพฤติกรรมอันแปลกประหลาด น่า
ขบขันของตัวละครเอก โดยไม่สามารถล่วงรู้สาเหตุของพฤติกรรมนั้น หรือความคิดและความรู้สึก
ของตัวละครเอกได้ การเสนอเพียงพฤติกรรมจึงเร้าให้ผู้อ่านเกิดความใคร่รู้ถึงสาเหตุของพฤติ-
กรรมนั้น ยิ่งผู้เล่าบรรยายพฤติกรรมแปลกประหลาดนี้มากขึ้นเท่าใด ผู้อ่านก็จะเกิดความใคร่รู้
มากเท่านั้น ดังตัวอย่างเช่นเรื่อง มันทาพิช ของ นายพาน "ข้าพเจ้า" ผู้เล่าเรื่องนัดกับ
นายสนั่น ตัวละครเอกไปเที่ยวงานรื่นเริงฤดูหนาว นายสนั่นแต่งกายด้วยชุดสากลแบบ "สะมิ๊กกิง
แจ็กเก็ต" (Smoking Jacket) อย่างเต็มยศ เพื่ออวดว่าเป็นคนโก้ แต่ชุดที่แต่งนั้นไม่พอดีตัว
เสื้อใหญ่เกินไป ส่วนกางเกงเล็กไป เมื่อเดินเที่ยวไม่นานก็ชวนกันไปนั่งพัก "ข้าพเจ้า" ได้
บรรยายพฤติกรรมของนายสนั่นว่า

ข้าพเจ้าเลือกได้เก้าอี้ตัวหนึ่งก็นั่งลง แต่คุณสนั่นยังไม่นั่งเดินฝั่งไปฝั่งมาแกมเซ ๗
ลงท้ายก็แหวะเอาโต๊ะตัวหนึ่งเข้าเลยกันกระแทกอีกลงบนเก้าอี้ตัวหนึ่ง พอหันจ้่าลง
ถึงเก้าอี้คุณสนั่นสตุ้งโหยงทั้งตัว ข้าพเจ้าสังเกตเห็นอาการอันนี้ดีจึงเฝ้าดูอยู่ หน้าอัน
แดงของแกขาวซีดลงทันที ปากเบะตายยับ ๗ ข้าพเจ้าสงสัยจึงถามว่า "เป็นอะไร
ไป, คุณ?"

คุณสนั่นกระแอม 2 ครั้ง ติด ๆ กัน แล้วตอบว่า "เปล่า"

พอหายเมื่อยข้าพเจ้าก็ชวนให้ออกเดินอีก แต่คุณสนั่นปฏิเสธทันทีอ้างว่ายังไม่หาย
เมื่อย... ข้าพเจ้าไม่ฟังเสียงตรงเข้าจับแขนได้จุดให้ลุกจากเก้าอี้ คุณสนั่นรีบโอด
โหยงขึ้นทันที สบัดแขนหลุดจากมือข้าพเจ้าแล้วบอกว่า "ไปกันซี"

ข้าพเจ้าออกหน้าหน้าคุณสนั่นเดินเอื่อย ๆ ข้าอยู่หลัง ข้าพเจ้าหันไปมองคุณเห็นแกเดิน มีอไขว้หลังอกฝั่งตึงเครียด... ต่อจากนั้นอีก 2 ชั่วโมงก็เพิ่ม ๆ เราก็เดินอยู่เรื่อย แต่คุณสนั่นก็มีได้ เปลี่ยนท่าทางไปอย่างอื่นนอกจากเดินมีอไขว้หลังอกฝั่งอยู่ตามเคย มีข้า ก็มีเจ้านายพระองค์หนึ่งเสด็จสวนทางมา ข้าพเจ้าแอบเข้าข้างทางยืนเตรียมจะถวาย คำนับคุณสนั่นก็เหมือนกัน พอท่านเสด็จถึงตรงหน้าข้าพเจ้าถวายคำนับ แกก็ถวายคำนับ เหมือนกัน แต่ก้มศีรษะน้อย ๆ หงิกเดียวเท่านั้น หลังมีอได้ก้มลงด้วยและมือทั้งสองก็ยัง คงไขว้หลังอยู่ตามเคย ข้าพเจ้านึกขบขันว่าคุณสนั่นนี่แกช่างกระไร แต่งฝรั่งเข้าวันเดียว เท่านั้นท่าทางกลายเป็นฝรั่งไปหมด

(นายพาน 2465 จ. : 105-106)

พฤติกรรมแปลก ๆ ของนายสนั่นนี้ทำให้ทั้ง "ข้าพเจ้า" ผู้เล่าเรื่อง และผู้อ่าน เกิดความสงสัยว่าเป็นเพราะสาเหตุอะไร ผู้เล่าได้บรรยายพฤติกรรมเหล่านี้ว่ามีมากขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงจุดสูงสุดที่เป็นการเปิดเผยความจริงแก่ผู้อ่านโดยนายสนั่นกำลังจะก้าวขึ้นรถ บังเอิญสัตรูรถหัวทิ่ม "ข้าพเจ้า" มองเห็นดวงสีดาวโพล่งใหญ่อยู่ที่ก้นคุณสนั่น จึงรู้ว่าคุณสนั่นกางเกง ขาด เมื่อรู้ความจริงผู้อ่านจึงเข้าใจว่าพฤติกรรมแปลก ๆ ที่นายสนั่นแสดงนั้นเนื่องจากพยายามปิด บังกางเกงกันขาด การสร้างความขบขันในลักษณะนี้ สำคัญที่กลวิธี ให้ความรู้และการเปิดเผย เรื่องในจุดสูงสุด แต่หากผู้ประพันธ์ เลือกผู้เล่าประเภทอื่น เช่น ให้ตัวละครเอกเป็นผู้เล่าเรื่องนี้ ความขบขันที่เกิดขึ้นก็จะ เป็นไปในอีกลักษณะหนึ่ง

นอกจากตัวละครสำคัญแล้ว ผู้เล่าบุรุษที่ 1 ที่เป็นตัวละครประกอบในเรื่องก็มีอยู่ไม่น้อย ผู้เล่าประเภทนี้อาจจะไม่สร้างความขบขันได้โดยตรง แต่ก็ช่วยให้ผู้อ่านเกิด อารมณ์ขันได้ง่ายขึ้น ตัวละครประกอบที่เป็นผู้เล่า เรื่องมักจะไม่มืบทบาทสำคัญในเรื่อง แต่จะเป็นผู้ ร่วมอยู่ในเหตุการณ์และบันทึกเหตุการณ์เหล่านั้นมา เสนอโดยไม่สามารถล่วงรู้อารมณ์ความรู้สึกหรือ ความคิดของตัวละครสำคัญทั้งตัวละครเอกและตัวละครฝ่ายตรงข้ามได้ ผู้อ่านจึงรับรู้เรื่องโดยไม่ เกิดความรู้สึกร่วมกับตัวละครใดเลย ดังนั้นเมื่อมีเหตุการณ์ขบขันเกิดขึ้น ทั้งที่อาจเกิดขึ้นจากความ เจ็บปวดหรือเสียหายของตัวละครฝ่ายหนึ่ง ผู้อ่านจะหัวเราะได้โดยไม่เกิดความรู้สึกสงสารหรือ เห็นใจ เพราะผู้อ่านหัวเราะภาพที่มองเห็นโดยไม่รู้ถึงความรู้สึกเหล่านั้น เช่น เรื่อง วิชิยาขางนาง ของลูกอิน "ข้าพเจ้า" ผู้เล่าเรื่องได้เล่าถึงวิธีการขายนางของตาหวิง ช่างกลึงงา ได้เงินเป็น จำนวนมากทั้งที่เศษนางงาไม่น่าจะขายได้ "ข้าพเจ้า" มีบทบาทเป็นเพียงผู้ร่วมรู้เห็นเหตุการณ์เท่านั้น และได้บันทึกวิธีการขายมาเสนอตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนเสร็จสิ้น ผู้อ่านจะค่อย ๆ เห็น พฤติกรรมการทำอุบายอันแยบคายทุกชั้นตอนซึ่งมีลักษณะ เป็นการ ให้ความรู้ในรูปแบบหนึ่ง เช่นกัน

เมื่ออุบายถึงที่สุด ผู้อ่านสามารถหัวเราะขบขันการเสีรู้ของเจ็กที่รับซื้อเศษงาผงได้โดยไม่รู้สึกเห็นใจหรือเอาตัวเข้าไปเกี่ยวข้องกับเพราะผู้อ่านไม่รู้อารมณ์ความรู้สึกของเจ็กนั้น

กลวิธีการเล่าเรื่องจากทัศนะของผู้เล่าบุรุษที่ 1 เป็นกลวิธีการเล่าเรื่องที่เด่นมากที่สุดของร้อยแก้วแนวขบขัน นักประพันธ์นิยมกันมาก เพราะสามารถพลิกแพลงใช้ร่วมกับองค์ประกอบและกลวิธีอื่น ๆ สร้างอารมณ์ขันได้หลายลักษณะ และหากจะไม่ใช้สร้างอารมณ์ขันโดยตรงก็ช่วยควบคุมอารมณ์ความรู้สึกร่วมของผู้อ่านได้ ดังเช่นตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว

4.1.2 การเล่าเรื่องจากทัศนะของผู้เล่าบุรุษที่ 3 ผู้ประพันธ์จะไม่แสดงว่าตัวละครตัวใดเป็นผู้เล่าบรรยายเรื่อง นั่นคือผู้เล่าจะไม่ปรากฏในเรื่อง เวลาเล่าถึงตัวละครต่าง ๆ มักเรียกชื่อหรือใช้คำสรรพนามบุรุษที่ 3 เช่น เขา เธอ หล่อน ฯลฯ การเล่าเรื่องแบบนี้อาจแบ่งย่อยได้เป็น 3 วิธี ดังนี้

ก) การเล่าเรื่องจากทัศนะของผู้เล่าบุรุษที่ 3 ซึ่งรู้แจ้งทุกประการ ผู้เล่าจะล่วงรู้หมดทุกสิ่งทุกอย่างทั้ง เหตุการณ์และพฤติกรรมของตัวละครรวมไปถึงลักษณะนิสัย ความคิดและอารมณ์ ความรู้สึก ผู้เล่าแบบนี้อาจเล่าเรื่องและแสดงความคิดความรู้สึกต่อตัวละครก็ได้ หรือเล่าเฉพาะเรื่องก็ได้ การเล่าเรื่องวิธีนี้ นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมกันไม่น้อย แต่มักไม่มีบทบาทในการช่วยสร้างอารมณ์ขันได้โดยตรงเหมือนการเล่าเรื่องจากทัศนะของผู้เล่าบุรุษที่ 1 ดังผู้วิจัยจะยกตัวอย่างการเล่าเรื่องวิธีนี้ เปรียบเทียบกับเรื่องที่มีโครงเรื่องของความเข้าใจผิด เพื่อเปรียบเทียบกับที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วในการเล่าเรื่องโดยผู้เล่าบุรุษที่ 1 เรื่องที่จะยกตัวอย่างคือเรื่อง เข้าใจผิด ของ ร้อยโทเชื้อ ขำก๊อต เรื่องนี้เกิดขึ้นจากเหตุการณ์บังเอิญซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจผิด คือ ชายบ้านนอกคนหนึ่งเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อนำแอมวามอบให้คุณหลวงที่ตนรู้จัก ระหว่างที่เดินอ้อมแถวไปยังบ้านนั้นก็เกิดปวดปัสสาวะ จึงตั้งใจจะเข้าไปปลดทุกข์ในตรอกที่เดินผ่านมา แต่เมื่อไปข้างหน้าเห็นมีอีกตรอกหนึ่งที่ใกล้กว่า จึงเข้าไปถ่ายปัสสาวะข้างกำแพงตึกในตรอกนั้น ในเวลาเดียวกันนั้นเอง ตำรวจผู้หนึ่งกำลังวิ่งไล่ตามจับคนร้ายขโมย เข็มขัดเงินมาตามถนน พอคนร้ายเห็นตรอกก็เลี้ยวหนีเข้าไปในตรอกแรกซึ่งชายบ้านนอกไม่ได้เข้าไปปัสสาวะ ผู้เล่าเรื่องได้บรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อไปนี้

ตำรวจวิ่งข้ามพันสพานเจริญสวัสดิ์มาแล้วมองไม่เห็นตัวคนร้าย ก็เข้าใจว่าอย่างไรเสียก็ตี คนร้ายคงหนีเข้าไปเสียในตรอก... ผลที่สุดตัดสินใจวิ่งตามคนร้ายเข้าไปในตรอกที่สองซึ่งเป็นตรอกเดียวกันกับตรอกที่ชายบ้านนอกเข้าไปนั่งถ่ายปัสสาวะนั้นเอง เป็นคราวเคราะห์ของชายบ้านนอกที่จะต้องเมื่อยขา หรือเป็นเพราะเรื่อง "เข้าใจผิด" จะได้อุบัติขึ้น อ้ายแมวเจ้ากรรมตัวนั้นเกิดขึ้นขึ้นในขณะที่เจ้าของกำลังนั่ง

ถ่ายปัสสาวะอยู่ต้นพรอดพรอดหลุดจากมือ เจ้าของวังแพว เร็วเข้าไปในตรอกนั้นโดยมิได้เหลียวหลัง ฝ่ายชายบ้านนอกก็ไม่ฟังอิร้าคำอิรมออกวิ่งไล่แมวของตนไปอย่างไม่ลดละ

ขอย้อนกล่าวถึงตำราวจ เมื่อก็ พอนำร่างโผล่เข้าไปในตรอกที่กล่าวแล้วก็พอดีเห็นหลังชายบ้านนอกที่กำลังวิ่งไล่ตามแมวอยู่ไวนั้น เลยเข้าใจว่าเป็นคนร้ายซึ่งตนต้องการได้ตัว จึงปล่อยเท้าสุนัขวิ่งไล่ตามชายบ้านนอกไปอีกค่อหนึ่ง ส่วนชายบ้านนอกได้ยินเสียงฝีเท้าคนวิ่งไล่ตามตนมา เช่นนั้นจึงเหลียวหลังไปดู เป็น เปนตำราวจก็ตกใจคิดว่าตำราวจคงจะมาจับตนในฐานะที่ถ่ายปัสสาวะรดกำแพงตึกของหลวง เปนแน่ เลยวิ่งเหลียวหน้าเหลียวหลังดูแมวพลาญคูตำราวจพลาญ ซึ่ง เปน เครื่องส่อให้ตำราวจมั่นใจว่าเป็นคนร้ายยิ่งขึ้น

(เชื้อ ขำภโศ 2467 : 197)

จะเห็นได้ว่าผู้เล่าล่วงรู้ เหตุการณ์รวมทั้งความคิดและการตัดสินใจของตัวละครทั้ง 2 ฝ่ายอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความสงสัย เมื่อตัวละครแสดงพฤติกรรมจากความเข้าใจผิดต่อเนื่องไปอีก เช่น ภายหลังชายบ้านนอกก็จับแมวได้และตำราวจก็จับชายบ้านนอกได้ ตำราวจจึงถามหาของกลางซึ่งชายบ้านนอก เข้าใจไปว่าตำราวจหมายถึงการที่ตนถ่ายปัสสาวะรดกำแพง

เรื่องที่มีโครง เรื่องของความ เข้าใจผิดจะมีจุดที่สร้างความขบขันสำคัญที่สุดเหมือนกันหมดทุก เรื่องไม่ว่าจะเล่าด้วยผู้เล่าแบบใด แต่การเล่าด้วยผู้เล่าบุรุษที่ 3 ซึ่งรู้แจ้งทุกประการนี้ไม่อาจสร้างความขบขันในลักษณะพลิกความคาดหมายของผู้อ่านเหมือนอย่างกับผู้เล่าบุรุษที่ 1 ทำได้ เพราะผู้อ่านรู้เหตุผลทุกด้านโดยละเอียด ความขบขันจึงเกิดจากพฤติกรรมของความเข้าใจผิดเพียงอย่างเดียวโดยไม่รวมความขบขันจากความ เข้าใจผิดของผู้อ่านเข้าไปด้วย

แม้การเล่า เรื่องวิธีนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เล่าบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้เต็มที่ แต่ผู้ประพันธ์ก็แทบจะไม่บรรยายอารมณ์ความรู้สึกเลย นอกจากการล่วงรู้ความคิดของตัวละครเท่านั้น การที่ผู้เล่าไม่นิยมบรรยายอารมณ์ความรู้สึกนั้น น่าจะเป็นเพราะต้องการให้ผู้อ่านรับรู้เรื่องอย่าง เป็นกลาง การบรรยายอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครจะทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมได้ง่ายและเอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งความขบขันก็จะไม่เกิดขึ้น

ข) การเล่า เรื่องจากทัศนะของผู้เล่าบุรุษที่ 3 ซึ่งมีขอบเขตจำกัด การเล่าเรื่องวิธีนี้ผู้เล่า เรื่องจะล่วงรู้ความคิดและความรู้สึกในใจตัวละครได้เพียงตัวเดียว ซึ่งลักษณะนี้คล้ายคลึงกับผู้เล่า เรื่องบุรุษที่ 1 เพียงแต่ว่าผู้เล่า เรื่องจะไม่ปรากฏตัวอยู่ใน เรื่องเท่านั้น

การเล่าเรื่องวิธีนี้นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันเลือกนำไปใช้น่าจะไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะใช้เพื่อช่วยสร้างอารมณ์ขัน เช่นเดียวกับผู้เล่าบุรุษที่ 1 โดยนำไปใช้กับเรื่องที่มีโครงเรื่องตลกขบขันเพื่อทำให้เรื่องนั้นมีลักษณะ เป็นเรื่องที่พลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่านด้วย เช่น เรื่อง แม่โงมเงลา ของ ต.สรสิงห์ เรื่องนี้เป็นเรื่องของชายคนหนึ่งที่ถูกหญิงสาวสวยที่เป็นโจรหลอกให้ช่วยเหลือให้หนีตำรวจ และเมื่อหนีได้สำเร็จก็ยังมีขโมยทรัพย์สินของชายคนนั้นอีก วิธีการของขโมยก็คือไปนั่งอยู่บนเก้าอี้ตัวเดียวกับคุณประยูร ตัวละครเอก

สมองของเธอที่กำลังคลุ้มคลั่งต้องระงับในทันใดนั้น ทางปลายเก้าอี้อีกข้างหนึ่งมีหญิงสาวคนหนึ่งรูปร่างสวย หน้าจิ้มลิ้มพร้อมด้วยมารยาทอันดีมานั่งลง เจ้าหล่อนงามจนเป็นที่พิศวงแห่งคุณประยูร เธอตรองว่าทำไมจึงจะมีโอกาสได้รู้จักแลสนทนากับเจ้าหล่อน เธอได้คิดแล้วว่าเธอจำเป็นต้องรู้จักกับเจ้าหล่อนให้จงได้ ชั่วอีกขณะหนึ่งความหวังของเธอก็บังเกิดผล เจ้าหล่อนยกร่มที่ถือมานั้นขึ้นพรางเอาปลายซีกอักษรอย่างหนึ่งลงที่พื้นแผ่นดิน...รวมเป็นคำว่า "ช่วยด้วย"

ความรำคาญของคุณประยูรเองบัดนี้ก็ เป็นอันหายสิ้น คือในขณะที่มีหญิงสาวรูปร่างผู้หนึ่งมาขอร้องขอความช่วยเหลือจากเธอแลเป็นที่เห็นได้ชัดว่าเจ้าหล่อนไม่ต้องการจะให้ใครเห็น เธอพูดกับเจ้าหล่อนด้วย เพราะฉะนั้นเธอต้องคิดหาอุบายอย่างดีที่สุด

(ต.สรสิงห์ 2468 : 481-482)

หญิงนั้นเล่าว่า มีชายคนหนึ่งเฝ้าตามคน ซึ่งเมื่อคุณประยูรลอบหันไปดูก็มีจริง หญิงสาวนั้นต้องการจะหนีจึงขอให้คุณประยูรไปติดต่อดีไว้นักก่อน เพื่อไม่ให้ชายนั้นสงสัย คุณประยูรก็ช่วยเหลือเป็นอย่างดี เมื่อหญิงสาวนั้นตามมาถึงจะถึงรถก็เกิดอาการวิงเวียนเซไปเซมาจนคุณประยูรต้องประคองไว้ ความรู้สึกของคุณประยูรในขณะนั้น "รู้สึกว่าคุณจิตกำเริบด้วยความยินดีแทบว่าจะล้มลงจูบรับขวัญ"

การเล่าเรื่องโดยล่วงรู้ความคิดของคุณประยูรเพียงตัวเดียวเช่นนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดตามคุณประยูรไปโดยตลอดว่าคุณประยูรมีโอกาสได้ช่วยเหลือหญิงสาวที่ตนเกิดพึงพอใจ แต่กลอุบายหลอกหลวงนี้ก็เปิดเผยขึ้นในตอนท้ายเรื่อง เมื่อชายที่ติดตามหญิงสาวนั้นเข้ามาบอกคุณประยูรว่า เขาเป็นนักสืบกำลังติดตามหญิงนั้น เพราะ เธอเป็นสมุนของช่องโจรแห่งหนึ่ง เขาต้องการสืบรู้ว่าสำนักกาพย์ของโจรอยู่ที่ใด คุณประยูรกลับกลายเป็นผู้ช่วยเหลือโจรให้หนีรอดไปได้ และระหว่างที่หญิงนั้นแก้งทำวิงเวียนยังล้วงกระเป๋า เอาข้าวของของคุณประยูรไปจนหมด ความจริงที่เปิดเผยนี้พลิกผันไปจากความคาดหมายของทั้งคุณประยูรและผู้อ่าน ทำให้เกิดความตกตะลึงและแปรเปลี่ยนไปเป็นความขบขัน จะเห็นได้ว่าการเลือกใช้นักเล่าบุรุษที่ 3 ที่มีขอบเขตจำกัดนี้มี

ลักษณะใกล้เคียงกับการใช้ผู้เล่าบุรุษที่ 1 ในแง่การพลิกความคาดหมายของผู้อ่าน

ค) การเล่าเรื่องจากทัศนะของผู้เล่าบุรุษที่ 3 แบบวัตถุวิสัย ซึ่งเรียกในภาษาอังกฤษว่า Objective Point of View หรือนักวรรณคดีบางท่านอาจเรียกว่า Dramatic Point of View เพราะการเล่าเรื่องวิธีนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการเล่าเรื่องของบทละคร (Wellek and Warren 1963 : 223) กล่าวคือ ผู้เล่าจะเสนอเหตุการณ์ให้ผู้อ่านรับรู้ตามลำดับเวลาที่เกิดขึ้นจริงโดยจะไม่มีคำอธิบายหรือแสดงทัศนะแทรกแซงเลย ทั้งนี้เพราะผู้เล่าจะไม่ล่วงรู้ถึงความคิด อารมณ์ หรือลักษณะนิสัยของตัวละครตัวใดเลย และจะไม่ล่วงรู้และไม่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่วงหน้าด้วย ลักษณะนี้จะเหมือนกับบทละครซึ่งผู้ชมจะรู้เรื่องได้จากการแสดงเท่านั้น การเล่าเรื่องวิธีนี้เอื้อต่อการสร้างอารมณ์ขันมาก เพราะผู้อ่านจะเป็นผู้เฝ้าดูเหตุการณ์โดยไม่นำตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องเลย ตัวอย่างเช่นเรื่อง โคคนตี ของ ส. โพธิ์ศิริ เรื่องเกิดขึ้นในร้านขายเครื่องเพชรซึ่งเจ้าของร้านและลูกค้ากำลังต่อรองราคาแหวนเพชรกันอยู่ ขณะนั้นมีบุรุษแปลกหน้าเดินเข้าไปในร้านและหยุดจ้องดูเครื่องเพชรในตู้กระจก

"น่ากลัวอันตรายนะ" บุรุษผู้นั้นพูดขึ้นลอย ๆ

"ประทานโทษ ต้องการอะไรไม่ทราบ" เจ้าของร้านเดินเข้าไปโค้งตัวให้

"..ฉันว่า..." บุรุษแปลกหน้าก้มศีรษะรับ "ท่านขายเครื่องเพชรมีใช่ไหม?"

เจ้าของร้าน "ขอรับ ขายเครื่องเพชร ..ได้เท่าต้องการ ...?"

เขายิ้มและโบกมือ "เปล่าไม่ใช่เช่นนั้น ฉันว่า ..ท่านเก็บเครื่องเพชรอย่างนี้น่ากลัวอันตราย...ฉันเคยเห็นที่เมืองร่างกุ้ง" ชายคนนั้นพูดเมื่อนั่งลง "ชะโยม!

เออ! ไม่ใช่แต่ฉันเป็นเชิงนั้น มันหยิบเพชรทิ้งหีบออกไปต่อหน้าเจ้าของร้าน..."

คุณหญิงสอด "...ถ้าเป็นที่นี่..กรุงเทพฯ-ถูกจับ-และตะราง"

ทันขวับมาคูดูดและอาการยิ้มอย่างภาคภูมิใจปรากฏขึ้น บุรุษแปลกหน้าตอบเรื่อย ๆ ชัดถ้อยชัดคำ "มันมีวิธีดี และด้วยวิธีนั้น ใคร? ตำรวจ? แน่นักเที่ยว ต้องจับมันไม่ได้ บ้า! ถ้ายังเป็นที่นี่ กรุงเทพฯ เราช่วยแล้ว ต้องไม่มีใครกล้าจับมันเลยด้วย!"

(ส.โพธิ์ศิริ 2475 : 722-723)

ภาพที่ปรากฏขึ้นแก่ผู้อ่านจะมีลักษณะเหมือนการดูละครจริง ๆ โดยไม่มีภูมิหลังหรือคำอธิบายใด ๆ ทั้งสิ้น ต่อจากนั้นเจ้าของร้านได้ซักถามวิธีและขอร้องให้ชายแปลกหน้าแสดงให้ดู

บาทีกาในร้าน "เพชรรัตน์" กังวานบอกเวลา 23 น. บุรุษแปลกหน้าลุกขึ้นยืนยึดตัวตรง...ก้าวเข้าไปที่ตู้ไว้เครื่องเพชรซึ่งแจ่มอยู่ พลังพูดว่า

"ได้, คอยดู เป็นเวลาเดียวกันกับเดี๋ยวนี เจ้าชะโอมย่น, ที่ร่างกึ่ง เติร์เข้าไป
ในร้านอย่างฉับนี้แหละ แล้วก็เปิดตู้ออกแล้วหยิบ..." เขาเปิดตู้จริง ๆ หยิบหีบเพ็ชร
ออกมาถือท่าทำประกอบ "อย่างนี้...นี่ เมื่อได้เพ็ชรแล้วก็เติร์เลยออกจากร้านอย่าง
ฉับนี้ คูชิ! คุณจะทำให้ดู" พุดพลาวงเติร์พลาวงออกจากร้านยกหีบเพ็ชรชูสูงให้เจ้าของ
ร้านเห็น คุณหญิงและเจ้าของร้านใจเต้นแรงจ้องดูเขาลืมกะพริบตา!

"อย่างนี้ เห็นไหม? เติร์ซ้ำ ๆ อย่างฉับนี้...นี่...และนี่ พอห่างร้านถึงตรอก"
พร้อมกับพุดเข้าก็ถึงตรอกแล้วจริง ๆ ในทันทีนั้นเขาเอาหีบซึ่งบรรจุเพ็ชรอยู่เต็มทีนั้น
ลงกระเป่าเสื้อ ปากตะโกนบอกว่า "คุณะทีนี้ พอมันเห็นว่าได้ทำอย่างฉับเวลานี้
เจ้านั้นก็เปิดวังเข้าตรอกอย่างฉับนี้ทันที!!!" บุรุษแปลกหน้าพุดจบพร้อมกับวิ่งเข้า
ตรอกนั้นหายลับ...

เจ้าของร้านตะลึงตัวแข็ง ตาเหลือก อ้าปากค้างเกือบ 5 นาที จึงเรอไอ้กออก
มาพร้อมกับกระแทกกันลงกับเก้าอี้ยกมือขึ้นปิดหน้า คอตก และครางเหมือนจะสิ้นใจ
"จอคนไม่ต้องแจว"

(ส.โพธิ์ศิริ 2475 : 723-724)

กลวิธีการเล่าเรื่องแบบนี้จะทำให้ผู้อ่านรู้เรื่องไปพร้อม ๆ กับตัวละคร
ทุกชั้นตอน เมื่อเหตุการณ์สิ้นสุดลงผู้อ่านจึงรู้สึกประหลาดใจเพราะคาดไม่ถึง เช่นเดียวกับตัวละคร
ในเรื่องด้วย แต่ความประหลาดใจจะเปลี่ยนเป็นความขบขันได้ในทันทีเพราะตระหนักได้ว่าเรื่องนี้
ไม่ใช่เรื่องของคนและคนไม่ได้เป็นผู้สูญเสีย การเล่าเรื่องวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านไม่ผูกพันกับตัวละคร แต่
ในขณะที่เดียวกันก็ไม่อาจเดาเรื่องล่วงหน้าได้

จะเห็นได้ว่ากลวิธีการเล่าเรื่อง เป็นสิ่งสำคัญมากต่อร้อยแก้วแนวขบขัน
ถ้านักประพันธ์ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่เหมาะสมก็จะช่วยเพิ่มพูนความขบขันจากองค์ประกอบอื่น ๆ
ให้มากขึ้นได้ และถึงหากจะไม่สามารถช่วยสร้างความขบขันได้โดยตรง ก็ยังช่วยเอื้อองค์ประกอบ
อื่น ๆ ในการสร้างความขบขันให้บรรลุผลได้ง่ายขึ้น

4.2 กลวิธีการเสนอเรื่อง ร้อยแก้วแนวขบขันจำนวนมากไม่น้อยมีวิธีการเสนอเรื่องที่
แปลกแตกต่างไปจากเรื่องสั้น นวนิยาย และบทความโดยทั่วไป ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มร้อยแก้วที่
ศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเรื่องสั้นและนวนิยาย และกลุ่มบทความ

4.2.1 กลุ่มเรื่องสั้นและนวนิยาย เรื่องสั้นและนวนิยายโดยทั่วไปจะเสนอเรื่อง
ด้วยการบรรยายเรื่องสลับไปกับบทสนทนาของตัวละคร บางเรื่องก็อาจมีบทบรรยายมาก ในขณะที่
บางเรื่องก็อาจมีบทสนทนาเกือบตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งก็ถือเป็นลักษณะธรรมดา แต่เรื่องสั้นและนวนิยาย

ขบขันบางเรื่องมีวิธีการเสนอเรื่องที่แปลกแตกต่างออกไปจากนี้ ซึ่งวิธีการเสนอบางวิธีก็มีผลต่อการสร้างอารมณ์ขันด้วย แต่บางวิธีก็ไม่มีผลต่อการสร้างอารมณ์ขัน เป็นเพียงการเสนอรูปแบบที่แปลกใหม่เท่านั้น เรื่องสั้นและนวนิยายแนวขบขันมีวิธีเสนอเรื่องต่างออกไป 3 วิธีดังนี้

ก) การเสนอเรื่องด้วยบทสนทนาของตัวละครตัวเดียว การเสนอเรื่องด้วยบทสนทนาตลอดเรื่องอาจหาได้ไม่ยากนัก แต่ลักษณะที่แปลกออกไปก็คือ บทสนทนานั้นเป็นของตัวละครเพียงตัวเดียว เช่นในเรื่อง เศรษฐีฟ้าโหล ของ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เรื่องนี้มีตัวละคร 2 ตัว คือ เศรษฐีสนและนายปลอด คนรับใช้ แต่ผู้ประพันธ์สร้างให้เศรษฐีสนเป็นฝ่ายบริภาษนายปลอดเพียงข้างเดียวโดยนายปลอดไม่ได้ตอบเลย การเสนอเรื่องในลักษณะนี้ทำให้เรื่องค่อนข้างจะยืดยาวเพราะผู้พูดต้องเสนอเหตุการณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ผู้อ่านได้รู้เรื่องโดยตลอด ซึ่งทำให้ไม่ค่อยสมจริง เนื่องจากผู้ฟังในเรื่องก็มักเป็นผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์เหล่านั้นด้วย จึงไม่น่าจะจำเป็นต้องเล่าเรื่องให้ความรู้ทั้งหมด ตัวอย่างเรื่องที่เสนอในลักษณะนี้อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง ตาบอดสอดตาเห็น ของ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์เช่นกัน เรื่องนี้กล่าวถึงตัวละคร 2 ตัวสนทนาโต้ตอบกันคือ พระ และ เจ้าคุณ แต่ผู้อ่านจะรับรู้ได้เพียงคำพูดของพระฝ่ายเดียวเท่านั้น ดังตัวอย่างเช่น

ไม่เคยไปเลย เจริญพร อ้อ ทางแม่น้ำน้อยกาญจนบุรีนะหรือ เจริญพร อ้อ ๆ เมือง ไทรโยคจริง เจริญพร อาตมาภาพได้ยินเจ้าคุณสุคุณท่านเล่าว่าสนุกนัก แม้ขุมยังงั้น เทียวหรือ เจริญพร อ้อ-อ้อ แดงพืดเต็มแม่น้ำ... แม้แดงพืดสุดลูกหูลูกตาเต็มแม่น้ำแม่ท่าที่เดียวหนะ เจริญพร เห็นจะตั้งหมั้นตั้งแสน แต่รับประทานโทษอาตมาภาพยังสงสัยอยู่หน่อย นะ กังขาว่าที่เจ้าคุณว่าขุมแดงพืดเต็มแม่น้ำแม่ท่า เชื้อลิ เจริญพร เจ้าคุณว่าแล้วเป็นไร อาตมาภาพจะไม่เชื่อ ว่าว่าขุมนะดูเหมือนเฒ่าแล้วถึงแดงดอก กระมัง เจริญพร เปน ๆ นะไม่แดงดอก เจริญพร, คาชะ ๆ เจ้าคุณช่างว่าได้ อาตมาภาพเปนสงฆ์จะมกุงมาเฒ่าฉั้นยังงั้นได้ เจริญพร ก็เคยเห็นแต่เมื่อยังไม่ได้อุประสมบถบ้างนะซี่, เจริญพร อ้อ-อ้อ ถ้าอย่างนั้นกุงทางแควน้อยเห็นจะแดง อาตมาภาพไม่เคยไป ถูกละ เจริญพร, ขออโภชะโทษอาตมาภาพเสียเถอะ

(กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ในสุมาลี วีระวงศ์, บรรณาธิการ 2530 : 127)

จุดที่ทำให้เรื่องสนุกขบขันจากการเสนอเรื่องวิธีนี้ก็คือ ผู้อ่านจะต้องคาดคะเนเอาเองว่าตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งพูดโต้ตอบว่าอย่างไร แสดงกิริยาอย่างไร และมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร จากคำพูดของฝ่ายที่ผู้อ่านรู้ได้ฝ่ายเดียวเท่านั้น การที่ผู้อ่านต้องสร้างคำพูดโต้ตอบของอีกฝ่ายหนึ่งขึ้นเองพร้อมทั้งสร้างจินตนาการเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้เรื่องเร้าความ

สนใจของผู้อ่านได้มาก ในขณะที่เดียวกันลักษณะน่าขบขันของฝ่ายที่เป็นผู้พูดในเรื่องก็จะค่อย ๆ เปิด
เผยออกมาเรื่อย ๆ เพิ่มพูนความขบขันมากขึ้น เป็นลำดับจนกระทั่งถึงจุดสูงสุดของเรื่อง เช่นใน
เรื่องนี้ซึ่งลงเอยด้วยการที่พระแสดงความอวดรู้มากไปจนเจ้าคุณไม่ยอมช่วยเหลือให้ยืมเรือ การ
เสนอเรื่องในลักษณะนั้นนอกจากจะมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวแล้ว ยังช่วยเสริมความขบขันให้กับเรื่อง
ได้

ข) การเสนอเรื่องด้วยจดหมาย ร้อยแก้วแนวขบขันที่เสนอเรื่องด้วย
จดหมายมีอยู่เป็นจำนวนมาก และมียุทธวิธีการเสนออยู่หลายวิธี บางเรื่องเสนอเป็นจดหมาย
1 ฉบับ ผู้เขียนบรรยายและแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองให้ผู้รับอ่าน โดยผู้รับจะไม่มีส่วน
เกี่ยวข้องกับเรื่อง ดังเช่นเรื่อง จดหมายของ อ. ก. รุ่งแสง ของ ร. ปัทมะศิริ บางเรื่องประกอบ
ด้วยจดหมายจากผู้เขียนฝ่ายเดียวหลาย ๆ ฉบับ เล่าเหตุการณ์ซึ่งค่อนข้างยาวและไม่จบลงในฉบับ
เดียวให้ผู้รับได้รับรู้เรื่องโดยผู้รับไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่อง

การเสนอเรื่องด้วยจดหมายนี้เท่ากับบังคับให้ผู้ประพันธ์ต้องใช้กลวิธี
การเล่าเรื่องแบบเล่าผ่านทัศนะของผู้เล่าบุรุษที่ 1 ซึ่งคือผู้เขียนจดหมาย และผู้ประพันธ์หลายท่าน
ก็ใช้ประโยชน์จากผู้เล่าบุรุษที่ 1 สร้างความขบขันโดยให้เหตุการณ์ที่ผู้เล่าแสดงนั้นแย้งกับเนื้อ
ความที่เล่าผ่านทัศนะหรือความรู้สึกของผู้เล่า เช่นในเรื่อง จดหมายจากผู้หญิงถึงผู้หญิง (ไม่
ปรากฏนามผู้แต่ง) ที่สาวเขียนจดหมายถึงน้องสาว พรรณนาความเกลียดชังและหมั่นไส้ผู้ชาย แต่
เหตุการณ์ที่แสดงออกมา ผู้อ่านกลับมองเห็นได้ว่าเป็นไปในทางตรงกันข้าม เช่น เมื่อมีชายหนุ่มมา
พูดคุยก็แสดงกิริยาเอียงอายแต่จับได้จากถ้อยคำว่ายินดี หรือเมื่อมีชายหนุ่มที่เป็นเซย นำขันทมาขอ
แต่งงานก็รีบตกลงอย่างรวดเร็ว ดังนี้ เป็นต้น

ร้อยแก้วแนวขบขันอีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้กลวิธีของจดหมายจากผู้เขียนฝ่าย
เดียวหลาย ๆ ฉบับ มีลักษณะที่แตกต่างไป นั่นคือแม้จะเป็นจดหมายฝ่ายเดียว แต่ก็มีเนื้อความ
เกี่ยวข้องกับผู้รับจดหมายด้วย ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งในเรื่องก็ได้ ทั้งที่ตัวละคร
นี้ไม่ได้ปรากฏตัวในเรื่องเลย แต่ผู้อ่านก็จะรู้เรื่องราวเหตุการณ์ รวมทั้งลักษณะนิสัยต่าง ๆ ของ
ผู้รับจดหมายได้ เรื่องเหล่านี้มักมีเนื้อหาเป็นจดหมายสั่งสอนอบรมผู้รับ ทำให้เนื้อความในจดหมาย
มีลักษณะเป็นบรรยายโวหาร จึงเปิดโอกาสให้นักประพันธ์สร้างความขบขันจากการใช้ภาษาได้
อย่างเต็มที่ ตัวอย่างที่เด่นที่สุดได้แก่ จดหมายจากวางหว่า ของ น. ม. ส. หลังจากนั้นก็มี
จดหมายพระนมทริม ของ สาตราชีวะ จดหมายเจ้ากรมเป่า ของ ส. กาญจนาคพันธ์ เป็นต้น

นอกจากการเสนอเรื่องด้วยจดหมายของผู้เขียนฝ่ายเดียวแล้ว เรื่อง
สั้นขบขันบางเรื่องยังเสนอเรื่องด้วยจดหมายโต้ตอบกันระหว่างตัวละครสำคัญคือตัวละครเอกและ

ตัวละครฝ่ายตรงข้าม เรื่องที่เด่นที่สุดคือเรื่อง ความพยายาม ของ อบ ไชยวสุ เรื่องบนชั้นเรื่อง นี้ประกอบด้วยจดหมายถึง 27 ฉบับ ระหว่างตัวละครเอกคือ อบ ไชยวสุ และตัวละครฝ่ายตรงข้ามคือ สติศย์ นิลสีมา ข้อความในจดหมายเป็นข้อความสั้น ๆ เขียนโต้ตอบกันเรื่องปัญหาระหว่างเพื่อนบ้าน จดหมายแต่ละฉบับล้วนมีความสำคัญในตัวเอง บางฉบับแสดงให้เห็นปมขัดแย้ง บางฉบับเป็นการพัฒนาปมขัดแย้ง บางฉบับแสดงสาเหตุของปมขัดแย้ง และบางฉบับแสดงจุดสูงสุดของเรื่อง ดังเช่น จดหมายฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 3 ได้แสดงปมขัดแย้งของเรื่อง

คุณสติศย์ที่รัก

ถึงแม้ว่าผมจะได้พูดเรื่องนี้เป็นส่วนตัวกับคุณหลายครั้งแล้วก็จริง แต่คุณไม่เอามาจริงจังเสียเลย เนื่องด้วยผมรู้สึกเคียดแค้นเหลือกำลัง จึงได้มีจดหมายมาให้คุณทราบเป็นทางการ คือขอให้คุณได้โปรดหยุดขว้างกระป๋องเปล่าข้ามรั้วเข้ามาในเขตบ้านผมเสียโดยเด็ดขาดแต่บัดนี้

นับถือ

อบ ไชยวสุ

คุณอบที่รัก

ผม เปล่า

นับถือ

สติศย์ นิลสีมา

คุณสติศย์ที่รัก

จดหมายปฏิเสธของคุณถึงมือผมไม่ทันได้ 10 นาที ก็มีกระป๋องลั่นจิ้งจอกข้ามรั้วมาจากบ้านคุณ ตกโดนต้นมะพร้าวของผม

นับถือ

อบ ไชยวสุ

(อบ ไชยวสุ 2473 ก. : 2025)

จดหมายเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นปมขัดแย้งของเรื่องว่าเกิดจากมีการขว้างกระป๋องเปล่าจากบ้านคุณสติศย์ เข้าไปในบ้านคุณอบแต่คุณสติศย์ปฏิเสธ จากนั้นปมขัดแย้งได้พัฒนาขึ้นโดยมีจดหมายกล่าวหาและปฏิเสธโต้ตอบกันอีกหลายฉบับ จนในที่สุดจดหมายของคุณอบฉบับหนึ่งได้แสดงให้เห็นสาเหตุของปัญหาคือ ภรรยาคุณอบจับได้ว่าผู้ขว้างกระป๋องคือสาวใช้ของคุณสติศย์ จึงขอร้องให้คุณสติศย์ตักเตือนสาวใช้ แต่สาวใช้ก็ไม่หยุดขว้าง ผู้อ่านได้ทราบวิธีการแก้ปัญหาของคุณอบจากจดหมายของคุณสติศย์ที่บอกว่าคุณอบต้องรับผิดชอบในการที่ไปพูดคุยกับสาวใช้ของคุณสติศย์

จนกระทั่งขอลาออก จดหมายฉบับสุดท้ายได้แสดงจุดสูงสุดของ เรื่องซึ่งผู้อ่านคาดไม่ถึง และก่อความขบขันได้อย่างมาก

คุณสติกกี้ที่รัก

คงจะเป็นที่ยินดีของคุณมากในการที่ผมจะแจ้งให้คุณทราบว่า บัดนี้, เมื่อครึ่งชั่วโมงนี้เอง นางสาวลายอง เทวะกะโณนธ์ สาวใช้ของคุณที่ลาออกไปแล้วได้มาสมัครเป็นสาวใช้ที่บ้านผม ผมตกลงจ้างหล่อนไว้...จะนั่นจึงมีความยินดีที่จะแจ้งให้คุณทราบว่าผมมีกระป๋องเก่าอยู่เป็นจำนวนมาก มีขนาดตั้งแต่เล็กที่สุดจนถึงใหญ่ที่สุดโดยได้สะสมไว้เป็นเวลานานปี รวมทั้งที่ขังมาจากบ้านคุณ ก็นับว่าเป็นจำนวนพออยู่ แต่ก็เกรงว่าจะยังไม่พอ กำลังจัดการหาเพิ่ม เติมอีกตามแต่จะได้...พร้อมจดหมายฉบับนี้ ผมได้พยายามคัดสำเนาจดหมายทั้งหมดของคุณสอดซองมาด้วยโดยครบแล้ว ถ้าคุณจะมีจดหมายว่ากล่าวตักเตือนผมในเรื่องการขังกระป๋องข้ามรั้วไปในบ้านคุณแล้ว ก็ให้ถือว่่าสำเนาจดหมายของคุณ เป็นจดหมายตอบของผม

นับถืออย่างสูง

อบ ไชยวสุ

(อบ ไชยวสุ 2473 ก. : 2031)

ความขบขันของเรื่องสั้นนี้อยู่ที่โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง เป็นสำคัญ แต่วิธีการเสนอเรื่องก็มีลักษณะเด่น เฉพาะตัวที่สร้างความขบขันได้มากยิ่งขึ้น ข้อความในจดหมายเหล่านี้แท้จริงก็คือบทสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละคร 2 ฝ่ายนั่นเอง เพราะบางฉบับก็เป็นเพียงคำพูดประโยคเดียว แต่ผู้เขียนเลือกเสนอด้วยจดหมายทำให้เราความสนใจของผู้อ่านได้ และจดหมายยังมีจำนวนถึง 17 ฉบับ จำนวนที่มากเกินปกตินี้เองที่สร้างความขบขันได้ นอกจากนั้นลักษณะของจดหมายเปิดโอกาสให้ผู้ประพันธ์สร้างความขบขันจากความขัดแย้งได้อีกลักษณะหนึ่ง คือเนื้อความของจดหมายเป็นการกล่าวต่าหิและทะเลาะกัน แต่โดยลักษณะของจดหมายซึ่งเป็นทางการ ทำให้ตัวละครผู้เขียนต้องใช้ภาษาที่สุภาพเรียบร้อย แสดงมารยาทดี ดังเช่นทั้งสองฝ่ายจะขึ้นต้นจดหมายด้วยคำว่าที่รัก และลงท้ายด้วยคำว่านับถือทุกฉบับ ทั้งที่คงจะไม่ได้รักและนับถือกันเลยแต่แสดงความ เป็นสุภาพชนเต็มรูป กลวิธีการเสนอเรื่องมีความสำคัญเทียบเท่ากับเนื้อเรื่องในการเร้าอารมณ์ขบขัน

ค) การเสนอเรื่องโดยมีวิธีการเฉพาะตัว การเสนอเรื่องในลักษณะนี้ ผู้ประพันธ์บรรยายเรื่องและสร้างบทสนทนาสลับกันตามแบบเรื่องสั้นโดยทั่วไป แต่จะเสริมกลวิธีพิเศษบางอย่างเพื่อช่วยสร้างความขบขัน เช่น เรื่องสั้น 2 เรื่อง ของ อบ ไชยวสุ คือ เรื่อง

มินาคม และเรื่อง ผู้รักษาประตู ผู้ประพันธ์มิได้เสนอเรื่องติดต่อกันตั้งแต่ต้นจนจบแบบเรื่องทั่ว ๆ ไป ในเรื่อง มินาคม ผู้ประพันธ์ได้แบ่งเรื่องออกเป็นบทสั้น ๆ 7 บท แต่ละบทมีชื่อกำกับคือ บทนำ บทตาม บทกลาง บทก่อนบทสุดท้าย บทแทรก บทก่อนสุดท้าย (ต่อ) และบทสุดท้ายแต่ละบทที่แบ่งออก จากกันนั้นเป็นการแบ่งที่มีเหตุผล เนื่องจากเสนอเรื่องราวคนละประเด็น คนละสถานที่ แต่จะต้อง ประกอบกันขึ้นเป็นเรื่อง เช่น บทนำ พูดถึงสมาคมนักเรียนเก่าของโรงเรียนแห่งหนึ่งจะจัดพิธี เปิด รูปปั้นของครูใหญ่ บทตาม บรรยายถึงตัวละครเอกผู้ซึ่งจะต้องไปเปิดรูปปั้นและตัวละครรองซึ่งเป็น เลขานุการของตัวละครเอก และจะมีบทบาทในการช่วยเหลือตัวละครเอก บทกลาง เป็นเหตุการณ์ ในวันเปิดรูปปั้น และบทต่อ ๆ ไป ก็บรรยายถึงปมขัดแย้ง สาเหตุของปมขัดแย้ง จุดสูงสุดของเรื่อง และการคลี่คลายเรื่อง การแบ่งเรื่องเป็นบทเหล่านี้ถึงแม้จะมีเหตุผลแต่ก็ไม่จำเป็นสิ่งจำเป็น ถึงจะ เขียนเรื่องติดต่อกันไปโดยไม่แบ่งบท ผู้อ่านก็จะเข้าใจเรื่องได้เท่ากัน เนื้อความในแต่ละบทแม้จะ แยกจากกันได้ แต่ก็ค่อนข้างสั้นจนไม่น่าแบ่งเป็นบท ความขบขันจึงเกิดจากลักษณะที่เบี่ยงเบนไปจาก มาตรฐานปกติของกลวิธีการเสนอเรื่องนี้ด้วย ส่วนในเรื่อง ผู้รักษาประตู ผู้ประพันธ์มักจะเขียน วงเล็บคำปรารภของผู้ประพันธ์แทรกเข้ามาระหว่างเรื่องเสมอ ๆ เช่นในตอนต้นเรื่องก็มีคำปรารภ นำเรื่องมาก่อน

[คำปรารภ - ผู้อ่านเรื่องสมัยนี้ต้องการให้รู้เรื่องกันเร็ว ๆ พรรณนาให้สั้น ๆ - "สั้น ๆ หน่อย!" - เป็นคำร้องขอของผู้อ่าน เราจะมาเริ่มต้นกันด้วยความพุ่มพุย ในการบรรยายนิสัยใจคอของตัวเอกในเรื่องนะ เป็นไม้ออกันละ... เรื่องนี้จึง บรรยายลักษณะของตัวละครสำคัญโดยย่อตามวิธีของโปรแกรมละครตามลำดับ เกี่ยวกับ ข้อกับ เนื้อเรื่อง]

(อบ ไซยวสุ 2474 : 449)

เมื่อผู้ประพันธ์แนะนำนางเอกของเรื่องว่าชื่อนางสาวอุกเชศ ธนบัตรา นนท์ ก็มีวงเล็บคำปรารภตามมาว่า "[คำปรารภเพิ่มเติม - ชื่อนางเอกอ่านยากหน่อย แต่ทำ อย่างไรได้พอหล่อนตั้งมาอย่างนั้นเอง] (อบ ไซยวสุ 2474 : 449) หรือเมื่อผู้ประพันธ์บรรยาย ถึงนายสนธาทะ พระเอกของเรื่องซึ่งเล่นฟุตบอลล์ตำแหน่งผู้รักษาประตูและรักษาประตูไว้ได้อย่าง เหนียวแน่นทำให้ทีมชนะทุกครั้ง จนพ่อของนางเอก เชิญทีมของนายสนธาทะไปแข่งขันพิเศษที่บ้านของ ตน ก็มีคำปรารภของผู้ประพันธ์แทรกเข้ามาว่า

[คำปรารภเพิ่มเติม - ถึงตอนนี้อยากจะบรรยายให้ทราบว่าสนามที่ฟุตบอลล์ทั้งสองทีมมาแข่งกันเป็นพิเศษเปิดโดยไม้อ่าให้ใครอื่นเข้ามาดูได้นี่ เป็นสนามในเขตตำบล ของนายรวาย ธนบัตรานนท์ มีลักษณะเป็นอย่างนั้น ๆ มองจากสนามเห็นตัวคิงดงาม

อย่างนี้ ๆ แล้วก็เลยแทรกธรรมชาติอะไรต่ออะไรเข้าไปอีก เช่น ต้นสนต้นมะม่วง
ต้นพุทธรักษาต้นฟอร์ เก๋มีน้อทต้องลมพัดเสียงดังวู ๆ วู ๆ วู๊ด ๆ เป็นต้น ว่ากันให้
ละเอียดทีเดียวนะ มีปะโยชน์ทำให้ท่านพอกหมุ่ม ๆ คิดอยากจะได้บ้านหรูหราย่างนี้้อยู่
บ้าง จะได้ตั้งอกตั้งใจทำการงานเก็บสตางค์ไว้วันละ เล็กน้อยเอาไว้ซื้อ เป็น
กรรมสิทธิ์ของตน แต่พรรณยายืดยาวความเช่นนั้น ไม่ได้ ไม่ได้ ไม่ได้ "สั้น ๆ
หน้อย" ผู้อ่านตะโกนกรอกอยู่เสมอ]

(อบ ไชยวสุ 2474 : 459)

คำปรารภ เช่นมีปรากฏแทรกอยู่ในเรื่องเป็นจำนวนมาก ในบางตอนผู้
ประพันธ์ตั้งใจจะแทรกเพื่อสร้างความขบขันโดยวิธีการล้อเลียนและเสียดสี วิธีการแต่งเรื่องสั้น
ในสมัยนั้นที่นิยมตั้งชื่อตัวละครแปลก ๆ เขียนพรรณยายืดยาวหรือเสียดสีผู้อ่านที่สนใจแต่จะติดตาม
เนื้อเรื่องโดยไม่สนใจกับวรรณศิลป์ จึงมักเรียกร่องให้ผู้ประพันธ์เขียนสั้น ๆ เพื่อให้รู้เรื่องอย่าง
รวดเร็ว การเสนอเรื่องด้วยวิธีพิเศษทั้งสองวิธีนี้เป็นการเสนอเรื่องที่เบี่ยงเบนไปจากวิธีการทั่ว
ไปโดยไม่จำเป็น จึงมีส่วนช่วยสร้างความขบขันแก่เรื่องได้

แต่เรื่องสั้นที่มีวิธีการเสนอเรื่องได้แปลกและเด่นมากที่สุดคือเรื่อง
หมอวิเศษ (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ซึ่งเสนอเรื่องด้วยคำบรรยายที่เป็นตัวหนังสือสลับกับรูปภาพ
ผู้อ่านจะต้องดูรูปภาพแล้วตีความหมายให้ได้ว่าผู้เขียนวาดภาพนั้น ๆ ขึ้นมาเพื่อต้องการจะสื่อคำว่า
อะไร จึงจะอ่านประโยคแต่ละประโยคได้เข้าใจ ตัวอย่างเช่น

หมอวิเศษ

พูดถึงหมอวิเศษในตำบลบางยี่ แล้วไม่มีใครล้าทิศเบื้องหลังวัด เทศ
แกเปนมอที่ใคร ๆ ในแถบนั้นต้องนับว่าขมดรูชาติ จะไปไหนมาไหนต้องมีคนเรียก
บ้านทิศเบื้อง ต้องเปียกชุ่มไปด้วยน้ำล้าง ตลอดทั้งวัน เพราะมีคนมาหาไม่
หยุดหย่อนและนำ   เป็ด มาให้ ทำให้ทิศอยู่มากขึ้น. ทิศเบื้อง
มีลูกศิษย์หัวแก้วหัว ของแกอยู่คนหนึ่งชื่อ เปนเด็กรุ่มหมุ่ม ศิษย์ของแก
คนนี้เอาใจใส่ต่ออาจารย์มาก แม้อาจารย์จะ หรือ เบา ๆ
สักป้าสองป้าก็ไม่โกรธ เพราะอยากได้วิชา เพื่อจะได้เปนมอ เข้าง่าง.
วันหนึ่งมี มาเชิญอาจารย์เบื้องไปรักษาคนไข้ อาจารย์เบื้องได้พาเอาลูก
ศิษย์ไปไปด้วย เมื่อตรวจคนไข้ว่าเป็นโรคอย่างคน คลองสาร จึงผสมยา
าให้หนึ่ง แล้วก็กลับ วันรุ่งขึ้นพอ ตี 10 แบ่ง ทิศเบื้องก็พาลูกศิษย์ออก
จากบ้านเพื่อไปเยี่ยมคนไข้ เมื่อถึงบ้านคนไข้และนั่งลงแล้ว ท่านอาจารย์ก็หยิบ

มาบ้านน้ำหมาก เหลือบไปเห็นก้าง กระเบนอยู่ในนั้น ก็นึกได้ว่าคนที่
ว่าคนไข้มองกินเข้าไปเป็นแน่ ๆ จึงทวาดคนไข้มองดังปาน ว่า อ้ายนี้กินปลา
กระเบนเข้าไปซึ่งจึงอาการกำเริบเช่นนี้ ไม่ได้ ไม่ได้ต้องกินหิงเจอร์ผสมสาร
เสียหนึ่ง จึงจะหาย ว่าแล้วก็ให้ศิษย์ไข้เอา ไปตักน้ำที่ในครัว
มาผสมยาให้คนไข้มอง. เมื่อถึงเวลาแล้วทิดเชื่องกับศิษย์ก็กลับบ้าน

ศิษย์ไข้สงสัยนักจะทำไมพื้ทิดจึงรู้ว่าคนไข้มองปลากะเบนเข้าไปจึงถามดูก็ได้ความว่า
อาจารย์หายถูกก็เพราะแลเห็นก้างในกระโถน ศิษย์ไข้ได้ฟังก็ตีใจ
หัววเราะแะที่ได้อารมณ์อย่างใหม่.

ต่อไปต่อมาไม่ช้าไม่นานทิดเชื่องเป็นโรคแก่ชราพลัดตก ลงมาคอหักไม้หันได้
เห็นโลก อีกต่อไป. ศิษย์ไข้จึงเก็บเอา และ หนังสือของอาจารย์
เพื่อไปดำเนียรอาชีพเป็นหมอแทนอาจารย์ เพราะไม่อยากเป็น กลางถนน และ
อยากให้ใคร ๆ เรียกว่าอาจารย์ไข้.

อยู่มาอีกหลายวันนับตั้งแต่อาจารย์เชื่องตายได้วันหนึ่ง มีคนมาเชิญหมอไข้ไปรักษา
อาจารย์ไข้ก็ได้ให้คนไข้มองยาตั้งแบบอาจารย์ ครั้นถึงวันไปเยี่ยมคนไข้มองก็จัดแจงสวม
นุ่ง ใส่ หัวกระเป่าตรงไป พอถึงบ้านก็ทำหมยกระโถนมาบ้านน้ำลาย
แต่ไม่ยักมีอะไรในกระโถน จึงมองกวาดดูรอบ ๆ ห้องก็ไม่เห็นมีอะไร ผลที่สุดแลเห็นหนังสือ
แผ่นหนึ่งปูลองคนไข้มองไว้ จึงทวาดเสียงดังว่า อ้าว ๆ แล้วก็นึกกินข้างเข้า
ไปทั้งตัว แล้วจะไม่ให้โรคกำเริบอย่างไรได้ ใครจะไปรักษาไหว พออาจารย์ไข้พูด
ขาดคำก็ลุกขึ้นยืน พอดีมี ผาหรั่งมากะทบกันโดยแรง ทำให้ตัวปลิวหรือออกไป
ข้างนอก ช้างยังมีก้อนอิฐ และอะไรต่ออะไรปลิวตามออกมา จนอาจารย์ไข้จะ
ทนดูอยู่ไม่ได้ เพราะมันออกจะเห็น อยู่ราไร จึงออก คุศซึกกลับบ้าน
บ่นอุบอิชว่าแล้วกันอาจารย์เชื่องมันทำได้

(หมอวิเศษ 2475 : 9-10)

วิธีการเสนอเรื่องในลักษณะนี้อาจก่อความขบขันได้จากการ์ตูนที่ผู้อ่านต้อง
ตีความภาพรวมทั้งรูปภาพบางภาพก็มีความขบขันอยู่ในตัวเอง เช่นภาพที่แสดงกริยา เขกหัว หรือ
คากกริยาตะก้น นอกจากนั้นการเสนอเรื่องด้วยวิธีนี้ยังทำให้เรื่องมีความน่ารัก ทำให้มีลักษณะเป็น
เรื่องเล่น ๆ สมกับที่เป็นเรื่องตลกขบขัน ดังจะพบว่าเรื่องประกอบรูปแทนคำนี้ หนังสือเด็กนิยมมาใช้
เพื่อความสนุกสนาน เมื่อนำมาใช้กับเรื่องขบขันก็ช่วยเสริมความขบขันให้กับเรื่องได้มาก

4.2.2 กลุ่มบทความ การเสนอเรื่องประเภทบทความส่วนใหญ่จะเป็นข้อความบรรยายความรู้หรือความคิดเห็นบางประการ แต่มีบทความขบขันจำนวนหนึ่งซึ่งมีการเสนอเรื่องที่มีลักษณะขัดแย้งระหว่างรูปแบบที่เป็นสาระกับเนื้อความที่ค่อนข้างไร้สาระ เรื่องประเภทนี้จะแต่งโดยชีวเมอริสต์ หรือ ออบ ไชยวสุ เช่น เรื่อง ปทานุกรมฟุตบอลล์ ข้อยังคับฟุตบอลล์ สอศัด เลือก เป็นต้น บทความเหล่านี้จะเสนอตามรูปแบบของข้อเขียนประเภทนั้น เช่น ปทานุกรมฟุตบอลล์ ก็เสนอตามแบบปทานุกรมทั่วไป คือ ประกอบด้วยคำนำ คำชี้แจง วิธีค้นศัพท์ คำชี้แจงเครื่องหมายบอกสำเนียงอ่าน แก้วคำผิด คำเพิ่มเติม ภาคผนวก และส่วนสำคัญคือคำศัพท์และคำอธิบายเรียงตามลำดับตัวอักษร แต่เนื้อความขององค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นข้อความตลกขบขันอย่างไร้สาระ เช่น คำชี้แจงวิธีค้นศัพท์ก็คือ "เปิดพลิกดูให้ทั่วแล้ววานคนข้าง ๆ ท่านค้นให้" (ชีวเมอริสต์ 2472 : 1330) หรือเนื้อความของหัวข้อคำเพิ่มเติมก็คือ "ถ้ามีจริง ๆ ก็จะบอกให้ทราบภายหลัง เวลานี้อย่าเพื่อรู้เลย" (ชีวเมอริสต์ 2472 ค. : 1331) ส่วนคำจำกัดความของศัพท์ จะไม่ใช่คำจำกัดความที่แท้จริง แต่จะเป็นคำจำกัดความที่ขบขัน ซึ่งเนื่องมาจากการเล่นฟุตบอลล์และอาจเป็นสิ่งที่มิจริง ๆ เช่นการให้คำจำกัดความของคำในหมวดอักษร ต

ค

ตัวผ่านประตู - คือแผ่นกระดาษที่คนโง่ ๆ ซื้อด้วยราคา 10 สตางค์ แต่คนฉลาด ๆ ไม่ต้องซื้อ

ตะโกน - ผู้คู่มือลืมนึกจะตะโกนคำที่มีพิษอย่าง ๆ ไร ๆ แก่ผู้ตัดสินหรือผู้เล่นฝ่ายใด ๆ ก็ได้ แต่ให้เหลียวดูให้รอบข้างว่าพวกเราปรักพร้อมกันคืออยู่หรือไม่

เตะ - คือการวัดเหยียงเท้าไปโดยแรงทีละข้าง ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะให้ถูกลูกฟุตบอลล์ แต่มักจะถูกอีกฝ่ายหนึ่งบ้าง ถูกทั้งลูกทั้งคนพร้อมกันบ้าง เหลือวิสัยที่จะยับยั้งไว้ทัน

(ชีวเมอริสต์ 2472 ค. : 1332-1333)

ส่วนเรื่อง ข้อยังคับฟุตบอลล์ เปลี่ยนใหม่ ก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือเสนอเรื่องตามวิธีการของเอกสารที่เป็นข้อยังคับ โดยเขียนกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นข้อ ๆ แต่เนื้อความในแต่ละข้อเป็นสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระและเกินความจริงดังเช่น

ข้อ 2 การเล่นฟุตบอลที่แบ่งเป็นรุ่นเล็ก รุ่นกลาง รุ่นใหญ่. ด้วยน้อย ด้วย กลาง ด้วยใหญ่ นั้น ให้นำลูกเล็กจมนสั้น ให้นำจัดแบ่งใหม่เป็น 3 ประเภท

- ก. ฟุตบอล 2 ขา
- ข. ฟุตบอล 3 ขา
- ค. ฟุตบอลสวมกระสอบ...

ข้อ 4 ฟุตบอล 3 ขา คือให้บรรดาผู้เล่นผูกขาติดกันเป็นคู่ ๆ อย่างวิ่ง 3 ขา ข้างหนึ่งให้มี 11 คู่เต็มทุกหน้าที่ นัมเบอร์บอกหน้าที่ให้ติดหลังทั้งคู่ โลบ์แมนก็ให้ผูก 3 ขา ผู้คู่ก่อนจะผ่านประตูนอกจากเสียสตาจ์แล้วต้องให้ผูก 3 ขา ด้วย จึงจะยอมให้ผ่านเข้าคูได้ แม้ที่สุดเจกขายน้ำแข็ง ขายเข้าต้ม เกี่ยมซิงตีต่าง ๆ ใน บริเวณนั้นก็ต้องผูก 3 ขา ส่วนข้อบังคับการเล่นให้ถือตามแบบใหม่

(ชีวเมอริสต์ 2472 ก. : 2118-2119)

เรื่องเหล่านี้นอกจากจะก่อความขบขันโดยตรงจากเนื้อความที่เหลวไหล ไร้สาระแล้ว ความขบขันยังเกิดจากความขัดแย้งระหว่างเนื้อความกับรูปแบบด้วย กล่าวคือรูปแบบจะเป็นข้อเขียนหรือเอกสารทางวิชาการที่ให้สาระความรู้ และผู้ประพันธ์รักษารูปแบบนั้นไว้ อย่างเคร่งครัดเป็นพิเศษ ในขณะที่เนื้อความมีลักษณะตรงกันข้ามโดยสิ้นเชิง อย่างไรก็ตามรูปแบบของงานเขียนกลุ่มนี้จะเรียกว่าทศวรรษก็ไม่ถูกต้องนัก เพราะมีทั้งปทานุกรม ข้อบังคับ ข้อสอบ และอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าจะจัดเป็นงานเขียนกลุ่มใหม่อีกกลุ่มหนึ่งได้โดยอาจเรียกชื่อว่า งานเขียนแบบหัสคดี ก็คือข้อเขียนขบขันรูปแบบใดก็ได้ที่มีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การสร้าง ความขบขัน*

จากที่กล่าวมาจะ เห็นได้ว่ากลวิธีการ เสนอ เรื่องของร้อยแก้วแนวขบขัน มีหลายวิธีที่มีลักษณะแปลกและน่าสนใจ และยิ่งไปกว่านั้นยังช่วย เสริมสร้างอารมณ์ขันให้แก่วรรณคดี ด้วย

4.3 กลวิธีการตั้งชื่อเรื่อง ชื่อเรื่องเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของเรื่องบันเทิงคดี เพราะชื่อเรื่องเป็นส่วนแรกสุดของเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องที่น่าสนใจและสะกดความรู้สึกจะเร้าใจให้ผู้อ่านเกิดความอยากอ่านเรื่องนั้น โดยเฉพาะเรื่องขบขัน ชื่อเรื่องยังมีส่วนช่วยในการสร้างความขบขันให้แก่วรรณคดี อาจจะเป็นที่ตัวชื่อเรื่องนั่นเอง หรือเป็นที่ความเกี่ยวโยงกับเรื่องราวทั้งหมด ชื่อเรื่องร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ส่วนใหญ่จะมีความแปลกและ

* งานเขียนของ อบ ไซยวสุ หรือ ชิวเมอริสต์ ส่วนใหญ่ก็จะเรียกกันว่า หัสคดี หรือ พรรษาคดี เนื่องจากจัดประเภทของรูปแบบไม่ได้ ดังเช่นเรื่อง หัสคดีสัญจร

เด่นซึ่งเราให้ผู้อ่านเกิดความสนใจที่จะติดตามเรื่องราวทั้งหมดได้อย่างมาก นักประพันธ์เรื่อง ขบขัน เหล่านี้มีกลวิธีการตั้งชื่อ เรื่องที่เราอารมณ์ขันโดยตรงหรือช่วยสร้างอารมณ์ขัน เมื่อร่วมกับ องค์ประกอบอื่น 5 วิธีดังนี้

4.3.1 การตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครสำคัญในเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครสำคัญในเรื่องจะ เราอารมณ์ขันได้ เมื่อชื่อของตัวละครนั้นมีเสียงหรือความหมายที่น่าขบขันโดยตรง หรืออาจจะประกอบกับคำนำหน้าชื่อแล้วก่อให้เกิดความขบขัน ดังตัวอย่างเช่น เรื่อง นายสิบเอกหวอด ของ ชวลิต เศรษฐบุตร คำว่า หวอด มีความหมายได้ 2 ความหมาย คือหมายถึงเสียงที่เกิดจากการหาวนอน หรือหมายถึงฟองน้ำที่ปลากัดพ่นออกมา โดยเสียงและความหมายของคำก็ชวนขบขันอยู่แล้ว เมื่อมาประกอบกับชื่อยศทางทหาร ซึ่งเป็นคำที่มีลักษณะเป็นทางการ เป็นสิ่งสำคัญและจริงจัง ก็ยิ่งเราให้เกิดอารมณ์ขันมากขึ้น เนื่องจากความไม่เข้ากันระหว่างยศตำแหน่งกับชื่อ

อีกตัวอย่างหนึ่งคือเรื่อง ขุนนายซัง เขี้ยวไพบูลย์ ของ สมุห์หอม ชื่อนี้เราอารมณ์ขันได้ทั้งจากเสียงและความหมาย กล่าวคือมีการเล่นเสียง สัมผัสอักษร ซ ระหว่างชื่อกับนามสกุล และคำสัมผัสทั้ง 2 คำนี้ก็ล้วนมีเสียงแปลก ๆ น่าขบขัน นอกจากนั้นในด้านความหมาย เขี้ยว เป็นคำสะแลงมาจากภาษาจีน แปลว่า บ้า หรือสติไม่ดี เมื่อใช้ประกอบกับคำศัพท์บาลีสันสกฤตที่เป็นทางการและไพเราะคือคำว่า ไพบูลย์ ซึ่งแปลว่า ความเต็มเปี่ยม ความเต็มที่ ก็เกิดความหมายที่น่าขบขันคือ บ้าอย่างมาก หรือบ้าอย่างเต็มที่ นอกจากนั้นความขบขันยังเกิดจากการผสมคำที่มีระดับคำแตกต่างกันทำให้เกิดความไม่เข้ากัน ยิ่งไปกว่านั้น เรื่องสั้นหลายเรื่องในชุดนี้ยังตั้งชื่อที่น่าขบขันมากขึ้นไปอีก คือตั้งตามสิ่งของหรือกิจการที่นายซังเป็นเจ้าของและใส่ชื่อและสกุลของนายซังกำกับไว้ด้วย เช่น เรื่อง ส.ค.ส.2470 ของนายซัง เขี้ยวไพบูลย์ หรือ บริษัทภาพยนตร์ไทยเขี้ยวไพบูลย์ ความขบขันที่เพิ่มขึ้นเกิดมาจากความยาวของชื่อ เรื่องซึ่งยาวผิดปกติของการตั้งชื่อโดยทั่วไป

การตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครสำคัญให้ยาวผิดปกตินี้มีอีกลักษณะหนึ่งคือ เรื่อง ผู้ก่อกำเนิดหนุเฉลิมที่ตำบลบางเสาธง ของ ช. จาคณิลพันธ์ แทนที่ผู้ประพันธ์จะตั้งตามชื่อตัวละครโดยตรง กลับบ่งบอกสถานภาพและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร รวมทั้งบอกถิ่นฐานที่อาศัยด้วย ชื่อเรื่องจึงยืดยาว อ้อมค้อม ซึ่งลักษณะนี้เองที่เราอารมณ์ขันได้

มีผู้ประพันธ์บางท่านตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครเอกโดยการตั้งตามสมญานามที่ตัวละครได้รับ เช่น เรื่อง มหาครึ่งเปรี๊ญ (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ตั้งตามสมญานามที่ทิดขมตัวละครเอกได้รับ เนื่องจากการสอบ เปรี๊ญตรีได้เพียงครึ่งเดียว สมญานามนี้เราอารมณ์ขันเนื่อง

จากมีความที่ขัดแย้งกันคือคำว่า มหา โดຍปกติ เป็นสมณศักดิ์ที่ใช้หน้าหน้าชื่อภิกษุผู้ที่สอบไล่ได้ตั้งแต่เปรียญ 3 ประโยคขึ้นไป แต่สมณานามนี้บ่งบอกว่าสอบได้เพียงครั้งหนึ่งไม่ถึง 3 ประโยค แต่ก็เรียกว่า มหา เป็นเชิงล้อเลียน

การตั้งชื่อเรื่องตามตัวละครสำคัญนี้ นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมกันไม่น้อย แต่จะเป็นชื่อที่สามารถเร้าอารมณ์ขันได้ด้วยตนเองนั้นมีอยู่น้อยมากนักดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม การตั้งชื่อด้วยวิธีนี้ก็ยังสามารถเร้าความสนใจของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องได้ เพราะนอกจากผู้ประพันธ์จะตั้งตามชื่อตัวละครโดยตรงแล้ว ยังตั้งตามสถานภาพหรือความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครสำคัญ เช่น เรื่อง ลุงของเจ้าหล่อน ของ ศรีสุวรรณ ลูกสาวนักเลงโต ของ อ.ร.ค. ลูกเขย พ.ศ.2490 ของ ม. ชูพินิจ หรือตั้งตามอาชีพหรือบทบาทของตัวละครสำคัญ เช่น เรื่อง ก้านคนใหม่ ของ ช่อมาลี ผู้รักษาประตู ของ อบ ไชยวสุ นักเลงโตบางน้ำเปรี้ยว ของ ทิศคู่ เป็นต้น

4.3.2 การตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์สำคัญหรือเหตุการณ์ใหญ่ในเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องด้วยวิธีนี้มีทั้งที่สามารถเร้าอารมณ์ขันได้โดยตรงและช่วยสร้างอารมณ์ขัน เมื่อร่วมกับองค์ประกอบอื่น ๆ

การตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์สำคัญซึ่งสามารถเร้าอารมณ์ขันได้โดยตรง ผู้ประพันธ์จะใช้วิธีการให้รายละเอียดของเหตุการณ์ซึ่งมีความขัดแย้งกันเอง ดังเช่นเรื่อง กระโถดน้ำตายที่หาดทรายต้น ๆ ของ แสงทอง ความขบขันเกิดขึ้นเนื่องจากผู้ประพันธ์บอกรายละเอียดของเหตุการณ์ให้เห็นสิ่งซึ่งเป็นไปไม่ได้ เพราะชื่อเรื่องนี้ขัดแย้งกับหลักความจริงโดยทั่วไปว่าหาดทรายต้น ๆ ไม่น่าจะกระโถดน้ำตายได้ หรืออีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง ได้เมียเพราะกระดุกแมว ของ อ.ค. ชื่อเรื่องนี้ขบขันในความตรงกันข้ามกันเนื่องจากโดยทั่วไปการแต่งงานมีภรรยาเป็นเรื่องใหญ่ที่มีความสำคัญในชีวิต แต่กระดุกแมวเป็นสิ่งไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ไม่น่าจะเป็นต้นเหตุของเรื่องสำคัญอย่างการแต่งงานได้ ในบางเรื่องความขบขันไม่ได้อยู่ที่ความขัดแย้ง แต่อยู่ที่การให้รายละเอียดของเหตุการณ์มากจนเกินไปจนทำให้ชื่อเรื่องยืดยาวกว่าปกติ และความยาวผิดปกตินั้นเองที่เราอารมณ์ขัน เช่น เรื่อง ต้องเสียเหล่าหนึ่งขวดเพราะเห็นชุนยัดเข็นตึกกว่าที่สาธิต ของ ดินสอด

ส่วนการตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์สำคัญซึ่งไม่ได้ก่อความขบขันโดยตรง แต่จะขันเมื่อประกอบกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น เรื่อง พระเปียให้ทานธรรม (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) เรื่องนี้ผู้อ่านจะต้องอ่านเรื่องทั้งหมดจนจบก่อนแล้วจึงจะเกิดความขบขันที่ชื่อเรื่อง เพราะชื่อเรื่องนี้มีลักษณะเป็น irony คือ แท้ที่จริงพระเปียไม่ได้ให้ "ทานธรรม" แก่เหล่ามรวาสาเลย "ทานธรรม" ที่ให้จากการเทศน์กลายเป็นการเทศน์ตะกุกตะกัก ฟังไม่ได้เรื่อง และ

ยิ่งกว่านั้น เมื่อถูกขัดขวาง ก็กลายเป็นคำบริภาษและอาฆาตมาดร้ายอย่างรุนแรง รวมทั้งการทำดี ทำค่อย ซึ่งตรงกันข้ามกับชื่อเรื่องที่ตั้งไว้โดยสิ้นเชิง

หรือเรื่องอีกกลุ่มหนึ่งคือ วิถีเลือกคู่ ของ ส.สวนศิริ วิถีคลายภาพอย่างใหม่ ของ ศรีอิศรา และ วิถีขางนาง ของ ลูกอิน ชื่อเรื่องทั้ง 3 ชื่อนี้ มีลักษณะคล้ายจะเป็น การลวงความคิดของผู้อ่านโดยที่ผู้แต่งอาจจะไม่ได้ตั้งใจ เพราะชื่อเรื่องชวนให้คิดว่าจะเป็น เรื่องสารคดีหรือเรื่องให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ แต่กลับกลายเป็นเรื่องขบขันที่เสนอแนวคิดที่มี เล่ห์เหลี่ยม ฉลาดแกมโกง เมื่อผู้อ่านอ่านเรื่องแล้วจึงทราบว่ามันไม่เป็นไปอย่างที่คิด จึงเกิดความขบขัน อย่างไรก็ตาม การตั้งชื่อเรื่องทั้ง 3 นี้ ก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการลวงความคิดโดยตรง เพราะเนื้อความใน เรื่องก็ตรงตามชื่อเรื่อง เพียงแต่ว่าการใช้คำว่า "วิถี" ชวนให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องวิชาการให้ความรู้

การตั้งชื่อเรื่องตามเหตุการณ์สำคัญนี้เป็นอีกวิธีหนึ่งที่นักประพันธ์ร้อยแก้ว แนวขบขันนิยม ถึงแม้ชื่อเรื่องส่วนใหญ่จะไม่สามารถเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้โดยตรง แต่ก็สามารถเร้าความสนใจให้ติดตามอ่านเรื่องเพื่อค้นหาว่าเหตุการณ์แปลก ๆ ตามชื่อเรื่องนั้นเป็นอย่างไร เช่น เลี้ยงดินเนอร์ใหญ่ ของ หนานลา เลือกพระเอก ของ อบ ไชยวสุ ถ้ำยรูปหมู่ ของ ทิดค้อย โซว์เมีย ของ นครปฐม ตามมาปราบ ของ ทิดหงส์ ถูกขี้ควาย ของ แม่สังวาลย์ พะนันกิน ของ แสงแดด บุกรรยา ของ ป.๗ นคร ทำโทษเสียเอง ของ กุมารใหม่ ยกเมฆ ของ ชาลิต เศรษฐบุตร เป็นต้น มีชื่อเรื่องกลุ่มหนึ่งของ อบ ไชยวสุ ซึ่งมีวิธีการตั้งชื่อแปลกไปจากเรื่องอื่น ๆ คือในชื่อเรื่องจะบอกทั้งตัวละครและเหตุการณ์สำคัญของตัวละคร แต่ไม่ใช่ชื่อของตัวละคร จะเป็นบทบาทของตัวละครในเรื่อง เช่น เรื่อง พระเอกรักลูกสาวครูใหญ่ เรื่องนี้พระเอกชื่อนายผ่อง พระเอกปราบคนที่ปราบเสือ บางเรื่องก็เป็นอาชีพของตัวละครนั้น เช่น เรื่อง นักประพันธ์หนุ่มกับนักประพันธ์สาวรักกัน เป็นต้น วิธีนี้ทำให้เรื่องค่อนข้างยาวและเร้าความสนใจของผู้อ่านได้มาก

4.3.3 การตั้งชื่อเรื่องตามสิ่งของที่เป็นจุดศูนย์กลางของเรื่อง สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งสำคัญซึ่งเป็นสื่อให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในเรื่อง โดยตัวละครเอกมักเป็นผู้ใช้หรือเป็นผู้สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ร้อยแก้วแนวขบขัน 3 เรื่องของสมุห์หอม มีการตั้งชื่อเรื่องตามสิ่งของสำคัญ และมีวิธีการสร้างความขบขันได้อย่างน่าสนใจ นั่นคือเรื่อง มหาเศรษฐีหารบรมโศกพาธโอสถ ภูตวิสันสิเนหาภาพ และ นคราญสมานมิตรานุกูลารมย์ ความขบขันนอกจากจะเกิดจากความยาวที่มากผิดปกติแล้วยังเกิดจากการที่ผู้ประพันธ์ใช้คำศัพท์ยาก ๆ เป็นคำศัพท์บาลีสันสกฤตมาผสมสนธิกันทำให้ดูมีภูมิ ดูเหมือนเป็นเรื่องสำคัญ แต่แท้ที่จริงเป็นเรื่องที่เหลวไหลไร้สาระ เช่น มหาเศรษฐีหารบรมโศกพาธโอสถ ตั้งตามชื่อยาซึ่งตัวละครประกาศขาย ผู้ประพันธ์แต่งขึ้นล้อ

เลียนประกาศขายยาในหนังสือพิมพ์ ส่วน ภูตวิลินลิ เหนานภาพ เป็นเรื่องของการทำเสน่ห์ด้วยน้ำมันพราย และ นงคราญสมานมิตรานุกูลารมย์ เป็นชื่อหนังสือที่ตัวละครเอกจัดทำขึ้น และตั้งชื่อโดยการนำชื่อนิตยสารที่ได้รับความนิยมในสมัยนั้น เช่น สมานมิตรบรรเททอง สารานุกูล เจริญมย์ มาสมาสนธิกัน ซึ่งเป็นการล้อเลียนความนิยมในการออกนิตยสารและตั้งชื่อตามกัน

มีร้อยแก้วแนวขบขัน เรื่องหนึ่งตั้งชื่อ เรื่องตามสิ่งของที่เป็นจุดศูนย์กลางของเรื่องรวมทั้งบอกผู้เป็นเจ้าของของสิ่งนั้นด้วย และความขบขันเกิดขึ้นจากความไม่เข้ากันระหว่างลักษณะของผู้เป็นเจ้าของและลักษณะของสิ่งของ เรื่องนั้นคือเรื่อง หนุ่มอายุ 45 กับรองเท้าหนังสีแดง ของ ออบ ไชยวสุ ชื่อเรื่องนี้ขบขันเพราะคำว่าหนุ่มไม่เข้ากันกับอายุ 45 นอกจากนั้นอายุ 45 ก็ยังไม่เข้ากันกับรองเท้าหนังสีแดง ซึ่งควรจะเป็นของหนุ่มวัยรุ่นเท่านั้น ชื่อเรื่องนอกจากจะขบขันแล้ว ยังทำให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาได้ว่าเนื้อเรื่องคงจะต้องมีเหตุการณ์วัยรุ่นวายแผลกประหลาดเกิดขึ้นอย่างแน่นอน จึงเร้าให้ผู้อ่านสนใจจะติดตามเรื่องด้วย

การตั้งชื่อเรื่องด้วยวิธีนี้ก็ เป็นวิธีหนึ่งที่นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมเช่นกัน แต่ส่วนใหญ่จะไม่เด่นในการเร้าอารมณ์ขัน ถึงกระนั้นก็ยังสามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้ว่าสิ่งของซึ่งอาจเป็นของแปลก ๆ หรือเป็นของธรรมดาสามัญนั้น มีความสำคัญอย่างไร เช่น เรื่อง ขึ้นกิมตั้ง ของ ก.ส.ก. เอี้ยวไหว ของ หวล สุนทรารชุน โมเตอร์คาร์ใหม่ ของ น.ม.ส. ปรอทกายสิทธิ์ ของ จ.จ. ยาดัวเบา ของ น้อยลา ห่าน ของ จ.ก.ถ. ลูกอม ของ หมอดี หนวดท่าเหต ของ ศรีศุภวัลย์ กันขาพาไป ของ ส.โพธิ์ศิริ ฤทธิ์สลาเทิร ของ สมุห์หอม เป็นต้น

4.3.4 การตั้งชื่อเรื่องตามคำพูดสำคัญในเรื่อง หรือตั้งโดยตั้งคำถามกับผู้อ่าน คำพูดสำคัญที่นำมาตั้ง เป็นชื่อ เรื่องอาจจะ เป็นคำพูดประโยคสุดท้ายที่เป็นจุดสูงสุดของเรื่อง หรือเป็นคำพูดที่แสดงให้เห็นแก่นเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องลักษณะนี้แตกต่างจากการตั้งชื่อเรื่องทั่ว ๆ ที่มักใช้ถ้อยคำที่ไพเราะ ความหมายดี แต่วิธีนี้ก็กลับใช้ภาษาพูดธรรมดา มีลักษณะไม่เป็นทางการและค่อนข้างจะไม่สุภาพนัก เนื้อความของถ้อยคำก็เป็นการอุทานแกมคำหนี หรือการปลงอนิจจัง ซึ่งลักษณะเหล่านี้เองที่เราอารมณ์ขันได้ นักประพันธ์ที่นิยมตั้งชื่อเรื่องด้วยวิธีนี้มากได้แก่ นายพาน ซึ่งเป็นนักประพันธ์ประจํา นิตยสารดุสิตสมิต เรื่องของนายพานซึ่งมีการตั้งชื่อด้วยคำพูดสำคัญ ได้แก่ มันทาพิช ยุ่งพิลิก กรรมของอ้าว จริงเหมือนว่า แม่่นพอใช้ และ บางเรื่องยังมีเสียงที่ขบขันด้วย คือเรื่อง อันเอคูเขเท็ด ซึ่งออกเสียงทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า uneducated เรื่องของนักประพันธ์ท่านอื่น ๆ เช่น กระตุ้ว ของ แสงทอง ตั้งตามเสียงร้องเพื่อแกล้งให้ผู้อื่นตกใจ

ส่วนการตั้งชื่อ เรื่องโดยการตั้งคำถามกับผู้อ่านก็เป็นวิธีหนึ่งที่นิยมกันไม่น้อย เพราะการตั้งคำถามนี้เป็นการสร้างความสนใจใคร่รู้ให้แก่ผู้อ่าน ในคำถามที่เป็นชื่อเรื่องมักจะบอกเรื่องราวกว้าง ๆ หรือจุดประสงค์ใหญ่ของเรื่องนั้นไว้ ซึ่งชวนให้ผู้อ่านติดตามหาคำตอบซึ่งเป็นรายละเอียดทั้งหมด เรื่องที่ตั้งชื่อโดยการตั้งคำถามจะสามารถเร้าอารมณ์ขันได้โดยการตั้งชื่อที่มีลักษณะเหมือนเป็นการลวงความคิดของผู้อ่าน เช่น เรื่อง ทำไมเด็กจึงหกล้มบ่อย ๆ ของ ศรีสุวธรรม ชื่อเรื่องชวนให้คิดว่าเป็นเรื่องสารคดีเกี่ยวกับสุขศึกษาที่ให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของเด็ก แต่สาเหตุที่แท้จริงที่แสดงไว้ในเรื่องก็คือเด็กหกล้มบ่อย ๆ เพราะแม่ใส่ขาสองข้างของลูกลงไปนขาทางแคงข้างเดียว เป็นต้น หรือเรื่อง ผู้ชายเรามีความสุขเมื่ออายุเท่าไร และเรื่อง สมบัติประโยชน์อย่างไรบ้าง ของ ฮิวเมอริสต์ ชื่อเรื่องชวนให้คิดว่าเป็นเรื่องแสดงความคิดเห็นที่จริงจัง แต่กลับกลายเป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงตลกขบขันไป

4.3.5 การตั้งชื่อเรื่องซึ่งชักจูงความคาดหวังไปในแนวทางหนึ่งแต่เนื้อหาของเรื่องนี้ตรงกันข้ามหรือกลับกันกับชื่อการตั้งชื่อเรื่อง วิธีนี้มีอยู่แต่เฉพาะในเรื่องที่มีโครงเรื่องขบขันแบบพลิกความคาดหมายของผู้อ่านดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อโครงเรื่องว่า เรื่องขบขันที่มีโครงเรื่องแบบนี้ จะมีการสร้างเรื่องให้ชักนำความคิดของผู้อ่านให้เข้าใจเรื่องราวไปในทิศทางหนึ่งแล้วเปิดเผยความจริงในจุดสูงสุดซึ่งเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับที่ผู้อ่านคาดไว้โดยสิ้นเชิง การชักนำความคิดของผู้อ่านนอกจากทำได้โดยการสร้างเนื้อเรื่อง การใช้ทสนทนา และวิธีการเล่าเรื่องแล้ว ชื่อเรื่องก็เป็นสิ่งที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการชักนำความคิดของผู้อ่าน ตัวอย่างเช่น การผจญภัยของคุณปาด ของ ดินสอ เมื่อเริ่มเรื่อง ผู้ประพันธ์แนะนำตัวละครเอก 3 ตัวคือ คุณปาด คุณพัน และคุณทิม ซึ่งเป็นเพื่อนรักกัน โดยบรรยายลักษณะนิสัยต่าง ๆ อย่างละเอียด จากนั้นจึงเข้าสู่เหตุการณ์ใหญ่ว่าทั้ง 3 คน รู้สึกว่าต่างก็ไม่สบาย จึงตกลงใจว่าจะไปพักผ่อนด้วยการไปเที่ยวบิคนิค โดยพายเรือล่องไปตามแม่น้ำ ถึงตอนนี้ผู้อ่านก็อาจเข้าใจว่า "ภัย" ที่คุณปาดต้องไปผจญนั้นคงจะอยู่ระหว่างทางที่ล่องเรือไป จากนั้นผู้ประพันธ์ก็บรรยายเหตุการณ์การล่องเรือว่าแต่ละคนมีหน้าที่อะไร โดยคุณปาดเป็นคนพายหัวเรือคุณพันพายตรงกลาง และคุณทิมคัดท้าย ระหว่างที่พายเรือไปนั้น คุณทิมมีแต่คิดเรื่องดาวอังคาร เพลินจนลืมดูทิศทาง เรือจึงพุ่งเข้าไปชนสะพานทำให้คุณปาดล้มลงไปนอนหงายที่พื้นเรือ พอคุณทิมรู้สึกตัวและคัดท้ายออกมา คุณปาดซึ่งลุกขึ้นยืนควาคคุณทิมอยู่ไม่ทันรู้ตัวก็กั้นกระแทกลงมาบนกระถงเรืออีกครั้ง เรื่องจบลงโดยผู้แต่งได้สรุปตอนท้ายเรื่องว่า "เรื่องการผจญภัยของคุณปาดจึงยุติลงแต่เพียงนี้ และภัยที่คุณปาดต้องได้ผจญก็ไม่มีอะไรมากกว่าได้นอนหงายลงมาจากกระถงเรืออีกทีหนึ่งและกั้นกระแทกลงบนกระถงเรืออีกทีหนึ่งเท่านั้น (ดินสอ 2468 ก. : 342) จะเห็นได้ว่าชื่อเรื่องได้ลวงให้ผู้อ่านคาดคิดมาโดยตลอดว่าจะต้องมีการผจญภัยที่น่าตื่นเต้น เกิดขึ้น

หากผู้แต่งไม่ตั้งชื่อเรื่อง เช่นนี้ เรื่องนี้ก็ไม่ใช่เรื่องสั้นขบขันแบบที่พลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน ก็จะเป็นเพียงเรื่องเล่าถึงการเดินทางท่องเที่ยวของ 3 สหาย ซึ่งความขบขันอาจเกิดจากพฤติกรรมของตัวละครหรือการใช้ภาษา แต่จะไม่ขบขันจากการพลิกความคาดหมาย

จะเห็นได้ว่า การตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้แตกต่างจากการตั้งชื่อเรื่องวิธีอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมา เพราะชื่อเรื่องเหล่านั้นอาจสร้างความขบขันได้แต่ก็ไม่ใช่ประเด็นหลักความขบขันของเรื่อง แต่การตั้งชื่อเรื่องวิธีนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความขบขันหลักของเรื่องโดยตรง ตัวอย่างของเรื่องที่ตั้งชื่อแบบนี้เช่น นายจอน แปะเตอร์ซัน ของ แม้วัน เที่ยวประคูนน้ำสระปทุม ของ คุณสำรวจ วาระสุดท้ายของอ้ายคำปลอด ของ สมุห์หอม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าลางชื่อเรื่องก็จะไม่น่าขบขัน หรือถ้าอ่านแต่เรื่องก็อาจไม่ได้ความขบขันหลักที่เกิดจากการพลิกความคาดหมาย

นอกจากการตั้งชื่อเรื่องทั้ง 5 วิธีนี้แล้ว ยังมีการตั้งชื่อเรื่องอีกวิธีหนึ่งซึ่งนักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมกันมาก คือการตั้งชื่อตามแก่นเรื่อง แต่การตั้งชื่อวิธีนี้ไม่สามารถเร้าอารมณ์ขบขันได้ แม้การตั้งชื่อวิธีนี้จะมีข้อดีคือ เป็นการระบุแนวความคิดที่ผู้ประพันธ์ต้องการจะเสนอต่อผู้อ่านอย่างชัดเจน แต่ในแง่ของความขบขันแล้ว ชื่อเรื่องที่บ่งบอกชัดเจนทำให้ผู้อ่านสามารถคาดเดาได้ว่าเรื่องจะดำเนินไปอย่างไร ดังนั้นความประหลาดใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความขบขันก็มีน้อยลง การตั้งชื่อวิธีนี้มีทั้งการตั้งชื่อตามสำนวน คำพังเพย หรือคำกล่าว (saying) เช่น จับคำถั่วแดง ตาบอดสอดตาเห็น โลกมามากมาย อิล่อยป้อยแอ ของกรมหมื่นนราธิประพันธ์พงศ์ หรือตั้งตามแนวความคิดที่เป็นแก่นเรื่องจริง ๆ เช่น อายุผู้หญิง ของเรื่องศิลป์ มรรยาทสุภาพบุรุษ ของนายบัว ผาสุข เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ชื่อเรื่องแม้จะเป็นส่วนประกอบเล็ก ๆ ของเรื่อง แต่ก็มี ความสำคัญไม่น้อย และนักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันต่างก็มีกลวิธีมากมายที่จะสร้างความขบขันจากชื่อเรื่องโดยตรงและตั้งชื่อเรื่องช่วยเร้าอารมณ์ขบขัน เมื่อร่วมกับองค์ประกอบอื่น นอกเหนือไปจากการตั้งชื่อเรื่องเพื่อเร้าความสนใจของผู้อ่าน

4.4 กลวิธีการล้อเลียน เรื่องขบขันที่แต่งขึ้นเพื่อล้อเลียนวรรณกรรมนับเป็นร้อยแก้วแนวขบขันประเภทหนึ่งที่นิยมแต่งกันไม่น้อยในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 เรื่องประเภทนี้มีกลวิธีการล้อเลียนซึ่งทำให้องค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องมีลักษณะที่แตกต่างจากเรื่องขบขันโดยทั่วไป

เรื่องล้อเลียนจะมีเป้าหมายของการล้อเลียนที่ชัดเจน กลวิธีสำคัญที่สุดซึ่งเป็นหลักการใหญ่ของการล้อเลียน คือ ผู้แต่งจะสร้างเรื่องโดยเลียนแบบลักษณะเด่นหรือองค์ประกอบสำคัญของเรื่องที่เป็นเป้าหมาย ในขณะที่เดียวกันก็จะเปลี่ยนแปลงลักษณะด้านอื่น ๆ ให้แตกต่างและน่าขบขัน การเลียนแบบลักษณะเด่นจะบอกแก่ผู้อ่านได้ว่า เรื่องนี้แต่งขึ้นล้อเลียนวรรณกรรมเรื่อง

าดหรือประเภทใด เนื่องจากเรื่องล้อเลียนมักไม่ให้อารมณ์ในการมองหรือให้ภาพเปรียบเทียบไว้ในเรื่อง ผู้แต่งจะต้องใช้เรื่องที่เป็นเป้าหมายนั้นเป็นกรอบแล้วจึงจะเข้าใจว่าผู้ประพันธ์ต้องการจะล้อเลียนในแง่ใด ส่วนการสร้างลักษณะด้านอื่น ๆ หรือรายละเอียดต่าง ๆ ให้นำขนบนั้น ก็จะเป็นเครื่องแสดงจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ เช่น ถ้าผู้ประพันธ์แต่งเรื่องขึ้นเพื่อขี้ขบพร่องบางประการของวรรณกรรมที่เป็นเป้าหมาย ส่วนที่แตกต่างไปจะชี้ให้เห็นได้ว่าเรื่องที่เป็นเป้าหมายนั้นบพร่องอย่างไร หรือถ้าผู้ประพันธ์แต่งเรื่องล้อเลียนเพื่อสร้างความขบขัน ส่วนที่แตกต่างไปนี้ ก็จะเป็นส่วนที่ก่อความขบขันได้ การสร้างความขบขันจากการล้อเลียนนี้ ผู้ประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันมักจะใช้กลวิธีใหญ่ ๆ 2 ประการคือ การสร้างความขัดแย้งระหว่างส่วนที่เลียนแบบกับส่วนที่สร้างขึ้นใหม่ และการสร้างเรื่องให้เกินจริง กลวิธีการล้อเลียนในแง่ของการตั้งชื่อเรื่อง การสร้างโครงเรื่อง และเนื้อเรื่อง การสร้างตัวละคร และวิธีการเสนอเรื่องมีรายละเอียดดังนี้

4.4.1 การตั้งชื่อเรื่อง การตั้งชื่อเรื่องเป็นสิ่งแรกที่จะบอกแก่ผู้อ่านว่าเรื่องขบขันเรื่องนั้นแต่งขึ้นเพื่อล้อเลียนวรรณกรรมเรื่องใดหรือประเภทใด ผู้ประพันธ์อาจจะตั้งชื่อเรื่องตามชื่อของเรื่องที่เป็นเป้าหมายในการล้อ เช่น เรื่อง แม่สืบ ของ นายถลก แต่งขึ้นเพื่อล้อเลียนเรื่อง แม่สืบ (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ในนิคยสารวชิรญาณ เรื่อง ลากรถเจ๊ก ของ เอ็ดเตอร์ แต่งขึ้นล้อเลียนเรื่อง ลากรถเจ๊ก ของ น.ม.ส. บางครั้งก็อาจมีการเปลี่ยนคำบางคำในชื่อเรื่อง เช่น เรื่อง เที่ยวทะเลตะวันตก (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ในนิตยสารกลกวิทยา แต่งขึ้นล้อเลียนเรื่อง เที่ยวทะเลตะวันออก ในนิตยสารลัทธิวิทยา การตั้งชื่อเรื่องในลักษณะนี้ เมื่อผู้อ่านเห็นชื่อเรื่องครั้งแรกบางครั้งก็อาจยังไม่ทราบว่าเป็นเรื่องล้อเลียน เพราะอาจจะเป็นการตั้งชื่อเรื่องซ้ำกันก็ได้ แต่เมื่อเริ่มอ่านไปและเริ่มมองเห็นลักษณะที่คล้ายคลึงและลักษณะที่ผิดปกติ ชื่อเรื่องจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกและยืนยันกับผู้อ่านว่าเรื่องที่เป็นเป้าหมายของการล้อเลียนคือเรื่องอะไร แต่การตั้งชื่อในลักษณะนี้จะไม่สามารถเร้าอารมณ์ขบขันได้

ส่วนเรื่องที่ตั้งขึ้นล้อเลียนวรรณกรรมบางประเภท นักประพันธ์นิยมตั้งชื่อให้คล้ายคลึงเรื่องที่เป็นเป้าหมาย แต่คำที่นำมาตั้งชื่อนั้นมักมีความหมายที่ไร้สาระ เช่น เรื่องที่ตั้งขึ้นล้อเลียนนิตยสารต่าง ๆ ในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงช่วงต้นสมัยรัชกาลที่ 6 นิตยสารต่าง ๆ นิยมตั้งชื่อให้ลงท้ายด้วยคำว่า "วิทยา" เช่น ลัทธิวิทยา ถลกวิทยา สาราณวิทยา ผดุงวิทยา นักประพันธ์ก็ตั้งชื่อเรื่องล้อเลียนให้ลงท้ายด้วยคำว่า "วิทยา" แต่คำต้นนั้นไม่เกี่ยวข้องกับความรู้ที่เป็นสาระหรือเรื่องของหนังสือเลย เช่น เรื่อง ตะเกียบวิทยา ของ คนดง เจริญกรุงวิทยา ของ นายขาว เป็นต้น นักประพันธ์บางท่านตั้งชื่อล้อเลียนโดยนำชื่อนิตยสารที่ได้รับความนิยมมาสมานสนธิกันให้เป็นชื่อนิตยสารของตนบ้าง เช่น เรื่อง นคราณสมานมิตรานุกูลารมย์ ของ สมุห์หอม เป็นต้น

เรื่องล้อเลียนวรรณกรรม เฉพาะประเภทที่มีการตั้งชื่อได้เด่นและน่าสนใจมากที่สุดคือ เรื่องล้อเลียนนิยายอิงพงศาวดารจีน ผู้ประพันธ์นิยมตั้งชื่อเรื่องเหล่านี้ด้วยคำศัพท์ภาษาจีน ซึ่งเป็นศัพท์ภาษาพูดพื้น ๆ ที่คนไทยรู้จักและเข้าใจดี เช่น เรื่อง ไฉ่ย่ำ เค้าเป่ และ วิวกเพี้ย ทั้ง 3 เรื่องนี้แต่งโดยสมุห์หอม นอกจากนั้นยังมีการตั้งชื่อโดยการสร้างคำศัพท์ภาษาไทยให้มีเสียงเหมือนภาษาจีน เช่น เรื่อง มิ่งใจ ของ นายพาน ไร่คำผวนซึ่งมีเสียงเหมือนคำภาษาจีน เมื่อผวนกลับจะเป็นคำว่า ไม่จริง เป็นการบอกโดยตรงว่าเรื่องที่แต่งขึ้นล้อเลียนนั้นไม่จริง นอกจากการใช้คำผวนแล้วยังมีการใช้คำภาษาไทยแต่เปลี่ยนวิธีการสะกดเพื่อให้ดูเป็นภาษาจีน เช่น เรื่อง ฉ่ายต้มเตี้ย ของ แสงบุหลัน เป็นต้น

นอกจากนั้นเรื่องอิงพงศาวดารจีนมักมีถ้อยคำบังลักษณะของเรื่องกำกับไว้ไว้ตั้งชื่อ เช่น เป็นเรื่องอิงพงศาวดารจีนในยุคใด หรือเป็นเรื่องเกร็ดพงศาวดาร คือเป็นเรื่องย่อยบางส่วนจากพงศาวดาร ไม่ใช่มาจากพงศาวดารทั้งหมด ผู้ประพันธ์เรื่องล้อเลียนก็จะใช้คำขยายบอกระดับความเกี่ยวเนื่องกับพงศาวดารจีนแง่ล้อเลียน เช่น กิ่งพงศาวดารจีน แขนงพงศาวดารจีน หรือ เหน้าพงศาวดารจีน เป็นต้น และเรื่องอิงพงศาวดารจีนนี้ นิยมบอกชื่อผู้แต่งหรือผู้แปล และที่มาของเรื่องไว้ด้วย นักประพันธ์เรื่องล้อเลียนก็จะตั้งชื่อผู้แต่งด้วยวิธีการเดียวกับการตั้งชื่อเรื่อง เช่น เจี้ยะม้วยชินแส เป็นผู้แต่งเรื่อง มิ่งใจ โดยมี นายสำราญ คือชวานประเสริฐ เป็นผู้แปล เรื่อง ไฉ่ย่ำ ผู้แต่งคือ กิกโชชินแส (กิกโช ผวนกลับคือ โกหก) และระบุว่าได้ต้นฉบับมาจากหมอนไม้ของเจ๊กชอทานที่นอนตายอยู่บนคอยสุเทพ หรือ เรื่อง วิวกเพี้ย ผู้แต่งคือ บ้อนั้งชินแส นายชัง เขี้ยวไพบูลย์ เป็นผู้แปลใส่หลังคิ้วจ่านาที่ของหลุดแล้ว รวม 500 ใบดังนี้ เป็นต้น

4.4.2 การสร้างโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง กลวิธีที่สำคัญก็คือ ผู้ประพันธ์จะสร้างเหตุการณ์ใน เรื่องล้อเลียนแบบเรื่องที่เป็นเป้าหมายในการล้อเลียน แต่รายละเอียดของเหตุการณ์นั้นจะเหลวไหลไร้สาระหรือเกินความจริงเป็นอย่างมาก ดังตัวอย่างเช่น นิยายอิงประวัติศาสตร์ที่นิยมแต่งกันในช่วงต้นรัชกาลที่ 7 จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวีรกรรมของทหารเอกแห่งกองทัพไทยในสมัยสุโขทัยหรืออยุธยา โครงเรื่องจึงเกี่ยวกับการสงครามและการแสดงฝีมืออันเก่งกาจกล้าหาญในการรบของตัวละครเอก เรื่องที่แต่งขึ้นล้อเลียนก็จะรักษาโครงเรื่องของการแสดงความสามารถในการรบเอาไว้ แต่จะเปลี่ยนเหตุการณ์ย่อยที่เป็นเนื้อเรื่องให้ตลกขบขัน เช่นใน เรื่อง ข้าเก่ง ของ แสงทอง เสนอวีรกรรมของ ออขาว นายทหารปืนใหญ่สมัยอยุธยา ในการรบระหว่างไทยกับพม่าครั้งหนึ่ง ทัพทั้ง 2 ฝ่าย ตั้งเผชิญหน้ากันอยู่คนละฝั่งแม่น้ำสะโตง ต่างฝ่ายต่างตั้งใจจะยิงปืนใหญ่ข้ามแม่น้ำไปทำลายฝ่ายตรงข้าม ออขาว มองเห็นฝ่ายพม่ากำลังบรรจุปืนใหญ่

จะยิ่งมาทางไทย และเห็นว่าเป็นของพม่ากระบอกเล็กกว่า จึงตัดสินใจจะยิ่งโต้ตอบไปพร้อม ๆ กัน

อย่าเลยวะ เรามายิงพร้อม ๆ กันเถอะ คิดตั้งนั้นแล้วข้าก็เอาลูกปืนดินปืนยัดเข้า
ชนวนจุด พอข้าตั้งศูนย์ เล็งกระบอกปืนพม่าดีแล้วก็ถือไฟเตรียมไว้ พอทางพม่าเอาไฟจุด
ชนวนปืนมัน ข้าก็เอาไฟจุดชนวนปืนข้า ประเดี๋ยวได้ยินเสียงเปรี้ยง ซีม! ข้ามองตาม
เห็นลูกปืนพม่ากับลูกปืนของเราไปกระทบกันพอดีอยู่ที่กลางแม่น้ำ ลูกปืนพม่าคันจะมา
ทางเรา ลูกปืนเราคันจะไปทางมัน ลูกปืนเราใหญ่กว่าเลยคันลูกปืนพม่ากลับไปฝั่งคะนัน
มีหน้าข้าคันเอาลูกปืนพม่ากลับไปเข้าปากกระบอกเก่าอีก ไปจมนั่นอยู่กันกระบอก จะ
เอาออกก็ไม่ได้ อ้ายปืนกระบอกนั้นเลยเสีย ฝ่ายลูกปืนของเรามันโตะจะเข้าปาก
กระบอกไม่ได้ มันก็เลยแตกเป็นสะเก็ดน้อยสะเก็ดใหญ่กระจายไปโล่พม่าตายก็มี
ประดักประเดิดไปก็มี เปนอันมาก อ้ายสะเก็ดก้อนหนึ่งโตะบินหวือไปไกล ยายแก่คนหนึ่ง
พันหักหมดแล้วยังเหลือสี่ซี่ นอนหงายอ้าปากอยู่ถูกสะเก็ดปืนใหญ่ต้อย เอาหมคปากเลย

(แสงทอง 2470 : 1106-1107)

หลังจากนั้นกองทัพพม่าก็ขวัญเสีย ออขาว จึงยิงปืนใหญ่ไปถล่มทัพพม่า
แตกยับเยิน และออขาวได้รับรางวัลโดยแม่ทัพคือ ออกพระศัยแสนยาภิมุข อนุญาตให้ออขาวแต่ง
งานกับลูกสาวของตน ซึ่งออขาวหลงรักอยู่

จะเห็นได้ว่าโครงเรื่องใหญ่ดำเนินไปตามแบบนิยายอิงประวัติศาสตร์
แต่เนื้อเรื่องบางตอน เป็นเหตุการณ์ที่เกินความจริงอย่างยิ่งและเหลวไหลไร้สาระ การล้อเลียนให้
ขบขันในลักษณะนี้อาจเป็นการชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์การสู้รบในนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่นิยมกันนั้น
บางครั้งก็ตื่นเต้นโลดโผนจนเกินความจริงไป นอกจากนี้ อาจเป็นการล้อเลียนความนิยมในการ
สร้างโครงเรื่องคล้ายคลึงกันคือ เมื่อแสดงฝีมือแล้วก็มักจะสมหวังในความรัก

การล้อเลียนโดยการสร้างพฤติกรรมที่เหลวไหลไร้สาระจะปรากฏมาก
ในเรื่องล้อเลียนนิยายอิงพงศาวดารจีน เช่นเรื่อง ไถย้า ของ สมุห์หอม เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ
กำเนิดของโลกและมนุษย์ โดยเลียนแบบคติความเชื่อทั่วไปว่าเกิดจากเทวดากระทำความคิด
บางอย่างจึงตกลงโทษาให้ไปเกิดในดินแดนอื่น เทวดาจึงกลายเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ต่อมา แต่
เหตุการณ์ที่เป็นเนื้อเรื่องล้อเลียนนั้นไร้สาระไม่สอดคล้องกับเรื่องสำคัญและสูงส่งอย่าง เรื่องของ
เทวดา และ เรื่องของการกำเนิดโลก เช่น เทวดาสองฝ่ายทะเลาะกันเพราะแย่งชิงนางเทพธิดา
เจ้าของร้านน้ำชา จึงเกิดการต่อสู้กันอลหม่านวุ่นวาย เทวดาที่เป็นใหญ่ในสวรรค์จึงมาตัดสินลง
โทษโดยการจะส่งไปอยู่ที่อื่น การตัดสินลงโทษดำเนินไปในร้านน้ำชา เทวดาผู้เป็นใหญ่มองหาสิ่งที่
จะเสกเป็นโลกไม่ได้ จึงสั่งให้เทวดาลูกน้องเอาขนมกะลोजีที่ขาย เป็นเครื่องกินกับน้ำชาในร้าน

มาขึ้นรวมกันได้ เป็นก้อนแบ่งผสมกับน้ำตาลก้อนใหญ่เหนียวเหนอะ และสาบให้เทวดาเกาะเหล่านั้น ไปเกิดอยู่ในก้อนกลองจีนนั้น แล้วเตลुकกลองจีนนั้นลอยละลิวไปในอวกาศ หมุนคว้างอยู่หลายพันปีจน กลายเป็นโลก เทวดาที่ถูกลาปลก้าเบิดมาจากผลของต้นไม้ต่าง ๆ กลายเป็นต้นกำเนิดของมนุษย์ที่ สืบเชื้อสายกันมาจนปัจจุบัน

4.4.3 การสร้างตัวละคร ตัวละครในเรื่องล้อเลียนเป็นตัวละครที่มีลักษณะ แผลกเฉพาะตัวต่างไปจากตัวละครในร้อยแก้วแนวขบขันทั่ว ๆ ไป ตัวละครเหล่านี้มักมีลักษณะ หลายประการในตัวที่ขัดแย้งกันในตัว เองอย่างตรงกันข้าม รวมทั้งยังมักจะแสดงพฤติกรรมที่ไม่น่า จะ เป็นไปได้โดยไม่มีเหตุผล เรียกว่าตัวละครของเรื่องล้อเลียนนั้นขาดความสมจริงอย่างยิ่ง ซึ่ง เป็นความมุ่งหมายโดยตรงของผู้แต่ง เช่น ความขัดแย้งเกี่ยวกับสถานภาพกับบุคลิกลักษณะของ ตัวละครเอกในเรื่องล้อเลียนพงศาวดารจีน มักจะมีสถานภาพสูงส่ง เป็นกษัตริย์ หรือ เป็นวีรบุรุษที่ กล้าหาญ หรือ เป็นเทพ และมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์รวมทั้งมีจุดอ่อนสำคัญประจำตัวตามแบบตัวละคร ในเรื่องอิงพงศาวดารจีน แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะมีข้อที่ขัดแย้งกับสถานภาพนั้น เช่น ในเรื่อง ไถย้า ของ สมุห์หอม เทวดาผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชื่อว่า ปาทังโกยุดาจิ๋ว หัวหน้าของเทวดาอันธพาลมีชื่อ ว่า เจาก๊วย และมีลูกน้องอีก 4 คน ชื่อ เลียงฮุ้น เต้าทิง มีสัว และ เย็นเต้ ชื่อเหล่านี้เป็นชื่อ อาหารสามัญราคาถูกที่คนไทยทั่วไปรู้จักกันดี นอกจากนั้นคุณสมบัติพิเศษและจุดอ่อนประจำตัวก็แปลก พิสดารและเหลวไหลไร้สาระ เช่น เจาก๊วย เมื่อถูกลาปลงไปเกิดในโลกก็เกิดออกมาจากผล มะม่วง เป็นชายที่มีกายสีเขียว สูง 1,000,000 เขียะ ชื่อ แป๊ะฮวยฮวย (แปลว่า มะม่วง) คุณสมบัติพิเศษคือถ้าเป่าลมปากถูกผู้ใดคนนั้นจะตายทันที แต่ก็มีจุดอ่อนคือถ้ากินอาหารเข้าไปทาง ปากเมื่อไรจะต้องตาย หรือ เลียงฮุ้น เมื่อถูกลาปลก้าเบิดจากผลลิ้นจี่ มีกายสีแดง ชื่อ เนยก๊วย (แปลว่า ลิ้นจี่) มีคุณสมบัติพิเศษคือ ถ้าหัวไปชนใครเข้าคนนั้นต้องตายทันที และมีจุดอ่อนคือ ต้องกอดอกอยู่ เสมอไม่ว่า เช่นนั้นก็ตาย จะ เห็นได้ว่าคุณสมบัติและจุดอ่อนก็ล้วน เหลวไหลและคู่คำ ต้อยไม่สอดคล้องกับสถานภาพที่เป็น เทวดาและเป็นต้นวงศ์ของมนุษย์ ความขัดแย้งนี้ เป็นจุดหนึ่งที่ ทำให้ตัวละครขาดความสมจริง แต่ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีนี้เพื่อล้อเลียนเรื่องอิงพงศาวดารจีนส่วนใหญ่ ที่นิยมสร้างตัวละครในลักษณะเดียวกันหมด คือ เป็นคนที่สูงส่งเพียบพร้อม มีบุญญาธิการและคุณธรรม ความดีล้ำเลิศ ลักษณะที่เป็นแบบฉบับ เช่นนี้ทำให้เรื่องไม่มีความแปลกใหม่และอาจจะน่า เบื่อ เพราะ ผู้อ่านสามารถคาดเดาลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละครได้หมด นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขัน จึงนำมาล้อเลียน

นอกจากการล้อเลียนโดยการสร้างลักษณะที่ขัดแย้งกันหรือไม่ เข้ากัน แล้ว ในบางเรื่อง นักประพันธ์ใช้กลวิธีสร้างลักษณะนิสัย สติปัญญา หรือคุณสมบัติต่าง ๆ ให้สอดคล้อง

คล้องกับสถานภาพและอาชีพของตัวละคร แต่จะเพิ่มเติมให้เกินกว่าความเป็นจริง เช่น เรื่อง แม่สืบ ของ นายถลก ซึ่งแต่งขึ้นเพื่อล้อเลียนเรื่อง แม่สืบ (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) ในนิตยสาร วชิรญาณ ก็สร้างตัวละครเอกให้เป็น "แม่สืบ" หรือ นักสืบสตรี เช่นเดียวกับตัวละครเอกในเรื่อง ที่เป็นเป้าหมายของการล้อเลียน และสร้างลักษณะสำคัญให้สอดคล้องกับอาชีพคือ เป็นสตรีที่เฉลียวฉลาด มีไหวพริบ และสืบเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างเก่งกาจ แต่ผู้ประพันธ์ เสริมแต่งคุณสมบัติ เหล่านี้จนเกินกว่าที่จะ เป็นจริงได้ ดังตัวอย่างเช่น เมื่อเจ้าคุณมาติดต่อขอให้ช่วยสืบหาคนร้าย แม่สืบก็รู้เรื่องทุกอย่างละเอียดโดยที่เจ้าคุณยังไม่ได้ออก

เจ้าคุณ "หล่อนคือแม่สืบที่ยังไม่เคยเหลว เลว ไซ้หรือไม?"

แม่สืบ "ไซ้เจ้าคะ"

เจ้าคุณ "ฉันมี เรื่องที่จะมาขอให้หล่อนช่วยสืบ"

แม่สืบ "ดิฉันทราบแล้ว เจ้าคะ"

เจ้าคุณ " เปน เรื่องฆ่ากันตาย"

แม่สืบ "ดิฉันทราบแล้ว เจ้าคะ"

เจ้าคุณ " เมื่อ เข้าฉันได้รับจดหมายฉบับนี้"

แม่สืบ "ดิฉันทราบแล้ว เจ้าคะ"

แม่สืบอ่านจดหมายนั้นอยู่สักครู่หนึ่ง แล้วเรียนเจ้าคุณว่า

"ดิฉันเห็นได้จากลายมือในจดหมายนี้ว่า ผู้เขียน เป็นคน เคยอยู่วัดสระ เกษแล้วย้าย ไปอยู่ข้างวัดพระ เขตขุน แล้วย้ายไปอยู่ที่อื่น เปนคนที่โกนหนวดทุกวัน แต่เวลาที่เขียน จดหมายนี้ เปนเวลาที่ยังไม่ได้โกนหนวด เปนคนจุ่มโกดังมีใฝ่คำตรงจุ่มกข้างซ้าย เปน คนผมหดก และ เปนคนสูบบุหรี่ซีกาเรตต์"...

แม่สืบ " เจ้าคุณโปรดบอกดิฉันอีกข้อหนึ่งว่าใคร เปนผู้ไปพบศพผู้ตาย เข้าก่อน"

เจ้าคุณ "ฉันไปพบเอง"

แม่สืบ "ถ้าอย่างนั้นดิฉันทราบได้ว่าเวลานี้ยายคนร้ายกำลังกินอาหาร เข้าอยู่"

เจ้าคุณ " เก่งพิลึก"

แม่สืบ " เมื่อเจ้าคุณไปพบศพ เข้าแล้ว เจ้าคุณทำอะไรต่อไป"

เจ้าคุณ "ฉันไปหยิบไฟมาส่องดู"

แม่สืบ "ถ้าอย่างนั้นดิฉันทราบได้ว่ายายคนร้ายกำลังกินข้าวกับปู เค็มจิ้ม

น้ำพริกเผา"

การสร้างตัวละครเพื่อล้อเลียนด้วยกลวิธีที่กล่าวนี้ ทำให้ตัวละครขาด
ความจริง เพื่อให้บรรลุผลในการล้อเลียนและการสร้างความขบขัน

4.4.4 การเสนอเรื่อง การล้อเลียนวรรณกรรมประเภทหนึ่งคือการเสนอเรื่อง
มีความสัมพันธ์กับการล้อเลียนด้วย นั่นคือ เรื่องที่แต่งขึ้นล้อเลียนนิตยสารต่าง ๆ ผู้ประพันธ์จะ
เสนอเรื่องในรูปแบบนิตยสารฉบับย่อ ประกอบด้วยคอลัมน์ต่าง ๆ ที่นิยมกันในยุคนั้น แต่เนื้อหาของ
คอลัมน์เหล่านั้นจะเหลวไหลไร้สาระ นั่นก็คือ ผู้ประพันธ์เลียนแบบวิธีการเสนอเรื่องที่เอาจริงเอา
จัง แต่สร้างความขัดแย้งที่เนื้อหาซึ่งไร้สาระ เช่น เรื่อง ตะเกียบวิทยา ของ คนคง ก็ประกอบด้วย
คอลัมน์ต่าง ๆ ท่านองเดียวกับที่ปรากฏในนิตยสารยุคนั้น เช่น นิตยสารฉบับแรกจะมีแจ้งความ
แสดงจุดประสงค์ในการออกหนังสือและรายละเอียด มีนวนิยายแปล ข่าวสงคราม ข่าวในประเทศ
ความรู้รอบตัว บทขบขันสั้น ๆ กวีนิพนธ์ และหมายเหตุเบ็ดเตล็ด ซึ่งคือบทบรรณาธิการนั่นเอง แต่
เนื้อหาของคอลัมน์เหล่านี้จะมีลักษณะไร้สาระทั้งสิ้น เช่น คอลัมน์ข่าวสงคราม

สงครามครั้งนี้มีคนผิวดำได้มีส่วนรพ่งด้วยคือแขกอินเดีย นอกนั้นมีแต่ผิวขาวทั้งสิ้น
จะมีคำอยู่ก็ก็ถูกคิดริระ เบ็ดหรือนอนจมดิน เท่านั้น ดินริระ เบ็ดคือดินปืนแลดินปืนก็คือดิน
ริระ เบ็ดนั่นเอง เรือเหาะที่ใช้ในการรบทั้งหมดยังไม่มีการกะได้แน่ว่ามีประมาธลักเท่าใด
แต่อย่างไรก็ดี ผู้ที่ได้ไปเห็นการสงครามมาแล้วจะบอกอย่างหยาบ ๆ ว่ามีไม่ต่ำกว่าหนึ่ง
ลา แลที่ถูกกระสุนปืนตกลงมาแตกหักแล้วก็มากกว่าหนึ่งลาเหมือนกัน

(คนคง 24 : 582)

หรือเรื่อง หนังสือดีแท้ ๆ ของ ฮิวเมอริสต์ ก็แต่งขึ้นล้อเลียนนิตยสาร
ในสมัยรัชกาลที่ 7 คอลัมน์ต่าง ๆ ในเรื่องนี้ โดยเฉพาะนวนิยาย อาจเรียกได้ว่าเป็นการล้อเลียน
วรรณกรรมซึ่งซ่อนอยู่ในเรื่องล้อเลียนนิตยสารอีกชั้นหนึ่ง ดังตัวอย่างเช่น เรื่อง คาพเฉลิมหล้า
ล้อเลียนนิยายอิงประวัติศาสตร์ ประเภทที่กล่าวถึงอาวุธพิเศษของตัวเอก

อ้ายศัตรู ฯลฯ ฯลฯ ข้าพเจ้าชักคาพออก-ปรี๊ด-ขาววับเป็นเงางามเพราะ
ปิดด้วยกระดาษเงิน คาพคู่นี้ข้าพเจ้ารักเป็นหนักหนา ด้วยพึ่งจะชื่อมาจากภูเขาทอง
เมื่อวานนี้เองยกขึ้นในท่าเตรียม แล้วบอกแก่ตัวเองว่า พัน 1 - รับ 1 - พัน 2 -
รับ 2 - จนจบเพลงอาวุธที่ได้เรียนมา แล้วก็หวดซ้ายป่ายขวาอุตุคน้วนงุงอยู่คนเดียว
พอเหงื่อแตกแล้วก็ เดีรลงจากสะพานเฉลิมหล้า ลงสู่คลอง-อาบน้-

(ฮิวเมอริสต์ 2477 ฉ. : 847)

การล้อเลียนนิตยสารนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการล้อเลียน 2 ระดับ
คือล้อเลียนการจัดทำนิตยสาร และล้อเลียนวรรณกรรมที่ลงตีพิมพ์ในนิตยสาร โดยมุ่งจะล้อเลียนว่า

นิยายสารในสมัยนั้นมีลักษณะซ้ำซากไม่ค่อยมีความแปลกใหม่ วรรณกรรมที่ลงตีพิมพ์ในนิยายสารเหล่านั้นก็มักจะมีโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง และลักษณะตัวละครที่ตายแบบกันจนไม่มีความแปลกใหม่

จะเห็นได้ว่า วิธีการล้อเลียนขององค์ประกอบแต่ละส่วนจะมีหลักการใหญ่ 2 ประการ ที่เป็นพื้นฐานนั่นก็คือ การสร้างความขัดแย้งกัน และการสร้างลักษณะเกินจริง กลวิธีการล้อเลียนเหล่านี้สร้างความขบขันรื่นรมย์ได้อย่างมาก นอกจากนั้น แม้เรื่องจะมีลักษณะของการดำเนินคดีอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการคิดทางอ้อมโดยการเลียนแบบและให้รายละเอียดที่เหลวไหลไร้สาระแทนการดำเนินคดีโดยตรงในเรื่อง ทั้งสองลักษณะนี้จึงไม่ทำให้ผู้ที่ถูกล้อ เสียนิติเกียรติศักดิ์หรือเจ็บปวดเหมือนกับเรื่องขบขันประเภทมุ้งเสียดสี ซึ่งจะได้อีกถึงต่อไป

1.5 กลวิธีการเสียดสี ร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ้งเสียดสีเป็นเรื่องขบขันที่แต่งขึ้นเพื่อมุ้งเสียดสีและตำหนิข้อผิดพลาดบางอย่าง เรื่องเสียดสีจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องล้อเลียนในแง่ที่ต้องมีเป้าหมายที่จะนำมาเป็นตัวแบบเพื่อสร้างความขบขัน แต่นำหนักของเรื่องที่เป็นเป้าหมายระหว่างเรื่องล้อเลียนและเรื่องเสียดสีนั้นแตกต่างกันมาก เป้าหมายของเรื่องล้อเลียนส่วนใหญ่คือ วรรณกรรมบางประเภทหรือบางเรื่อง ซึ่งอาจมีข้อบกพร่องแต่ก็ไม่ใช้ความผิดที่ร้ายแรงหรือสำคัญมากที่จะให้ผู้คนได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ ผู้ประพันธ์จึงตำหนิทางอ้อมโดยการล้อเลียนให้เห็นว่าความบกพร่องนั้นเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระน่าขบขัน ผู้ที่เป็นเป้าหมายอาจายบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับโกรธแค้นเจ็บปวด ต่างจากเป้าหมายของเรื่องเสียดสีซึ่งเป็นความผิดพลาดที่สำคัญ เกี่ยวกับเรื่องที่สำคัญเช่น การเมือง กฎหมาย คุณธรรม หรือจรรยาบรรณ ซึ่งเป็นมีผลร้ายแรงต่อสังคม หรือคนส่วนรวม มีผู้ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์อย่างมาก ดังเช่นเรื่องเสียดสีในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 มีเนื้อหาเสียดสีคนที่ขึ้นชม "ฝรั่ง" มากจนเกินไป เสียดสีหนังสือพิมพ์ที่ไม่มีจรรยาบรรณ เสียดสีผู้ที่มีทัศนคติขัดแย้งทางการเมือง หรือเสียดสีพฤติกรรมบางอย่างที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม เป็นต้น

เมื่อสิ่งที่เป็นเป้าหมายมีน้ำหนักแตกต่างกันมากดังนี้ วิธีการและผลของการตำหนิจึงต้องแตกต่างกันด้วย เป้าหมายของเรื่องเสียดสีเป็นข้อผิดพลาดที่สำคัญมากและต้องมีการแก้ไข ผู้ประพันธ์เรื่องเสียดสีจึงมุ่งสร้างความขบขันอย่างเย้ยหยันให้ผู้ที่ เป็นเป้าหมายของเรื่องเกิดความอับอายและโกรธแค้น หรือกล่าวได้ว่าใช้เสียงหัวเราะเป็นอาวุธตีแทงให้ผู้ที่ เป็นเป้าหมายเกิดความเจ็บปวด เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดเหล่านั้นหรือไม่กระทำอีก และผู้อื่นที่ได้ทราบก็ จะไม่กระทำความผิดและความบกพร่องเหล่านั้นอีก ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการให้มีการปรับปรุงแก้ไข ผู้ประพันธ์จึงมักระบุเป้าหมายของการเสียดสีไว้อย่างชัดเจนในเรื่อง ดังเช่นบทความเรื่อง

คอ เรสโปน เดนซ์ ของ สุกรีพ ผู้ประพันธ์ เสียดสีวิธีการเขียนคอลัมน์คอ เรสโปน เดนซ์ของหนังสือพิมพ์บางฉบับ

คอ เรสโปน เดนซ์นี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้หนังสือพิมพ์มีหน้ามีตาขึ้น ข้อนี้นักข่าวเจ้าได้สังเกตเห็นชัดแล้วเมื่อได้ตรวจดูในหนังสือรายวันต่าง ๆ มีหนังสือพิมพ์ รัตนโกสินทร์สมัย และหนังสือพิมพ์สยามพินิศ เป็นอาทิ

(สุกรีพ 2451 ใน ชวนหัว เล่ม 1 2504 : 61)

การบอกไว้โดยตรงนี้เป็นการยืนยันอย่างชัดเจนว่ามุ่งติเตียนเรื่องใดหรือใคร เพื่อให้เกิดการแก้ไข

ร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งเสียดสีส่วนใหญ่จะตั้งขึ้นในรูปของบทความ แต่ที่เป็นเรื่องสั้นก็มีปรากฏอยู่บ้าง แต่ละรูปแบบมีกลวิธีที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงจะพิจารณาแยกกันระหว่างบทความเสียดสี และเรื่องสั้นเสียดสี

1.5.1 บทความเสียดสี บทความเสียดสีจะมีลักษณะ เป็นบทความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นเป้าหมาย โดยมีกลวิธีการเสียดสีที่สำคัญคือ การกล่าวให้ตรงกันข้ามกับความเป็นจริงที่ต้องการเสนอ นำการกระทำที่ผิดซึ่งเป็นเป้าหมายนั้นมาเขียนชม เชยยกย่องแทนที่จะตำหนิ แต่เหตุผลที่ยกมายกย่องนั้นเป็นเหตุผลที่เหลวไหลไม่ถูกต้อง ผู้อ่านจึงรู้ว่าจริงใจที่จะเขียนตำหนิ เช่น บทความเรื่อง โศกธรรมจริยา ของ มหานคร เป็นบทความขนาดยาวที่เขียนขึ้นเสียดสีคนไทยที่นิยมยกย่องชาวตะวันตก และชื่นชมอารยธรรมตะวันตกทุกอย่างโดยไม่พิจารณาว่าเหมาะสมและดีจริงหรือไม่ มีหน้าซ้ำยังกลับเหยียดหยามคนไทยด้วยกันเองว่าเป็นพวกป่าเถื่อน ไม่เจริญ วิธีการเสียดสีก็คือนำศีลห้ามาอภิปรายทีละข้อโดยอาศัยวัฒนธรรมตะวันตก เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วชี้ให้เห็นว่าศีลห้ามีข้อบกพร่องอย่างไร ควรลบล้างอย่างไรเพื่อให้สอดคล้องกับอารยธรรมตะวันตก ดังตัวอย่างเช่น

ที่กล่าวไว้ว่าห้ามมิให้ถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขายังมิได้ให้โดยกิริยาอันเป็นขโมยนั้น... การที่ถามว่าประพฤติกิริยาอย่างไรจึงจะเรียกว่าเป็นกิริยาขโมยนั้น ก็คงจะตอบตนเองได้คือนั่งแพรเพลาะคำภาโสสร้างแดง สรวมนต์เลื้อยขึ้นใน แต่งกายเป็นอย่างคนไทย และย่องกริบ ๆ เข้าไปจับประตูหน้าต่างแล้วหยิบสิ่งของในเรือนมา นี่แหละเรียกว่าประพฤติกิริยาเป็นขโมย ถ้าแม้แต่งกายสรวมนต์เลื้อยกางเกงอย่างซิวิลไลซ์ ไปขอคูของอะไร ๆ ในร้านของคนไทย ๆ หรือเห็นว่าแพงนักต่อเขาไม่ให้เลยถือของไปเสีย เช่นนี้ไม่เรียกว่าประพฤติกิริยาเป็นขโมยเพราะการที่คนแต่งกายอย่างซิวิลไลซ์เช่นนั้น จะขโมยคนที่เปนมมนุษย์ชั้นต่ำกว่าเช่นคนไทยเจ้าของร้านนั้น เปนไปไม่ได้... การที่เขาถือ

เอาของเสียเฉย ๆ เช่นที่ยกอุทธรณ์มานั้นกลับ เปนพยานแห่งความกรุณาของคนซีวิลซ์
นั้นเสียอีก ถ้าแม้เขาจะทำโทษตีด้วยไม้เท้าตาเตะเสียด้วยก็ไม่มีทางที่จะติเขา กลับ
ควรจะขอบใจเขาที่มีความเมตตาช่วยสั่งสอนไม้ให้โลก การที่ชาวร้านขายของแพง
เกินกว่าราคาเช่นนั้นก็เกิดขึ้น เพราะความโลภ

(มหานาค ใ น ชวนหัวเล่ม 1 2504 : 86-87)

ผู้ประพันธ์ เสียคดีโดยการไร้ เหตุผลของคนที่ขึ้นชмыกย่องชาวตะวันตกที่ว่าคนชาติ
ตะวันตก เจริญกว่าคนไทย เป็นข้อแม่หรือ เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาสิล 5 ดังนั้นถ้าฝรั่งหรือคนที่ถือ
ธรรม เนียมฝรั่งจะขโมยของก็ไม่ถือว่าผิด แต่คนไทยหรือคนที่แต่งตัวแบบไทยขโมยของถือว่าผิด
ความคิดนี้ผู้อ่านทุกคนจะทราบว่าจะไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง เพราะไม่ว่าจะเป็นคนชาติใด แต่ง
กายเช่นไร หากขโมยของผู้อื่น ก็ถือว่าทำผิดทั้งนั้น ทั้งนี้ เป็นเพราะข้อแม่ที่เบี่ยงเบนไปนั้นเอง
การกล่าวตรงกันข้ามกับที่ต้องการเสนอแต่ให้เหตุผลข้อแม่ที่ไม่ถูกต้อง เป็นการเยาะเย้ยคนที่ขึ้นชмы
ฝรั่งที่คิดว่าฝรั่ง เจริญกว่าคนไทยนั้น เป็นความคิดที่ไม่ถูก เป็นความโง่งเง่า ยิ่งผู้ประพันธ์แกล้ง
เสนอความคิดที่ไม่ถูกต้องจาก เหตุผลหรือข้อแม่นั้นมากเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการเย้ยหยันคนที่เชื่อมั่นตาม
เหตุผลนั้นมากขึ้นเท่านั้น เป้าหมายที่ถูก เสียคดีย่อมต้องรู้ลึกถ้อยอายและ เจ็บปวดที่ถูกชี้ให้เห็นว่าคิด
ผิดหรือโง่ง

กลวิธีการ เสียคดีอีกประการหนึ่งคือการ เสนอพฤติกรรม เลียนแบบสิ่งที่เป็น เป้า
การเสียคดี แต่ให้ผู้กระทำพฤติกรรมนั้นมีสถานภาพหรือสมรรถภาพไม่ เหมาะสมกับพฤติกรรม
ดังเช่น เรื่อง คอเรสปอนเดนซ์ ของ สุศรีพร ต้องการจะตำหนิการเขียนคอลัมน์คอเรสปอนเดนซ์
ของหนังสือพิมพ์บางฉบับว่าไม่มีสาระอะไร มีขึ้นเพื่อจะให้มีข้อความลงให้เต็มหน้า และที่เปิดโอกาส
ให้ผู้อ่านส่งจดหมายแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับกิจการบ้าน เมืองมาลงพิมพ์ได้โดยอ้างว่าทำหน้าที่เป็น
หูเป็นตาของมหาชนนั้น แท้ที่จริงคณะผู้จัดทำได้แต่งมาลงพิมพ์ เองหรือจ้างให้ผู้อื่นหนึ่งแต่งมาลง
ไม่ใช้จดหมายของประชาชนทั่วไปอย่างแท้จริง วิธีการ เสียคดีของผู้ประพันธ์มีดังนี้

หนังสือพิมพ์ "ชวนหัว" ถูกนับวันจะ เปนหนังสือสำคัญขึ้นทุกที เพราะฉะนั้น
ข้าพเจ้าก็ประสงค์จะได้คิดว่า เปนหู เปนตา เปนจุมก เปนปากตา เปนอวัยวะอื่นของ
มหาชนกับ เขาบ้าง ข้าพเจ้าจึงได้จัดการบังคับให้คนกวาดออฟฟิซของข้าพเจ้าตั้งคน เปน
มหาชน ส่งหนังสือมาลงในแพนคอเรสปอนเดนซ์ เหมือนเช่นหนังสือพิมพ์อื่น ๆ เขาบ้าง
ในชั้นต้นข้าพเจ้าคิดว่า จะว่า เหมามาให้คนใดคนหนึ่งมาแต่ง จะ เหมามาเป็นรายเดือน แต่
มาคิดไปก็ เห็นว่าจะ เปลืองโสทัยเปล่า ๆ สู้บังคับคนกวาดออฟฟิซให้เขียนไม่ได้ ข้าพเจ้า
ว่าไว้ว่าจะให้ เป็นรายฉบับ ไม่กำหนดว่าฉบับละ เท่าใด แล้วแต่ความพอใจของข้าพเจ้า

คนกวาดออฟฟิศก็เต็มใจรับรองจะตั้งคน เปนมหาชนได้ส่งตัวอย่างจดหมายคอ เรสปอน เดนซ์ มาให้ข้าพเจ้าสองสามฉบับ

(สุกรีพ 2451 ใน ขวนหัวเล่ม 1 2504 : 61-62)

จะเห็นว่าผู้ประพันธ์ได้เสนอการกระทำที่พึงตำหนิของหนังสือพิมพ์บางฉบับให้ ผู้อ่านรู้โดยการเลียนแบบการกระทำเหล่านั้นบ้าง แต่กำหนดให้ผู้กระทำเป็นบุคคลที่ไม่เหมาะสม คือให้คนกวาดออฟฟิศเป็นผู้เขียนจดหมายมาลง จึงทำให้พฤติกรรมนั้นลดคุณค่าลง ทำให้เห็นว่าเป็น พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่สำคัญ แม้แต่คนกวาดออฟฟิศก็สามารถทำได้ การเลียนแบบนี้ต่างจาก เรื่องล้อเลียนตรงที่ เรื่องล้อเลียนนั้น เลียนแบบแล้วทำให้รายละเอียด เหลวไหลไร้สาระและเกินจริง ผู้อ่านจะรู้ว่าเป็นสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้ จึงไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการทำให้เลวลงและน่าอับอาย ในขณะที่เรื่อง เสียดสีเลียนแบบแล้วทำให้ด้อยคุณค่าลง ซึ่งสมจริง เป็นสิ่งที่ เป็นไปได้ จึงทำให้อับอาย เจ็บปวด

กลวิธีการเสียดสีอีกวิธีหนึ่งคือการใช้ถ้อยคำที่ดีความได้ว่า เป็นการตำหนิบอก เอาไว้ เช่น บทความเรื่อง ข่าววิจิตรพิศดาร (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง) เขียนขึ้นตำหนิหนังสือพิมพ์ซึ่ง ชอบแต่งข่าวแปลก ๆ ขึ้นมาเพื่อจะขายหนังสือพิมพ์ให้ได้มาก ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ ไทย ซึ่งลงข่าวพระ 7 รูป ฉันทอาหารจุ โดยฉันทข่าวสูกถึง 7 ถัง ปลาแร่ 1 โอง หัวหมู 7 หัว น้ำชา 7 ปืบ ฯลฯ บทความฉบับนี้ได้เสียดสีโดยการเสนอข่าวเรื่องนี้บ้าง

พระที่ฉันทครั้งนั้นมี 7 รูปด้วยกัน หนังสือพิมพ์ไทยได้ทราบที่อาศัยแล้ว 3 รูป แต่ยังไม่ทราบอยู่อีก 4 รูป ผู้กวาดออฟฟิศของเราไปสืบได้ความละเอียดทั้งนามภิกษุและ อารามดังต่อไปนี้

1. พระเหลว วัดโคมลอย	2. พระลม วัดอนาวาส
3. พระเขว วัดสัมณัปลาวาส	4. พระโป้ วัดปั้นน้ำเปนตัว

ส่วนภิกษุอีก 3 รูป ที่หนังสือพิมพ์สหายของเราได้ทราบวัดที่อยู่แล้ว แต่ไม่ทราบ นามนั้นคนของเราสืบได้ความจากลูกศิษย์วัดนั้น ๆ ได้นามมาครบบริบูรณ์ ที่อยู่วัดสะเกษ ชื่อพระอาจารย์วิฑูจรัตนกิจ ที่อยู่วัดพิตรภิรมย์ชื่อพระอนันตดา ที่อยู่วัดพิเรนทร์ชื่อพระ กกโช

(ข่าววิจิตรพิศดาร 2451 ในขวนหัวเล่ม 2 2505 : 6-7)

จะเห็นว่าชื่อของพระ และชื่อวัดนั้นไม่ว่าจะใช้วิธีตีความที่แตกต่างกันอย่างไร แต่ก็ล้วนมีความหมายแปลได้ว่า เป็นเรื่อง เหลวไหลโงกโงกทั้งสิ้น เป็นการตำหนิว่าข่าวในหนังสือพิมพ์ ไทยนั้น เป็นข่าวที่ไม่เป็นความจริง เป็นการโงกโงกหลอกลวงผู้อ่าน

ที่กล่าวมานี้คือกลวิธีการเสียดสีของบทความเสียดสี ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขันอย่างเย้ยหยันต่อผู้ที่ เป็นเป้าหมาย ความขบขันจะเกิดจากการกล่าวตรงกันข้าม จากความผิดกล่าว เป็นความถูกต้องที่ผู้อ่านก็ทราบว่ามี การเลียนแบบโดยทำให้เป้าหมายต่ำต้อยลงและดูน่าขบขันรวมทั้งการใช้ถ้อยคำที่ตีความทางอ้อมก็เร้าอารมณ์ขบขันได้มาก กลวิธีการเสียดสีนั้นจะทำให้ความขบขันที่เกิดขึ้น เป็นความขบขัน เนื่องจากผู้อ่านรู้ว่าคนดีกว่าหรือ เหนือกว่า เมื่อมองเห็นความผิดพลาดของผู้ที่เป็น เป้า ผู้ประพันธ์จึงจะเร้าอารมณ์ขบขันในลักษณะนี้ เพื่อให้เสียงหัวเราะของผู้อ่านเป็นอาวุธที่จะตีแทงเป้าหมายให้เกิดความอับอายและโกรธแค้น เพื่อจะได้มีการปรับปรุงแก้ไข

1.5.2 เรื่องสั้นเสียดสี เรื่องสั้นเสียดสีมีจำนวนไม่มากนัก และมีกลวิธีสำคัญคือการสร้างเรื่องขึ้นมาเปรียบ เทียบกับพฤติกรรมหรือ เหตุการณ์ซึ่งจะเสียดสี เนื้อเรื่องจะไม่ใช่การเลียนแบบ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมโดยตรง แต่จะ เป็นการสร้างเนื้อ เรื่องเทียบเคียงให้ผู้อ่านตีความ ดังนั้นผู้ประพันธ์จึงต้องสร้างกุญแจให้ผู้อ่าน เพื่อไขข้อความได้ว่าผู้ประพันธ์ต้องการจะเสียดสีบุคคลใดหรือพฤติกรรมใด ตัวอย่างที่ชัดเจนมากคือการตั้งชื่อตัวละคร เลียนตามตัวอักษรชื่อของผู้ที่เป็นเป้าหมายในการเสียดสี ในเรื่อง รายงานการประชุมปาลิเมนต์สยาม ของน้อยลา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วอย่างละเอียดในหัวข้อแก่นเรื่อง หรือในเรื่อง นิทานปดขยับัน ซึ่งเชื่อว่าเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เป็นผู้แต่งขึ้น เพื่อเสียดสีสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์และกลุ่มของท่าน ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครเป็นคนแก่ ทหาร และกลุ่มเด็ก การสร้างตัวละครต่างวัยกันนี้ชี้ชัดว่าตัวละครแต่ละตัวหมายถึงผู้ใดหรือกลุ่มใด เพราะในขณะนั้นมีความขัดแย้งทางการเมืองกันอยู่ระหว่างกลุ่มคนต่างวัย กลุ่มเด็กก็คือกลุ่ม "สยามหนุ่ม" ส่วนคนแก่ก็คือสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ส่วนตัวละครอีกตัวหนึ่งซึ่งระบุอาชีพว่าเป็นทหารก็บอกให้ทราบชัดว่าหมายถึงเจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์ซึ่งเป็นเสนาบดีกลาโหม ผู้วิจัยจะไม่ตีความตาม เนื้อเรื่องแต่ละตอนโดยละเอียด เพราะได้กล่าวถึงอย่างชัดเจนแล้วในหัวข้อแก่นเรื่อง แต่ใครจะชี้ให้เห็นกลวิธีเสียดสีที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งต่างไปจากบทความเสียดสีนั้นก็คือ ผู้ประพันธ์สร้างเหตุการณ์ในเรื่องให้ตัวละครที่เป็น เป้าหมายถูกเย้ยหยันและทำให้ อับอายขายหน้าโดยตรง ดังเช่นในเรื่อง นิทานปดขยับัน นี้ คนแก่และทหารก็ถูก เด็กหัวเราะและแก๊งล้อเลียนให้เห็นว่าเป็นคนบ้า กลวิธีนี้ทำให้เป้าหมายที่ถูกเสียดสีเกิดความอับอายและโกรธแค้น เพราะ เรื่องที่แต่งขึ้นเทียบเคียงนั้นตีความได้โดยตลอดว่าหมายถึงผู้ใด เมื่อถูกทำให้กลายเป็นคนโง่ต้องเสียหน้าในเรื่อง ก็ย่อมต้องเกิดความโกรธเคืองและเจ็บปวดอย่างแน่นอน ลักษณะนี้แตกต่างจากกลวิธีของบทความเสียดสีที่มี เนื้อความเย้ยหยัน ทำให้ต้องอับอายก็จริง แต่จะไม่มีเหตุการณ์ของการอับอายเสียหน้าปรากฏอยู่ในเรื่อง เหมือนกลวิธีของเรื่องสั้น ซึ่งทำให้ตัวละครฝ่ายตรงข้ามในเรื่องตัดสินความผิดและ เย้ยหยันให้อับอายด้วย และให้ผู้อ่านตัดสินด้วยการ

หัวเราะ เยาะด้วย เรื่องสั้น เสียดสีส่วนใหญ่แต่งขึ้น เสียดสีบุคคลบางคนด้วย เหตุผลทางการเมือง จะเห็นได้ว่า แม้เรื่อง เสียดสีจะมีจุดประสงค์มุ่งตำหนิความผิดพลาด บางอย่างคล้ายคลึงกับเรื่องล้อเลียน แต่เนื่องจากเป้าหมายของการเสียดสีเป็นเรื่องสำคัญซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาร้ายแรง กลวิธีการตำหนิจึงต่างไปจากการล้อเลียนและมุ่งก่อผลที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความอับอาย เจ็บปวด ร้อยแก้วแนวขบขันประเภทมุ่งเสียดสีมีจำนวนน้อย และนักประพันธ์ที่มีผลงานดีเด่นมีเพียงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เท่านั้น ทั้งนี้คงเนื่องจากลักษณะของเรื่องนั้นเองที่ทำให้นักประพันธ์ไม่นิยมแต่งกันมากนัก

ที่กล่าวมาทั้งหมดคือกลวิธีการประพันธ์ที่น่าสนใจของร้อยแก้วแนวขบขัน จะเห็นได้ว่ามีทั้งการใช้กลวิธีการประพันธ์แบบเดียวกับที่เรื่องแนวอื่น ๆ ใช้กันทั่วไป เช่นกลวิธีการเล่าเรื่อง แต่ก็มีการใช้ให้เหมาะสมกับองค์ประกอบอื่นเพื่อเร้าอารมณ์ขัน และยังมีการใช้กลวิธีการประพันธ์แบบพิเศษซึ่งต่างจากเรื่องแนวอื่น ๆ คือกลวิธีการเสนอเรื่อง กลวิธีการล้อเลียน และกลวิธีการเสียดสี เพื่อมุ่งสร้างอารมณ์ขันแก่เรื่องโดยเฉพาะ

5. การใช้ภาษา

การใช้ภาษาคือการเลือกใช้ถ้อยคำที่จะเสนอเรื่องราวออกมา การใช้ภาษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของร้อยแก้วแนวขบขัน นอกจากความสำคัญในแง่ที่เป็นสื่อในการถ่ายทอดเรื่องราวอันน่าขบขันมาสู่ผู้อ่าน โดยเสนอภาพขบขันจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่อง รวมทั้งพฤติกรรมของตัวละครอันเป็นหน้าที่หลักของการใช้ภาษาแล้ว การใช้ภาษาของร้อยแก้วแนวขบขันยังมีความสำคัญอย่างยิ่ง 2 ประการ ประการแรกคือ การใช้ภาษาเป็นกลวิธีเฉพาะตัวที่สามารถเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้มากที่สุดอย่างหนึ่ง ร้อยแก้วแนวขบขันบางเรื่องเช่น จดหมายจากวางหว้า ของ น.ม.ส. ใช้กลวิธีสร้างความขบขันที่สำคัญที่สุดคือการใช้ภาษา และการใช้ภาษาที่ขบขันนี้เองที่ทำให้เนื้อหาซึ่งค่อนข้างจะจริงจังหนักแน่น คือการสั่งสอนอบรม กลายเป็นเรื่องที้อ่อนน้อมบันเทิงรื่นเริงใจแก่ผู้อ่านได้อย่างมากโดยตลอดทั้งเรื่อง

ความสำคัญประการที่^{สอง} คือโดยทั่วไปการใช้ภาษาจะแสดงให้เห็นน้ำเสียง บรรยากาศหรือพื้นอารมณ์ของเรื่องได้ว่าจะไปในแนวใด เช่น สนุกสนานรื่นเริง เศร้าสร้อยรันทด ตื่นเต้น โลดโผน น่าสะพรึงกลัว อ่อนหวานซาบซึ้งใจ หรือเคร่งขมึนจริงจัง ทั้งนี้เพราะภาษานอกจากจะเป็นสื่อแสดงภาพและความคิดแล้ว ยังแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนด้วย การใช้ภาษาของร้อยแก้วแนวขบขันสามารถแสดงให้เห็นน้ำเสียง หรือพื้นอารมณ์ของเรื่องได้ว่ามุ่งที่ความรื่นรมย์บันเทิงใจและความสนุกสนาน ไม่ใช่เรื่องที่เคร่งเครียดเอาจริงจัง สิ่งนี้เป็นสิ่ง

สำคัญมากที่จะช่วยเอื้อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันจากองค์ประกอบต่าง ๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว หรือเรียกได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างหนึ่งของการสร้างอารมณ์ขัน นักจิตวิทยาและนักวรรณคดีชาวตะวันตกหลายคน เชื่อว่าอารมณ์ขันจะเกิดขึ้นได้จะต้องขึ้นกับอารมณ์พื้นฐานของผู้รับความขบขันนั้นด้วย ดังเช่น แมกซ์ อีสท์แมน (Max Eastman) เสนอความคิดไว้ในหนังสือชื่อ Enjoyment of Laughter (1936 : 3) ว่าสิ่งต่าง ๆ จะน่าขบขันได้เมื่อผู้รับอยู่ในอารมณ์สนุกสนาน เรื่องนั้นอาจมีแนวคิดที่จริงจังหรือมีเหตุผลสำคัญต่าง ๆ ผงอยู่ แต่ถ้าผู้รับมีอารมณ์สนุกสนานอยู่ครั้งหนึ่ง เรื่องนั้นก็ขบขันได้ แต่ถ้าเราไม่อยู่ในอารมณ์สนุกสนาน เรื่องขบขันนั้นก็ไม่สามารถเร้าอารมณ์ขันได้เลย อีสท์แมนยอมรับว่าเสียงหัวเราะจากความขบขันนั้นอาจเกิดจากความผิดหวังได้หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง อารมณ์ขันก็คือความผิดหวังประเภทหนึ่ง แต่ก็ขึ้นอยู่กับอารมณ์ความรู้สึกของผู้รับด้วย เราจะขบขันได้ถ้าเราไม่อยู่ในอารมณ์ที่เคร่งเครียดจริงจัง หรืออาจกล่าวได้ว่าอารมณ์ขันก็คือความผิดหวังที่สนุกสนานรื่นเริง ไม่จริงจัง เป็นความผิดหวังระดับรอง ๆ คือเกิดขึ้นเมื่อสมอง ประสาท และร่างกายของเราอยู่ในสภาวะการเล่นอิสระ อีสท์แมนยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนในกรณีของเด็ก คือเมื่อเราเล่นกับเด็ก ถ้าเราหัวเราะก่อนแล้วจึงแกล้งทำหน้าตาบิดเบี้ยวน่ากลัวหลอก หากเด็กโศพที่จะสังเกตหน้าตาของเราและเข้าใจว่าเราหลอกเล่น เด็กก็จะหัวเราะได้ แต่ถ้าเราแกล้งทำหน้าตาดมิงตึงใส่เด็กทันทีโดยไม่หัวเราะหรือแสดงท่าทางอย่างไรก่อนให้รู้ว่าเป็นการเล่น เด็กจะตกใจกลัวแทนที่จะขบขัน ดังนั้นเราจะหัวเราะสิ่งที่น่ากลัวได้เมื่ออยู่ในอารมณ์ของการเล่น (Eastman 1936 : 7-8) วิลเลียม ฟราย (William F. Fry Jr.) ก็เสนอทัศนะที่คล้ายคลึงกับอีสท์แมน ในหนังสือชื่อ Sweet Madness : A Study of Humor (1963 : 141-142) เขาให้นิยามในขั้นแรกว่าอารมณ์ขันก็คือการเล่นโดยอยู่ในกรอบของการเล่น ดังจะเห็นวก่อนที่จะเสนอความขบขันมักมีการให้ความหมายเป็นนัยก่อน เช่น การขยิบตาก่อนการเผยมุขตลก การกล่าวอารมณ์บทก่อนการเล่าเรื่องตลก หรือในการเล่นแกล้ง แม้ผู้ถูกแกล้งเองก็สามารถหัวเราะได้หลังจากเข้าใจเจตนาแล้ว นั่นก็คือเมื่อยอมรับกรอบของการเล่นแล้ว

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า การทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่เป็นเรื่องสนุกสนานบันเทิงใจ ไม่เคร่งเครียดจริงจัง หรือทำให้รู้สึกว่าเป็นเรื่องเล่น ๆ อาจทำได้โดยการใช้ภาษาเป็นการปูพื้นอารมณ์สนุกสนานให้แก่ผู้อ่านหรือเป็นการให้กรอบของการเล่นแก่ผู้อ่าน ซึ่งจะเอื้อให้ผู้อ่านเกิดความขบขันจากองค์ประกอบอื่น ๆ ของเรื่องเช่น โครงเรื่อง เนื้อเรื่อง หรือตัวละครได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว ในที่นี้ผู้วิจัยจะพิจารณาการใช้ภาษาทั้งในลักษณะที่เร้าอารมณ์ขันโดยตรง และลักษณะที่เป็นปูพื้นอารมณ์อันรื่นเริงหรือขบขัน ไม่จริงจังเคร่งครัดเพื่อเอื้อให้ผู้อ่านเกิดความขบขันได้ง่ายขึ้น โดยผู้วิจัยจะแบ่งการศึกษาคำการใช้ภาษาออกเป็น 6 หัวข้อ ดังนี้คือ

- 5.1 การใช้คำ
- 5.2 การใช้สำนวน
- 5.3 การใช้ภาพพจน์
- 5.4 การบรรยายเรื่อง
- 5.5 การสะกดคำและการใช้เครื่องหมาย
- 5.6 ระบบการเขียน

5.1 การใช้คำ ลักษณะการใช้คำในร้อยแก้วแนวขบขัน แบ่งเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้

5.1.1 การใช้คำง่าย นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันส่วนใหญ่จะใช้คำง่าย ๆ ที่มีความหมายตรงตัวในการบรรยายเรื่องราว ไม่นิยมใช้คำศัพท์ที่ไพเราะหรือศัพท์วิชาการซึ่งเข้าใจยาก และต้องการความรู้พิเศษในการแปลความหมาย เช่น คำศัพท์บาลีสันสกฤต นอกจากนี้การใช้ภาษาพูดบรรยายเรื่องก็เป็นที่ยอมรับกันมาก ดังตัวอย่างจากเรื่องท้าวโศกเสียวเอง

พ่อบรองหลงเคราะห์ดีมากที่สุดที่ไม่มีโปลิศอื่น อีกตามแกวนั้น หาไม่กี่คงจอกไม่ต้องแจว อีตาแจ่มโปลิศที่ไล่พ่อบรองหลงไปแกแค้นและอ้วนตุ้ตะ นัยว่าวิ่งไม่ค่อยจะไหว ส่วนพ่อบรองหลงกำลังหนุ่มกำลังแน่นมีกำลังวังชา เพราะฉะนั้น เมื่อพ่อบรองหลงเลี้ยวเข้าตรอกขวิดและปล่อยตุ๊ก ๆ จี ไม่รู้รอก เช่นนั้น โอกาสที่ตาแจ่มโปลิศเผ่าจะจับได้ เปนอันน้อยลงหรือว่าไม่มีเสียเลย

(กุมภาพันธ์ 2456 : 476)

ผู้ประพันธ์ใช้คำง่าย ๆ ที่ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน เช่น อ้วนตุ้ตะ เลี้ยวขวิด หรือ ปล่อยตุ๊ก ๆ จี ซึ่งให้ทั้งภาพและเสียง และยังมีกริยาใช้สำนวนภาษาพูด เช่น กำลังวังชา กำลังหนุ่มกำลังแน่น หรือ จอกไม่ต้องแจว เป็นต้น

การใช้คำง่าย ๆ นี้แม้จะมีได้สร้างความขบขันโดยตรงแต่ก็ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพที่ขบขันได้อย่างง่ายดาย โดยผู้อ่านไม่ต้องตีความหรือค้นหาความหมายเป็นพิเศษ และการที่คำส่วนใหญ่เป็นภาษาพูด ก็ทำให้เรื่องไม่เคร่งเครียด จริงจัง แต่มีลักษณะที่เป็นกันเองและสนุกสนานร่าเริง ซึ่งช่วยในการปูพื้นอารมณ์สนุกสนานแก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้ นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันส่วนใหญ่จึงนิยมบรรยายเรื่องด้วยคำง่าย ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาพูดจนเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของเรื่องขบขัน

5.1.2 การใช้คำสะแลง สะแลง (Slang) หมายถึงถ้อยคำที่ใช้กันทั่วไป แต่ไม่ถูกต้องตามหลักของภาษาและมักใช้กันชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น หรือใช้เข้าใจกันเฉพาะชนหมู่

าคหม่หนึ่ง (So Sethaputra 1970 : 1346) แต่เดิมคำลักษณะนี้ใช้ว่า คำคะนอง ซึ่งหมายถึง คำหรือกลุ่มคำที่เกิดใหม่ คำที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาษาปกติ ซึ่งมีลักษณะ เป็นคำแปลใหม่ที่ทำให้ อารมณ์ความรู้สึกแต่ไม่เป็นที่ยอมรับในภาษาทางการ (เน่งน้อย บุญเนตร 2529 : 4) มีการใช้ คำสะแลงในการบรรยายเรื่องขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 อยู่ไม่น้อย คำสะแลงที่ ปรากฏบางคำก็ยังใช้สืบทอดกันมาจนปัจจุบัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง เกี้ยวลูกสาวเจ๊ก

แม่สายหยุดผู้นี้เป็นคน เซ่งวับ ที่สุดในย่านบ้านบางสมอ

(กาญจนาคพันธ์ 2469 : 1987)

เซ่งวับ หมายความว่า สวย ในปัจจุบันก็ยังนิยมใช้กันอยู่ และใช้ในความหมายว่า สวย เหมือนกัน

คำสะแลงที่ใช้ในร้อยแก้วแนวขบขันบางคำ เป็นคำที่นิยมใช้กันเฉพาะ ในยุคสมัยนั้น และเลิกใช้ไปแล้วในปัจจุบัน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำหรับผู้อ่านต่างยุคต่างสมัยที่อาจ จะไม่เข้าใจความหมายของคำนั้น ดังตัวอย่างจากเรื่อง แพ่แซ่

เพราะฉนั้นถ้าข้าพเจ้าจะรอให้ท่านผู้อ่านหนังสือพิมพ์ชวนหัวตอบคำแพ่แซ่ ก็คงจะ เสียเวลาเปล่า ถึงจะตอบดีตอบถูก ตอบถูกกว่าคำที่ข้าพเจ้าจะแปล คนทั้งหลายเห็น เช่นนั้นก็จริง ข้าพเจ้าจะ กางร่ม ตามความเห็นของข้าพเจ้า เรื่องก็ต้องถึงอนุญาโตตุลา การ

(พ.ม. 2451 ใน ชวนหัว 2504 : 77)

บรรณาธิการผู้รวมพิมพ์นิตยสารชวนหัวขึ้นใหม่ในปี 2509 ได้ทำ เชิงอรรถอธิบายคำว่ากางร่มว่าหมายถึง คือ หรือ ดันทุรัง

ตามหลักการเขียน คำสะแลงนี้ไม่สมควรที่จะนำมาใช้ในการ บรรยายเรื่องราว แต่ความเบี่ยงเบนไปจากหลักนี้เองที่ทำให้ เรื่องมีลักษณะที่ไม่เป็นจริงและเป็น เหมือนการให้กรอบของการเล่นแก่ผู้อ่าน เพราะคำสะแลงโดยปกติก็เป็นคำที่ใช้พูดกันเล่น ๆ อย่างไม่เป็นทางการอยู่แล้ว นอกจากนั้นคำสะแลงบางคำยังมีเสียงแปลก ๆ ซึ่งอาจเร้าอารมณ์ขบขัน ได้

5.1.3 การใช้คำทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ การใช้คำทับศัพท์เป็นวิธีการใช้ ภาษาอีกวิธีหนึ่งที่นักประพันธ์ เรื่องขบขันนิยมกันมาก คำทับศัพท์ที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นคำทับศัพท์ภาษา อังกฤษ ซึ่งเป็นคำที่ใช้กันทั่วไป ผู้อ่านรู้จักและเข้าใจความหมายได้ไม่ยาก ดังตัวอย่างเรื่อง การผจญภัยของคณปาด

วันหนึ่งคุณปาดกำลังจัดนักเรียนฝึกซ้อมฟุตบอลเพื่อเข้าแข่งขันชิงโล่ และมีนักเรียนคนหนึ่งไม่พอใจการจัดการของคุณปาด บ่นอะไรพึมพำสองสามคำ... คุณปาดฉุนปิ้งตรงเข้าจับคอนักเรียนคนนั้น เขย่าสองสามที... และประกาศไปว่าถ้าใครยังสงสัยติสชิปลิ้นของคุณปาดก็ให้ออกมาทดลองดู นักเรียนเหล่านั้นคร่ำหมัดของคุณปาด ไม่มีใครกล้าออกมาทดลองติสชิปลิ้นของคุณปาด ๗ เลยจัดการนี้ได้เรียบร้อย

(ดินสอด 2468 ก.: 332)

การใช้คำทับศัพท์นั้นนอกจากจะสะกดคำนั้น เป็นภาษาไทยตรงตามการออกเสียงภาษาอังกฤษแล้ว บางครั้งผู้ประพันธ์ยังใช้คำทับศัพท์ซึ่งสะกดคำตามสำเนียงการออกเสียงของคนไทย ซึ่งไม่ถูกต้องตามการออกเสียงคำในภาษาอังกฤษ ดังตัวอย่างจากเรื่อง บุรุษที่ 3 แรกที่จะเกิด เรื่องคือ นายหมักกับที่เอมสั่ง เกิดเห็นหน้าทีดจุ่นซุบซิดแลกริยาภิเจียบ หงอยไม่ค่อยพูดค่อยจาเหมือนวันก่อน ๗ คล้าย ๗ กับจะเกิดเหตุทิดสะเติ้นอะไรสักอย่างหนึ่ง เข้าปลาอาหารที่ทีดจุ่นเคยกินจุกทุเลาลง

(ชาวลิต เศรษฐบุต 2458 ก.: 539)

คำว่าทิดสะเติ้น มาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า accident ซึ่งแปลว่า อุบัติเหตุ สมัยนั้นผู้รู้ภาษาอังกฤษคงใช้คำนี้กันมาก ผู้ที่ไม่รู้ภาษาอังกฤษอาจจะได้ยินบ่อย จึงนำมาพูดบ้าง แต่ออกเสียงไม่ถูกต้อง กลายเป็น ทิดสะเติ้น และผู้ประพันธ์เลือกใช้คำทับศัพท์ตามสำเนียงไทยที่ผิดพลาดมาบรรยายเรื่อง นับเป็นความเบี่ยงเบนถึง 2 ระดับ คือ ใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษและใช้ตามสำเนียงเพี้ยนอย่างไทย ๗ จึงก่อความขบขันได้

นอกจากคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษแล้ว ยังมีการใช้คำทับศัพท์ภาษาจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคำที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ดังตัวอย่างจากเรื่อง ปรอดกายสิทธิ์

เมื่อเตี้ยของทิดกั้งยังเป็นเด็กน้อยคุ่มใหญ่ และอายุได้ราว 10 ปีเศษ กั้ง ของทิดกั้งก็ใคร่จะให้เตี้ยทิดกั้งไปตั้งชิวเสียบ้าง เพื่อศึกษาวิชาอันเป็นหลักแก่นแห่งการไม่ล้มชาติว่าเป็นจีน จึงฝากตัวให้ไปกับเถ้าแก่เรือสำเภาลำหนึ่ง ซึ่งพอออกจากปากอ่าวไปได้หน่อยก็ไปเกิดเหตุกับแม่พระพายขึ้น ถึงแก่อับปางลง นับว่าเวลาที่เกิดเหตุนั้น ไต้กั้งกำลังเจียะอาเพียนโอชาตาปรืออยู่

(จ.จ. 2469 : 339)

จากข้อความที่ยกมานี้มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาจีนถึง 7 คำ คำเหล่านี้เป็นคำที่เดาความหมายได้ง่าย ๗ หรือเป็นคำที่ใช้กันทั่วไปในภาษาพูด คำเหล่านี้แม้จะไม่ก่อความขบขันโดยตรง แต่การใช้คำโดยมีจุดมุ่งหมายที่สังเกตุเห็นได้ชัด เช่นนี้ก็ทำให้เกิดพื้นอารมณ์สนุกสนาน

5.1.4 การเล่นคำ การเล่นคำในร้อยแก้วแนวขบขันมีทั้งการเล่นความหมายของคำ และการเล่นเสียงของคำ การเล่นความหมายของคำคือการใช้คำในความหมายที่แตกต่างจากที่ใช้กันโดยทั่วไป นั่นคือการตีความหมายโดยตรงตามรูปศัพท์ ดังตัวอย่างจากเรื่อง หางแมว

ถึงรถบดถนนก็รู้จักคุ้นเคยกันดี และเมื่อรถชนิดนั้นทับเด็กตามที่ถนนระหว่าง
วัดเลียนนั้น เจ้าเซ่งก็จวนจะได้เป็น เพื่อนตาย กับเด็กคนนั้นด้วย

(น.ม.ส. 2513 ข.: 17)

คำว่าเพื่อนตาย เป็นคำประสม คำประสมคือคำ 2 คำที่มาประสมกัน แล้วเกิดเป็นคำใหม่ซึ่งมีความหมายใหม่ คำว่าเพื่อนตายหมายถึง เพื่อนแท้ เพื่อนที่จะรักษาความเป็นมิตรที่ดีต่อกันไปจนวันตายโดยไม่เปลี่ยนแปลง แต่ในประโยคที่ยกมานี้ ผู้ประพันธ์ใช้คำว่าเพื่อนตาย ตามความหมายของศัพท์แต่ละคำที่นำมาประกอบกันคือหมายความว่า ตายไปด้วยกัน หรือตายเป็นเพื่อน ผู้อ่านจะเข้าใจการเล่นคำนี้ได้จากบริบทที่นำหน้ามาก่อนว่ามี เด็กถูกรถบดถนนทับตาย การเล่นความหมายของคำให้แตกต่างจากที่ใช้กันทั่วไปก่อให้เกิดความขบขันได้มาก

นอกจากนั้น ยังมีการเล่นคำโดยเล่นความหมายกับการสะกดคำ ดังตัวอย่างจากเรื่อง ลูกเขย พ.ศ. 2490

นางสาวสายใจ ธนบัตรโรคม บุตรีพระยาแสงสว่างทั่วธานี (กอบการดี ธนบัตรโรคม)
นอกราชการ เจ้าของโยคีเสงขลาชานาเคราะห์นี้มีรูปร่างสวย_สวยเต็มที่_คือเต็ม
ทั้ง ส_ว_ย หล่อไม่เหมือนบางคนที่สวยเหมือนกัน แต่ว่าสวยโดยขาดอะไรไปอย่าง
หนึ่ง คล้าย ๆ กับขาดตัวสะกดไป มีเพียง ส กับ ว เท่านั้น อย่างนั้นไม่นับว่าสวย
เต็มที่

(ม. ชูพินิจ 2473 : 373)

จากข้อความที่ยกมานี้ ผู้ประพันธ์เล่นคำว่า สวยโดยใช้ตัวสะกดของคำนี้มาใช้เทียบกับความหมายของผู้หญิงที่สวย คือ ผู้หญิงที่สวยเต็มที่หรือสวยพร้อมทุกส่วน เหมือนกับการสะกดคำว่า สวย ให้ครบคำ การเล่นความหมายกับตัวสะกดนี้เป็นวิธีการใช้ภาษาที่แปลกเป็นพิเศษ และสามารถเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้

ส่วนการเล่นเสียงของคำ คือ การเล่นคำที่มีเสียงสัมผัสกันแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ การเล่นคำที่มีสัมผัสสระ และการเล่นคำที่มีสัมผัสอักษร การใช้คำที่มีสัมผัสสระเป็นการใช้คำคล้องจองที่มีสระและมาตราสะกดอย่างเดียวกัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง จดหมายจากวางหรั่ง

แม่ครัวคนไหนถ้าไม่ใช้ ถึงจะทำปากแพนงแกลงเห็นเปิดถอด ให้คนของท่านกิน มันก็
คงว่าไม่อร่อย

(น.ม.ส. 2522 : 39)

ส่วนการใช้คำที่มีสัมผัสอักษรคือ การใช้คำคล้องจองซึ่งมีพยัญชนะต้น
เดียวกัน หรือพยัญชนะต้นเกิดจากฐานเดียวกัน หรือใช้พยัญชนะที่มีเสียงคู่กัน ที่เรียกว่าอักษรคู่
ตัวอย่างการใช้คำสัมผัสอักษรที่เด่นมาก ได้แก่ การใช้ภาษาของเรื่อง ยุงพิลึก ซึ่งแต่งโดยใช้คำ
ที่มีพยัญชนะต้นเป็นอักษร ก. เป็นส่วนใหญ่ตลอดเรื่อง

นายกฤษพบนาย เกดที่กลางถนน เมื่อกลับจากกระทรวง นายกฤษกับนาย เกด เป็น
เพื่อนกันมาแต่ก่อนครั้งเรียน ก. ไร่ ข. ไร่ ต่างเข้ากอดตามกิจการกันและกัน เพราะ
นาย เกดไปทำการ เสียกรงเก่าตั้งแต่ก่อนนายกลมลูกนายกฤษเกิด ขณะนั้นรถถูกคัน
เก่า ๆ เทียมม้าแค้นวิ่งทุก ๆ มา สารถึกดกระตั้งดั่งกิ่ง ๆ กลัวจะ เกยนายกฤษกับนาย
เกด นายกฤษกับนาย เกดไม่ระคึกมั่วคุยกันรถก็ เกย เข้าหว่างกลางลงล้มกลิ้ง

(นายพาน 2465 ฅ.: 141)

มีร้อยแก้วแนวขบขันเรื่องหนึ่ง ที่มีการใช้คำทั้งสัมผัสสระและสัมผัส
อักษร ได้แก่เรื่อง น้ำใจกานัลจ้อย ของ ประชุม-ตาบ-องครักษ์ เรื่องนี้แต่งโดยใช้คำที่มีพยัญชนะ
ต้นเป็นอักษร จ. เป็นส่วนใหญ่ตลอดเรื่อง และยังมีการใช้คำสัมผัสสระ ซึ่งทำให้ข้อความมีลักษณะ
สัมผัสตามแบบร้อยยาว ดังตัวอย่างเช่น

แม่รยจวนแม่จกวิจารณ์กันจริง ๆ ก็ดังจเจาะจงจว่าจเจ้าหลอนสวยจิง ในแถบ
จิงหวัดพิชิตรแม่ท่านจะหาให้จบจน เจ็บจุกจวนจะจอดก็ไม่ เจอะสตรีใด ที่สวยพอจะนา
มาเป็นตัวจับ เจ้าหลอนได้ หากจะพิศมก็ดูคาเป็นมันไม่ไกลจาก เปียเจ็กนาสิกรีก็เจียน
เล็กคลายลูกกะ เจียบ เนตรเจ้าหลอนคม เขียบยิงกวาจอบของ จินจอง อันปรางทั่วทัง
ผองก็แงจ้า คล้าย ๆ กับวาใครจูเาสีลันจี่ไป แะจัมพักตร์หลอนสิแยมยมราวจะ เยย
ควงจันทร์ให้ได้อาย ตลอดจน เสียงก็หวาน เจ็อยจับใจไม่ เจิน เจ้อ กิริยาไม่ขม เชอหรือ
จันจาน จะนี้หรือคุณจอนจะไม่รักปานควง จิตต์

(ประชุม-ตาบ-องครักษ์ 2473 : 190)

การใช้คำที่มีสัมผัสสระและสัมผัสอักษรนี้ ก่อให้เกิดความขบขันได้
เพราะ เป็นวิธีการ เขียนที่ เบี่ยงเบนไปจากการ เขียนร้อยแก้วโดยทั่ว ๆ ไปซึ่งไม่ต้องเล่นสัมผัส
เหมือนร้อยกรอง ในขณะ เดียวกันก็ไม่ใช้ร้อยกรองในชนบทที่นิยมกัน เพราะการเลือกใช้คำจงใจ

เลือกง่าย ๆ ที่มีเสียงและความหมายเร้าอารมณ์ขึ้นมากกว่าจะทำให้เกิดความไพเราะ

5.1.5 การใช้คำผิดปริบท การใช้คำผิดปริบทในร้อยแก้วแนวขบขันมี 2

ลักษณะ ลักษณะแรกคือการเลือกใช้คำที่ไม่เหมาะสมกับถ้อยคำที่แวดล้อม เป็นการใช้คำที่ไม่ถูกต้อง ดังตัวอย่างจากเรื่อง หางแมว

ส่วนรถยนต์และรถรางนั้น เป็นของที่ เขื่อง ต่อเจ้า แข่งทั้งนั้น ถึงรถคนนั้นก็รู้จักคุ้นเคยกันดี

(น.ม.ส. 2513 ข.: 7)

เขื่อง เป็นคำวิเศษณ์ หมายความว่า ที่คุ้นกับคน เป็นคำที่ใช้กับสัตว์เท่านั้น แต่ในที่นี้นำมาใช้กับวัตถุ หรืออีกตัวอย่างหนึ่งจากเรื่องเดียวกัน

หมอแสง เป็นคน เนิบนาบ ทั้งในภูมิปัญญาและกิริยาอาการ

(น.ม.ส. 2513 ข.: 7)

เนิบนาบ เป็นคำวิเศษณ์ หมายความว่า มีจังหวะยืดขาด หรือค่อนข้างช้า คำนี้เป็นคำที่ใช้กับการแสดงกิริยาท่าทางเท่านั้น แต่ผู้ประพันธ์นำมาใช้กับนามธรรม คือ ภูมิปัญญาด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่งจากผู้ประพันธ์คนเดียวกันในเรื่อง จดหมายจางวาง
หว่า

ข้ายังไม่เคยรู้จักคนนั้น พิศุรูปโฉมเห็นเป็นคน กลางเก่ากลางใหม่ โดยอายุ

(น.ม.ส. 2522 : 83)

กลางเก่ากลางใหม่ เป็นคำวิเศษณ์ มีความหมายว่า ไม่เก่าไม่ใหม่ ส่วนใหญ่ใช้ขยายคำนามที่เป็นวัตถุสิ่งของ แสดงรูปลักษณะภายนอกของสิ่งของนั้น แต่ผู้ประพันธ์นำมาใช้กับอายุของคน ซึ่งเป็นคำนามแบบนามธรรม

การใช้คำผิดปริบทลักษณะนี้ เป็นการใช้คำที่ผิดไปจากมาตรฐานปกติของการใช้คำนั้น ๆ ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดความขบขันแล้ว บางครั้งยังช่วยทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย

การใช้คำผิดปริบทอีกลักษณะหนึ่ง เป็นการใช้คำศัพท์สูง และไพเราะ มาบรรยายเนื้อความที่ไร้สาระ หรือไม่เหมาะสมกับผู้ที่แสดงพฤติกรรมนั้น ดังตัวอย่างเช่น

คืนนั้น นายปลอดนอนไม่หลับมันช่างหิวเหลือแสน เคยได้ยินคำโบราณท่านพูดถึง

เอาน้ำลูบท้อง แกจึงลุกไปตักน้ำมาจากหนึ่งลงเอาลูบที่รอบ ๆ สะคือ ทั้งอุตราวัฏ

และทักษิณาวฏ ในที่สุดเอาชะโลมจนหมดจอก มันก็เปียกแต่ไม่เห็นหายทิว

จากเรื่องประภาควัง (น.ม.ส. 2504 ข.: 167)

ทักษิณาวฏ หมายความว่า การเวียนขวา ส่วนอุตราวฏ หมายความว่า การเวียนซ้าย คำศัพท์ทั้งสองคำนี้เป็นคำศัพท์บาลีที่ใช้บรรยายการเดินเวียนรอบสถานที่สำคัญ หรือศูนย์กลางในงานพิธีทางศาสนา เช่นเวียนเทียนรอบอุโบสถ แต่ในที่นี้ผู้ประพันธ์นำมาใช้ขยายพฤติกรรมที่น่าขบขันทำให้เกิดความขัดแย้งกัน

อีกตัวอย่างหนึ่ง แสดงให้เห็นการใช้คำศัพท์สูง ซึ่งไม่สอดคล้องกับตัวละครที่ต่ำต้อย จากเรื่อง ลากรรเจ็ก

เมื่อเจ้าเจ็กขบรตมาได้ยินออกชื่อว่า หมาค่า ๆ ก็สิ้นใหญ่ (หรือจะเป็นด้วยหนาว ฝนตก แลเกรงอำนาจแห่งถุ่น่องรองเท้าหรือเจ้าเข้าก็ไม่ทราบ) พลัดตกจากที่สารถีนึง ปาฏิหาริย์ลงมาอยู่พระสุธาตล

(เอคิเตอร์ 2445 : 237)

ผู้ประพันธ์ใช้คำศัพท์ว่า ปาฏิหาริย์ ซึ่งแปลว่า สิ่งที่น่าอัศจรรย์ซึ่งพันวิสัยสามัญชนจะทำได้ เป็นคำกริยาของเจ็กลากรรซึ่งเป็นคนที่มีสถานะต่ำต้อย และใช้คำศัพท์สูงคือคำว่า พระสุธาตล ซึ่งหมายถึงพื้นดินกับเหตุการณ์ที่เหลวไหล เป็นการใช้ระดับคำที่ไม่สอดคล้องกับปริบท ความไม่สอดคล้องกันนี้เองที่ก่อให้เกิดความขบขัน

5.1.6 การใช้คำแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันบางคนไม่นิยมกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยตรง แต่มักจะกล่าวถึงอย่างอ้อมค้อมโดยใช้คำแทนให้ผู้อ่านต้องตีความ คำแทนนั้นอาจเป็นสมญานามที่ใช้กันทั่วไป ดังเช่นตัวอย่างจากเรื่อง ความสามารถของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามารู้เรื่องแจ่มแจ้งเอาวันรุ่งขึ้นคือวันที่ 2 ตุลาคม ตอนเวลาบ่าย โดยพ่อปองมารับตัว และพ่อปองเล่าให้ฟังว่าข้าพเจ้าไปต้อยเอาพระภูมิเจ้าที่เข้า บุคคลผู้นั้นคือ นายร้อยตำรวจเอกขุนปราบโจรประลัย

(ศรีสกุลเรื่อง 2470 : 945)

พระภูมิเจ้าที่เป็นสมญานามที่คนในสมัยนั้นใช้เรียกผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ สมญานามนี้มีลักษณะ เป็นการ เปรียบเทียบเชิงประชด ว่าตำรวจเป็นบุคคลที่มีอำนาจซึ่งทุกคนจะต้องเกรงกลัว และต้องเอาอกเอาใจด้วยการนำสิ่งของต่าง ๆ มาให้ หากต้องการผลประโยชน์ตอบแทน เหมือนกับการเซ่นไหว้พระภูมิเจ้าที่ สมญานามนี้เป็นการ เปรียบเทียบที่คมขำ

อีกตัวอย่างหนึ่งจากเรื่อง เกินต้องการ

คุณอบ ไชโยกุล โดดขึ้นรถ เก่งสี่ เหลืองแก่สองคันพ่วงโดยมิได้คำนึงว่าจะมีรัฐบาล
สยามชนิดทองแดงครบหกอันตามอัตราหรือไม่

(ร. หงสกุล 2475 : 940)

รัฐบาลสยาม หมายถึง เหรียญเงิน ผู้ประพันธ์ใช้คำแทนจากลักษณะ
เด่นของสิ่งของนั้น คือ บนเหรียญเงินจะมีคำว่า รัฐบาลสยามประทับอยู่ การใช้คำนี้น่าขบขัน
เพราะรัฐบาลกลายเป็นเหรียญเงินไป

นอกจากการใช้ลักษณะเด่นมาเรียกแทนชื่อโดยทั่วไปของสิ่งต่าง ๆ
แล้ว บางครั้งผู้ประพันธ์ยังเรียกสิ่งต่าง ๆ ด้วย ชื่อวิสามานยนามของสิ่งนั้น ซึ่งนิยมตั้งกันจนคน
ทั่วไปรู้ว่าหมายถึงสิ่งนั้น ดังเช่นตัวอย่างจากเรื่อง เรื่องค้าง ๆ

ข้าพเจ้าเดินเลียบกำแพงพระนครไปได้ครู่ใหญ่ ๆ เห็นสุนัขใหญ่สองสามตัวพากัน
ล้อมไล่สุนัขเล็กเป็นจ่าละหวัน แต่สุนัขเล็กเป็นสุนัขชนิดตัวลีนยาวาว มีผีเท้าดีก็
วิ่งพันไปได้ อ้ายตูปอ้ายแดงอ้ายหมี พากันไล่เลียวดนไป

(น.ม.ส. ใน สุมาลี วีระวงศ์, บรรณาธิการ 2530 ช.: 192)

อ้ายตูปอ้ายแดงอ้ายหมี เป็นชื่อที่คนไทยนิยมใช้ตั้งชื่อสุนัข ดังนั้นแทนที่
ผู้ประพันธ์จะใช้คำว่า สุนัขใหญ่สองสามตัวอีกครั้งหนึ่ง ผู้ประพันธ์ก็ใช้ชื่อเหล่านี้แทน ซึ่งผู้อ่านก็
เข้าใจดีว่าหมายถึง สุนัข การระบุชื่อวิสามานยนามของสุนัขนี้ก่อให้เกิดความขบขัน เพราะเหมือน
กับว่า "ข้าพเจ้า" รู้จักสุนัขเหล่านั้น ซึ่งแท้จริงไม่รู้จักและไม่รู้ด้วยว่าสุนัขชื่ออะไร

สังเกตได้ว่าการใช้คำแทนเหล่านี้ มักจะมีปริบทบอกให้ผู้อ่านตีความ
ได้ว่าคำแทนนั้นหมายถึงคำว่าอะไร เช่นก่อนที่ผู้ประพันธ์จะใช้คำว่า อ้ายตูปอ้ายแดงอ้ายหมี ก็ได้
กล่าวถึงสุนัขมาก่อน หรือหลังจากการใช้คำว่า พระภูมิเจ้าที่ ก็บอกชื่อตำราวจุณนั้นแก่ผู้อ่าน ปริบท
จะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขันจากการใช้คำแทน เพราะจะเข้าใจได้ว่าเป็นการใช้คำแทน
คำว่าอะไร

5.1.7 การซ้ำคำ นักประพันธ์เรื่องขบขันบางท่านนิยมใช้คำ ๆ เดียวซ้ำ
หลายครั้งในประโยค ข้อความที่ตามหลังคำที่ซ้ำมานั้นมักจะเป็นคำกลุ่มเดียวกัน มีลักษณะคล้ายคลึง
กัน การใช้ซ้ำจนเกินไปสามารถก่อให้เกิดความขบขันได้ บางครั้งผู้ประพันธ์อาจมีการเลือกข้อ
ความที่มีเสียงสัมผัสกัน หรือซ้ำบางส่วนของข้อความ เหล่านี้อีก เพื่อช่วยเพิ่มความขบขัน นักประพันธ์
ที่นิยมซ้ำคำมากที่สุดคือ อบ ไชยวสุ ดังตัวอย่างจากเรื่อง เลือกพระเอก

สมองเดินทางออกตรวจทั่วสยาม ตั้งแต่กระบี่ถึงกระบี่ ตั้งแต่เขาเหลาถึงเขา
ทะโมน ตั้งแต่เขียงของถึงเขียงคาน ตั้งแต่ตะกั่วทุ่งถึงตะกั่วป่า ตั้งแต่ท่าช้างถึงท่า
หลวง ตั้งแต่ธนบุรีถึงธัญบุรี ตั้งแต่นครปฐมถึงนครสวรรค์ ตั้งแต่บ้านพาชีถึงบ้านสีสุก
 ตั้งแต่ปากน้ำโพถึงปากน้ำเวน ตั้งแต่พิมายถึงพิจิตร ตั้งแต่ราชครามถึงราชบุรี ตั้งแต่
สมุทรสาครถึงสมุทรสงคราม ตั้งแต่อ่างทองถึงอ่างหิน เพื่อให้การคิดเร็วขึ้น ข้าพเจ้า
 จึงหลับตาสำรวจมา

(อบ ไชยสุ 2472 ค.: 396)

ความขบขันนอกจากจะเกิดจากการใช้กลุ่มบุพพ ตั้งแต่ถึง ข้าจ
 เกินไปถึง 13 ครั้งแล้ว ยังเกิดความขำคิดของผู้ประพันธ์ที่สามารถหาชื่อสถานที่ซึ่งมีคำซ้ำกันมา
 เข้าคู่กันได้อย่างมากมาด้วย

5.1.8 การสร้างคำศัพท์ใหม่ นักประพันธ์บางท่านมีความสามารถในการ
 สร้างคำศัพท์ใหม่ ซึ่งเป็นคำที่คมคายขบขัน รวมทั้งแสดงให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง
 เช่น

นายอศุลย์ผู้ถึงจะขึ้นชื่อว่าเป็นหลานเจ้าคุณก็จริง แต่เป็นหลายเมียน้อย 3 ต่อ
 คือปูของนายอศุลย์ก็ลูกเมียน้อย พ่อก็ลูกเมียน้อยของปู่ ตัวนายอศุลย์เองก็ลูกเมียน้อย
 ของพ่อ ถ้าจะนับวกเวียนลงไปได้ว่าหลานก็เป็นด้วยสะ เกิดความต้อยอย่างเล็กเต็มที

จากเรื่อง เศรษฐีพิชฌโลก (น.ม.ส. 2514 ง.: 173)

ผู้ประพันธ์สร้างคำใหม่คือคำว่า สะเกิดความ ต้อย หมายถึง
 ชื่อย่อยที่แยกออกจากส่วนใหญ่หรือ เศษเล็กเศษน้อย ซึ่งมีค่าต่ำกว่ามาตรฐาน โดยปกติใช้กับสิ่งของ
 ต่าง ๆ แต่ในที่นี้ผู้ประพันธ์นำมาประสมกับคำว่า ชาติ ซึ่งเป็นคน การประสมคำที่แปลกและไม่เข้า
 กันนี้ก่อให้เกิดความขบขัน แต่ในขณะที่ผู้อ่านก็จะมองเห็นความสัมพันธ์ได้แจ่มแจ้ง ว่านาย
 อศุลย์เป็นชาติที่ห่างมากเพียงใด

ผู้ประพันธ์บางท่านสร้างคำศัพท์ใหม่ โดยการนำคำศัพท์บาลีสันสกฤตที่
 มีความหมายเดียวกับคำไทยนั้น ดังตัวอย่างเช่น

หมอแจ่มผู้นี้เป็นผู้มีความขวนขวายที่จะทำกรางานทุกอย่างทุกประเภท... เป็นทั้ง
 อายุรแพทย์และศัลย์แพทย์ และบัดนี้ปรากฏว่ากำลังพยายามจะตั้งตัวเป็น ปศุศาสตร์แพทย์
 เพิ่มขึ้นอีกประเภหนึ่ง

จากเรื่อง หมอแจ่มจับผี (ดินสอ 2475 ก.: 353)

ปีศาจแพทย์ ก็คือ หมอผีนั่นเอง การสร้างคำศัพท์ในลักษณะนี้ก่อให้เกิดความขบขันได้ในแง่ที่ว่า การใช้คำศัพท์บาลีสันสกฤตชวนให้คิดว่าเป็นอาชีพที่สูงส่งต้องใช้สติปัญญาและความรู้ความสามารถมาก เป็นกลุ่มคำเดียวกับอายุรแพทย์และศัลยแพทย์ แต่เมื่อแปลความหมายออกมากลับกลายเป็นวิชาหมอผี ซึ่งตรงกันข้ามกับวิชาแพทย์

ทั้ง 8 หัวข้อที่ได้กล่าวมาคือวิธีการใช้คำที่ก่อให้เกิดอารมณ์ขันหรือทำให้อารมณ์ขบขันได้ในเรื่องมีบรรยากาศที่สนุกสนานบันเทิงใจและมีความเป็นกันเอง ซึ่งมีความสำคัญมากในการช่วยปูพื้นอารมณ์แก่ผู้อ่าน

5.2 การใช้สำนวน สำนวนหมายถึง กลุ่มคำที่นำมาใช้ให้มีความหมายต่างไปจากความหมายเดิมของคำนั้น ๆ (กาญจนา นาคสกุล และคณะ 2524 : 56) สำนวนหมายรวมถึง ภาษิต สุภาษิตและคำพังเพยด้วย (นพรัตน์ คงมาลา 2532 : 140) การใช้สำนวนที่ก่อให้เกิดความขบขันมี 4 วิธี ดังนี้

5.2.1 การนำความหมายของสำนวนที่ใช้กันทั่วไปมาใช้ แต่ไม่กล่าวถึงสำนวนนั้นโดยตรง ผู้ประพันธ์จะอธิบายความให้ผู้อ่านตีความได้ว่าผู้ประพันธ์กำลังกล่าวถึงสำนวนใด ดังตัวอย่างเช่น

เพื่อนข้าพเจ้าที่รู้ว่าข้าพเจ้าชื่อ "ร. ท. ฎ. พ. ห" นี้... เขามิ 99 สดางค์ ไม่รู้ว่า
ขาดท. หายไปไหนเสียสดางค์หนึ่ง

จากเรื่อง ตาโถทอดหุ่ย (นายสว่าง 2471 : 204)

ผู้ประพันธ์จะกล่าวถึงสำนวน "ไม่เต็มบาท" ซึ่งหมายความว่า บ้า ๆ บอ ๆ สติไม่สมบูรณ์ แต่ใช้วิธีกล่าวถึงอย่างอ้อมค้อมให้ผู้อ่านตีความ

หรืออีกตัวอย่างหนึ่งจากเรื่อง หางแมว

ก็เมื่อหมอแสง เป็นคน เนิบนาบทั้งในภูมิปัญญาและกิริยาอาการ แต่ เขอญมิลูก เป็นเด็กชนคูนี่ทันดังนี้ ใจแก่จะหนักก็ตัน ก็ยากจะประมาธได้

(น.ม.ส. 2513 ข. : 13)

ผู้ประพันธ์จะใช้สำนวนว่า "หนักใจ" แต่ไม่กล่าวสำนวนนั้นออกมาโดยตรง ซึ่งวิธีการนี้ ความขบขันอาจจะอยู่ที่ผู้อ่านพอใจที่ตนเองตีความออกและเห็นแง่ขันจากความช่างคิดในมุขย่นกลับของผู้ประพันธ์

5.2.2 การใช้สำนวนที่ดัดแปลงจากสำนวนเดิม ผู้ประพันธ์จะนำสำนวนเดิมที่ใช้กันทั่วไปมาดัดแปลงใหม่ การดัดแปลงอาจเป็นไปในลักษณะของการเปลี่ยนคำสำคัญในสำนวนนั้นไปใช้คำอื่นที่มีความหมายเหมือน หรือเท่ากับความหมายเดิม ดังตัวอย่างเช่น

เจ้าหล่อนจะเป็นใครก็ตาม แต่เป็นผู้ติลงไปถึงแต่กลางกระหม่อมตลอดสะลิป เเปอร์

จากเรื่อง เรื่องค่าง ๆ (น.ม.ส. 2530 ข.: 192)

สำนวนที่ใช้กันทั่วไปคือ ตั้งแต่หัวจดเท้า ความขบขันระดับแรกจะเกิดจากการที่ผู้ประพันธ์ดัดแปลงสำนวน เป็นการใช้สำนวนที่เบี่ยงเบนไปจากปกติแต่ยังให้ความหมายเดิมซึ่งผู้อ่านเข้าใจได้ ความขบขันระดับที่สองคือ การใช้คำทับศัพท์ในการดัดแปลงสำนวนไทยด้วย นอกจากนั้นยังมีการดัดแปลง โดยการเพิ่มคำหรือข้อความต่อลงไป ในสำนวนเดิม ดังตัวอย่างเช่น

เหตุดังนั้น พอข้าวและกับเรียง เมล็ดและชั้นหรือก่อนแล้ว ข้าพเจ้าก็เรียกบ่าวให้
ถอยเรือจ้างมาให้

จากเรื่อง แจวเรือจ้าง (น.ม.ส. 2514 : 453)

สำนวนที่ใช้กันทั่วไปคือ ข้าวเรียงเมล็ด หรือข้าวเรียงเม็ด ข้าวใช้งาน ความหมายกว้างคือ หมายถึงอาหารที่รับประทานทั้งหมด ความขบขันเกิดขึ้นจากการที่ผู้ประพันธ์ตีความตรงตามศัพท์และนำไปคิดเทียบกับความจริง ว่าโดยปกติคนจะต้องรับประทานข้าวกับกับข้าว จึงได้เติมสำนวนให้สอดคล้องกับที่เป็นจริง

5.2.3 การใช้สำนวนเดิมแต่นำมาเรียบเรียงใหม่ บางครั้งผู้ประพันธ์จะนำสำนวนที่รู้จักกันทั่วไปมาเปลี่ยนแปลงลำดับคำ หรือ เปลี่ยนโครงสร้างของประโยคให้เป็นรูปแบบใหม่ แต่ยังคงคำสำคัญของสำนวนนั้นให้ผู้อ่านทราบได้ว่าผู้ประพันธ์ต้องการจะหมายถึงสำนวนใด ดังตัวอย่างเช่น

ที่ล้มพัคทวนหุคุณฉิน ชักพุดไปเสียทางอื่น

จากเรื่อง หงส์ (น.ม.ส. 2504 ค.: 77)

สำนวนที่แท้จริงคือ หุทวนลม แต่ผู้ประพันธ์เขียนด้วยโครงสร้างประโยคอีกแบบหนึ่ง

ลักษณะทั้งหมดนี้ เป็นการใช้สำนวนที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ โดยผู้อ่านจะมีสำนวนเดิมที่ใช้กันทั่วไป เป็นกรอบในการเปรียบเทียบทำให้เกิดอารมณ์ขัน

5.2.4 การสร้างสำนวนใหม่ การสร้างสำนวนใหม่ที่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขันมีเพียงสำนวนเดียวคือ สำนวนว่า "เห็นหงส์" ดังที่ปรากฏในเรื่อง หัวแต่มีร้อยแต่มี คำว่าวันหนึ่ง สามเกลอนั้นได้นั่งรับประทานอาหาร ณ โรงขายอาหารอย่างดีแห่งหนึ่ง

เห็นหงษ์น้อย ๆ แล้ว แต่ยังไม่สั่นแต่กลับคล้ายคลึงคลา หงษ์ก็ไม่เข้าก็ไม่เชิง แต่
ค่อนข้างหงษ์

(แม้วัน 2530 ข.: 151)

สำนวน "เห็นหงส์" มีความหมายว่า เมาเหล้า ที่มีมาจากเรื่องสั้น
ขบขันเรื่องหนึ่งคือเรื่อง หงส์ ของ น.ม.ส. ซึ่งลงตีพิมพ์ในนิตยสารวชิรญาณ ตัวละครสำคัญใน
เรื่องตัวหนึ่งได้ดื่มเหล้าจนเมาแล้วพูดไม่รู้เรื่อง เอะอะว่ามีหงส์มาไล่และรวมพรรคพวกมา
รุมกันจิกตีเขา เขาต้องเอาพายไล่ฟาดป้องกันตนเองจนหงส์หนีไปหมด จากพฤติกรรมที่น่าขบขัน
ของตัวละครตัวนี้เอง ที่เป็นต้นเหตุให้นักประพันธ์ เรื่องขบขันในยุคเดียวกันนำมาใช้ เป็นสำนวนว่า
"เห็นหงส์" ความขบขันจากสำนวนนี้จะเกิดขึ้นได้ถ้าผู้อ่าน เข้าใจที่มาของสำนวน เนื่องจากความ
ขบขันอยู่ที่ต้นเหตุของสำนวน ไม่ใช่ความขบขันโดยตัวของสำนวนเอง ดังนั้นผู้อ่านที่ไม่รู้ต้นเหตุของ
สำนวนถึงแม้จะสามารถเดาความหมายจากบริบทของสำนวนได้ว่าสำนวนนี้มีความหมายว่า
เมาเหล้า ก็จะไม่เกิดความขบขันจากสำนวนนี้ บทบาทของการ เป็นสิ่งที่เราอารมณ์ขันก็จะสูญสิ้นไป
เหลือเพียงการทำให้เรื่องมีลักษณะที่เป็นกันเอง ไม่เคร่งเครียดซึ่งเป็นการช่วยบัพพื้นที่อารมณ์สนุก
สนานแก่ผู้อ่านเท่านั้น

5.3 การใช้ภาพพจน์ ภาพพจน์หมายถึงการใช้ถ้อยคำแบบต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมาย
ที่ลึกซึ้งและแจ่มชัดในใจผู้อ่านโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบ (นพรัตน์ คงมาลา 2532 : 163)
ภาพพจน์ที่นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันนิยมใช้มี 4 ประเภท ดังนี้

5.3.1 ภาพพจน์แบบอุปมา คือภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันโดยมีคำ
เชื่อมโยง เช่นคำว่า เหมือน คจุ ดั่ง เช่น ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม ฯลฯ (กาญจนา
นาคสกุล และคณะ 2524 : 202) ภาพพจน์ชนิดนี้มีปรากฏมากที่สุด และนักประพันธ์มีวิธีการ
เปรียบเทียบที่เราอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ในหลายลักษณะดังนี้

ก) ภาพพจน์แบบอุปมาที่ทำให้ภาพชัดเจน แต่เป็นภาพพจน์ที่ไม่เคยปรากฏ
ใช้มาก่อน เพราะเป็นการนำเอาสิ่งที่ไม่เข้าคู่กัน หรือต่างระดับกันมาเปรียบ ผู้อ่านมองเห็นทั้ง
ความคล้ายคลึงและความขัดแย้งในขณะเดียวกัน ดังตัวอย่างเช่น

นายสฤติย์ปรึกษาเป็นที่ตกลงกับใจตนเองแล้วว่า ชีวิตของเขาถ้าปราศจากแม่
รัตนารักษ์นี้เสียแล้ว จะต้องว่างเปล่าเหมือนดังกระดาศข้อสอบไล่วิชาคำนวณที่เขา
เคยส่งเมื่อครั้งเป็นนักเรียนนั่นทีเดียว

จากเรื่อง นักประพันธ์หนุ่มกับนักประพันธ์สาวรักกัน (อบ ไชยวสุ 2473 ข.: 1660)

การเปรียบเทียบชีวิตที่ว่างเปล่า เพราะขาดคนรักกับ

กระดาษข้อสอบที่ว่างเปล่า เป็นภาพพจน์ที่แปลก และสิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบเทียบนี้มีความหมายเกี่ยว
โยงถึงลักษณะที่น่าขบขันของตัวละคร คือ เมื่อเป็นเด็ก นายสตีลคิงจะอ่อนวิชาคณิตศาสตร์มากถึง
ขนาดที่ทำข้อสอบไม่ได้เลยจนต้องส่งกระดาษเปล่า ผู้อ่านจะขบขันความหมายนี้ก่อน แล้วจึงเกิด
การเปรียบเทียบ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบที่สมจริงเห็นภาพได้ชัดเจนมากด้วย แต่สร้างอารมณ์ขัน
ในความสมจริงนั้น

นักประพันธ์บางท่านก็ใช้ภาพพจน์แปลก ๆ ที่ให้ภาพชัดเจน
มากจนก่อให้เกิดอารมณ์ขันแก่ผู้อ่านได้ ดังตัวอย่างเช่น

คนชนิดนี้ถ้าเสียไม่ได้ก็ให้ยืมเงินเสียเล็กน้อยดีกว่าจะจำงไวไว้ใช้ ด้วยเวลามาทำ
งานมันคงค่อย ๆ ย่องเข้าประตูออฟฟิศ เหมือนลูกหมาที่ถูกอ้ายตัวใหญ่มันกัดมาใหม่ ๆ
ต้องหยุดเลียแผลตามทางรำไป ครั้นเวลาเลิกชีกลับมีอาการผลุนผลันลุกจากเก้าอี้
เหมือนกิริยาเสื่อที่โดนกัดเนื้อ

จาก จดหมายจากวางหรี (น.ม.ส. 2522 : 59)

ภาพพจน์แบบอุปมาทั้งสองตอนในข้อความที่ยกมานี้ เป็น
การเปรียบเทียบที่ให้ภาพชัดเจนมากจนเกินกว่าที่ใช้กันอยู่โดยปรกติ อาจกล่าวได้ว่าสิ่งที่น่าสนใจ
เปรียบเทียบนั้น ต่างระดับกันจึงทำให้ผู้อ่านขันในความต่างระดับนั้น นอกจากนั้นในระหว่าง
ภาพพจน์ทั้งสองตอน ยังมีลักษณะขัดแย้งกันโดยตรงกันข้าม เป็นการเพิ่มความขบขันขึ้นอีกจุดหนึ่งด้วย

นักประพันธ์บางท่านเสนอภาพพจน์แปลก ๆ ซ้อนกันหลาย
ข้อความ เพื่อเปรียบเทียบกับสิ่ง ๆ เดียว ดังตัวอย่างเช่น

นายประติษฐ์ ได้ยินเสียงดังอุกโหมลั่นก้องออกมาจากหน้าต่างริมประตูของตัวตึก
ซึ่งห่างจากประตูใหญ่ 10 ก้าว เป็นเสียงเหมือนคนสาละก้น้ำ เสียงเหมือนไขน้าจาก
ก๊อกอย่างแรงลงถ้วยแก้ว เสียงเหมือนเอาน้ำใส่โถ่งครึ่งหนึ่ง แล้วยกขึ้นเขย่า เสียง
เหมือนหมอน้ำเรือไฟเตรียมตัวจะระเบิด

จากเรื่อง หนุ่มอายุ 45 กับรองเท้านั่งสีแดง (อบ ไชยวสุ 2476 : 28)

เสียงที่กล่าวถึงนี้ คือเสียงกรนของชายชราผู้หนึ่งซึ่งนอนหลับ
อยู่ริมหน้าต่าง ผู้ประพันธ์ใช้ข้อความเปรียบเทียบเสียงกรนนี้ถึง 4 ข้อความ เป็นความเปรียบ
แปลก ๆ ซึ่งแสดงเสียงได้ชัดเจน สังกัดได้ว่าแต่ละข้อความแสดงระดับเสียงที่ดังขึ้น ๆ เป็น
ลำดับ ตั้งแต่การสาละก้น้ำ และดังขึ้นเป็นเสียงไขน้าจากก้น้ำ ดังขึ้นอีกเป็นเสียงเขย่าโถ่ง จนกระทั่ง
ดังที่สุดคือเสียงหมอน้ำเรือไฟจะระเบิด การใช้ภาพพจน์แปลก ๆ ซ้อนกันทำให้เห็นภาพและเสียงที่

ตั้งขึ้น เป็นลำดับอย่างชัดเจนจนสามารถเข้าใจอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ นอกจากนี้ยังระบุความแปลกของเสียง ที่ทำให้พรรณาเปรียบเทียบกับเสียงหลายอย่างพร้อม ๆ กัน ซึ่งจริง ๆ แล้วไม่ตรงกับเสียงใดที่นำมาเปรียบเลย คือไม่ใช่เสียงไขก๊อกน้ำจริง ๆ ไม่ใช่เสียงหม้อน้ำเรือจริง ๆ ฯลฯ

นอกจากนั้นยังมีการเสนอภาพพจน์ที่แปลก และสร้างภาพ

โดยการให้รายละเอียดปลีกย่อยมากจนเกินไป ดังตัวอย่างเช่น

คุณเจือมีความรักแม่สายหยุดอย่างจะประมาณไม่ได้ว่าเท่าไหน ครั้งหนึ่งปรากฏว่าคุณเจือเคยพยายามคำนวณความรักของเธอต่อแม่สายหยุดคุณ กล่าวคือถ้าเธอไม่ได้เห็นแม่สายหยุดวันไร วันนั้นเธอกินข้าวน้อยลงไป 4 ชาม มะเขื่อน้อยลงไป 18 ผล กุ้งเค็มน้อยลง 24 ตัว กะเทียมคองน้อยลง 7 หัว แต่มะเขินวันนั้นยายแม่ครัวผัดหมี่กะทิ คุณเจือต้องกินหมี่ผัดธรรมดาออกไปอีก 1 ชาม ของหวานกินกล้วยน้ำว่าน้อยลง 3 ผล กล้วยตากน้อยลง 4 ผล ความกระวนกระวายทำให้ต้องเดินพลาญอยู่ในเรือน เหยียบกระดานหักไป 1 แผ่น นอนไม่หลับต้องเปลืองน้ำมันมากขึ้น 1 ขวด ตอนดึกทำให้หัวต้องเปลืองกล้วยน้ำว่า 4 ผล กล้วยตาก 7 ผล บุหรี่กอินทรีเปลืองกว่าธรรมดา 2 ของ ในตอนเช้าปวดศีรษะต้องกินยาจันทลินลา 5 เม็ด น้ำมันเขียวทาขาที่เคล็ดเพราะตกลงครึ่งขวดเล็ก

จากเรื่อง เกี้ยวลูกสาวเจ๊ก (กาญจนาคพันธ์ 2469 : 1987)

ผู้ประพันธ์ให้รายละเอียดปลีกย่อยอย่างยืดยาวมาก จนเกินความจำเป็น เพื่อเน้นให้ผู้อ่านเห็นว่าคุณเจือรักแม่สายหยุดมากมายเพียงใด ความขบขันอยู่ที่การให้ปริมาณโดยรายละเอียดของอาหารและเครื่องใช้ทุกอย่าง นอกจากนั้น พฤติกรรมที่เปรียบเทียบให้เห็นยังดูเหลวไหลไร้สาระและเกินความจริง จึงช่วยเพิ่มความขบขันอีกทางหนึ่ง

ข) ภาพพจน์แบบอุปมาที่เปรียบเทียบอย่างอ้อมค้อมให้ผู้อ่านตีความ ผู้ประพันธ์บางท่านจะใช้ภาพพจน์ที่ใช้กันโดยทั่วไปจนเป็นที่เข้าใจ แต่แทนที่จะเปรียบเทียบโดยตรงกลับกล่าวอย่างอ้อมค้อมให้ผู้อ่านต้องตีความ ดังตัวอย่างเช่น

หม้ออันแกกโรธเต็มที หน้าแกดูเหมือนจะคนหม้อข้าวก็แทบได้

จากเรื่อง เศรษฐีพิชฌโลก (น.ม.ส. 2514 ง. : 183)

ข้อความนี้ตรงกับความเปรียบเทียบที่ใช้กันโดยทั่วไปคือ หน้างอเหมือนจวก แต่ผู้ประพันธ์ไม่กล่าวโดยตรง ใช้วิธีพูดอ้อมค้อมถึงความหมายของจวกซึ่งหมายถึงอุปสรรคต่ออาหาร ความขบขันจะเกิดขึ้น เมื่อผู้อ่านตีความได้ว่าผู้ประพันธ์ต้องการจะเปรียบเทียบว่าอย่างไร

หรืออีกตัวอย่างหนึ่งจาก เรื่อง ประกวดใจ

นายปลอด เห็นไก่แพนงแกลงตกลงไปจนทองหยิบผ้อยทอง ก็ให้ยากลืนจนปาก
ราวกับ เดือน 12

(น.ม.ส. 2504 ข. : 166)

ข้อความนี้ผู้ประพันธ์หมายความว่า นายปลอดอยากกิน
อาหารจนน้ำลายสอขึ้นมาเต็มปาก เหมือนน้ำที่เอ่อนองตลิ่งใน เดือน 12

ภาพพจน์ประเภทนี้ ผู้ประพันธ์จะไม่กล่าวโดยตรง แต่
กล่าวอ้อมค้อมให้ผู้อ่านตีความขึ้นหนึ่งก่อน ดังนั้นหากผู้อ่านคิดไม่ถึงและตีความไม่ได้ก็จะไม่เข้าใจ
ความ เปรียบนี้ รวมทั้งไม่เกิดความขบขันด้วย แต่หากผู้อ่านตีความได้ ก็จะขบขันในความช่างคิด
ช่างสังเกตของผู้ประพันธ์ที่สร้างโครงสร้าง เปรียบ เทียบอย่างซับซ้อน

ค) ภาพพจน์แบบอุปมาที่ขัดแย้งกัน สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบกันจะมี
ความขัดแย้งหรือเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน ดังตัวอย่างเช่น

ครั้งนี้จะไม่เรียนอะไรเพิ่มเติมอีกเลย เข้าทำงานที่ไหนก็ไม่ได้ง่าย ๆ นอกจาก
สมัครเป็นครู แต่อาชีพครูก็เป็นที่รู้จักอยู่แล้วว่าก้าวหน้ารวดเร็วเท่า ๆ กับเข็นรถ
บดถนน

จากเรื่อง พระเอกรักลูกสาวครูใหญ่ (อบ ไชยวสุ 2473 ค. : 189)

จุดที่เป็นความขัดแย้งก็คือ การใช้คำว่า รวดเร็ว กับการ
เข็นรถบดถนน โดยปกติรถบดถนนก็เป็นรถที่วิ่งได้ช้ามากอยู่แล้ว ถ้าใช้แรงคนเข็นก็จะเคลื่อนที่ไป
ได้ช้ามากยิ่งขึ้น เพราะน้ำหนักของรถเป็นอุปสรรค แต่ผู้ประพันธ์ใช้คำวิเศษณ์ว่ารวดเร็วเพื่อลวง
ผู้อ่านให้ติดตามความหมายของคำก่อน แล้วจึงเสนออัตราเทียบของความเร็ว ภาพพจน์นี้มีลักษณะ
เป็นการเสียดสีด้วย คือ เสียดสีว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ไม่ค่อยมีความก้าวหน้า

นอกจากความขัดแย้งกันในด้านคำและความหมายแล้ว ยัง
มีการ เปรียบ เทียบที่ขัดแย้งกันในเรื่องเนื้อความที่ เปรียบ เทียบกันและการใช้ภาษาด้วย ดังตัวอย่าง
เช่น

นายขวาน คร้ามขวาน ค่อยบรรจงวางถ้วยแก้วอันเหือดแล้วซึ่งสุราไปธาตุ นิ้วชี้
และหัวแม่มือซ้ายยังคืบขึ้นมะม่วงท่วงทักกริดกราย ประคุนางระบำกริดนิ้วคืบช่อบุบผา
มาลัยสุคนธรส

จากเรื่อง หนังเสือ (ศรีสุวรรณ 2467 : 114)

ผู้ประพันธ์ เปรียบ เทียบลักษณะการหยิบขึ้นมะม่วงกินแก้ม

เหล่า กับลักษณะนางระบำกรีดนิ้วคืบช่อดอกไม้ นอกจากนั้นผู้ประพันธ์ยังใช้คำศัพท์ที่ไพเราะ คือ บุษผาสุนทรสมมา เปรียบเทียบกับชั้นมะม่วง สิ่งเหล่านี้เป็นความแตกต่างตรงกันข้าม ทำให้ภาพที่เกิดขึ้นในใจผู้อ่าน เป็นภาพลักษณะขัดแย้งอย่างน่าขัน

จากที่กล่าวจะเห็นได้ว่า การใช้ภาพพจน์แบบอุปมาใน ร้อยแก้วแนวขบขัน เป็นการใช้เพื่อวัตถุประสงค์โดยตรงของภาพพจน์ คือการสร้างภาพที่แจ่มชัด และลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่าน และในขณะที่เดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ด้วย โดยมี กลวิธีหลัก 3 ประการคือ สร้างภาพที่ขัดแย้ง ซึ่งเกิดจากรายละเอียดในการเปรียบเทียบที่ขัดแย้งกัน สร้างภาพที่มีลักษณะต่างไปจากปกติ แต่เป็นไปได้ รวมทั้งสร้างภาพด้วยรายละเอียดมากเกินไป

5.3.2 ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ คือ ภาพพจน์ที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการ เปรียบเทียบมากล่าวทันทีโดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่า เป็น (กาญจนา นาคสกุล และคณะ 2524 : 202) นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันไม่นิยมใช้ภาพพจน์ประเภทนี้มากนัก ตัวอย่างของการใช้ภาพพจน์เช่นนี้คือ

หมอนั่นก็อยากที่จะจับสียาตราของแกหักให้เป็นท่อน ๆ เหมือนหักไม้ก้านรูป

จากเรื่อง เศรษฐีพิชฌโลก (น.ม.ส. 2514 ง. : 192)

ผู้ประพันธ์ใช้คำว่าสียาตราเปรียบแทนนายปิ่น ซึ่งเป็นน้องเขยของหมอนั่น สียาตราหรือสียะตรา เป็นตัวละครสำคัญในวรรณคดีเรื่องอิเหนา เป็นน้องชายของบุษบา จึงมีฐานะเป็นน้องเมียของอิเหนา เมื่อนำเรื่องนี้ไปเปรียบเทียบกับเรื่องอิเหนา หมอนั่นก็มีฐานะเท่ากับอิเหนา คือเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ดังนั้นน้องเมียของหมอนั่นก็เท่ากับสียะตรา การเปรียบเทียบที่แปลกและซับซ้อนนี้สามารถเร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้ แต่ต้องอยู่ในเงื่อนไขที่ว่า ผู้อ่านจะต้องรู้จักวรรณคดีเรื่องอิเหนา และรู้จักตัวละครและความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่องเป็นอย่างดี จึงจะเข้าใจการเปรียบเทียบนี้และเกิดความขบขันได้ นอกจากนั้นความขบขันยังเกิดจากความแตกต่างของลักษณะตัวละครที่นำมาเปรียบเทียบกันด้วย คือหมอนั่นเป็นชาวบ้านวัยกลางคนที่ไม่เฉลียวฉลาดนัก ไม่ได้มีลักษณะใดที่คล้ายคลึงกับอิเหนา เจ้าชายผู้สูงศักดิ์และมีรูปโฉมงดงามเลย นายปิ่นก็เป็นนักโทษที่เพิ่งออกจากคุก รูปร่างหน้าตาก็ทรุดโทรม ทั้งยังมีนิสัยขี้โกง แตกต่างจากสียะตรา เจ้าชายหนุ่มน้อยซึ่งมีคุณสมบัติเพียบพร้อมทุก ๆ ด้าน ตัวละครที่นำมาเปรียบเทียบกันทั้ง 2 คู่นี้ ไม่มีลักษณะใดที่คล้ายคลึงกันเลยนอกจากในแง่ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เปรียบกับสิ่งที่นำมาเปรียบนี้เองที่เร้าอารมณ์ขันของผู้อ่าน

เป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ในร้อยแก้วแนวขบขัน

มักเป็นการ เปรียบ เทียบกับ เรื่องวรรณคดี หรือตำนานต่าง ๆ มีการใช้ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ที่เด่น และเร้าอารมณ์ขันได้มากอีกตัวอย่างหนึ่งในเรื่อง เสียดัง

พลาทอนายก็รู้ว่าไม้กวาดทำเสื่อลากหาง แร่เข้าไปใส่ท่านคากานันฆ่าดอยหลังกรูด ๆ ... ขนเขียนหมากและสรรพข้าวของซึ่งตั้งอยู่ข้าง ๆ ล้มระเนระนาด รามสูรไม้กวาดไล่ เมฆลามมือ เปล่าไม่มีแก้วอยู่ใต้ครู่หนึ่ง เขาวงกตของกานันฆ่าเป็นอันสิ้นสุด โดยไปจนมุม อยู่ที่ประตูห้อง และทันใดนั้นสายฟ้าฟาดอันเกิดจากไม้กวาดกระทบกับพื้นก็ดังเสียงเผียะ ๆ เข้าสองทีพร้อมกับเสียงฟ้าร้องโอย ๆ ของกานันฆ่า ประสานกันเพื่อมิให้ท่านนายเสียดัง ในการตีผิด

(สมพงษ์ สมยานุเคราะห์ 2468 : 953)

ข้อความที่ยกมามีการใช้ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์อยู่หลายคน โดยผู้ ประพันธ์ เปรียบ เทียบการวิวาทกันกับตำนาน เรื่องรามสูรกับ เมฆลา ทั้งในแง่ตัวละครและพฤติกรรม แต่ก็เป็นการ เปรียบ เทียบที่มีลักษณะขัดแย้งกันอยู่อีก เช่นกัน จึงทำให้เกิดความขบขัน กล่าวคือการ เปรียบ เทียบนี้ เป็นการ เปรียบ เทียบในจุดที่คล้ายคลึงกัน เพียงจุดเดียวคือการหนีและการไล่ตามรวมทั้งการทำร้าย แต่ในลักษณะอื่น ๆ นั้นแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ตั้งแต่เพศที่กลับกัน วัยและสถานภาพ รวมทั้งพฤติกรรมที่ไม่เข้ากันคือ เปรียบ เทียบการตีไม้กวาด ซึ่งเป็นอาวุธของ "ท่านนาย" กับการ ขว้างขวานซึ่งเป็นอาวุธของรามสูร ตัวอย่างนี้ก็เช่นเดียวกับตัวอย่างแรกคือต้องอยู่ในเงื่อนไขที่ว่า ผู้อ่านจะต้องรู้จักตำนาน เรื่อง เมฆลาล้อแก้วจึงจะ เกิดความขบขันขึ้นได้จากการสร้างภาพที่ขัดแย้งกัน

5.3.3 ภาพพจน์แบบอติพจน์คือการ เปรียบ เทียบที่เกินความจริง (กาญจนา นาคสกุล และคณะ 2524 : 204) การสร้างความเกินจริงเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่สามารถสร้างความขบขันได้ดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วข้างต้น และในการใช้ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้ เปรียบก็เช่นเดียวกัน ดังตัวอย่างจากเรื่อง จดหมายจากวางหระ

เจ้าจ๋องคนนี้ เวลาสมุหนายูซีจุ่นยังมั่งมี ก็ได้ไปศึกษาศิลปศาสตร์วิชาการ ณ สำนัก ติศาปาโหมกย์ เมื่อกลับมาที่รู้หลักนักปราชญ์ติ เบลโต โยเมอ์ เวอร์ยิล มิลตัน พวกนี้ ก็รู้ขึ้นใจราวกับเคย เป็น เกลอกันมาแต่ เล็ก ๆ

(น.ม.ส. 2522 : 36)

การ เปรียบ เทียบนี้เกินจริง เพราะนักปราชญ์เหล่านั้นล้วน เป็นคนในยุค โบราณทั้งสิ้น จึง เป็นไปไม่ได้ที่จะมา เป็น เกลอกัน เจ้าจ๋อง

การใช้ภาพพจน์แบบอติพจน์ เป็นกลวิธีการใช้ภาษาที่เร้าอารมณ์ขันได้ มากกลวิธีหนึ่ง แต่กลับไม่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขันมากนัก เพราะอติพจน์ต้องใช้โดยผู้ใช้นั้น

มากกลวิธีหนึ่ง แต่กลับไม่ปรากฏในร้อยแก้วแนวขบขันมากนัก เพราะอดีตต้องใช้โดยผู้ชั้นนั้นเน้นความเกินจริงให้เห็นความจริงใจของอารมณ์ แต่ในเรื่องขบขันเป็นความเกินจริงที่ผู้เขียนใช้ให้รู้ว่าแกล้งใช้

5.3.4 ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐาน คือการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือมีชีวิตแต่ไม่ใช่คนมากล่าวถึงราวกับเป็นคน (กาญจนา นาคสกุล และคณะ 2524 : 204) ตัวอย่างของการใช้ภาพพจน์ประเภทนี้ เช่นในเรื่อง ไปเที่ยวรถไฟสายนครราชสีมา

ข้าพเจ้าตื่นขึ้นเวลาห้ารุ่ง แต่เข้าคัมยังตื่นก่อนข้าพเจ้า เพราะมาตั้งคอยอยู่ข้างเตียง เสรีจสรพแล้ว

(เขียวหวาน 2444 : 849)

จากภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานนี้มีลักษณะ เป็นการเปรียบเทียบแบบขัดแย้งระหว่างผู้ทำอาการกับกิริยาอาการ ดังเช่นในตัวอย่างนี้ ข้าพเจ้าเป็นสิ่งไม่มีชีวิต แต่แสดงอาการตื่นได้ ความขบขันเกิดจากความขัดแย้งนี้

ตัวอย่างของภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานอีกตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่

นาฬิกา Big Ben ครางเสียงสนั่น พระอาทิตย์ซึ่งกำลังนอนหลับสบายริบแผ่นขึ้นจากเตียง นึกแค้นใจตนเองที่ไปเที่ยว 9 ชั้น ดึกเกินไปจนทำให้ตื่นสาย สรงน้ำ เสรีจรับแต่งตัวส่งพระสุลีให้เติมน้ำมันรถ พอเสร็จก็โดดขึ้น "วัวร์แซง" ตอนเดียวขับมุ่งไปทางทิศตะวันออก พลาจค้อย ๆ เปิดหมวก "โยเซฟ ฮิวอร์ด" ออกทีละน้อย ฉายรัศมีอันร้อนแรงไปยังพื้นโลก

จากเรื่อง เกินต้องการ (ร. หงสกุล 2475 : 939)

ข้อความที่ยกมานี้ เป็นการเปรียบเทียบแบบบุคลาธิษฐานตลอดทั้งข้อความ โดยให้พระอาทิตย์แสดงพฤติกรรมแบบมนุษย์ จะเห็นว่า การแสดงพฤติกรรมนั้นมีรายละเอียดมาก เช่นสวมหมวก "โยเซฟ ฮิวอร์ด" หรือ ขับรถยนต์ "วัวร์แซง" ตามแบบที่คนในสมัยนั้นนิยม และรายละเอียดนี้ยิ่งมีมากก็ยิ่งสร้างภาพชัดเจนมาก และยิ่งชัดเจนมากเท่าใด ก็ยิ่งก่อความขบขันมากเท่านั้น

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับการใช้ภาพพจน์มีข้อนำสังเกตว่า การใช้ภาพพจน์ที่เร้าอารมณ์ขบขันนั้นไม่ว่าจะเป็นภาพพจน์ประเภทใดและมีกลวิธีย่อยที่แตกต่างกันอย่างไรต่างก็มีจุดใหญ่ที่สร้างความขบขันอย่างเดียวกัน คือ ล้วนเป็นภาพพจน์ที่ต่างไปจากแบบแผนที่เคยมีมาทั้งสิ้น ความขบขันจึงเกิดจากความคาดไม่ถึงถึงความช่างคิดช่างสังเกตอันซับซ้อนของผู้ประพันธ์

5.4 การบรรยายเรื่อง กลวิธีการบรรยายเรื่องที่ทำให้เกิดความขบขัน อาจจำแนกได้เป็น 6 กลวิธี ดังนี้

5.4.1 การบรรยายอย่างอ้อมค้อม นักประพันธ์ร้อยแก้วแนวขบขันหลายท่านจงใจบรรยายอย่างอ้อมค้อมให้ผู้อ่านต้องตีความ ความขบขันจึงเกิดจากความอ้อมค้อมและแง่คิดนั้น ๆ ดังตัวอย่างจากเรื่อง นักประพันธ์หนุ่มและนักประพันธ์สาวรักกัน

นายเสวียน เสวตทูต หรือก็เป็นผู้ไม่เชื่อความสามารถของผู้ค้นคิดมิดโคนทวดเครา จึงจวนจะเป็นแขกยามอยู่เสมอ นายยี่สุน สายประเสริฐ หรือก็เป็นผู้จะไม่สามารถทนทานพายุฝนได้ เมื่อไรเศษกระดาษปลิวเพราะพายุ เป็นที่แน่่ว่านายผู้นี้จะปลิวด้วย และหิ้งถ้าเผอิญถอดเสื้อออก นักเรียนแพทย์อาจเข้าใจผิดไปว่าโครงกระดูกในท้องเรียนของตนนี่มา ส่วนนายโชติ แซ่พันธ์ นั้นเล่า ถ้าเราท่านจะเล่นช้อนหากับแกในคอนกลางคืน แกไม่ต้องลำบากที่จะหาที่ซ่อนเพียงยืนอยู่กลางแจ้ง เราก็ไม่เห็นแกเสียแล้ว แต่ถ้าเมื่อไรแกขี้มออกมาเป็นเชิงเยาะว่า เราหาแกไม่พบ เราก็จะเห็นเหมือนหนึ่งมีฟันขาวราว 20 ซี่ลอยอยู่เฉย ๆ

(อบ ไซยาสู 2473 ข. 1658-1659)

ข้อความทั้งหมด ผู้ประพันธ์ต้องการจะบอกรูปร่างลักษณะของตัวละครเพียงแต่ว่า นายเสวียน ชอบไว้หนวดเครารุงรัง นายยี่สุนเป็นคนผอมมาก และนายโชติเป็นคนผิวดำมาก แต่ผู้ประพันธ์บรรยายอย่างอ้อมค้อมยืดยาว โดยการกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้จากรูปร่างลักษณะนั้น ผู้อ่านต้องสามารถตีความและเข้าใจความหมายได้ทั้งหมด แล้วจึงจะเกิดความขบขันกลวิธีของผู้เขียน

5.4.2 การบรรยายให้เกิดความจริง นักประพันธ์บางท่านสร้างความขบขันโดยการบรรยายเรื่องให้เกิดความจริง ดังตัวอย่างจากเรื่อง โอรสสำหรับชายหนุ่ม ของ น.ม.ส.

ข้าพเจ้าว่า "โหน, ขอคูโกล้ ๆ อีกทีเถอะ" และรับรูปมาดูโกล้แล้วดูโกล ทั้งคูตรง ๆ และคูเจียง ๆ ก็ไม่เห็นสวยตรงโหน ดูตามชอกหูแลหลังคิ้ว ก็ไม่พบอะไรน่าคูหันคูรอบจากรุทศแลทศทศก็หาอะไรงามมิได้

(2513 : 271)

ผู้ประพันธ์บรรยายเรื่องให้เกิดความจริง เพราะการดูรูปภาพนั้น ผู้ดูไม่สามารถจะดูได้ละเอียดถึงขนาดเห็นชอกหูหรือหลังคิ้วได้ และก็คงจะไม่ถึงกับดูครบสิบทิศ การบรรยายเช่นนี้ เพื่อบอกให้รู้ว่า "ข้าพเจ้า" พยายามค้นหาความงามของหญิงในรูปอย่างละเอียด

แต่ก็หาไม่พบ ความเกินจริง เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความขบขัน

5.4.3 การบรรยาย เรื่องลวงความคิดของผู้อ่าน การบรรยาย เรื่องใน ลักษณะนี้มีทั้งการลวงด้วย เนื้อความและการลวงด้วยการใช้ภาษา การลวงด้วย เนื้อความมักจะ เป็น ข้อความสั้น ๆ ประโยคแรกจะเป็นข้อความซึ่งชวนให้ผู้อ่าน เข้าใจ เรื่องไปในทิศทางหนึ่ง หรือ เกิด ความจงนอยู่ในใจ ส่วนประโยคต่อมาจะเป็นการเปิดเผยความจริงซึ่งพลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน หรือ เป็นสิ่งที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง ดังตัวอย่าง เช่น

ดูฟุตบอลล์ เป็นดูที่พล เมืองแก่ ๆ เคราะห์ร้ายมาก คือมี เงินมีตายกันนั้นละหลาย ๆ คน ถ้าไม่เงินไม่ตายกันเสียบ้าง ผู้รักฟุตบอลล์ก็ไมรู้จะหา เหตุอะไรมาโกหกหัวหน้างาน ลาแอบไปดูฟุตบอลล์...พวกพล เมืองแก่ ๆ มีย่าและยาย เป็นต้น พอหมดดูฟุตบอลล์ก็ หาย เคราะห์ร้าย ที่ป่วยก็หายที่ตายก็ฟื้น

จากเรื่อง ผู้รักษาประตู (อบ ไซยวสุ 2474 : 454)

ประโยคแรกของข้อความนี้สร้างความจงนขึ้นในใจของผู้อ่านว่า เหตุใดคนแก่จึง เจ็บและตายกันมากหรืออาจ เข้าใจไปว่าคนแก่ดูฟุตบอลล์และตื่น เต็มมาก เกินไปจน เป็นอันตรายถึงชีวิตจริง ๆ แต่เหตุผลที่อธิบายต่อมานั้นพลิกไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน เพราะ คนแก่ไม่ได้ตายจริง เพียงแต่ถูกอ้างว่าตาย

ส่วนการลวงด้วยการใช้ภาษามักจะ เป็นการลวงความคิดโดยตลอด เรื่องแล้ว เปิด เผยความจริงในตอนท้าย เรื่อง นั่นก็คือการใช้ภาษา เป็น เครื่องมือในการสร้าง โคร่ง เรื่องแบบที่พลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่าน ผู้ประพันธ์มักจะใช้ภาษาระดับสูง หรือ เป็นทางการมาบรรยาย เรื่องราวธรรมดาสามัญ ทำให้ผู้อ่านคาดความสำคัญของ เรื่องไว้ระดับหนึ่ง ดังตัวอย่างการใช้ภาษาในการบรรยาย เรื่อง ทนตทุกข์

น่าประหลาดที่ริมฝีปากราวกับแค้นชวดซึ่ง เคย เคยยิ้ม แก้มซึ่ง เคยยิ้มอยู่ด้วยสีโลहित และดวงหน้าซึ่ง เคย เบี่ยมไปด้วยความหวานมาแต่ก่อนนั้น บัดนี้กลับซีด เขียวและจืดชืด นวลใยได้ค่อย ๆ จางหายไปจากดวงหน้า คอระหงอันขาวสะอาดซึ่ง เคยตั้งตรง เป็น สง่าอยู่เหนือไหล่ ก็กลับอ่อนระทวยลง ดวงตาอันเคยมีแววแจ่มใส ก็ค่อย ๆ ขุ่นมัวมากขึ้น ๆ ครั้นแล้วน้ำตาก็ เริ่มคลอตาและแล้วก็ไหลรินลง เผาะ- เผาะ... อนิจจาความ ทุกข์ สามีหาอะไรกับผู้เฒ่าเหล่าชะราซึ่ง น่าจะมีความทุกข์ได้ด้วยประการต่าง ๆ ตาม สภาพแห่งโลกวิสัย แม้แต่แม่จินดาซึ่งกำลังสาวรุ่นกำลังดี เจ้าหล่อนผู้มีใจอันสะคราญ ตา มีเกียรติและศักดิ์อันสูง และมีทรัพย์อันเหลือที่จะจับจ่าย น้ำที่เธอควรจะ เหลิง ระวังอยู่ในห้วงแห่งความสุข ควรที่เธอจะมีแต่ความยิ้ม เอิบและสำราญใจ ตามวัย

อันศึกะนองอย่างมีรู้จักสร้างชา แต่อนิจจาเอ๋ย แทนที่เธอจะเร่งรีบขึ้นบานอย่างที
ควรจะเป็น เธอกลับมานั่งโศกเศร้าเหงาหงอยอยู่

(กม เลศ 2471 : 110-111)

ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาที่ไพเราะทั้งคำและความ เปรียบบรรยายความ
เศร้าโศกของตัวละครได้อย่างลึกซึ้งกินใจชวนให้ผู้อ่านเข้าใจว่าความทุกข์ของแม่จินดาคงจะเกิด
มาจากความรัก เพราะเรื่องสั้นและนวนิยายแนวรัก โศกในยุคนั้น ก็นิยมบรรยายเรื่องด้วยสำนวน
ภาษาที่ไพเราะและมีการใช้ความเปรียบ (สุพรรณิ วราทร 2519 : 226) ผู้ประพันธ์บรรยาย
ความโศกเศร้าของแม่จินดาด้วยภาษาที่ไพเราะกินใจไปตลอดทั้งเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ร่วม
กับตัวละคร แต่ในตอนท้ายความจริงได้เปิดเผยออกมาว่า แม่จินดาร้องไห้เพราะปวดฟัน ความ
จริงพลิกผันไปจากความคาดหมายของผู้อ่านโดยสิ้นเชิง จะเห็นได้ว่าการบรรยายด้วยระดับภาษาที่
ไพเราะในเรื่องนี้เป็นกลวิธีสำคัญในการลวงความคิดของผู้อ่าน และเมื่อเรื่องเปิดเผยในจุดสูงสุด
ผู้อ่านก็ไม่สามารถปฏิเสธความสอดคล้องของการบรรยายกับสาเหตุจริงของความทุกข์ของตัวละคร
การบรรยายเรื่องจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความขบขันจากเรื่องที่พลิกความคาดหมาย

5.4.4 การบรรยายเรื่องโดยการใช้ภาษาต่างระดับ ความขบขันจะเกิดขึ้น
จากการที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำที่มีระดับต่าง ๆ กัน ปะปนกันไปในการบรรยายเรื่องโดยตลอด
ดังตัวอย่างจากเรื่อง สะกิดพงสาวดารญี่ปุ่น ของสมุห์หอม

คืนนั้นสิ, คืนวันที่ 23 สิงหาคม ศศิธรเจาแสงคุมืดดื้อ ภายใต้เคหาสน์ของตาสามีนา
เศรษฐีเอกในเกาะโอชิม่า ข้างเสาดะหม้อเหนือปากครกค้ำข้าว มีสตรีสาวบุรุษหนุ่ม
คู่หนึ่ง นั่งตระกองกอดกันกลมอยู่ หึงพุดกระเส่า ๆ ว่า พี่มิเกเรของน้องเอ๋ย ชาตินี้
เรามีกรรมแล้ว พี่เป็นกระยาจกทราหม น้องสิเป็นลูกสาวเศรษฐี เราหมดโฉบที่จะได้
เยือกกันแล้ว จงกัมพัทธ์ทนความเจ็บปวดที่อุระกลัดหนองไปจนกว่าจะแห้งแแก้เกิด...
จริงอยู่ที่ช่วยชีวิตน้องไว้เมื่อคราวอภัยภูษิตของพี่ไล่ก้น้อง แต่น้องเป็นหญิงควรจักอยู่ใน
โอรบาท เชื้อพึงบิดามารดาของผู้บังเกิดเศียร มารดาของน้องก็ทำกาลกิริยาไปเสียแล้ว
เหลือแต่บิดานี้คนเดียว ยังไงถ้าหมดทางพึ่งพานักบิดาจะหันพัทธ์ไปหาเข้ายาไล่ที่ไหนเล่า

(2471 :1255-1256)

จะเห็นได้ว่า ผู้ประพันธ์ใช้คำหลายระดับ ทั้งคำราชาศัพท์ เช่น พักตร์
อุระ เศียร คำศัพท์บาลีสันสกฤตที่ไพเราะ เช่น ศศิธร กาลกิริยา คำทับศัพท์ เช่น โฉบ คำ
สะแลง เช่น แห้งแแก้ และคำภาษาพูด เช่น มืดดื้อ ข้าวยาไล่ เป็นต้น การใช้คำต่างระดับทำให้เกิด
เกิดความไม่เข้ากันของการใช้ภาษาในการบรรยาย ซึ่งเร้าอารมณ์ขบขันได้เพราะผู้อ่านรู้ว่าผู้เขียน

จงใจใช้

จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะมกลวิธีในการสร้างความขบขันที่แตกต่างกันไปอย่างไร แต่ก็ล้วนมีจุดใหญ่ร่วมกัน คือ บรรยายเรื่องในลักษณะที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติของการบรรยาย การบรรยายที่ดีจะต้องสั้นกระชับรัด อ่านเข้าใจง่าย และตรงไปตรงมา ไม่มีส่วนประกอบที่เป็นเกร็ดฝอยซึ่งไม่จำเป็น (กาญจนา นาคสกุล และคณะ 2524 : 295) รวมทั้งต้องใช้คำที่เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับท่านองการเขียน แต่จะเห็นว่าการบรรยายเรื่องของ ร้อยแก้วแนวขบขันล้วน เบี่ยงเบนไปจากการบรรยายที่ดีทั้งสิ้น ตั้งแต่การบรรยายอ้อมค้อม ให้รายละเอียดมากจนเกินไป ลวงความคิดของผู้อ่านจากการใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับเรื่อง รวมไปถึงการบรรยายด้วยคำต่างระดับด้วย

5.5 การสะกิดคำและการใช้เครื่องหมาย มีการสะกิดคำและการใช้เครื่องหมายในร้อยแก้วแนวขบขันที่แปลกไปจากปกติ ซึ่งสามารถสร้างความขบขันได้ โดยจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

5.5.1 การสะกิดคำผิด นักประพันธ์บางท่านจงใจสะกิดคำให้ผิด เพื่อเร้าอารมณ์ขัน การสะกิดคำผิดอย่างตั้งใจนี้ส่วนใหญ่จะเป็นข้อความในจดหมายซึ่งแยกออกมาจากดำเนินเรื่องตามปกติ เพื่อจะให้ผู้อ่านมองเห็นความตั้งใจนี้ ดังตัวอย่างจาก เรื่องสะกิดพงศาวดารญี่ปุ่น ของสมุห์หอม

ก็มี เก เพ็ญอุลัมของฉ่องเอย

บัณเฑาะฐฉัพพัชร์กับคนคคแพ้ว อยู่ณบ้านภูนิภาภิงมับขุ เข็มจะ เคียงภูเขมพ่ายฉีกละ
ไป ออมจากบ้านก็มีอ้ายฉมเก เหมอยพิงควาลาให้ไ้ไ้ไ้ ฉ่องเหริอทแพ้วมาเร็ดก็มาภา
ฉ่องไปไว้ เขียวฉีปฟ้าสพัยเร็ด

(2471 : 1264)

การสะกิดนี้เป็นไปอย่างจงใจ และมีระบบโดยผู้ประพันธ์เลือกใช้พยัญชนะที่เป็นคู่เสียงมาสะกิดแทนทำให้คำออกเสียงถูกต้อง ถ้าฟังจากเสียงอ่านจะเข้าใจทันทีและไม่ขบขันเพราะ เป็นคำใช้กันทั่วไป ความขบขันไม่ได้อยู่ที่ตัวคำ แต่อยู่วิธีที่การสะกิดคำซึ่งเป็นการลวงความคิดผู้อ่านให้เข้าใจว่าเป็นคำยากหรือเป็นคำที่ไม่รู้จัก หรือสำหรับในเรื่องนี้ก็อาจเป็นการลวงว่าเป็นลักษณะภาษาของชาวเกาะใน เรื่อง แต่เมื่อผสมคำได้แล้วและทราบว่ามีหมายถึงอะไร ก็จะไม่เกิดความขบขันจากการลวงนั้น

5.5.2 การใช้เครื่องหมายขลิบหรือเครื่องหมายวงเล็บ ผู้ประพันธ์บางท่าน ใช้เครื่องหมายวงเล็บประกอบการบรรยายเรื่อง เพื่อกำกับข้อความที่กันไว้เป็นพิเศษ วัตถุประสงค์ของการกันข้อความจะมีแตกต่างกันไป ซึ่งการใช้เครื่องหมายวงเล็บ เพื่อเราอารมณ์มีดังนี้

ก) การใช้เครื่องหมายวงเล็บอธิบายความโดยไม่จำเป็น ความขบขันจะเกิดขึ้นจากข้อความในวงเล็บนั้น เป็นสิ่งที่ผู้อ่านทราบดีอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องบอก การบอกกลับทำให้เกิดแง่คิดไปอีกอย่างที่ชวนให้ขบขัน ดังตัวอย่างเช่น

วันนั้นเรา (เว้นแต่กิลลิก) นั่งสูบล่องพลางปรับทุกข์กันว่าพวกเรากำลังเป็นเวลา
เสื่อม

จากเรื่อง หงส์ (น.ม.ส. 2504 ค. : 68)

กิลลิก เป็นสุนัขและผู้อ่านก็ทราบดีเพราะผู้ประพันธ์บอกไว้ในเรื่อง ดังนั้นกิลลิกย่อมไม่สูบล่องและพูดปรับทุกข์กับคนอย่างแน่นอน วงเล็บที่อธิบายความจริง เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น นอกจากนั้น หากผู้ประพันธ์ไม่ใช้วงเล็บเพิ่มเติมเข้ามา ผู้อ่านก็ย่อมไม่คิดว่า "เรา" หมายรวมถึงกิลลิกอยู่แล้ว ข้อความในวงเล็บจึงเตือนให้คิดถึงสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องคิด ผู้อ่านจะรู้สึกว่ามีผู้เขียนเองที่รวมเอา "กิลลิก" ไว้ในคำว่า "เรา" จึงช่วยเพิ่มความขบขันได้

ข) การใช้เครื่องหมายวงเล็บเพื่อแสดงความคิดเห็นหรือตั้งข้อสังเกตที่แปลกและขบขัน ผู้ประพันธ์มักใช้เครื่องหมายวงเล็บเพื่อแทรกข้อสังเกตหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบางสิ่งในเรื่อง ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องโดยตรง ดังตัวอย่างจากเรื่อง ไปเที่ยวรถไฟสายนครราชสีมา ของ เขียวหวาน

ข้าพเจ้าเวลาทั้งอาบน้ำและรับประทานไม่มากกว่าครึ่งชั่วโมง พอแต่งเนื้อแต่งตัวเสร็จ (การแต่งเนื้อนี้ถ้าผู้หญิงคงผัดหน้าหรือทาแป้ง แต่ผู้ชายยังไร่มั่น) โมงเช้าตรงก็ได้ออกจากบ้าน

(2444 : 850)

ผู้ประพันธ์ใช้เครื่องหมายวงเล็บกำกับข้อความแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำว่าแต่งเนื้อแต่งตัวอย่างตลกขบขัน โดยการตีความตรงตามรูปคำ ความคิดเห็นนี้เป็นสิ่งที่แทรกเข้ามาโดยไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องโดยตรง

ค) การใช้เครื่องหมายวงเล็บเพื่อบรรยายเรื่องเพิ่มเติมที่เราอารมณ์ขบขัน และเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับที่บรรยายไว้เดิม ดังตัวอย่างเช่น

รถไฟแล่นชโลเข้าสเตรชั่นสามเสน เสียงฝีเท้าคนเดินไปมาและขึ้นลงดั่งโครม ๆ
คราม ๆ แต่ข้าพเจ้าจะละความสุขขงอกขึ้นคูดทางหน้าต่างหามีได้...หญิงผู้คหนึ่ง
อ้วน ๆ พลั่ย ๆ นุ่งผ้าลายสีนกกพิราบ ห่มแพรสีนวน กับหญิงสาว ๆ (แลเห็นพว่า ๆ
ตามขอบกระดาษว่าสวย)...ย่างเข้ามาในรถหลังที่ข้าพเจ้านั่งอยู่

จากเรื่อง ไปเที่ยวรถไฟสายนครราชสีมา (เขียวหวาน 2444 : 850)

ข้อความในวงเล็บนั้น เป็นการบรรยายเรื่องเพิ่มเติมอย่าง
อ้อมค้อม ซึ่งผู้อ่านจะรู้ว่าข้าพเจ้าแอบดูหญิงสาวนั้นจากที่แก่งทำเป็นอ่านหนังสือพิมพ์ และข้อความ
ในวงเล็บนี้ยังตรงกันข้ามกับข้อความที่อธิบายไว้ข้างต้นว่า ไม่สนใจที่จะดูใคร

5.5.3 การใช้เครื่องหมายไม้ยมก โดยปกติเครื่องหมายไม้ยมกจะใช้สำหรับ
อ่านข้อความหรือข้อความข้างท้าย 2 ทน และใช้เพียงครั้งเดียว แต่ในร้อยแก้วแนวขบขัน
นักประพันธ์นิยมใช้เครื่องหมายไม้ยมกซ้อนกันจำนวนมาก เพื่อเน้นความก่อให้เกิดความขบขัน ดัง
ตัวอย่างจากเรื่อง เที่ยวทะเลตะวันตก (ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

ไปให้สบายเกิดเจ้าคะ คุณก็ถึงดิฉันบ้างนะ แล้วคุณโปรดเมตตาน้องโปรดรีบกลับ
มาเร็ว ๆ ด้วย ฮือ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ

(2444 : 258)

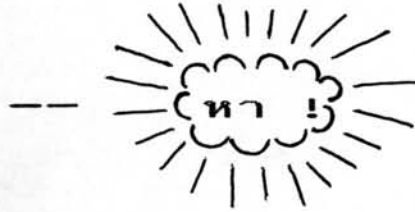
ผู้ประพันธ์ใช้ไม้ยมกซ้อนกันถึง 13 ตัว ซึ่งเบี่ยงเบนไปจากหลักการใช้
ที่ถูกต้อง

5.6 ระบบการเขียน ระบบการเขียนคือวิธีการเกี่ยวกับการเขียนหรือการพิมพ์ตัว
อักษร โดยทั่วไปไม่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของวรรณกรรม แต่ในร้อยแก้วแนวขบขันบางเรื่องจะมี
การพิมพ์ตัวอักษรหรือรูปภาพที่แปลกไปจากปกติ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องและช่วยเสริมความ
ขบขันด้วย วิธีการที่น่าสนใจมี 3 วิธี ดังนี้

5.6.1 การพิมพ์ตัวอักษรให้มีขนาดต่างไปจากปกติหรือมีภาพบางอย่างประกอบ
ตัวอักษร เพื่อแสดงระดับเสียงและอารมณ์ความรู้สึกในขณะที่พูดของตัวละคร เช่น เมื่อตัวละครอยู่
ในอารมณ์โกรธและพูดเสียงดังกว่าปกติ ตัวอักษรของคำพูดนั้นจะตัวใหญ่ขึ้น และพิมพ์เข้มขึ้น ดัง
ตัวอย่างจากเรื่อง พระเอกปราบคนที่ปราบเสือ ของ อบ ไชยวสุ

ท่านนายพันโทหยุดแก้วงัวไม้ เอาปลายพาดเก้าอันวมดั่งผล...

"นี่จะให้ฉันยืนอยู่อย่างนี้รี?" --

(2472 ข.: 2887)

ตัวอักษรขนาดใหญ่ขึ้นแสดงว่า ตัวละครพูดเสียงดังกว่าปกติและคำว่า "หา" แสดงว่าคงจะพูดตะโกน ภาพวงและรัศมีล้อมรอบทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าตัวละครคงตะโกนเสียงดังลั่นก้องกังวานไปรอบทิศ และในเรื่องเดียวกัน เมื่อตัวละครเกิดความกลัวชายแก่ลุงของหญิงสาวที่ตนรัก ตัวอักษรของคำพูดก็จะเล็กลง รวมทั้งมีภาพบางอย่างคั่นด้วย

"เมื่อที่หลานสาวฉันได้รับจดหมายป่าจาก เธอฉบับหนึ่ง"

" ค ร บ "

"อู่วะจะพูดให้มันมากกว่านั้นไม่ได้รี ? จดหมายป่าของเธอเนี่ย ไม่ได้ปิดแสตมป์ รั้วไหม ?"

" กระผม เสียใจมากครับ เป็นด้วยหลงลืม "

(อบ ไชยวสุ 2472 ข.: 2888)

ตัวอักษรที่มีขนาดเล็กลง แสดงว่าตัวละครตอบด้วยเสียงเบามากและภาพที่คั่นตัวอักษรแสดงว่าตัวละครคงตอบซ้ำมากและอีกอีกด้วยความกลัวจึงค่อย ๆ ออกเสียง การใช้ขนาดตัวอักษรและรูปภาพช่วยแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครโดยผู้ประพันธ์ไม่ต้องบรรยายให้ผู้อ่านทราบเลย

5.6.2 การพิมพ์ทสนทนาซ้อนทับกัน เพื่อแสดงพฤติกรรมของตัวละคร ในเรื่อง เลือกพระเอก ของ อบ ไชยวสุ ผู้ประพันธ์สร้างเรื่องราวให้มีชายหนุ่มหลายคนมาเสนอตัวให้นักประพันธ์เลือกคนเป็นพระเอก เมื่อมาพร้อมกันหลาย ๆ คน ก็เกิดการแย่งชิงพูดพร้อม ๆ กันขึ้น ผู้ประพันธ์เสนอเหตุการณ์นี้ด้วยวิธีการดังนี้

"ให้โอกาสฉัน" "เลือกผมเถอะ"
 "ผมเหมาะที่จะรักเธอ" "เลือกผม"
 "ผมเหมาะที่จะรักเธอ" "เลือกผม"
 "ผมเหมาะที่จะรักเธอ" "เลือกผม"
 "ผมเหมาะที่จะรักเธอ" "เลือกผม"

(อบ ไซยวสุ 2472 ค.: 411)

การพิมพ์ตัวอักษรซ้อนทับกันทำให้ผู้อ่านทราบทันทีว่าชายหนุ่มทั้งหลาย คงแย่งกันตะโกนขึ้นมาพร้อม ๆ กัน เกิดเป็นเสียงแซ่ตึกกันฟังไม่ได้ศัพท์

5.6.3 การพิมพ์ตัวอักษรบางลักษณะเพื่อแทนค่าที่ไม่ต้องการจะเขียนลงใน เรื่อง เลือกพระเอก เช่นกัน เมื่อนักประพันธ์ซึ่งเป็นตัวละครเอกตัดสินใจเลือกชายหนุ่มที่เหลือ ก็เกิดความโกรธและกล่าวถ้อยคำพรูสวาทออกมา ซึ่งผู้ประพันธ์ไม่ได้เสนอค่าเหล่านั้นให้เรารู้โดยตรง แต่ใช้วิธีพิมพ์ตัวอักษรที่ไม่เป็นคำหรือตัวอักษรภาษาอื่น ๆ ดังนี้

นายศิริคนเดียว... ฟันพรูสวาทออกมาอย่างฟังไม่ได้ว่า

"#\$1x9891@@@#\$!!!&*wk::?,><<2^\$%**''*+=!??+-*&#\$%^&!ก:&<>"

(อบ ไซยวสุ 2472 ค.: 411)

ผู้ประพันธ์เล่นคำว่า ฟังไม่ได้ จึงใช้เครื่องหมายและตัวอักษรที่ไม่เป็น คำแทนถ้อยคำบริภาษของตัวละคร และเป็นการบอกใบ้ให้ผู้อ่านทราบว่าควรจะเป็นถ้อยคำที่หยาบ คายซึ่งทิ้งไว้ให้ผู้อ่านจินตนาการเอาเอง

ระบบการเขียนทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า เป็นลักษณะเฉพาะตัว และไม่พบในเรื่องประเภทอื่น ความแปลกนี้ไม่ขัดกับลักษณะของเรื่อง เพราะเรื่องขบขันเป็นเรื่อง ที่แต่งขึ้นเพื่อความสนุกสนานบันเทิงใจอยู่แล้ว และความแปลกนี้ช่วยเร้าอารมณ์ขันได้ แต่ใน ขณะเดียวกันก็แสดงอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร หรือแสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องได้อย่าง สัมฤทธิ์ผล โดยผู้แต่งไม่ต้องบรรยาย

จากที่กล่าวมาทั้งหมด คือ กลวิธีการใช้ภาษาในร้อยแก้วแนวขบขันซึ่งมี ทั้งที่ก่อให้เกิดความขบขันโดยตรง หรือช่วยสร้างอารมณ์สนุกสนานครั้นเคร่งแก่ผู้อ่าน เพื่อเป็นการ ปูพื้นอารมณ์ให้พร้อมจะเกิดความขบขันได้ง่ายดายและรวดเร็ว กลวิธีการใช้ภาษาเหล่านี้ไม่ว่าจะมี วิธีการในการเร้าอารมณ์ขันที่ซับซ้อนแตกต่างกันอย่างไร ล้วนมีหลักการใหญ่ คือ เป็นการใช้ภาษาที่ เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติของการใช้ภาษาโดยทั่วไป การสร้างความขบขันด้วยการใช้ภาษา จะก่อให้เกิดความขบขันได้อย่างรวดเร็ว กล่าวคือ ผู้อ่านจะขบขันได้ในทันทีที่ได้รับรู้ข้อความนั้น

ซึ่งต่างจากการสร้างความขบขันที่องค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งอาจต้องกินเวลาชั่วขณะหนึ่งอย่างน้อยที่สุด
 ภายในช่วงการแสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ประพันธ์ไม่จำเป็นต้องให้กรอบในการ
 วิจารณ์ตัดสินความ เบี่ยงเบนแก่ผู้อ่าน เนื่องจากกรอบนั้นคือการใช้ภาษาไทยโดยปกติธรรมดา
 ที่ทั่วไป ซึ่งใช้ตัดสินได้ทันที แต่อย่างไรก็ตาม คุณสมบัตินี้ก็ขึ้นกับระดับความรู้ความสามารถในการใช้
 ภาษาของผู้อ่านด้วย เช่น หากผู้อ่านไม่รู้จักและไม่เข้าใจส่วนบางส่วนหรือคำบางคำ ถึงแม้
 ผู้ประพันธ์จะเขียนได้คลกขบขันเพียงใด ผู้อ่านก็จะไม่ขบขันเลย ระดับสติปัญญาและความรู้ของ
 ผู้อ่านเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการเกิดความขบขันจากภาษา เพราะความขบขันที่เกิดขึ้นจะเป็นความ
 ขบขันที่เกิดจากการใช้ความคิด การใช้ภาษาขบขันส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นคำคม (wit) ต่างจาก
 ความขบขันจากเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ และพฤติกรรมของตัวละครซึ่งเป็นการเสนอความขบขันที่ภาพ
 คือเสนอภาพที่ขบขันให้เกิดในจินตนาการของผู้อ่าน การใช้ภาษาที่ขบขันจึงทำได้ยากกว่ามาก
 ดังจะเห็นจากตัวอย่างที่ยกมานักประพันธ์ที่ใช้ภาษาได้ขบขันมีอยู่น้อยมาก และที่เด่นที่สุดคือ
 น.ม.ส. และฮิว เมอริสดี

ที่กล่าวมาทั้งหมด เกี่ยวกับองค์ประกอบสำคัญของร้อยแก้วแนวขบขัน

จะเห็นได้ว่า แต่ละองค์ประกอบล้วนมีลักษณะที่น่าสนใจและแปลกแตกต่างไปจากวรรณกรรมแนว
 อื่น ๆ ในส่วนของแก่น เรื่องนั้น น่าสังเกตว่าร้อยแก้วแนวขบขัน เป็น เรื่องที่มุ่งให้ความขบขันรื่นรมย์
 เป็นหลักใหญ่ก็จริง แต่แนวความคิดที่ เสนอ เป็นแก่น เรื่องกลับไม่ขบขัน เลยและส่วนใหญ่ เป็นแนว
 ความคิดที่จริงจังและสำคัญมากทั้งสิ้น ในส่วนของโครงเรื่อง ก็จะมีทั้งโครงเรื่องธรรมดาและ
 โครงเรื่องคลกขบขัน ซึ่งถือ เป็นลักษณะ เฉพาะของวรรณกรรมแนวนี้ ในด้านของตัวละครก็จะมี
 ลักษณะ เฉพาะที่แตกต่างกับวรรณกรรมแนวอื่น ๆ ในแง่ของตัวละครเอกและตัวละครฝ่ายตรงข้าม
 รวมทั้งการที่ตัวละครส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ไม่สมจริงอัน เป็นผลมาจากจุดประสงค์ของเรื่องแนวนี้ซึ่ง
 ต่างจาก เรื่องแนวอื่นในด้านกลวิธีการประพันธ์ ส่วนใหญ่จะเป็นกลวิธีที่แปลกใหม่ เพื่อเร้าอารมณ์ขบขัน
 โดยเฉพาะ ส่วนในด้านการใช้ภาษา ก็มัก เป็นการใช้ภาษาที่แปลกไปจากปกติ เพื่อเร้าอารมณ์ขบขัน
 โดยตรง และเพื่อปูพื้นอารมณ์รื่น เริงสรรหา เพื่อ เอื้อให้ผู้อ่าน เกิดความขบขันได้ง่ายขึ้น องค์
 ประกอบแต่ละองค์ประกอบนอกจากจะรวมกันเข้า เสนอ เป็น เรื่องราวต่อผู้อ่านแล้ว ยังต้องร่วมกัน
 เร้าอารมณ์ขบขันของผู้อ่านด้วย ซึ่งสังเกตได้ว่าไม่ว่าจะมีวิธีสร้างลักษณะที่เร้าอารมณ์ขบขันแตกต่างกัน
 อย่างไร แต่ก็ล้วนอยู่บนหลักการใหญ่เดียวกันคือ ความ เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานปกติ นั่นเอง

นอกจากนั้นการศึกษาร้อยแก้วแนวขบขันในด้านองค์ประกอบ ทำให้เห็น
 ได้ว่าเรื่องขบขันในยุคนี้สร้างความขบขันแก่ผู้อ่านทั้งด้วยอารมณ์ขบขัน (humor) และคำคม (wit)
 ประกอบกัน อารมณ์ขบขัน (humor) คือความขบขันที่ปรากฏ เป็นภาพให้ผู้อ่าน เห็นจะอยู่ในส่วนของ

โครงเรื่อง ตัวละครและบทสนทนา ในขณะที่คำคม (wit) ซึ่งปรากฏในความคิดจะอยู่ที่การใช้ภาษา และถ้าร้อยแก้วแนวขบขันเรื่องใดมีความขบขันทั้งสองลักษณะมาประกอบกัน พร้อมกับมีกลวิธีการประพันธ์ที่เหมาะสม เรื่องขบขันเรื่องนั้นก็จะได้เร้าอารมณ์ขันของผู้อ่านได้สูงยิ่ง

การศึกษาร้อยแก้วแนวขบขันในบทที่ 3 นี้ ได้แสดงให้เห็นว่าร้อยแก้วแนวขบขันมีองค์ประกอบของเรื่องที่น่าสนใจและมีลักษณะ เฉพาะตัวซึ่งแตกต่างไปจากเรื่องประเภทอื่น คุณค่าทั้งในด้านแนวคิดด้านวรรณศิลป์และการให้ความบันเทิงโดยตรงนี้เองที่ทำให้ร้อยแก้วแนวขบขันในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 ได้รับความนิยมสืบเนื่องกันมาโดยตลอด ในบทต่อไปผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างร้อยแก้วแนวขบขันกับสังคม ซึ่งอาจให้คำตอบเกี่ยวกับการได้รับความนิยมมากนี้ได้ในอีกแง่มุมหนึ่ง